1/SAN-199

The M. S. University Oriental Series

General Editor
B. J. Sandesara
Director, Oriental Institute

No. 5

LEXICOGRAPHICAL STUDIES IN 'JAINA SANSKRIT'

By

B. J. Sandesara, M.A., Ph.D.
Director, Oriental Institute
and
J. P. Thaker, M.A.
Research Officer, Oriental Institute

ORIENTAL INSTITUTE
BARODA
1962

First Edition: December 1962

Reprinted from the Journal of the Oriental Institute

Copies 250

Price Rs. 12/-

Printed by Ramanlal J. Patel, Manager, Maharaja Sayajirao University of Baroda Press (Sadhana Press), near Palace Gate, Palace Road, Baroda, and published on behalf of the Maharaja Sayajirao University of Baroda by Prof. B. J. Sandesara, Director, Oriental Institute, Baroda, 1962.

RESPECTFULLY DEDICATED

to

ĀCHĀRYA JINAVIJAYAJĪ MUNI,

Doyen of Prākrit and Jaina Studies

in India

CONTENTS

LEXICOGRAPHICAL STUDIES IN 'JAINA SANSKRIT'

I. Prabandhacintāmaṇi of Merutuṅgasūri (1305 A.D.)

Just like the Gāthā-Sanskrit of the Buddhist texts, termed by Dr. Edgerton as 'Buddhist Hybrid Skt.', another peculiar type of mixed Skt. had been cultivated by medieval Jaina writers mostly in Western India—especially in the regions where Gujarātī and Rājasthānī are being spoken. This literary medium has been termed as 'Jaina Skt.' by scholars like Prof. M. Bloomfield, Dr. A. N. Upadhye, Śrī M. D. Desāī and others, and the same has been called 'Vernacular Skt.' by that indefatigable scholar of Jaina literature, Dr. Hertel.

The voluminous texts on Jaina mythology like Hemacandra's Triṣaṣṭiśalākāpuruṣacarita, the Caritras or narratives of the lives of individual Tīrthaṅkaras composed by numerous Jaina poets, the Skt. commentaries on Jaina Canonical texts in Pkt. composed between the 8th cent. and the 18th cent. A.D. as also the commentaries of Jaina authors on Classical Skt. works—Kāvyas and Nāṭakas—which were zealously studied and taught by them, the vast Kathā-literature in prose and verse, the widely cultivated form of literature of historical anecdotes known as 'Prabandha' and a number of works on Jaina Theology, Cosmology and allied subjects have been composed in this 'Jaina Skt.', which can be described as the simple, popular, colloquial, regional Skt. as contrasted to the Classical Skt.

The Jaina writers of medieval Gujarāta adopted this colloquial Skt. with the intention of appealing to the masses at large. Consequently it is vernacularised, so to say, to a considerable extent. It is replete with rare and obsolete words as well as back-formations. Cases of even hyper-Sanskritism are not scarce. Not only a number of words and expressions from the regional spoken dialects but also their peculiarities of syntax etc. have crept in in a very natural way. One would find it very difficult, if not impossible, to grasp the proper sense, without some knowledge of the old or modern regional language and also of the Pkts.

Preparing vocabularies of such peculiar words from the Skt. writers of different regions of India would serve a double purpose: It would be useful for the reconstruction of spoken Skt. of different regions as well as for the proper understanding of the development of modern regional languages. Prof.

Zachariae has published a list of words peculiar to the Kashmirian authors and Prof. Schmidst has supplemented the same.[1] It would be interesting from literary, linguistic and cultural points of view to prepare vocabularies, with brief annotations, from the works of Jaina authors of Gujarāta. M. Bloomfield was the first scholar to draw attention to the importance of the study of Jaina Skt. in his paper entitled 'Some Aspects of Jaina Skt.' published at Gottingen in 1923 in the Festschrift Jacob Wackernagel (pp. 220-230). Dr. Hertel in his edition (pp. 291-295) of the Pañcākhyāna of Pūrṇabhadra (1199 A.D.) published in the Harvard Oriental Series and Dr. Upadhye in his introduction (pp. 101-110) to the Bṛhatkathākośa of Hariṣeṇa (10th cent. A.D.), also a Jaina writer from Gujarāta, published in the Singhī Jaina Series, have given lists of words peculiar to Jaina Skt. occurring in their respective texts; and a large number of these words can be shown as related etymologically, phonetically and semantically to the forms prevalent in old and modern Gujarātī. B. J. Sāṇḍesarā has given a short representative list of such words from the Prabandhāvali of Jinabhadra (1234 A.D.) in his *Literary Circle of Mahāmātya Vastupāla and Its Contribution to Skt. Literature* (pp. 146-147). Śrī Mohanalāl Dalicand Desāī in his monumental Gujarātī work on Jaina poets, जैन गूर्जर कविओ pt. I (pp. 227-234), has presented a small list of peculiar words and expressions from the Prabandha-cintāmaṇi of Merutuṅgācārya (1305 A.D.) and has discussed in brief the salient features of the language of the same.

With these observations we commence a series of Lexicographical Studies in Jaina Skt. and begin with the Prabandha-cintāmaṇi, which was composed by the Śvetāmbara Jaina pontiff Merutuṅgasūri in 1361 V.S. (1305 A.D.) at Vardhamānapura or Vaḍhavāṇa—modern Surendranagara in the Jhālāwāḍa District of Saurāṣṭra. One of the most important Prabandhas composed in Gujarāta, it is a principal source-book of the history of medieval Hindu Gujarāta from the times of Caulukya Mūlarāja to the end of the Hindu rule, *i.e.*, it covers roughly the period from the middle of the 10th cent. to the end of the 13th cent. A.D. Almost all the subsequent historical Prabandhas written in Western India have drawn upon the material presented by Merutuṅga and a number of historical Rāsas (narrative poems) in old Guj. dealing with the life of personalities like Kumārapāla, Vastupāla, Vimala etc. composed after the PC. have also done the same. It has been utilised by historians right onwards from Mr. Alexander K. Forbes, the renowned author of the Rāsamālā, who prepared a translation of the same for his own use in 1849 A.D. Dr. Bhagawānlāl Indrajī also drew upon it while writing the history of Gujarāta in the Bombay Gazetteer, Vol. I, pt. 1. Śrī Rāmacandra Dinānātha, who had worked as a Śāstrī of Peterson, Kielhorn and Bühler, published for the first time an edition of the Skt. text of

[1] Hertel, On the Literature of the Śvetāmbars of Gujarāt, p. 19.

the PC. and a Gujarātī translation of the same in 1888 A.D., and C. H. Tawney, famous for his translation of the Kathāsaritsāgara entitled the 'Ocean of Story', rendered it into English in 1901 A.D. No study of medieval Gujarāta, political or cultural, is complete without a study of the PC. As stated by the author himself at the very outset, in composing the PC. he has incorporated the material that he acquired from the सद्गुरुसम्प्रदाय, *i.e.*, the tradition handed down by religious elders. As a specimen of the Prabandha form *par excellence*, it gives a large number of historical dates, a feature not common in Skt. literature. Its language is a fine specimen of simple and expressive colloquial Skt. which might have been current among the educated classes in those days. This is also suggested by the fact that in medieval Gujarāta the performance of Skt. plays was very popular and people used to go in large numbers to witness the same.[2]

In this vocabulary of noteworthy words from the PC. words peculiar to the Māru-Gurjara language, cases of back-formations, important Jaina technical terms, rare and obsolete words and vocables not frequently used in Classical Skt. have been recorded. Equivalents from old and modern Gujarātī and from other cognate languages have been noted where-ever possible. Quotations from Old Guj. texts etc. also have been occasionally given with a view to show how the same or almost the same vocable is used both in Guj. and Skt.

It was not possible to include in this vocabulary sanskritised forms of the idiomatic phrases prevalent in the regional language. The grammatical peculiarities also have been pointed out incidentally where-ever it was relevant to do so, while discussing the meaning of the vocable in question.[3]

The references in the vocabulary are to the pages and lines in the text of the PC. edited by Muni Jinavijayajī and published in 1933 A.D. as No. 1 of the Singhī Jaina Series. Besides, the following works have been used in these studies:

Bloomfield, M.,	'Some Aspects of Jaina Sanskrit', Festschrift Jacob Wackernagel (pp. 220-230), Gottingen, 1923.
Desāī, M. D.,	जैन गूर्जर कविओ, Pt. 1, Bombay, 1926.
Dwivedī, Pt. Hajārī-prasāda,	Prabandha-cintāmaṇi (Hindī translation), Singhī Jaina Series No. 3, 1940.

[2] In case of numerous plays we have clear historical evidence that they were performed on particular occasions. *Vide* Sāṇḍesarā, B. J., इतिहासनी केडी (Guj.), pp. 50-70: 'गूजरातमां संस्कृत नाटक'.

[3] We acknowledge with thanks the valuable help rendered in this work by Śrī J. S. Pade, Superintendent, Manuscript Section, Oriental Institute.

Hariṣeṇa,	Bṛhatkathākośa (edited by Dr. A. N. Upadhye), Singhī Jaina Series No. 17, 1943.
Hemacandra,	Abhidhānacintāmaṇikośa including Nighaṇṭuśeṣa etc., Seth Devchand Lalbhai Jaina P. No. 92, Surat, 1946.
...	Deśīnāmamālā (edited by R. Pischel), Vizianagaram, 1938.
...	Prākṛtavyākaraṇam (edited by Dr. P. L. Vaidya), Poona, 1928.
Hertel, Johannes,	On the Literature of the Śvetāmbars of Gujarāt, Leipzig, 1922.
Mahārāṣṭrakośa-maṇḍala,	महाराष्ट्र वाक्सम्प्रदायकोश, Poona.
...	महाराष्ट्र शब्दकोश, Poona.
Mehta, B. N. and Mehta, B. B.,	The Modern Gujarātī-English Dictionary (in 2 pts.), Baroda, 1925.
Merutuṅga,	Prabandhacintāmaṇi (edited by Śrī D. K. Śāstrī), Bombay, 1932.
Monier Williams,	A Sanskrit-English Dictionary, Oxford, 1872.
Nāṇāvaṭī, K. B.,	The Presidency English to Gujarātī and Gujarātī to English Dictionary, Ahmedabad, 1934.
Navajīvana Publishing House,	सार्थ गूजराती जोडणीकोश, Ahmedabad, 1949.
Rhys Davids, T. W. & Stede, William,	The Pāli Text Society's Pāli-English Dictionary, London, 1921.
Sāṇḍesarā, B. J.,	इतिहासनी केडी, Baroda, 1945.
....	Literary Circle of Mahāmātya Vastupāla and Its Contribution to Sanskrit Literature, Singhī Jaina Series No. 33, 1953.
...	शब्द अने अर्थ, Bombay, 1954.
Śāstrī, D. K.,	Prabandhacintāmaṇi (Gujarātī translation), Bombay, 1934.
Śeṭha, H. T.,	पाइअ-सद्द-महण्णवो, Calcutta, 1985 V. S.
Tawney, C. H.,	Prabandhacintāmaṇi or Wishing-stone of Narratives (English translation), Calcutta, 1901.
Vijayarājendrasūri,	Abhidhānarājendra, Rutlam.

ABBREVIATIONS

adj.	adjective.
f.	feminine.
G.T.	The Gujarātī translation of the PC. by Śrī D. K. Śāstrī, Bombay, 1934.
Guj.	Gujarātī.
H.T.	The Hindī translation of the PC. by Pt. Hajārīprasāda Dwivedī, published in 1940 as No. 3 of the Singhī Jaina Series.
ind.	indeclinable.
M. Wills.	Monier Williams, A Sanskrit-English Dictionary, Oxford, 1872.
m.	masculine.
Mar.	Marāṭhī.
Mod.	Modern.
N.	Name.
n.	neuter.
PC.	Prabandhacintāmaṇi of Merutuṅgasūri (edited by Muni Jinavijayajī, Singhī Jaina Series no. 1), 1933.
Pkt.	Prakrit.
Skt.	Sanskrit.
Tawney	The English translation of the PC. by C. H. Tawney, Calcutta, 1901.

अकालजलद — m. a title of the poet Rājaśekhara, lit.: 'an untimely cloud'. 30.18, 19. [When Bhoja gave महादानs to him, Rājaśekhara uttered the following verse:

मेकैः कोटरशायिभिर्मृतमिव क्ष्मान्तर्गतं कच्छपैः
पाठीनैः पृथुपङ्कपीठलुठनाद्यस्मिन्मुहुर्मूर्च्छितम् ।
तस्मिन्नेव सरस्य**कालजलदे**नोन्नम्य तच्चेष्टितं
येनाकुम्भनिमग्नवन्यकरिणां यूथैः पयः पीयते ॥

Hence he was called अकालजलद.]

अक्षपटल — n. a place of dialectical disputes. 67. 23.

अग्निशकटी — f. a fire-hearth. 29. 13. cf. Guj. सगडी.

अङ्गलेखक — m. a personal clerk, 99. 8. cf. Guj. and Mar. अंगत कारकुन.

अतिशय — m. super-natural power, miracle. **सातिशया** देवमूर्तयः 109. 3; तद्वृत्तान्तं तेभ्यो ज्ञा**नातिशया**दवधार्य 119.18; यत्पुरा समुद्रविजयदाशार्हेण त्रिकालवेदिनः श्रीनेमिनाथमुखात् [श्रुत्वा] **महातिशायिनः** श्रीपार्श्वनाथस्य बिम्बं रत्नमयं निर्माप्य श्रीद्वारवत्यां प्रासादे न्यस्तम्, द्वारवतीदाहानन्तरं समुद्रेण प्लावितायां तस्यां पुरि, तत्र समुद्रे तस्मिन् बिम्बे तथैव विद्यमाने कान्तीत्यसांयात्रिकस्य धनपतिनाम्नो यानपात्रे देव**तातिशय**वशात् स्खलिते, इह जिनबिम्बमस्तीति दिव्यवाचा निर्णीय...... 120.3-6; तत्स**र्वातिशायि** बिम्बं नागार्जुनः स्वसिद्धरससिद्धयेऽपहृत्य......120.8; श्रीपार्श्वनाथतीर्थं रसाद**प्यतिशायि** 120.20. [A Jaina technical term.]

अनशन — n. fast unto death. 42. 14; 87. 3. [A Jaina technical term.]

अनेकप — m. an elephant. 79. 16.

अन्तरायकर्मन् — n. bad deeds of past births which act as obstacles in the present birth. 123.30. [A Jaina technical term.]

अन्त्याराधनक्रिया — f. *same as* आराधना. 95. 10.

अपरपितृक — m. son of another father (the mother being the same). 98.11.

अभिग्रह — m. a religious vow. 86.25-26, 29; 87.5; 121.2; 128.3. [A Jaina technical term.]

अभ्यास — m. neighbourhood. 107.1.

अमारि — f. non-killing. 128.7. [A Jaina technical term.]

अमारिकारिपञ्चकुल — m. the officer executing the policy of अमारि or non-killing. 91.8. *Vide* पञ्चकुल.

अर्जुनी — f. a cow. 111.5.

अवकर — m. a dung-hill or rubbish-heap, dust. 114.1; 128.8. cf. Guj. उकरडो; Mar. उकरडा.

अवग्रह m. drought. 53.1.

अवट m. a pit. 119.28. cf. Guj. अवड, हवड. *Vide* Hemacandra, सिद्धहेमशब्दानुशासन, VIII. iv. 339, whereupon his *Vṛtti* runs as follows:
तणहं तइज्जी भङ्गि नवि तें **अवड-यडि** वसन्ति ।
अह जणु लग्गि वि उत्तरइ अह सह सइं मज्जन्ति ॥

अवदात n. a glorious deed or achievement. 10.22 ; 17.4 ; 50.22 ; 52.13; 81.15 ; 104.10. *Vide* Sāṇḍesarā, B. J., शब्द अने अर्थ, p. 78.

अवसर m. [1] a festival. स्नानादनु देव**तावसरो**र्व्यां......तद्देवतार्चनानन्तरं निवृत्ते मन्त्रा**वसरे**......34. 21-23 ; **अवसरे** क्रियमाणे 74. 1 ; 80. 7 ; कदाचिद्देव**तावसर**क्षणे 82. 14-15 ; राज्ञा स्वयं कृततिल**कावसरः** 87. 28-29 ; प्रारब्धेऽ**वसरे** 96. 9 ; मन्त्रा**वसरा**नन्तरं 99. 7 ; वर्षत्रितयदेव**तावसराय**पदेन पृथक्कृतेन 99. 17.
[2] a temple. परबलेन निजं सैन्यमुपद्रुतं शृण्वन् तमेव देव**तावसरं** न मुमोच । 116.6.
[3] the paraphernalia of temples (used in festivals). अथ तेन राज्ञा एकस्मिन् विभागे नीलकण्ठचिन्तामणिगणाधिपप्रमुखदेव**तावसरे** निर्णीतेऽपरस्मिन्नुत्तरार्धे समस्तराज्यवस्तूनि ' स्वेच्छयैकमर्धमादत्स्वे 'त्यभिहिते षोडशप्रहरांस्तथा स्थित्वा पुनः श्रीभीमराजादेशाद्देवता**वसरमा**दाय श्रीभीमायोपायनीचकार । 51. 26-52. 2.
[4] a council. निशारात्रि**कावसरा**नन्तरं 2. 15 ; अथापरस्मिन्सायाह्ना**वसरे** समागते प्रलयकालप्रचण्डपवनप्रादुर्भावे......अन्तरिक्षादवतरन्तं......पलादयुगलमालोक्य भयभ्रान्ते समाजलोके नृपचरणपीठे तदुपायनं विमुच्य.....विज्ञपयामास 72. 27-30.

अवस्कन्ददान n. making an assault. 19. 2.

अश्ववार m. a horseman, 'groom' (Tawney). 15. 30-31 ; 48. 18; 21. cf. Guj. असवार (which has come from Persian according to the जोडणीकोश) ; Mar. स्वार.

अष्टापद n. a tīrtha or a holy place of pilgrimage on a mountain of that name (according to Jaina Cosmology). 119. 26.

आई f. a mother. 27. 17. cf. Old Guj. and Mar. आई.

आईधुआ f. mother's daughter. 27.17. [G.T. interprets as the 'daughter-in-law of the mother', which is not tenable in view of the context at 28.4 where the term सुता seems to have been used for the same person.]

आकृष्टिमन्त्र m. an incantation for attracting towards oneself some superhuman being. 124. 5.

आकृष्टिविद्या f. the lore of attracting super-human beings to the human world. 114. 15.

आचाम्ल n. a religious vow observed by the Jainas to take only boiled food which contains no fatty substances or salt. 120. 22. cf. Pkt. आयंबिल, अंबिल ; Guj. आंबेल. [A Jaina technical term.]

आ + √छिद् to rob, to snatch away. क्रुधा तत्करादृत्न**माच्छिद्य** पुनः खनीकण्ठे प्राप्तः । 2. 8 ; स्वसैन्यं सज्जीकृत्याज्ञातचौरवृत्त्या तत्सर्व**माच्छिद्य** स्वपितुरुपनिन्ये । 14. 11 ; म्लेच्छपतिमुच्छेद्य तदौष्ट्रिक**माच्छिद्य** 117. 20. cf. Guj. छीनवी लेवुं.

आति m., f. 'a kind of water-bird ; the bird Turdus Ginginianus' (M. Wills.). 102. 30 ; 103. 1. cf. Guj. and Hindī आड.

आपाक m. a potter's kiln. 77. 18. cf. Pkt. आवाग.

आयद्वार n. a source of income. 98. 3 ; 123. 29.

आयपट्टक m. a document of calculated income. 86. 13. *Vide* पट्ट-पट्टक.

आयल्लक n. impatience, eagerness. 33. 8 ; 73. 5-6 ; 84. 30.

आराधकमूर्ति f. a statue in the worshipping posture with folded hands. 100. 23.

आराधना f. meditation with a vow (when one's end is drawing near). मन्त्री तदङ्घ्री ललाटेन परिस्पृशन् तत्समक्षं दशधाऽऽ**राधनां** विधाय श्रीमानुदयनः परलोकं प्राप । 87.2 ; निजमवसानदिनमवधार्यान्त्या**राधन**क्रियायामनशनपूर्वं प्रारब्धायां....दशमद्वारेण प्राणोत्क्रान्तिमकार्षुः । 95. 10-12 ; आकेवालीयाग्रामे देश्यकुड्यां दर्भसंस्तरमारूढो गुरुभि**राराधनां** कार्यमाण आहारपरिहारपूर्वं पर्यन्ता**राधन**या प्रध्वंसितकलिमलो युगादिदेवमेव जपन् स्वर्लोकमलञ्चकार । 105. 10-14. [Sometimes this is accompanied by fast unto death. A Jaina technical term.]

आरोहक m. an elephant-driver. 79. 26.

आवश्यक n. essential religious duties to be performed by the Jainas. 99. 16. [A Jaina technical term.]

आवाह m. an earthen pot in which any liquid can be placed. 71. 26. cf. Hindī आवा, Kannaḍa आवि, Mar. अवा-आवा.

आशाम्बर m. a Digambara Jaina. 114. 14.

आसनबन्ध m. sitting in a yogic posture. 95. 8.

आसनपट्ट m. a piece of ground where one has to sit. 82. 15.

इङ्गाल m. a live coal. 32. 20. cf. Guj. अंगारो; Mar. इंगळ.

इभ्य m. a wealthy man. 77. 26 ; 120. 29.

उच्छीर्षक n. a pillow, a bolster. 2. 16. cf. Guj. उशीकुं, ओशीकुं; Mar. उशी.

उत्तरासङ्ग n. putting on the उत्तरीय in a particular manner on the bare chest of a worshipper while performing the pūjā ceremony. 57. 3. [A Jaina technical term.] cf. Guj. उत्तरासण.

उत्थापनिका f. an instigation (to fight). 79. 19.

उत्पातिका adj. unusual, startling, springing forth immediately. उत्पातिकामतिः 'present-witted'. 34. 6.

उद्गमनीय n. 'a pair of bleached cloths or sheets' (M. Wills.). Here, however, it seems to be some sort of ornament. क्षितिपकोशादागतेन कमनीयेनो**द्गमनीये**नालङ्कृततनुः..पञ्चोपचारविधिभिः शिवमभ्यर्च्य 85.3-7.

उद्+√ग्रह् (causal) to collect revenues or to draw tributes. cf. Guj. उघराववुं. **उद्ग्राह्य** 13.1; 75. 6; **उद्ग्राहितम्** 'the collected tribute'. 32.20; cf. Guj. उघराणुं. **उद्ग्राहितेन** 65.15; **उद्ग्राहित**द्रव्ये याच्यमाने 65. 17; also 65. 18-19.

उद्ग्राहणक n. collection of revenue. **उद्ग्राहणक**हेतवे 12. 24. cf. Guj. उघराणुं.

उद्+√तॄ to be dislocated. cf. Guj. ऊतरी जवुं. **उत्तार्य** 22. 2. cf. Guj. उतारी नाखवुं. **उत्तारितेषु** 22. 2.

उद्+√दल् to snatch away. **उद्दाल्य** 21. 23.

उद्भटपट्युग n. a pair of excellent garments. 114. 29.

उपदा f. a present (offered to a king). 33. 27; 34. 4, 5.

उपयाम m. a marriage. 105. 2.

उपयाचिती-√कृ to make an offering, especially to the deities, to render them propitious. 105. 4.

उपसर्ग m. an obstacle (in penance etc.). 93. 4; 119. 18. [A Jaina technical term.]

उपांशुभूमि f. a place devoid of living beings. 111. 24.

उल्लाघस्नान n. the bath of convalescence. 88. 17.

ऊर्ध्वस्फोट m. probably, one of the three authorised ways of committing suicide *viz.* falling from a steep and lofty place such as a mountain-peak. 68. 31.

ओतु m., f. a cat. 74. 17.

औष्ट्रिक n. a herd of camels (belonging to a Mleccha ruler of Sapādalakṣa). 117. 20.

कङ्कणोत्कीर्ण adj. engraved on a bracelet. तथा हि,—**कङ्कणोत्कीर्ण**मार्याचतुष्टयमेतत् 25. 22. [This refers to the custom of getting engraved good aphorisms on the bracelets so that one can read the same very often and do actions accordingly.]

कङ्कतिका f. a small comb (especially used by ladies). 108. 18. cf. Guj. कांसकी.

कङ्कूलोल m. red with saffron (?), title of a religious pontiff. 18. 20. [*v. l.* कूंकूंलोल, कंकरौल, कुंकूरौल].

कङ्गुणीतैल n. Oleum nigrum, a medicinal drug called Celastrus paniculata. 43. 2. [M. Wills. says about कङ्गुनी: 'a kind of Panic seed, Panicum Italicum; several varieties of it are cultivated and form articles of food for the poor'.] cf. Guj. मालकांगणी; Hindī मालकंगुनी and Mar. मालकंगुणी.

कच्चोलक n. a piece of cloth (?). शिशिरयामिन्याश्चरमे यामे निर्विनोदत्वात् तां प्रथमादर्शप्रतिमानीय पण्डितेन व्याख्यायमानां तिलकमञ्जरीकथां वाचयंस्तद्रसनिपातभीरुः पुस्तकस्याधः **कच्चोलक**युतसुवर्णस्थालस्थापनापूर्वं तां समाप्य......41. 8. [Both G. T. and H. T. as also Śrī M. D. Desāī have taken this in the sense of a pot known as कचोळुं in Guj., but that would take away the significance of the सुवर्णस्थाल; and in all probability a piece of cloth might have been spread under the सुवर्णस्थाल.] cf. Guj. कांचळी, चोळी; Mar. कांचोळी—in the sense of 'a bodice or a breast-coat for ladies'.

कञ्चुक m. a bodice, dress in general. **कञ्चुक**सम्बन्धे 'as dowry'. 12. 23.

कटाहिका f. a frying pan. 96. 27. cf. Guj. कडाई, कढाई; Mar. कढई.

कटीदवरक m. a girdle. 68. 5. cf. Old Guj. कणदोरो, Mod. Guj. कंदोरो.

कठिनी f. a chalk. 120. 22. *Vide* खटिका.

कण m. a kind of oil-seed. **कण**तैलमिश्राम् 43. 28. [M. Wills. interprets कणा as 'long pepper, cummin seed' and कणी as 'the plant Premna Spinosa of Longifolia'.]

कण्टेलीयापाषाण m. a kind of stone. 100. 24.

कण्ठ m. a bank, a coast, a border. खनी**कण्ठे** प्राप्तः 2. 8; जलमार्गेणानीयमानेषु समुद्र**कण्ठो**पकण्ठे उत्तार्यमाणेषु 100. 25. cf. Guj. कांठो; Mar. कांठ.

कण्ठग्रह m. choking of the throat. 68. 23. cf. equivalent Guj. expressions गळुं झलाई जवुं, गळुं पकडवुं.

कथापनक n. the narrating or telling of. निजगुण**कथापनकं** दुष्करमिति 117.11.

कनी f. a maiden. 126. 10, 19; 127. 24.

कपर्दपञ्चकन्यासव्यवहार m. a rite in the marriage-ceremony. 128. 12. *Vide* वेदिपडघास्थान.

कम्बिका f. a bar (*e.g.* of gold or silver). 70. 3. cf. Mar. काम.

करक m. a water-pot or jug with a tube attached to it. 8. 12, 13; 48. 6. cf. Guj. करवो, करवडो.

करचण्डी (*v.l.* करवडी) f. the cavity formed by putting the two palms together in a semi-circular curve near the mouth with the intention of drinking water (here, of course, milk). 4. 7, 9, 10.

करमोक्ष m. freedom from taxation. 57. 18.

कर्कर m. a pebble. 107. 3. cf. Guj. कांकरो, कूको.

कर्बुरान्त्र n. a variegated bowel, or, as Tawney paraphrases, 'speckled entrail'. 6. 4. cf. Guj. काबरचीतरुं.

कर्मकर m. a labourer. 56. 14; 87. 21; 94. 21, 25 (probably, 'a servant'); 108. 1-2.

कर्मस्थाय m. any construction work. 51. 5; 58. 22; 62. 2, 3, 4; 63. 9, 10, 11; 100. 24. cf. Guj. कमठाण; also कमठायो (सं० कर्मस्थायिक); 'Chief Engineer'.

कर्मादान n. a highly sinful action. 90. 13-14. [A Jaina technical term.]

कर्षुक m. a farmer. 53. 17.

कलापक m. the rope tied round an elephant's neck. 79. 18.

कलासिका f. an instrument of the architect. 61. 19. [It is stated here to have been made of bamboo sticks—वंशशलाकामयीं.]

कल्पपुस्तक n. a book describing the pilgrimage to mt. Giranāra, penances of the monks and various miracles. 108. 6. [Such books are said to be known among the mendicants living in the caves of mt. Giranāra.]

काकनाशम् ind. as fast as a crow. 77. 17.

काङ्गुणीतैल n. *same as* कङ्गुणीतैल. 43. 29.

काणिकी adj. prepared out of कणिक or dough. 59. 1. cf. Guj. कणक 'the dough'.

कान्दविक m. a confectioner. 78. 15. cf. Guj. कंदोई.

कान्दिशीक adj. not knowing in which direction he should really fly away. 116. 22.

कामुक m. a labourer. 56. 15; 108. 2, 3. cf. Pañjābī काम्मा, Mārawāḍī कामेती.

कायोत्सर्ग m. a posture of meditation. 88. 10. [A Jaina technical term.]

कारापक adj. one who causes to be made or prepared or erected. 101. 29. cf. Guj. करावनार.

कारु m. an artisan. 111. 22.

कार्मण n. sorcery. 68. 24; 70. 13; 118. 6. cf. Guj. कामण.

कालधर्म m. death. 107. 7. [A Jaina technical term.]

कालपूजा f. worship appropriate for the time. 99. 5.

काष्ठपात्रिका f. a wooden vessel. 109. 21.

काष्ठपात्री f. *same as* काष्ठपात्रिका. 109. 16, 19, 20.

काष्ठमयप्रासाद m. a wooden temple. तेन स्वामिनमविज्ञाप्यैव वर्षत्रयोद्ग्राहितेन श्रीमदुज्जयन्ते श्रीनेमीश्वरस्य **काष्ठमयं प्रासादम**पनीय नूतनः शैलमयः प्रासादः कारितः। 65. 16; 82. 27; 86. 24, 25.

कासर m. a buffalo. 99. 27.

कांस्यताल m. a cymbal or a huge bell. श्रीवृषभदेवप्रासादकोशाच्छ्रीभरतभूपनामाङ्कितं पञ्चजनवाह्यं **कांस्यताल**मानीय...63. 6-7.

किरि m. a boar. 21. 15.

कीर्त्तन n. a temple. 65. 24; 84. 15.

कीर्तिस्तम्भ m. a pillar of victory. 8. 23; 9. 6.

कुटुम्बिक m. a farmer. 53. 1. cf. Guj. कणबी; Hindī कुनबी; Mar. कुणबी.

कुटुम्बिन् m. *same as* कुटुम्बिक. 53. 9.

कुण्डक n. a circle. 6. 36. cf. Guj. कुंडाळुं.

कुतुप m. a small leathern oil-bottle. तस्य च भोजने घृतपरिपूर्णः **कुतुप** एव व्यये याति। 72. 10-11.

कुमारमृत्तिका f. the virgin earth. 80. 18. cf. Guj. कुंवारी माटी.

कुम्पक m. a flask or bottle usually large in the middle but with a narrow mouth. तद्रसायनं काचमये **कुम्पके** विन्यस्य......तं काच**कुम्पकं** भूमावास्फाल्य बभञ्ज। 122. 3-6. cf. Guj. कूपो-कूपी, कूंपो-कूंपी; Mar. कुपी.

कूपार m. an ocean. द्वासप्ततिकला**कूपार**पारङ्गमः 22. 5.

कृकवाकु m. a cock. 119. 28.

कृतप्रचिकीः adj. desirous of taking revenge. 107. 14.

कृष्णचित्रककुण्डलिका f. a mystical diagram. तदक्षीणं निरीक्ष्य घृतपात्राधः **कृष्णचित्रककुण्डलिकां** विमृश्य केनापि कैतवेन तद्व्यत्ययादपहृत्य चित्रकसिद्धिं स्वीचकार। 108. 13. [This might be either 'a mystical diagram of the coil of a black snake or a mystical ring of the wood of the Kṛṣṇa-citraka plant conjoined beneath the vessel. Tawney thinks that the expression, coming as it does from the Gujarāti term कुंडळी, denotes some astrological diagram.] *Vide* चित्रकसिद्धि.

केशकन्दुक m. a coil of hair. 68. 24.

कोटिध्वज m. [1] one on the top of whose house there is a banner to show that he possesses a crore of rupees. 63. 12; कोटीध्वज 109. 22.
[2] a banner indicative of the possession of a crore of rupees. 71. 11.

कोटिवेधरस m. a chemical preparation of mercury that possesses such magical powers as to be able even to perform the most difficult tasks. 120. 11-12.

कोटिवेधिन् रस m. *same as* कोटिवेधरस. 120. 2.

कोडी f. a crore or ten millions. **कोडीसार्द्ध** १४ द्रव्यस्य दण्डः। 81. 14. cf. Guj. कोडी (Skt. कोटि).

कौतुकिन् m. a jester. 74. 2, 5; 96. 8.

क्षण m. a festival. कदाचिद्देवतावसर**क्षणे** सौधमागते...श्रीहेमचन्द्रे..82.14-15; यत्र प्रभूणां दीक्षा**क्षणो** बभूव 91.11.

क्षुल्लक m. a young monk. मल्लनामानं **क्षुल्लकं** तत्र तस्थिवांसं समुपेक्ष्य...107.12. [A Jaina technical term.]

क्षेत्रपति m. the deity more commonly known as क्षेत्रपाल. 123.1 ; क्षेत्राधिप 123.11 ; क्षेत्राधिपति 105.3.

क्षेत्रपाल m. the deity believed to be the protector of the place. 109.1. cf. Guj. खेतरपाळ. *Vide* क्षेत्रपति.

खञ्जनाक्षी f. one whose eyes are as charming as those of the (singing bird) wagtail. 113.17. cf. ' खंजन नयणे जोती रे '—नरसिंह महेता.

खटिका f. a chalk. 25.17 ; 41.26 ; 121.5. cf. Guj. खडी.

खड्ड m. a hollow. 95.14. cf. Guj. खाड, खाडो.

खत्तक n. a niche (in the wall). 40.6. cf. Guj. खात्तुं.

खरशिलानिवेश m. placing of the corner-stone. अथ श्रीसोमनाथदेवस्य प्रासादारम्भे **खरशिलानिवेशे** सञ्जाते सति......84.9.

खल्लि f. a bald head. 92.2.

खातावसर m. the occasion of laying the foundation stone. 56.20.

खात्रपात m. digging a hole in the wall of a house with a view to enter the same for committing theft. 26.17. *Vide* खात्रपातन.

खात्रपातन n. *same as* खात्रपात. 12.12. cf. Guj. खातर पाडवुं.

खिङ्ग m. a whoremonger. 97.12.

खिच्चडिका f. hotchpotch, a mixture of rice and pulse. 43.28. cf. Guj. & Mar. खिचडी.

गजरूप n. an elephant. 17.21.

गण्ठीयक n. girdling the loins (?). प्रथमं सिद्धसेनेनोपन्यासो विहितो गीर्वाणवाण्या । तदनु वृद्धवादिना **गण्ठीयकं बद्ध्वा** गोपकुण्डकं विधाय प्रोचे—...एवं पठति गोपा नृत्यन्ति । 6.36...7.13-15.

गण्ड m. the chief monk (of a temple). 91.14.

गर्तापूर m. the foundation of a building. श्रीशकुनिकविहारप्रासादप्रारम्भे खन्यमाने **गर्तापूरे**...87.20-21.

गलहस्तित adj. throttled, surpassed.
अकारयदयं वापीरपापी यः क्रियारतः ।
सुधायामपि माधुर्यं यज्जलै**र्गलहस्तितम्** ॥ 99.28. cf. Guj. गळे हाथ नाखवो.

गाडरारघट्ट m. N. of a mountain-pass. 97.19.

गायन m. a singer. 74.2.

√गिणिगिण् to produce a nasal sound, to hum. 92.2. cf. Guj. गणगणवुं.

गुडजातीय adj. belonging to the गुड caste. 102.14. [In some texts we get the form गुल also. गुल is Guj. गोलो or खवास, a class of hereditory servants connected with royal house-hold.]

गुप्ति f. being away from sinful behaviour by mind, speech or body. 128. 7. [A Jaina technical term.]

गुमटी adj. beautiful. 29. 14. cf. Mar. गोमटी.

गुरूदर m. a tent. 17. 10, 13 ; 51. 25 ; 67. 4 ; 81. 2 ; 117. 3, 26.

गोकुल n. a herd of cows. 110. 5, 6.

गोष्ठिक m. the keeper of a Jaina temple. 101. 22 ; 123. 30. cf. Guj. गोठी. [A Jaina technical term.]

ग्रथिलाचार्य m. a title of the Jaina Ācārya Jayamaṅgalasūri. 63. 23. [ग्रथिल = simple, Guj. गहेलो, घेलो.]

ग्रन्थि m. the knot of grief. 104.29; 105.4.

ग्रहणक n. a token of invitation to live in the harrem. तस्याः कुलयोषितोऽप्यतिशायिनीं प्राज्यमर्यादां नृपतिर्विमृश्य तद्वृत्तपरीक्षानिमित्तं सपादलक्षमूल्यां क्षुरिकां निजानुचरैस्तस्यै **ग्रहणके** दापयामास। 77.3–4; सा तु बकुलदेवी तद्दत्त**ग्रहणक**प्रमाणेन तद्वर्षद्वयं परिहृतसर्वपुरुषा शीललीलयैव तस्थौ। 77.7.

ग्रास m. land given for maintenance. 18. 18. cf. Guj. गरास.

√घट् to be in fitness of things. **जाघटीति** 85. 18 ; 116. 10. cf. Guj. घटवुं, घटित, सुघटित, अघटित.

घटिका f. an implement to measure time. 118. 28. cf. Hindī घडी.

घटिकागृह n. an apartment where the implement for measuring time is placed. 20. 20 ; 97. 9.

घटिकाद्वार n. the entrance to the apartment where the implement for measuring time is kept. 32. 18.

घटिकायोजनगामिनी adj. f. very speedy, lit. : ' walking with the speed of a yojana in a ghaṭikā *i.e.* 24 minutes '. **घटिकायोजनगामिन्यः** करभ्यः 33. 20. [This is an adjective applied to a speedy dromedary or female camel.] cf. Guj. घडियाजोजन सांढणी (सांढणी = a dromedary).

घटीगृह n. *same as* घटिकागृह. 88. 18.

घर n. a place, a house. यत्तस्मिन्वरण्डके नवीक्रियमाणे सार्द्धत्रयोदशे **घरे** (*v. l.* **घिरे**) निषण्णा देव्यभूत् । 100. 10-11. [In mod. Guj. घरे ' in the house ' is still pronounced, while in a dialect of Saurāṣṭra we hear घिरे.]

घर्घरक m. a large round metal pot for fetching water. 69.25-26. cf. Guj. गगरो; Mar. घागर.

घर्षण n. polishing. अथ श्रीपत्तनवास्तव्य उच्छिन्नवंशक आभडनामा वणिक्पुत्रः कांस्यकारकहट्टे **घर्घरकघर्षणं** कुर्वंस्तत्र पञ्च विंशोपकानर्जयित्वा दिनव्ययं कुर्वाणः....69.25-26.

घाट m. [1] a mountain-pass. पुनः स्वदेशं प्रति **प्रस्थितं** पञ्चकुलं सौराष्ट्राभिधान**घाटे** वनराजो निहत्य....13.2 ; 51.14 ; 97.19. cf. Guj. & Mar. घाट.

[2] a shape. रङ्गमण्डपेषु शालभञ्जिकामिथुनस्य विलासघाटस्तीर्थङ्कृत्प्रासादे सर्वथानुचितः, वास्तुनिषिद्धश्च । 101.26-27. cf. Guj. घाट.

घुसृण n. saffron. 18.17. cf. Pkt. & Old Guj. घुसिण.

घृतपूर m. a kind of sweet-meat. 90.20, 21. cf. Guj. घेबर, Hindī घेवर.

घोटक m. a horse. 75.6. cf. Guj. घोडो; Mar. घोडा.

चणकविक्रयकारिन् adj. a seller of (baked) gram. 70.27, 30.

चणकविक्रयिवणिक् m. a vender selling (baked) gram. 71.5.

चतुर्मासक n. the staying at one place and observing certain vow during the four months of monsoon *viz.* from the 11th day of the bright half of the month of Āṣāḍha to the 11th day of the bright half of the month of Kārttika. भट्टारकश्रीदेवसूरीणां **चतुर्मासके** स्थितानां...66.8. *Vide* चातुर्मासिक.

चतुष्क n. a place where four roads meet. 59.3. cf. Guj. चोक.

चतुष्किका f. a small platform (for installing an image). 100.19, 22. cf. Guj. चोकी; Mar. चौक.

चतुष्पथ n. a market-place. चतुरशीतिसंख्येषु **चतुःपथेष्व**होरात्रं विक्रयाय दरिद्रपुत्रको भ्रामितोऽपि केनापि न गृहीतः। 5.13-14; निशीथे वीर्यचर्यया **चतुष्पथान्तः** परिभ्रमन् 8.24. cf. Guj. चौटुं; Mar. चव्हाय. [In Guj. literature 'चोराशी चौटां' are often referred to.]

चत्तारीमङ्गल n. going four times round the fire in the marriage-ceremony. 128.15.

चत्वर m. a quadrangle. 59.3. cf. Guj. चाचर.

चन्द्रप्रभमिड n. (?) the compound of (the shrine of) Tīrthaṅkara Candraprabha. 105.3. *Vide* मिड.

चन्द्रातक m. a skirt, a short petticoat. 73.19. cf. Skt. चण्डातक, Pkt. चंडातक.

चन्द्रातप m. the moon-light. 33.1; 82.28.

चरट m. a thief. **चरट**वृत्त्या वर्तमानस्य 12.19; गूर्जरदेशे **चरट**राज्यमित्युपहसन्ति। 14.16. cf. Old Guj. चोर-चरड; Guj. चोरटुं, चोराट.

चलनक m. a petticoat. 114.27. cf. Guj. चरणियो, चणियो.

चलवेध्य n. a moving target for shooting at. 12.21. *Vide* राधावेध.

चातुर्मासिक n. *same as* चतुर्मासक. कदाचि**च्चातुर्मासिक**पारणके प्रभूणां पादयोः......91.16.

चारण m. a wandering singer, a bard. 92.11, 21; 93.8. [The community of चारण appears to be peculiar to Western India and a large number of them still reside in Saurāṣtra and Rājasthāna. The चारणs are famous for their couplets called दुहा and the PC. also quotes the same.]

चित्रकसिद्धि f. a kind of miraculous accomplishment. 108.14. *Vide* कृष्ण-चित्रककुण्डलिका.

चिन्तक m. *Same as* चिन्तायक. 123.30.

चिन्तायक m. an officiating monk who looked after the temple and worshipped the deity daily as also continued his meditations and penances. 18.1, 9, 19; 107.26. He was consecrated (अभिषिक्तः) as the तपस्विभूपति or the chief of the mendicants, as stated at 18.19-20. *Vide* चिन्तक.

चुल्ली f. a fire-place. 108.9. cf. Guj. चूल, चूलि; Mar. चूल.

चेटक m. a servant, a slave. 66.11, 12; चेटकपेटक 'a multitude of servants' 110.23.

चैत्यवासिन् m. a sect of Śvetāmbara Jaina monks who resided in temples (चैत्य) and were also owners of the same (as opposed to the monks of orthodox type known as सुविहित who emphasised on penances and absence of possessions). 57.3.

चैत्यशलाका f. the best among temples. श्रीलूणिगवसहिप्रासादं भुवनत्रय**चैत्यशलाका**-रूपं कारयामासिवान्। 101.23-24.

छत्रशिला f. a huge slab on mt. Giranāra hanging high like an umbrella. 93.9-10, 12.

छार n. ashes. 33.29. cf. Guj. छार.

छिम्पिका f. a woman of the cloth-printer class. 56.17. cf. Guj. छीपी.

√छुट् to be freed from. **छुटितः** 9.6. cf. Guj. छूटवुं, Hindī छूटना.

√छुप् to touch and stop. पटुपटहध्वनिमाकर्ण्य वृत्तान्तमवबुध्य च तं **छुप्तवान्**। 2.11. [This refers to a peculiar custom of proclamations of challenges for performing very difficult tasks. A royal officer, accompanied by several subordinates, moved through the city, and the proclamation was made with the beating of a drum at all the principal cross-ways and other places of the city. One who wished to accept the challenge touched the drum with his palm and was conduced to the king or the chief minister with due honour. We get a number of references to this custom in the Old Guj. literature; *e.g.* Vikramacaritrarāsa of Udayabhānu (A.D. 1509), verse 459:

पडहु छबु जई चंपक कहइ नयरलोक सहु तुझनइ स्तवइ

पडहु छबिउ चंपक तीणइ वारि राजसभा तेडिउ तीणइ वारि.]

छुरिकाभ्यास m. the practice of wielding a small sword. 116.15. cf. Pkt. छुरिगा.

जगझम्पण m. a title of king Vallabharāja of Gujarāta, lit.: 'who jumped over the world', *i.e.*, who very quickly conquered several territories. 20.17. [The correct form is 'जगज्झम्पन' which is actually used at 20.3.]

जलाश्रय m. a water-reservoir. 43. 2.

जाणिणी f. the females in the bridegroom's party. 128. 7. cf. Guj. जानरडी.

जातिस्मरण n. the remembering of the past birth. 57. 13.

जामातृशुद्धि f. incorrect amendations made by some impolite fool just out of a false show of knowledge, even though the original is quite correct and requires no amendations: lit.: 'the amendations made by a son-in-law'. तत्प्रत्ययप्रीतेन नृपतिना स महिषीपाल: स्वां पुत्रीं परिणायित:। पण्डितोपदिष्टं सर्वथा मौनमेवालम्बमानो राजकन्यकया तद्वैदग्ध्यजिज्ञासया नवलिखितपुस्तकस्य शोधनायोपरुद्ध:। करतले पुस्तकं विन्यस्य तदक्षराणि बिन्दुमात्रारहितानि नखच्छेदिन्या केवलान्येव कुर्वन् राजपुत्र्या मूर्खोऽयमिति निर्णीत:। तत: प्रभृति **जामातृशुद्धि**रिति सर्वत: प्रसिद्धिरभूत्। 4. 17-21. cf. popular Mar. phrase 'जांवई शोध'.

जामि f. a sister. 44. 2, 3; 66. 11; 100. 20; 110. 26. प्रतिपन्नजामि f. 'one who is regarded as a sister' 116. 4. जामेय m. 'a sister's son' 107. 12. *Vide* यामि.

जालि m. a kind of tree. **जालि**वृक्षसमीपे गत्वा यावतीं भुवं शशकेन श्वा त्रासितस्तावतीं भुवं दर्शयामास। तत्र प्रदेशे अणहिल्लपुरमिति नाम्ना नगरं निवेशयामास। 13.7-9; तस्य **जालितरो**र्मूले धवलगृहं कारयित्वा......श्रीवनराजो राज्याभिषेकं...कारयामास। 13.19-21. [Acc. to G. T. this may perhaps be the same as the tree known as पीलुडी (Solanum nigrum) in Gujarātī. Hemacandra mentions 'जाली' at two places in his निघण्टुशेष: (1) शणे तु किङ्किणी जाली-2158[a] and (2) जाली घोषा सुतिक्तका-2206[b]. Śrī Bāpālāla G. Vaidya, Principal, Occhavalāla Nāzara Āyurveda Mahāvidyālaya, Surat, writes in his letter dated 10-12-'58 that this may probably be जालिनी, the plant of 'Luffa acutangula'. He is of opinion that the occurrence of जालि here in place of जालिनी may be the result of poetic licence of Skt. authors to use the terms like वृक्ष, लता, गुल्म etc. in a loose synonymous way. The reference here is to the founding of the city of Aṇahillapura Pāṭaṇa (modern Pāṭaṇa in north Gujarāta). There is a temple of Śiva, known as जालेश्वर महादेव, on the northern bank of the river Saravatī, on the site of old Pāṭaṇa. Even now a big annual fair takes place there. It is possible that the name जालेश्वर might have been derived from some जालितरु, or perhaps the same जालितरु.] cf. Guj. जाळुं, जाळियुं, in the sense of a tree.

जालिका f. a drill or trellis. गवाक्ष**जालिका**प्रविष्टं चन्द्रं दृष्ट्वा 26. 24. cf. Guj. जाळी, जाळियुं.

ज्योतिष्केन्द्रौ m. duel. (ज्योतिष्क + इन्द्रौ) the two principal luminaries *viz.* the sun and the moon. 98. 24.

झगिति ind. instantaneously. 73. 27.

झम्पापात m. committing suicide by taking a jump from a precipice. 121. 3; 123. 10; झम्पामदात् 87. 22.

√झाल् to catch, to hold. तत: कोपादुद्दाल्य तत्कण्ठे **झालयित्वा** क्षिप्ता। 21. 23. cf. Guj. झालवुं.

झोलिका f. a piece of cloth knotted on two opposite sides. Here it refers to a sort of cradle prepared by suspending a piece of cloth tied on all the four corners or the two sides to the branches of some tree. 12. 3, 5; also 93. 3-4. cf. Guj. and Mar. झोळी; Hindī झोली.

झोलिकाविहार m. N. of a temple erected by king Kumārapāla of Gujarāta to commemorate the birth-place of his great preceptor Hemacandra. प्रभूणां जन्मगृहभूमौ स्वयं कारितसप्तदशहस्तप्रमाणे **झोलिकाविहारे** प्रभावनां विधित्सु: 93. 3-4.

टङ्कशाला f. a mint. 110. 2.

तपोधन m. an ascetic. 88. 9. [Here the word is used as an adjective of a Jaina monk named Yaśaścandra.]

तरवारि f. a sword. 17. 20. cf. Guj. तरवार.

तलक n. (?) the ground-floor (of a house). 56. 19. cf. Guj. तळियुं, भोंयतळियुं.

तलवर्गीय adj. standing on the ground. स भूमीपतित**स्तलवर्गीय**पदातिभिरधारि। 79. 28. [The words तलवर्ग and तलारक frequently occur in Hariṣeṇa's Bṛhatkathākośa in the sense of a 'city-guard'.]

तलहट्टिका f. the foot or base of a mountain. 21. 13. cf. Old Guj. and Hindī तलहटी; Guj. तळेटी.

ताडङ्क m. a long ear-ornament. 62. 4; 63. 12; 98. 27.

तापिका f. a culinary utensil. 108. 10. cf. Guj. तपेली.

ताम्रचूडध्वज m. a title of king Siddharāja Jayasiṃha of Gujarāta, lit.: 'one whose banner-emblem is the cock'. 76. 20.

तारामिलपर्वन् n. the occasion of the first meeting of the eyes of the wedding couple. 128. 11. cf. Skt. तारामैत्रक.

तिलकावसर m. the ceremony of putting the auspicious mark on the forehead. 87. 28-29. *Vide* अवसर [1].

तुम्बडी f. a hollowed gourd. 108.7. cf. Guj. & Mar. तुंबडी.

तृणोदकप्रक्षेप m. the throwing of grass and water (in the residence of an opponent): सौगतमठेषु **तृणोदकप्रक्षेप**पूर्वं नृपतिसभायां पूर्वोदितपणबन्धपूर्वकं कण्ठपीठावतीर्णश्रीवाग्देवताबलेन श्रीमल्लस्तांस्तरसैव निरुत्तरीचकार। 107.22-23; तत्र भट्टारकश्रीदेवसूरीणां...धर्मशास्त्रव्याख्याक्षणे वचनचातुरीमनुच्छिष्टामाकर्ण्य

...कुमुदचन्द्रस्तेषामुपाश्रये **सतृणमुदकं** प्रक्षेपितवान् । 66.7-10. [This refers to the custom of throwing grass and water in the residence of an opponent as a challenge for dialectical disputation.]

तृतीयज्वरिन् adj. one suffering from tertian fever. 18.3.

तैलनाली f. a pipe through which oil is poured (as medicine in the throat of an animal). वृषभः स बहुखादनेन मोडित इत्यस्मै सत्वरमेव **तैलनाली** दीयताम् 55.28. cf. Guj. तेलनी नाळ.

त्रिक n. a place where three roads meet. 59.3.

त्रिचेली f. a group of three garments. 29.6, 7.

त्रिपोलि f. a group of three gates in the city walls. 59.7. cf. Guj. त्रिपोळियुं (पोळ = gate).

त्रिवेदीवेदिन् adj. a knower of the three Vedas. 74.24. cf. Guj. & Hindī त्रिवेदी.

दण्ड m. tribute or fine. 81.14. दण्डपदे 'as fine or punishment'. 62.4; 91.9. cf. Guj. दंड तरीके.

दण्डाधिपति m. a military governor. 65.14.

दत्तपृष्ठिहस्त adj. on whose back (Hemacandra) had placed his hand. 92.17.

दन्तावल m. an elephant. 59.7.

दाढिका f. the beard. 72.11. cf. Guj. & Mar. दाढी.

दाणमोक्ष m. freedom from taxation. 71.16. cf. Guj. & Mar. दाण; Hindī दान.

दाति f. a gift. 103.1. [Elsewhere in Prabandha literature we find the word दत्ति in the sense of 'a gift'; *e.g.* Prabandhakośa, verse 276.]

दानी f. revenue. 53.5, 9, 22. cf. Guj. & Mar. दाण; Hindī दान.

दाशार्ह m. ten Yādava princes of Dvārikā of whom Samudravijaya was the eldest and Vasudeva the youngest (according to Jaina mythology). 120.3. [A Jaina technical term.]

दुर्भिक्षः पतिष्यति there will be a famine, lit.: 'a famine will fall'. 34.7. [पतिष्यति is the Sanskritisation of a purely Gujarātī construction.]

दूहाविद्या f. the art of composing and reciting distitches or conplets called दूहा—a particular type of rhyming or metre in Apabhraṃśa. 92.12. cf. Guj. दुहो, दोहरो; Hindī दोहा.

देवकुलिका f. a small temple. 100. 19,20; 101. 22.

देवतावसर m. *vide* अवसर.

देवतावसरायपद n. the item of income in the festivals of the presiding deity of a temple. 99. 17. *Vide* अवसर.

देशविरति f. the vow of a Jaina layman, lit.: 'partial abstinence', because a layman can only partially abstain from killing etc.).

128.7. [This is अणुव्रत or देशविरति as contrasted to महाव्रत or सर्वविरति of the monks. A Jaina technical term.]

देश्यकुडी f. a village hut. 105. 10.

द्रम्म m. a principal coin (current in ancient and medieval India). 13.1. cf. Guj. दाम, दमडी, etc.

द्वादशावर्तवन्दन n. a peculiar way of salutation. 91. 16; 93. 19; 99.6. [A Jaina technical term.]

द्वारभट्ट m. a chronicler, a bard. 87. 28. cf. Guj. बारोट; Rājasthānī बारहट.

धगधगायमाना adj. f. blazing. 117. 3. cf. Guj. धगधगती.

धत्तूरित adj. under the influence of the white thorn-apple. इत्थं बोधितस्यापि तस्य मिथ्यात्व**धत्तूरितस्य** कनकभ्रान्तिरिव तेषु मत्सरोच्छेकात्तद्भक्तानुपासकानभिचारकर्मणा कांश्चन पीडयन्...119. 16-17. cf. Guj. धंतूरियो.

धर्मवहिका f. a diary in which the details of charities done by the king were regularly noted. 7. 7; 26. 21; 27. 4, 7. cf. Guj. वही 'an old chronicle, an account-book'; वहीवंचो 'the professional reader of an old chronicle'. *Vide* वहिका.

धर्मव्यय m. the charity-expenditure. 101. 22.

धर्मशिला f. a place in the shrine of Somanātha in Saurāṣṭra where pilgrims used to sit while giving religious donations. 85. 13.

धर्मस्थान n. a religious place. 100. 24, 29.

धवलगृह n. a big mansion. 94. 26; 122. 12.

धवलमङ्गल n. the auspicious songs sung by females at the time of marriage-ceremony. 128. 7. cf. Guj. धोळमंगळ.

धाटी f. a dacoity. **धाटीप्रपात**मकरोत् 12. 11. cf. Guj. धाड पाडवी 'to commit a dacoity'; धाडपाडु 'a dacoit', lit.: 'one who causes धाड or dacoity to fall'.

धारातीर्थ n. a battle, lit.: 'a holy place where the sharp-edged blade of the sword (is used).' 97. 10.

धाराल adj. sharp-edged. 81. 9. cf. Guj. धाराळुं.

धूलिधावक m. one who washes sweepings from the street in the hope of finding something valuable.
नृपव्यापारपापेभ्यः सुकृतं स्वीकृतं न यैः ।
तान् **धूलिधावके**भ्योऽपि मन्येऽधमतरान्नरान् ॥ 105. 18.

ध्वजाधिरोप m. (the ceremony of) placing the flag (on the pinnacle of a temple). 87. 14.

ध्वाङ्क्षरक्षक m. a person protecting (the field) against (birds like) the crows. 77. 19-20.

नवघण m. N. of a king. 64. 26; नवघन 65. 1. [It is interesting to note that in the Apabhraṃśa verse no. 151 (65. 11) the

word ‘नवघण’ is punningly used in the sense of नव घन *i.e.* new cloud or monsoon :

जेसल मोडि म बांह वलिवलि विरूप भावियइ ।
नइ जिम नवा प्रवाह **नवघण** विणु आवइ नहीं ॥]

नवाङ्गवृत्ति f. the commentary on the nine aṅgas of the Jaina canon. 120. 23.

नवाङ्गवेदीमहोत्सव m. a popular ritual in the marriage-ceremony. 128. 11-12.

नाणक n. a coin. 35. 4; 77. 23; तस्मिन्नवसरे देव्या महालक्ष्म्याः पुरतष्टङ्कशालायां हरिण्याश्चतुर्णां पादानामधः शिशुरूपं **नाणकं** नूतनं सञ्जायमानमाकर्ण्य कश्चिन्नवीनो नृप उत्पन्न इति प्रसृतया वार्त्तया श्रीरत्नशेखरः सैन्यानि प्रतिदिशं तं शिशुं विशसितुं प्राहिणोत् । 110. 2-4. cf. Guj. नाणुं.

नासीर m. the vanguard of an army. 117. 17, 24.

नि + √ग्रह् [1] to kill. **निगृहाण** 117. 4; **निगृह्य** 117. 6.
[2] to cut off. **निगृहीत**कर्णः 117. 22.
[3] to curb. (रोगान्......) **निगृह्य** 121. 25.

नियोगिन् m. an officer. 26. 21; 73. 15, 26.

निर्ग्रन्थ adj. naked. 69. 15.

निर्यामक m. a sailor, a boatman. 40. 16; 41. 3. cf. Old Guj. निज्जामउ, नीजामउ; Mod. Guj. निजामो. *Vide* प्राचीन-गुर्जर-काव्यसंग्रह Part I (G. O. Series No. 13, Baroda, 1920), p. 108, ll. 9-11:
षाभिल मादल वाजिवा लागां, बाबरि कोलणि नाचेवा लागी, गलेला हेलाहेल करवा लागां; कूउषंभउ ऊभउ कीधउ, नागरउ पाडिउ, सिढ ताडिउ; घामतीउ घामतउ लीचइवा लागु, वाऊरीऊ तलि पइठउ, **नीजामउ** नालि बइठउ ।

निर्युक्ति f. a brief versified commentary in Pkt. on Jaina canonical texts. 101. 7. [A Jaina technical term.]

नि + √वृत् to be completed. **निवृत्तायाम्** (abl.) ‘completed’. 120. 23.

निःश्रेणी f. a ladder. 75. 14. cf. Guj. निसरणी.

नीवीधन n. the capital (wealth). 70. 2. [The purse containing coins was generally tied on the waist (नीवी) while travelling. Hence the term नीवीधन.]

नेत्रोद्धार m. the drawing out or tearing out of the eyes. 22. 3.

नैगम m. a trader. 122. 27.

नौवित्तक m. a sea-faring merchant. 102. 10, 19. cf. Pkt. नाइत्त. *Vide* Agrawāla, V. S.: ‘Nāitta in Apabhraṃśa Literature’, JOI, V, pp. 103-4.

न्यायघण्टा f. the bell of justice. तत्र स्तम्भे निबद्धा सभामण्डपपुरतो न्यायिना हन्यमाना **न्यायघण्टा** निनदति। अन्यदा तस्यैकसूनोः कुमारेण रथारूढेन पथि सञ्चरताऽज्ञातवृत्त्या कश्चिद्वत्सतरः पथि व्यापादितः तन्माता सौरभेयी नयनाभ्याम-

जस्रमश्रूणि वर्षन्ती स्वपराभवप्रतीकाराय शृङ्गाग्रेण **न्यायघण्टा**मवीवदत् । 111.1-4;
जन्तूनामभयं सप्तव्यसनानां निषेधनम् ।
वादनं न्यायघण्टाया रुदतीधनवर्जनम् ॥ 95.3.

न्यायिन् m. a plaintiff. 111. 2.

न्युञ्छन n. a high praise. 15. 29, 31; 88. 24, 25; 90. 18.

न्युञ्छनी-कृ to offer as a gift (to a king). सर्वमेव भवदीयमेवेत्युक्त्वा पटीं **न्युञ्छनीचक्रे ।** 104. 4.

पछे [व] डउ m. a scarf, a sheet. 81.13. cf. Guj. पछेडो, पछेडी. *Vide* माणिकउ पछे [व] डउ.

पञ्चकुल m. a government officer. अथ कन्यकुब्जादायात**पञ्चकुलेन**...गूर्जरदेशस्योद्ग्राहणकहेतवे समागतेन...12.23-24; 13.2; कूटलेखनव्ययकरणप्रतिबद्ध**पञ्चकुल**मुखेन सर्वानपि राजपुत्रान् पदातींश्चान्वयावदाताभ्यामुपलक्ष्य यथोचितदानादिभिरावर्ज्य 17.4-5; **पञ्चकुलेन** कदर्थ्यमानेषु कार्पटिकेषु राजदेयविभागस्याप्राप्त्या सबाष्पं पश्चान्निवर्त्यमानेषु 57.15-16; राज्ञा **पञ्चकुल**माकार्य तत्पट्टस्याङ्के द्वासप्ततिलक्षानुत्पद्यमानान् विमृश्य तं पट्टकं विदार्य मातुः श्रेयसे तं करं मुक्त्वा करे जलचुलुकं मुञ्चति स्म। 57.19-21; ततः प्रासादोद्धाराय...तत्र **पञ्चकुलं** प्रस्थाप्य प्रासादप्रारम्भमचीकरत्। 82.29-30; अथ श्रीसोमनाथदेवस्य प्रासादारम्भे खरशिलानिवेशे सञ्जाते सति **पञ्चकुल**प्रहितवर्द्धापनाविज्ञप्तिकां नृपः श्रीहेमचन्द्रगुरोर्दर्शयन् 84.9-10; रुदतीवित्तद्रोषान् पापैकनिबन्धनान् ज्ञापितो नृपस्तदधिकृतं **पञ्चकुल**माकार्य द्वासप्ततिलक्षप्रमाणं तदायपट्टकं विपाट्य मुमोच। 86.12-14; सपादलक्षदेशे कश्चिदविवेकी धनी केशसंमार्जनावसरे प्रियार्पितां यूकां करतले सङ्गृह्य पीडाकारिणीं तां तर्जयंश्चिरेण मृदित्वा व्यापादयामास। संनिहितेनामारिकारि**पञ्चकुलेन** स श्रीमदणहिल्लपुरे समानीय नृपाय निवेदितः । 91.6-8; पृथ्वीराजः...महानसाधिकृत**पञ्चकुलेन** व्यज्ञपि—117. 18-19. [The references show that he was not necessarily a revenue officer and that he was sometimes assigned special duties also.] cf. Guj. पंचोळी.

पञ्चशब्दवादक m. the player of the five types of musical instruments. 109.10. [For these musical instruments *vide* ‘पंचशबद’ in the Index of Mahīrāja’s Naladavadantīrāsa—प्राचीन गूर्जर ग्रन्थमाला-2.]

पञ्चाङ्गप्रणाम m. a peculiar way of paying homage, wherein the worshipper touches the ground with five limbs *viz.* 2 knees, 2 hands and the head. 57. 3; 78. 22; 85. 25. *Vide* पञ्चाङ्गप्रसाद.

पञ्चाङ्गप्रसाद m. a gift of ornaments or dress for five parts of the body. 80. 28; 83. 23; 99. 3; 104. 8. [The word ‘पंचांगपसाउ’ is also very common in Old Gujarātī literature; *e.g.* कान्हडदेप्रबन्ध of पद्मनाभ (A. D. 1456), I. 28:
ततखिण तूठउ असपति राउ,
तस आप्यु **पंचांग पसाउ.** Also cf. उदयभानु’s विक्रमचरित्ररास, verse 287d: आपइ **पंचाअंग प्रसाद.**]

पटलिका f. a basket. 38. 20.

पटहस्पर्श m. touching the drum. इति विदुषामपि सन्दिग्धेऽर्थे अणहिल्लपुरे पटहे वाद्यमाने कयापि गणिकया **पटहस्पर्श**पूर्वकं विज्ञपयांचक्रे—47. 1-2. *Vide* √छुप्.

पटी f. a piece of cloth, a garment. 33. 24; 103. 11; 104. 4.

पट्ट n. a throne. 78. 19. cf. Guj. and Mar. पाट.

पट्ट(-क) m. a document. 57. 19, 20; 86. 13. cf. Guj. पटो.

पट्टकिल m. a village headman. 71. 18; 98.3. cf. Deśī पट्टइल; Guj. पटेल; Mar. पाटिल.

पट्टकूल n. a fine or silken garment. 33. 28. cf. Guj. पटकूळ.

पट्टिका f. [1] a slab (of stone etc.). 40. 2, 5; मदनमय**पट्टिका** 'a slab of wax' 40. 15; मदन**पट्टिका** 40. 18 and 41. 4; मृण्मयी **पट्टिका** 'a slab of earth' 40.19; रचितायां प्रशस्तौ **पट्टिका**यामुत्कीर्णायाम् 64.1; प्रशस्ति**पट्टिका** 40. 2 and 78. 9; ताम्रतात्र**पट्टिका** 97. 1. *Vide* प्रशस्तिपट्टिका.
[2] a (vast) tract of land, a county. सप्तशतीग्राममिता विचित्रा चित्रकूट-**पट्टिका** ददे। 80. 4-5. cf. Guj. पाटी 'a tract of land'; पाटीदार 'a person holding a tract of land', so a caste of agriculturists.

पड्डुकरूप n. a young one of a buffalo. **पड्डुकरूपाणि** तत्पत्नीं तक्रं पाययित्वा गर्वोद्धुर-कन्धरां भिक्षादाननिषेधं विदधतीं मुञ्जः प्राह—भोली मुन्धि म गव्वु करि पिक्खिवि **पड्डुरूयाइं**। चउदह सइं छहुत्तरइं मुञ्जह गयह गयाइं॥ 23. 24-25, 24. 1. [The text at 23. 24 reads पड्डुकरूपाणिं, but the अनुस्वार appears to be redundant.] cf. Apabhraṃśa पड्डुरूयाइं, as in the above gāthā, for पड्डुकरूपाणि; Guj. पाडरू. For parallel forms cf. Skt. वत्सरूप—Guj. वाछरू (a calf); Skt. गोरूप–Guj. गोरू (a cow); Skt. अहिरूप–Guj. एरू (the young one of a serpent). In Pkt. चेडरूव (Skt. चेटरूप, 'a child'); भंडरूव (Skt. भाण्डरूप, Guj. भांडरू, 'brethren').

पणबन्ध m. a contract, an agreement. 68. 6, 7; 107. 11, 22.

√पत् to attack. **पतित:** 'attacked' 17.21.

पद n. an item, *e.g.* व्ययपद 'item of expenditure' 63. 9; दण्डपद 'item of punishment' 63. 10.

पद m. a foot-print. 77. 21. cf. Guj. पग, पगेरुं. *Vide* पदिक.

पदिक m. a tracer of the foot-prints (of thieves etc.). **पदिकेन** तत्रानीते **पदे** 77. 21. cf. Guj. पगी.

पद्महस्त m. a lotus-like hand. 119. 30. [The normal usage in Skt. would be हस्तपद्म, but here the order is inverted just as in Pkt. Perhaps this may refer to the पद्महस्त posture of the Nāṭyaśāstra.]

पद्या f. a bridge; a path for ascending a mountain. 81. 6; 93. 13; 110. 22, 23, 24. cf. Guj. पाज.

परिकर m. the images and symbols carved or painted around the chief deity of a Jaina temple. 87. 15. [A Jaina technical term.]

पर्यन्ताराधना f. 105. 11. *Vide* आराधना.

पल्यङ्क m. a couch. 2.16; 5.4; 17.10; 34.14; 72.5; 94.20; 121.9; 122.4. cf. Guj. and Mar. पलंग. *Vide* प्रेङ्खोलपल्यङ्क.

पाणिन्धम adj. crowded. कस्मिंश्चित्पर्वणि श्रीमदनुपमया निरुपमे मुनीनामन्नदाने यदृच्छया दीयमाने कार्यौत्सुक्यात्तदागतः श्रीवीरधवलदेवः सिताम्बरदर्शनेन द्वारप्रदेशं **पाणिन्धम**मालोक्य विस्मयस्मेरमानसो मन्त्रिणमभिहितवान्—103. 29-30.

पाणी √ घृष् to rub one's hands. **पाणी घर्षयन्** चिरं तस्थौ। 33.22. [This is the natural action of one who does not succeed in his plans.] cf. Guj. हाथ घसतो रही गयो.

पादलेप m. a magical anointment for legs (using which one would fly in the sky or walk on water). 119. 26, 28; 120. 1.

पादौ+अव+√धृ [1] to go in peace and safety. **पादाववधार्यताम्** 39. 11.
[2] to give the pleasure of one's company, to honour by one's presence at. **पादाववधार्यताम्** 69. 4; 85. 31; 99. 14; 101. 2. cf. the very common Guj. expressions पधारजो, पधारो having both these senses.

पानीयाधिकृत m. the water-bearer (of the king). 11.15, 19. [Tawney translates as the 'servant that superintended his beverages.']

पापखउ हारु m. a necklace called पापक्षय and as such supposed to destroy evils. 81.13.

पापघट m. lit.: 'a pot of sin'. 74. 26, 29; 75. 3. [There is a section called पापघटस्य प्रबन्धः in the PC. According to the same Mayaṇallā, the mother of King Siddharāja Jayasiṃha of Gujarāta, had given at Somanātha Pāṭaṇa the religious gift of पापघट accompanied by elephants, horses, gold, etc. to a learned Brāhmaṇa in order to remove the sins of her three incarnations.]

पामर adj. poor. 56.3. cf. Guj. पामर.

पाराचि(ची) f. an iron instrument for digging. अन्यदा तैलिकात् **पाराचिर्या**चिता। तेन नार्पिता। ततः कोपादुद्दाल्य तत्कण्ठे झालयित्वा क्षिप्ता। तैलिकेन रावा कृता। राजा पुनः सरलामकारयत्। बलोत्कटत्वेन भीतो मुञ्जनृपः। 21.23-24; अथ कदाचिज्झालाज्ञातीयमाङ्गूनामा क्षत्रियः श्रीसिद्धराजसेवार्थं सभां समागच्छन् प्रत्यहं **पाराचीद्वयं भूमौ** निहत्योपविशति। उद्धरन् तद्द्वयमुत्तिष्ठति। 72.9-10. [This appears to be the sanskritisation of the Deśya पाराई.]

पारिपार्श्विक m. an attendant. 53.5-6.

पारीन्द्र m. a lion. 118.23.

पारूथक m. a kind of द्रम्म. 13.1. [All translators of the PC. explain this word as a 'silver dramma', but dramma was definitely a silver coin. So पारूथक probably meant something else. Probably it indicated some place or region where this particular type of dramma was current. It should, however, be noted that पारूप्यक and पारूषक are other readings for पारूथक. Probably Tawney and G. T. have read रूप्यक (which is the reading of Ms. D) in place of पारूथक. The H.T. has before him the reading पारूथक. But it appears that he has not been able to clearly translate the word, as he also has followed, of course hesitatingly, the meaning given by Tawney and G. T. For a discussion about this type of Dramma *vide* Agrawāla, V.S., JNSI, XII, p. 201-2.] *Vide* द्रम्म.

पारूप्यकं m. 13. 29. *Vide* पारूथक.

पारूषक m. 13. 29. *Vide* पारूथक.

पाँली f. a bank, a boundary. पीपलुंलीतडागपेलियाम् 13. 4-5; 102. 30. cf. Guj. पाळी, पाँळ.

पिठंर m. a bale, a portmanteau; a casket. 108. 4.

पिण्याक m., n. an oil-cake 58. 4; food 114. 6. [Generally the word is translated as an 'oil-cake'. In the context here it is stated that in absence of fuel, clothes were burnt for preparing पिण्याक (पिण्याकामिलोषात्) to feed the Brāhmaṇas.]

√पिलपिल् to sparkle. पिलपिलखल्लिः समागच्छति 92. 2.

पुष्पचतुःसरिकं m. a four-stringed flower-garland. 124. 3; 6. cf. Guj. चौसेरं, चौसर.

पुष्पलाविका f. a female flower-gatherer. 124. 3.

पूतर m. a small insect. 36.29; 37.1. cf. Guj. पोरो.

पृष्ठलग्न adj. left behind, remaining. 86.29.

पृष्ठि f. the back. 92.17. *Vide* दत्तपृष्ठिहस्त.

पृष्ठे √लग् to go behind, to be after (somebody), **पृष्ठे लग्नैः** पुरुषैर्विडम्ब्यमानः 24.7. cf. Guj.-नी पाछळ लागवुं.

पौषधशाला f. a Jaina monastery. 93.17; 100.1, 2, 31; पौषधवेश्मन् n. 93.1; 101.2; पौषधागार m. 128.9; पौषधौकस् n. 101.6. [A Jaina technical term.]

प्रतिच्छन्दपट m. an outline map. नवं नगरनिवेशं कर्तुकामैः पटहे वाद्यमाने धाराभिधया पण्यस्त्रियाऽग्निवैतालनाम्ना पत्या सह लङ्कां गत्वा तं नगरनिवेशमालोक्य पुनः समागतया, मन्नाम्नं नगरे दातव्यमित्यभिधाय **तत्प्रतिच्छन्दपटो** राज्ञेऽर्पितः। ततः स नवां धारां नगरीं निवेशयामास। 32. 7-10.

प्रतिमा f. a posture of meditation. 101.15. [A Jaina technical term.]

प्रतिलाभना f. giving gifts to Jaina monks. 103.18. [A Jaina technical term.]

प्रतोली f. a gate. 59.4; 100.23.

प्रत्याख्यान n. the vow of renunciation of some object of enjoyment. 99. 6-7. [A Jaina technical term.] cf. Pkt. पच्चक्खाण; Guj. पचखाण.

प्रभावना f. greatness, influence. 124. 12. [A Jaina technical term.]

प्रयाणक n. [1] marching. 22. 28; 31. 8; 64. 27; 108. 24.
[2] a journey (with halts). मितैर्मितैः **प्रयाणकैः** 84. 26; कतिपयैः **प्रयाणकैः** 84. 27-28. cf. Old Guj. पियाणुं.

प्रवहण n. a ship. 14. 6.

प्रशस्तिपट्टिका f. a slab of inscription. 40. 2; 64. 1; 78. 9. *Vide* पट्टिका.

प्रश्रवण n. urine. 55. 26, 27.

प्रसन्न n. liquor. पिशित-**प्रसन्नयो**र्नियमं दत्त्वा 86. 1.

प्रसादलेख m. a document of royal favour. 75. 13, 16.

प्रसूतिरोग m. a kind of skin-disease. 120. 23. [In Pkt. also the word पसुइ is used in the sense of a skin-disease. *Vide* पाइअ-सद्द-महण्णवो ed. by Pt. Haragovindadās Trikamadās Śeṭh (1928), p. 716.

प्रावहणिक adj. meant for riding. द्वादश-द्वादश योजनान्तरे **प्रावहणिका हयाः** 33. 20.

प्रासुक adj. devoid of any sentient element, pure. प्रासुकाहार 36.21. [The word is very often used as फासुअ in Pkt. A Jaina technical term.]

प्रेक्षण n. a public show, a play. 71.6. cf. Guj. पेखणुं.

प्रेङ्खोलपल्यङ्क m. a swing-cot. 121.9. *Vide* पल्यङ्क.

प्रेतवन n. the crematory. 104.24.

प्रोङ्खण n. the auspicious ceremony of welcoming the bride and/or the bridegroom. 128.10. cf. Guj. पोंखणुं.

√फुल्लाव् to make blossom. एकदा नृपो गुरुवन्दनाय गतः। तत्र वृद्धं कमपि तपस्विनं पठन्तं वन्दयामास। तेन नाशीर्निगदिता पठनव्यग्रेण। राज्ञोक्तम्—वृद्ध ! पठन् मुशलं **फुल्लावयिष्यसि** ? तदवगम्य तेन पठित्वा सूरिपदे प्राप्ते तस्यैव राज्ञः सदसि गत्वा मुशलमानाय्यालवालं विधाय श्रीऋषभदेवस्तवेन मुशलं पुष्पयित्वा गतः। 6. 32-34. cf. Guj. फुलावीश, फूल लावीश.

फूलड (*v.l.* फूलह) m. the father of Lākhā Phulāṇi, the ruler of Kaccha. 18.26. *Vide* लाखाफूलउत्र.

बइकार m. a songster. 80.21. [The word is commonly used in Old Guj. literature; *vide* वर्णक-समुच्चय (प्रा. गू. ग्रन्थमाला-4), 49.16.]

बन्दि m. a bard or minstrel (sent as messenger). 73. 12; 102. 13.

बर्बर m. a being believed to be semi-divine and conquered by Siddharāja Jayasiṃha, the Caulukya ruler of Gujarāta. 73. 21, 24. [In the folklore of Gujarāta Barbara is famous as 'बाबरो भूत'. The historians believe him to be a chief of Bābarīāvāḍa on the southern coast of Saurāṣṭra, still the stronghold of the Bābariā-tribe. Barbara as a tribe-name is well-known in ancient Indian Literature.]

बलानकमण्डप m. the upper chamber of the gate. सिताम्बरदर्शने स्थापिते सति पराभूता दिग्वसना **बलानकमण्डपात्** झम्पापातं वितेनुः। 123. 10.

बान्द्य n. the state of being a prisoner. बान्द्ये जग्राह 51. 26.

बाप m. a father. 27. 17. cf. Pkt. बप्प; Guj., Hindī, Mar. बाप.

बापपुत्र m. the father's son. 27. 17.

बिम्ब n. an idol. 101. 24; 103. 26; 109. 1; 120. 4, 5, 6, 8, 21, 27; 123. 28.

बिरुद n. a title. 71. 23; 81. 15; 86. 3; 89. 2; 94. 18; 113. 14; 116. 17.

बीजपूरक n. the citron. 47. 9, 15. cf. Guj. बिजोरुं.

बीटक n. a roll of betel-leaf. 46.17, 32; सकर्पूरबीटकम् 70.28-29; 73.23. cf. Guj. बीडुं.

बीटका f. a roll of betel-leaf. 46.33. cf. Guj. बीडी.

बुम्बारव m. a loud outcry. 123.20; बुम्बाराव m. 80.11. cf. Guj. बुम्बारव.

बेडा f. a boat. 74.2, 3. cf. Guj. बेडो.

ब्राह्मी f. Goddess Sarasvatī. 102.5.

ब्रूच m. a simpleton. 71.23, 24.

भक्तकार m. a cook. 116.16.

भट्टारिका f. a goddess. **भट्टारिका**श्रीयोगीश्वरीप्रासादः 14.24-25; श्रीभीमेश्वरदेव**भट्टारिका**-भीरुआणीप्रासादौ. 53.24.

भाण्डागारे अस्तु may be kept as deposit. 53.7. [This seems to be the Sanskritisation of an idiom in the local language.]

भारपट्ट m. a beam. 25.16; 112.21. cf. Guj. भारवट, भारवटियो, भारटियो, भारोटियो.

भारूयाड (*v.l.* भारुआड) m. a shepherd, a cowherd. 13.5. cf. Guj. भरवाड.

भावुक m. a sister's husband. 44.1, 3; 78.18, 26, 27.

भाषा f. a proposition (of rival parties in dialectical disputes). 67.23, 26, 28.

भिड m. (?) the compound (of a shrine). चन्द्रप्रभ**भिड**प्रतिष्ठितक्षेत्राधिपतेरष्टौ द्रम्माणां भोगमप्युपयाचितीचक्रे। 105.3-4. *Vide* चन्द्रप्रभभिड.

भिडबन्ध m. the compound wall (of a shrine). एकस्मिन् **भिडबन्धे** द्वात्रिंशद्विहारान्कारयेति। 90.24.

भिल्लमाल m. a city in Rājasthāna also known as भिन्नमाल and श्रीमाल. 36.3.

भुक्तिवृद्धि f. extending (the boundaries of) the kingdom.

अकरात्कुरुते कोशमवधाद्देशरक्षणम्।
भुक्तिवृद्धिमयुद्धाच्च स मन्त्री बुद्धिमांश्च सः॥ 99.4.

भोग m. an offering to a deity. 105.4.

भोगिनी f. a concubine. 28.9; 43.19.

भ्रम m. a narrow space (*i.e.* an alley) specially kept round a temple for circumambulation. स**भ्रमे** प्रासादे 'a temple along with the alley of circumambulation'. 87.9-10; **भ्रम**हीने प्रासादे 'a temple devoid of the alley of circumambulation'. 87.10; **भ्रम**भित्त्योरन्तरालम् 'the intermediary space between the two walls of the alley of circumambulation'. 87.12. cf. Guj. भमती (especially of Jaina temples).

मख (*v. l.* मक्ष) n. (?) Mecca, the holy place of pilgrimage of the Muslims. 103.18.

मञ्चक m. a couch. 75.16. cf. Guj. मांचो.

मणिकार m. a jeweller. 70. 1. cf. Guj. मणियार (used in the restricted sense of an ivory merchant).

मण्डक m. (?) a kind of bread. ताम्रशासनं **मण्डक**वेष्टितं निर्माय तस्मै भिक्षागताय पत्रपुटे मोचयामास। 18. 12. cf. Guj. मांडो; Mar. मांडा.

मण्डपिका f. a small pavillion. 96. 4. cf. Guj. मांडवी.

मण्डलीकसत्रागार m. title of a chief named Solāka, lit.: 'an alm-house for feudal chiefs'. 94. 18.

मन्त्रावसर m. the ceremony of (worshipping by) reciting sacred texts. 34. 23; 99. 7. *Vide* अवसर [1].

मन्दुरा f. a stable. ससैन्यस्तन्**मन्दुरायां** ममौ। 34. 20.

मतल्लिका f. excellent. महीपति**मतल्लिका** 20. 2; सतीजन**मतल्लिका** 83.4; सती**मतल्लिका** 126. 24.

मम्माणीयखनी f. N. of a quarry of excellent marble. 87. 14-15; मम्माणीनाम्न्याः खन्याः 103. 26-27. [In the tradition of Gujarāta this is known as मम्माणीखाण.]

मरुवृद्ध m. an old man from Mārawāḍa. 96. 19, 20; 100. 6-7, 11.

मलिम्लुच m. a thief, a robber. 71. 22.

महाजन m. the group of senior members of different trade-guilds. 109. 17. cf. Guj. महाजन.

महामात्र m. [1] a prime minister. इयं पण्डितानां पञ्चशती मम मनोगजं ज्ञानांकुशेन वशीकर्तुममात्रं **महामात्र**(*v.l.* **महामात्य**)सन्निभा यथा यान्चितं ग्रासं लभते। 25. 20-21.

[2] an elephant-driver. 25. 21; 79. 15. cf. Guj. महावत; Hindī माहूत; Mar. महात.

महासाधनिक m. the commander-in-chief of an army. 102. 11, 17. cf. Pkt. महासाहणिअ; Old Guj. मसाहणी 'the cammander of the cavalry';

Mod. Guj. मसाणी a surname of the Parsees. *Vide* Sāṇḍesarā, B. J., शब्द अने अर्थ, pp. 110-112.

महो — f. curds, yoghurt. 49. 16. [The word is also punningly used for मही, a river in Gujarāta.] cf. Guj. मही 'curds'.

माणक — m. a measure of corn. पञ्च**माणक**प्रमितयवागूपथ्यप्रान्ते 72. 12. cf. Old Guj. माणउ.

माणिकउ पछे[व]डउ — m. a scarf called माणिक्य: 81. 13. [According to R. D. Śāstrī, 'a scarf stunned with rubies'.] *Vide* पछे[व]डउ.

मारि — f. killing. 126. 4.

√मार्ग् — to ask for. जले **मार्गिते** 'water having been asked for'. 48.31. cf. Guj. मागवुं. *Vide* मार्गण.

मार्गण — m. a beggar. लब्धलक्षा विपक्षेषु विलक्षास्त्वयि **मार्गणाः** ।
तथापि तव सिद्धेन्द्र द्रातेत्युत्कन्धरं यशः ॥ 63. 22.
cf. Guj. मागण; Hindī मंगन. *Vide* √मार्ग्.

मालिम — m. N. or title of the preceptor of a Muslim Sultan. 103. 18.

मिथ्यादृश् — m. a non-believer (in Jainism). 88. 8. [A Jaina technical term.]

मुखमोटना — f. the twisting of the face. 127. 4. cf. the phrases: Guj. मुख मोडवुं; Hindī मुख मोडना; Mar. मुख मोडणें.

मूडा — m. pl. a weight of 50 maunds. **मूडा** ६ मौक्तिकानाम् 81. 14. cf. Old Guj. मूडउ; Mod. Guj. मूडो. [मूडो is m. and मूडा used in the text appears to be its plural.]

मूलनायक — m. the principal deity [one of the Tīrthaṅkaras] in a Jaina shrine. 103. 27; 107. 13. [A Jaina technical term.]

मूलसङ्केत — m. the original state of affairs. 105. 5.

मृत्स्ना — f. clay. 95. 14.

√मोड् — to suffer from windiness in the stomach (on account of over-eating). वृषभः स बहुखादनेन **मोडित** (*v. l.* गोण्डित, फोडित) इत्यस्मै सत्वरमेव तैलनाली दीयताम् 55. 28.

म्लेच्छपति — m. a Muslim ruler. 103.18.

यमलपत्र — n. a pact of mutual alliance and non-aggression. 28.10; 64.15; यमलकपत्र 103.25. [The लेखपद्धति (G. O. Series XIX) p. 52 gives the text of a यमलपत्र between सिंहणदेव, the Yādava king of Devagiri and राणक लावण्यप्रसाद, the Vāghelā chief of Dhoḷakā. This यमलपत्र bears the year 1288 V.S.]

यानपात्र — n. a ship, a boat. 102.12; 120.6,

यामि — f. a sister. 44.28. *Vide* जामि.

युगलिका — f. two (spies). 92.23, 27. [Tawney takes in the sense of two messengers,]

युगादिजिन — m. the first Tīrthaṅkara *viz.* Ṛṣabhadeva. 103.26.

युगादिदेव — m. *same as* युगादिजिन. 107.13.

योगचूर्ण — n. a magical powder. 118.9.

योगदण्ड — m. a magical staff. 73.18.

योगपट — m. the garment worn by ascetics to cover the back and knees while in meditation.
नग्नो यत्प्रतिभाधर्मात् कीर्ति**योगपटं** त्यजन् ।
ह्रियेवात्याजि भारत्या देवसूरिर्मुदेऽस्तु वः ॥ 69.20.

योगपट्ट — n. *Same as* योगपट. तद्विधयोगपिशुनं **योगपट्टं** च चण्डांशुरोचिश्चन्द्रातकं सह नीत्वा 73.18-19.

योगिमर्कट — m. a juggler's monkey. मम पुत्रतया समर्पितो **योगिमर्कट** इव सर्वेषां जनानां नमस्कारं कुर्वन् केवलमपमानपात्रं भविता, गुरूणां दत्तस्तु गुरुपदं प्राप्य बालेन्दुरिव त्रिभुवननमस्करणीयो जायते 84.1-3. [M. Wills. mentions 'a magician, a conjurer' among the meanings of the word योगिन्; but here it should also mean 'a juggler'.]

रङ्गमण्डप — m. the assembly-hall in a temple. 101. 26.

रन्धनी — f. a female cook. 43. 1. cf. Guj. रांधणी 'cooking; kitchen'.

रसवती — f. the cooked food. 34. 23, 24; 39. 24; सद्यस्क**रसवती**पाकभोजनानन्तरम् 99. 7, 12; 120. 16. cf. Guj. रसोई.

राजकुल — m. a Rājaput chief. 78. 15-16. cf. Guj. रावळ (*e.g.* बापा रावळ), राओल (*e.g.* महाराओल of Kaccha).

राजघरट्ट — m. a title of Cāhaḍa, a commander of king Kumārapāla of Gujarāta, lit.: 'a grindstone for kings'. 94. 17. [The title appears to have been given to him on account of his numerous conquests.]

राजपाटिका — f. the royal procession. 7. 1; 10. 10; 11. 13; 26. 7; 30. 2; 36. 16; 49. 10; 56. 12; 57. 1; 78. 27; 111. 11; 113. 6, 22. [In Old Guj. the word रायवाडी, रयवाडी is commonly used in the sense of 'royal procession'. In the dialect of North Gujarāta the word रेवाडी, a derivative of this, is often heard.]

राजपिण्ड — m. alms from a king. 95. 16. [It is forbidden for a Jaina monk to accept alms from a king. A Jaina technical term.] cf. Pāli रट्ठपिंड (Skt. राष्ट्रपिण्ड) 'the country's alms-food'; *vide* Rhys Davids' Pāli-English Dictionary (London, 1921), section VII, p. 20 b.

राजपितामह — m. a title of Āmbaḍa or Āmrabhaṭa, a Mahāmaṇḍaleśvara of king Kumārapāla of Gujarāta, lit.: 'the grandfather of kings' 81.16; 97.5. [The PC. says that this title was bestowed upon him by king Kumārapāla when the former submitted to the latter the head of Mallikārjuna, the king of Koṅkaṇa, along with valuable tributes.]

राजमदनशङ्कर m. a title of king Vallabharāja of Gujarāta, lit.: 'Lord Śiva to (destroy) cupid in the form of kings'. 20.16.

राज्यचिन्ताकारिन् adj. one who has taken over all the responsibility of the kingdom. 98.1.

राणक m. a feudatory ruler, 64.26; 94.28. cf. Guj. राणो.

राधावेध m. a peculiar type of shooting with an arrow. 31.19; 32.1; राधावेधे अर्जुन इव 52.10. [The पाइअसद्दमहण्णवो by Pt. Haragovindadās describes it as a feat of shooting in which the left eye of a doll, rapidly moving in a circle, is pierced (p. 883a). The references in the PC. indicate Arjuna as a past master in राधावेध. Probably Pkt. राहा, on the basis of which the Skt. back-formation राधा might have been used, meant 'a doll'.]

रावा f. a complaint, crying for help. तैलिकेन **रावा कृता**। 21. 23-24. cf. Guj. राव करी.

√रिङ्ख् to creep, to crawl.
चापलादिव बाल्येन **रिङ्खता** समराङ्गणे।
तुरुष्काधिपतेर्येन विप्रकीर्णा वरूथिनी॥ 97. 21.
cf. Guj. रींखवुं.

रुदतीवित्त n. (the law confiscating) the property of a childless widow. 86. 12; जन्तूनामभयं सप्तव्यसनानां निषेधनम्।
वादनं न्यायघण्टाया **रुदतीधनवर्जनम्**॥ 95.3;
द्वासप्ततिलक्षप्रमाण**रुदतीकरमोचनं** कन्यामुखमण्डने राज्ञा दत्तम्। 128. 15-16. [King Kumārapāla of Gujarāta had abolished this law.]

रुधिरपूरितत्व n. blood-pressure (?). मार्गोल्लङ्घनपरिश्रमादत्यन्तसुकुमारतया **रुधिरपूरितत्वाद्**विपन्ने नृपतौ 111. 13-14.

रूप्यक m. a silver coin. 13. 29. *Vide* पारूथक.

रोर m. a beggar, a poor man. 30. 2. [The word is common in Pkt. and Hemacandra has noted it in his Deśīnāmamālā, VII. 11.]

लक्ष m. the Sanskritised name of the well-known ruler of Kaccha, Lākhā, the son of Phūla. 19. 2, 9, 10, 11, 12. *Vide* लाखाफूलउत्र.

लक्षप्रदीप m. pl. numerous lamps on a mansion indicating the possession of many hundred thousands (लक्ष 'one hundred thousand') by the owner of the same. अथान्यस्यां निशि नृपतिः कर्णमेरुप्रासादात् प्रेक्षणं प्रेक्ष्य प्रत्यावृत्तः कस्यापि व्यवहारिणो हर्म्ये बहून् प्रदीपानालोक्य किमेतदिति पृष्टः स **लक्षप्रदीपां**स्तान् विज्ञपयामास।......तद्भवदीयवित्तस्य कियन्तो लक्षाः ? इत्यभिहितः स विद्यमानांश्चतुरशीतिलक्षान् निवेदयामास। 71.6-10.

√लग् to clasp, to touch. पादमूले **लगित्वा** 'having clasped or touched the legs' 90.28. cf. Guj. पगे लागी. कर्णे **लगद्भिः** 'touching the ears'. 102.23.

लञ्चोपचार m. a bribery. तत्रत्यं सकलमपि सामन्तलोकं **लञ्चोपचार**दानादिना स्वायत्तीकृत्य 79.11. [In Pkt. we find लञ्चा in the sense of 'a bribe' (पाइअ-सद्द-महण्णवो, p. 893b); but the word seems to be of Dravidian origin. Śrī C. N. Joshi has shown (Proceedings and Transactions of the Seventh All-India Oriental Conference, p. 949) the occurrence of the word in an Old Marāṭhī text like ज्ञानेश्वरी and that it is a loan-word from Kānaḍī.] cf. Guj. लांच.

लवणावतरण n. the popular ceremony of waving over the head of the bride-groom a metal vessel containing salt. 128.6. [This waving is performed by the bride-groom's sister. This is a popular custom still prevalent in Gujarāta.] cf. Guj. लूण उतारवुं.

लाखाक m. N. of a well-known ruler of Kaccha popularly known as लाखो फुलाणि, 18.23, 28; 19.2, 5. *Same as* लक्ष and लाखाफूलउत्र.

लाखाफूलउत्र m. N. of a well-known ruler of Kaccha, Lākhā, the son of Phūla or Phūlaḍa, popularly known as लाखो फुलाणि in Gujarāta. 19, 17. [फूलउत्र is a derivative of फूलपुत्र. It is interesting to note that in the पुरातनप्रबन्धसङ्ग्रह the poet यशोवीर, son of दुसाज, is mentioned as दुसाउत्र (pp. 50-51).] *Vide* लक्ष, लाखाक.

लाछि f. N. of a lady belonging to the class of cloth-printers. 56. 16. [लाछि is the derivative of Skt. लक्ष्मी, Pkt. लच्छी.]

लाहणिका f. distribution of gifts. राजलाहणिका 'distribution of royal gifts' 17. 3. cf. Guj. लहाणी.

लिङ्गधारिन् m. *same as* लिङ्गिन्. 101. 13.

लिङ्गिन् m. a mendicant (bearing the लिङ्ग or sign of his adherence to a particular religious sect and maintaining himself on the same). 101. 14, 15; 128. 24. *Vide* लिङ्गधारिन्, लिङ्गोपजीविन्.

लिङ्गोपजीविन् m. *same as* लिङ्गिन्. 101. 10-11, 16.

√लुण्ट् to rob. **लुण्टाप्य** (causal) 'causing to rob'. 114. 7. cf. Guj. लूंटवुं, लुंटावी.

लुण्टन n. robbery, robbing. परस्व**लुण्टन**पातकम् 14. 13-14. *Vide* लुण्ठन.

लुण्ठन n. robbing. 48. 9. *Vide* लुण्टन.

लूता f. a sort of skin-disease. 95. 5, 6. लूति f. 19. 10. *Vide* Suśruta Kalpasthāna, VIII. 93.

लेखशाला f. [1] a school (cf. Old Guj. लेहसाल, लेसाल, नेसाल; Mod. Guj. निशाळ);
[2] house of gods, heaven (लेख = god).
वादविद्यावतोऽद्यापि **लेखशालामनुज्झताम्**।
देवसूरिप्रभोः साम्यं कथं स्याद्देवसूरिणा॥ 69. 17-18.

लोहकार m. a blacksmith. 123. 19, 20. cf. Guj. लुहार.

वण m. (?) a kind of tree. 12. 2.

वणिज्याकार m. a caravan-leader. 73. 17. cf. Guj. वणजारो.

वण्ठ m. a servant (of a king or a minister). 19. 19; 75. 9, 13, 16, 21; 87. 1, 3. [The word वण्ठ in this sense is also common in the Old Guj. literature.]

वत्सतर m. a calf. 111. 3. cf. Guj. वाछरडो, वाछडो.

√ वप् to sow. श्रीमदणहिल्लपुरभङ्गं कृत्वा धवलगृहघटिकाद्वारे कपर्द्दकान् **वापयित्वा** जयपत्रं जग्राह । 32. 18.

वरण्डक m. a compound wall. 100. 10. cf. Guj. वंडो.

वर्द्धकि m. a carpenter. 5. 3. cf. Guj. वहाडियो, वाडियो; Hindī बढई.

वर्द्धापन n. a religious ceremony. 122. 4.

वर्द्धापना f. congratulatory happy tidings. 84. 10. वर्द्धापनिका f. 62. 6; 87. 6; 94. 22. cf. Guj. वधामणी.

√वलवल् to be restless. यूकालक्षशतावलीवलवलल्लोलोल्लुलत्कम्बल: 92.1. cf. Guj. वलवलवुं.

वल्ल m. pl. a kind of pulse. 'के मिष्टा: ?' इति शब्दं पृष्ट:...... '**वल्ला :**' इति तां प्रति प्रतिवचनं प्रतिपाद्य 107.17. cf. Guj. & Mar. वाल.

वसति f. the residence of a Jaina monk, an उपाश्रय. 83.20.

वसहि f. a temple. सालिगवसहि 91. 13; लूणिगवसहिप्रासाद 101. 23-24; वसहिका 17. 23; 57.2; 83.7; 91.11; 101.21, 23.

वसाह m. a surname of Banias. 70.8.

वहिका f. an account-book. 27.14. *Vide* धर्मवहिका.

वादस्थल n. a point of disputation. 66.29; 67.28; 123.8.

वाप m. sowing. भवतेङ्गालवाप: कथं न कारित: । 32. 20.

वायटीय adj. [1] belonging to a section called वायट (Guj. वायड) गच्छ of the Śvetāmbara Jainas. **वायटीयश्री**जिनदत्तसूरिभि: 101.11.

[2] **वायटीय**जिनायतन n. 'a temple belonging to a sub-caste of Banias hailing from वायट or वायड in North Gujurāta'. 56.16.

वार m., n. a door, a gate. 29. 28. cf. Guj. बार.

वारवर्णिका f. a solemn vow. 102. 15.

वासण n. a long and narrow purse containing coins, generally tied round the waist. 65. 2. cf. Guj. वांसणी, वांसळी.

वाहकेली f. the pastime of horse-riding. 15. 26; 126. 5.

वाहटिका f. a small cup of brass or copper. 48. 7, 8. cf. Guj. वाटकी, वाडकी.

वाहन n. a ship. नीरधावकस्मादेव मम **वाहने** स्खलिते निर्यामकै: शोध्यमाने समुद्रे.... 40. 16. cf. Guj. वहाण.

वाहवाहालि f. the art of horse-riding. **वाहवाहाल्यां** तदतुल्या कलया नृपं परितोष्य 53. 6-7.

वि + अव + √कल् to spend. **व्यवकलितम्**. 63. 10.

वि + अव + √हृ to trade. **व्यवहरन्** 69. 30. *Vide* व्यवहारिन् frequently used in the PC. in the sense of 'a merchant'.

वि + आ + √घुट् to return. स्वयमेव पश्चाद्व्याघुटन्ती 57.16; पश्चाद्व्याघुटितुमिच्छु: 59.2-3; **व्याघुटित:** 94. 9-10; **व्याघुट्य** 109. 28.

विचारचतुर्मुख m. a title of king Kumārapāla of Gujarāta, lit.: 'the four-headed god *viz.* Brahman in wisdom'. 89. 1-2, 3; 94. 28.

विज्ञप्तिका f. a report. 94. 8.

विद्यपुञ्ज adj. a heap of learning, highly learned.

बापो विद्वान् बापपुत्रोऽपि विद्वान् आई विदुषी आईधुआपि विदुषी ।
काणी चेटी सापि विदुषी वराकी राजन् मन्ये **विद्यपुञ्जं** कुटुम्बम् ॥
27. 17-18. [Metrically shortened form of विद्यापुञ्ज.]

विद्यात्रयी f. the three lores *viz.* तर्क (logic), लक्षण (grammar) and साहित्य (poetics). 43.4. [In medieval Gujarāta this was a common connotation of the word विद्यात्रयी, as these three subjects formed the basis of a liberal education. The person knowing these three lores was sometimes called त्रैविद्यवेदिन् just like Rāmacandra, the pupil of Hemacandra. *Vide* Rāmacandra's own statement:

प्राणा: कवित्वं विद्यानां लावण्यमिव योषिताम् ।
त्रैविद्यवेदिनोऽप्यस्मै ततो नित्यं कृतस्पृहा: ॥ Nāṭyadarpaṇa I. 9.]

विद्याधर m. a learned man. 113.24, 25, 27; 114.3.

विद्यास्थान n. a lore. 84.6.

विश्वविश्वाक्रोश m. the censure by the *whole world*. 70.16.

विंशोपक m. a type of small coin. 69.26. [We get the form वीसा in Old Guj. texts. For detailed information from Gaṇitasāra *vide* Sāṇḍesarā, B. J., JNSI, VIII, p. 140.]

विषयताडितान् √कृ to exile, to banish. जातिपिशुनानां द्विजातीनामुपसर्गमुदितं वीक्ष्य तान् **विषयताडितान् कुर्वन्** 93.4-5.

विहङ्गिका f. a bamboo lath provided with slings at each end for carrying pitchers etc. on one's shoulders (which is known as 'कावड' in some Indian languages). स्कन्धे निहित**विहङ्गिको**भयपक्षन्यस्तगङ्गोदकपात्र: 65.27.

विहार m. [1] a Jaina temple. 93.4; 101.1.
[2] the travelling on foot from place to place by Jaina monks. 93.17, 26.
[A Jaina technical term.]

वीरकोटीरता f. the quality of being an excellent hero. त्रिविधामपि **वीरकोटीरतां** बिभ्रत् 114. 24.

वीरचर्या f. the moving of the king in disguise at night in the streets of the city in order to learn the views and condition of the people. 8. 1, 24; 29. 1; 47. 6.

वीरव्रत n. bravery. **वीरव्रतेन** भुवनतलप्रतीताः। 98. 11-12.

वृद्धकुमारी f. a virgin dame. 126. 23, 28.

√वृध् (causal) [1] to greet. स्वस्वामिनं **वर्द्धयन्** 99. 5.
[2] (causal वर्धाप्) to give congratulatory tidings. सहस्रलिङ्गसरो भृतमिति स्वामिन्! **वर्द्धाप्यसे**। 62. 8.

वृषभकुटी f. a hut for keeping the bulls. 8. 25.

वेदिपडघास्थान n. a place where five cowries were placed by the couple after marriage-ceremony. **वेदिपडघास्थाने** कपर्दपञ्चकंन्यासव्यवहारे ते विंशतिवींर्तरींगस्तवा नवाः। 128. 12-13.

वेषकारक m. an actor, a masquer. 72. 26.

वेलाकूल n. a port. अन्य**वेलाकूलेभ्यः** श्रीसोमेश्वरपत्तने समागतानि। 14. 6-7.

व्ययकरण n. [1] expenditure. कूटलेखन**व्ययकरण**प्रतिबद्धपञ्चकुलमुखेन 17.4.
[2] the office of the exchequer. अनेन श्रीपत्तने सप्तभूमिधवलगृहकरणं **व्ययकरण**हस्तिशालाघटिकागृहसहितं कारितम्। 20.20.

व्ययपद n. an item of expenditure. 63.9. *Vide* पद n.

व्यवहारिन् m. a merchant. 12.12; 62.1; 63.9-10, 11, 12; 65.18; 70.12; 71.6-7; 83.4, 11, 15; 90.25; व्यवहारिवध्वा 91.3; 102.12. cf. Guj. वहेवारियो.

शकुनगृह n. a place where good or bad omens were observed or discussed. 96.16; पुष्यार्कदिने केनापि प्रधानशाकुनिकेन समं **शकुनागारं** प्राप्तः। 109.24-25.

शङ्काभङ्ग m. easing the bowels. 109.30.

शङ्कु m. a weapon, hence metaphorically a warrior (holding शङ्कु). स जलधिकूले दत्तनिवासो नगरप्रवेशमार्गान् **शङ्कु**सङ्कीर्णितान् आलोक्य व्यवहारिणां वित्तानि यानपात्रप्रणयीनि च वीक्ष्य प्रहितैर्बन्दिभिः श्रीवस्तुपालेन समं समरवासरं निर्णीय ...102.11-13.

शम्भली f. a courtesan. 48.5.

शरवण n. a thicket of reeds. 21.3.

शलाकान्यास m. the inserting of a small stick in a book for opening any page in a haphazard manner. श्रीभोजस्तत्पत्नीं विलोक्य ससम्भ्रमः **शलाकान्यासेन** तत्पुस्तकमुन्मुद्र्य काव्यमिदमद्राक्षीत्—35.11-12.

शाखापुर n. a suburb. 48.13.

शाटकमलनिर्धाटक m. a washer-man. 29. 26.

शाल m. a hall, an apartment. 65.2.

शालापति m. a weaver. 113. 16, 23. [शाला 'a loom'.] cf. Guj. साळवी.

शालिकरम्ब m. a meal of rice mixed with curds. कर्पूरपरिमलशालि**शालिकरम्बेण** सुहितीचक्रे। 77.27; 91. 4. [The first reference shows that it was sometimes perfumed with camphor.] cf. Guj. करमो.

शासनदेवता f. The presiding deity of the Jaina religion. 120.22.

शिम्बिका f. a pod.
देशाधीशो ग्राममेकं ददाति ग्रामाधीशः क्षेत्रमेकं ददाति।
क्षेत्राधीशः **शिम्बिकाः** सम्प्रदत्ते सार्वतुष्टः सम्पदं स्वां ददाति॥ 37.15-16.
cf. Guj. शिंग.

शीतरक्षा f. a quilt. 34. 16-17; 44.10; शीतरक्षिका 34.14. cf. Guj. शीरख in the dialect of North Gujarāta.

शीली f. small-pox. 20.16. cf. Guj. शीळी.

शृङ्गारकोडीसाडी f. a very precious sārī. 81.12-13. [Śrī R. D. Śāstrī describes this as 'a sārī costing rupees one crore presently prepared specially for the decoration of the Queen': *Vide* G. T., p. 172, fn. 16.]

शेवधि m. a valuable treasure. 56.20.

शोफ m. a swelling. किञ्चिच्चरणस्फुर**च्छोफाय** पत्ये निवेदयामास। 35. 18-19.

श्रीकरणमुद्रा f. the charge of the chief minister's office. 87.8. [The word is very common in inscriptions and colophons of the mss. of medieval Gujarāta.]

श्वयथु m. a swelling. किञ्चिच्चरणयोराविर्भूत**श्वयथु**विकारः 35.2.

षाष्टीकतन्दुल m. a peculiar kind of rice called in Gujarātī as साठीचोखा 119.30.

सगर m. the family-name of the descendents of a potter named आलिग whom king Kumārapāla had given a gift of land. 80.5. [The PC. says that the family was ashamed of being recognised as potters, and so they were called सगर. In Old Guj. the word सगर is used in the sense of 'an earth-digger'; *vide*, e.g., Śālibhadrasūri's पंचपंडवरास (V.S. 1410), line 459. It will be interesting to note that still there is a class of people called सगर in Saurāṣṭra.]

सङ्गर m. a solemn vow. 126.28; 127.20, 24.

सङ्गृहिणी f. a concubine. 114.10.

सङ्ग्रहणी f. a concubine. 70.13.

सङ्घाधिपत्य n. the leadership of a pilgrim-caravan. 100.5; 122.28.

सज्ज adj. healthy. 22.3. cf. Guj. साजो.

सज्जा f. preparation. नृत्त**सज्जा**परायां स्थम्भमवष्टभ्य स्थितायां नर्तक्याम् 28. 14-15.

सज्जी-√कृ to cure, to make healthy. तां ताम्बूलप्रहारेण कुष्ठिनीं विधाय पुनरनुनीतो निजोद्वर्तनविलेपनात्स्नानोत्सृष्टपयःप्रक्षालनाच्च **सज्जीचकार**। 18. 21-22; ते च स्वकलया हस्तपादाद्यङ्गान्युत्तार्य पुनः **सज्जीकुर्वन्ति**। 22. 1-2. cf. Guj. साजुं करवुं.

सज्जी-√भू to recover. तथाकृते ग्रीवा **सज्जीभूता**। 56, 2-3. cf. Guj. साजुं थवुं.

सञ्चारकभू f. the passage (in a mansion). स्वयं तु माघपण्डितस्य सौधमध्यास्य **सञ्चारकभुवं** काचबद्धामवलोक्य 34. 20-21. [The PC. narrates that

the passages in the mansion of the poet Māgha were studded with glass.]

सतृणमुदकं प्र + √क्षिप् — *same as* तृणोदकप्रक्षेप. 66. 9.

सत्रागार m. an alm-house. 94. 18; 106. 4. *Vide* मण्डलीकसत्रागार.

सद्यस्क adj. fresh. 99. 7, 9, 12.

सन्धिबन्ध m. a treaty of mutual alliance and non-aggression. 104. 15.

समाज m. an assembly. श्रीसिद्धराजे **समाज**मागते 67. 28; सायाह्नावसरे समागते... भयभ्रान्ते **समाज**लोके 72. 27-29; संसदि प्राप्तः।......इत्युत्तरार्धपरितोषित-**समाज**लोकः 89. 5-9.

समाधिमरण n. death in meditative peace. 95. 18. [A Jaina technical term.]

समारचन n. repairs (of buildings). 123. 29; 124. 12.

समिति f. a careful behaviour in speaking, walking, etc. (e.g. भाषासमिति, ईर्यासमिति, etc.). 128.7. [A Jaina technical term.]

सम्बन्धभङ्ग m. the breaking of the betrothal. स्थिरपत्रदानादनु तस्याः कन्याया एकान्ते विरूपतां निशम्य तत्**सम्बन्धभङ्गाय** चन्द्रप्रभमिडप्रतिष्ठितक्षेत्राधिपतेरष्टौ द्रम्माणां भोगमप्युपयाचितीचक्रे। 105.2-4. [The term 'सम्बन्ध' is commonly used in Gujarātī in the sense of 'betrothal.']

सरस्वतीकण्ठाभरण n. a title of Vastupāla, lit.: 'an ornament on the neck of Sarasvatī, the goddess of learning'. 100.4.

सरस्वतीकुटुम्ब n. a learned family. 27.15.

सर्वदूयक (*v. l.* सर्वसमयक) n. (?) an order to allow a person to come in at all times. अप्रतिषिद्धमनुमतमिति तस्य महर्षेः परीक्षितचित्तवृत्तिः श्रीमुखेन स नृपः स्खलनाकारिणां वेत्रिणां **सर्वदूयकं** ददौ। 82. 2-3.

सर्वसमयक n. (?) 82. 31. *Vide* सर्वदूयक.

सर्वावसर m. a general assembly. 5.8; 25.16; 28.5; 32. 11; 62.11; 70.30; 78.27; 80.22; 91.21; 113. 3. [This appears to be something like the दिवान-इ-आम of the Moghal rulers and all the translators agree on this point.]

संस्कारस्थान n. the cremation ground. 105.14.

साधर्मिक adj. followers of the same religion, *i.e.*, the Jaina religion. 124.8. [A Jaina technical term.]

सांयात्रिक m. a sea-faring merchant. 40.14; 70.3; 99.20; 120.5.

साह m. a surname of Banias. 70.31.

सिक्कक n. a sling. 44.13, 14, 15; 62.9. cf. Pkt. सिक्कग; Guj. शीकुं, शींकुं.

सिद्धरस m. a chemical form of mercury which can change base metals into gold. 108.6, 7, 10; 120.8.

सिप्रा f. a conch-shell. 81.13. [In the tribute that was received by King Kumārapāla of Gujarāta from the ruler of Konkaṇa, among other things, a संयोगसिद्धि सिप्रा is also mentioned.

Literally it would mean 'a conch-shell that would offer accomplishment of one's desired object at its very contact'.] cf. Guj. सीप, छीप.

सीमालभूपाल m. a neighbouring king, lit.: 'Kings ruling near the boundaries *i.e.* सीमा of one's kingdom'. 111.15; 116.4-5. [In Old Guj. सीमाल and सीमाढ are used in the sense of 'neighbouring kings'; *e.g.* Old Guj. versified translation of Bāṇa's Kādambarī by Bhālaṇa, II. 80. Also cf. 'सीमालक्षितिपतिकालभुजगः' —करुणावज्रायुधनाटक by Bālcandra, verse 64.]

सुखभक्षिका f. a sweet eatable prepared out of the mixture of flour, molasses and ghee. 80.8. cf. Guj. सुखडी.

सुखासन n. a litter. 84.25.

सुरताण m. a Sultan. 103.18, 23, 26.

सुवर्णटङ्कक m. a gold coin. 25.14. *Vide* टङ्कशाल. cf. Guj. टंको, टको.

सुवर्णपुरुषसिद्धि f. a miraculous attainment by which a man can get a human size image of gold. 108.14. *Vide* सुवर्णसिद्धि.

सुवर्णसिद्धि f. a miraculous attainment by which one can change baser metals into gold. 93.20, 27; **स्वर्णसिद्धये** 93.15; जगदानृण्यकारिणी **हेमनिष्पत्तिविद्या** 93.25. *Vide* सुवर्णपुरुषसिद्धि.

सूचिक m. a tailor. 32.1, 3. cf. Old Guj. सुई; Mod. Guj. सई.

सूत्रधार m. an architect. 101.26; इत्यप्रतीकारार्हं दूषणत्रयं विज्ञस्यापि **सूत्रभृतो** यदुत्पद्यते स भाविकर्मणो दोषः 101.29-30.

सूरिगुण m. pl. the qualities of a Jaina pontiff. सकलसिद्धान्तोपनिषन्निषण्णधीः **षट्त्रिंशता सूरिगुणैरलङ्कृततनुर्गुरुभिः** सूरिपदेऽभिषिक्तः। 84.7-8.

सूलक m. some sharp-pointed instrument like a spike. **सूलकै**रिक्षुदण्डान् भित्त्वा तयाऽर्धघटेऽप्यसंभृते 8.11-12.

सेजवाली f. a type of litter. 71. 18. [This word also is common in Old Guj. literature.]

सेडउ adj. white. 81. 14. cf. Skt. श्वेत; Pkt. सेअ+ड.

सेवड m. a Śvetāmbara Jaina monk (a contemptuous term). सोऽयं हेमड**सेवडः** पिलपिलत्खल्लिः समागच्छति 92. 2, 4. cf. Skt. श्वेतपट; Pkt. सेअवड; Guj. सेवडो; Hindī सेवडा. *Vide* हेमड.

सेलभृत् m. a royal officer. 103. 24; सेलभृत् 12. 24. [At the second reference the officer appears to be in charge of the collection of revenue. The word would literally mean 'one who wields a lance'. cf. Old Guj. सेलहु(हू)त, सेलुत, शेलुत. We get copious references to these forms in Old Guj. lit. For quotations and discussion *vide* Sāṇḍesarā, B. J., खेडावाळ ब्राह्मणोनी त्रण अटकोः वाग्व्यापारनी दृष्टिए, बुद्धिप्रकाश Jan. 1952,

pp. 24-27. The word has survived in Mod. Guj. as शेलत, a surname of the Kheḍāvāla Brāhmaṇas. At some other places in Jaina Skt. we also find सेल्लहस्त; *e.g.*:

'तर्हि सेल्लहस्तपुत्रकमस्मद्वल्लभं पतिं कुरुष्व'

—पञ्चदण्डछत्रप्रबन्ध (Ms. No. Add. 26542, British Musem), fol. 6b.

सौधर्म — m. one of the heavens (according to Jaina cosmology). 42. 14.

स्थगिका — f. a betel-box. 39. 11; 46. 16, 32.

स्थगी — f. *same as* स्थगिका. 33. 14, 18.

स्थण्डिल — n. a raised quadrangle. 72. 24; 121. 7.

स्थानक — n. a sack. 70. 2, 4.

स्थानपुरुष — m. an ambassador, a consul. 14. 16-17; 30. 20; 45. 8, 10; 114. 11-12.

स्थापनिका — f. a deposit. 71. 18, 20. cf. Guj. थापण.

स्थाल — m. (?) a large plate. 37. 2; 41. 8. cf. Guj. थाळ.

स्थिरपत्रदान — n. the ceremony of betrothal, lit.: 'distribution of dry-dates'. 105. 2. [This is an interesting reference to the custom of distributing dry-dates (स्थिरपत्र) on the occasion of declaring the betrothal, which is still current.]

हक्का — f. a loud cry. 79. 24. cf. Guj. and Mar. हाक.

हट्ट — m. [1] a market. 32. 1.
[2] a shop. 69. 25; 109. 16.
cf. Guj. and Mar. हाट.

हरिहरि — ind. alas! 40. 30. cf. Guj. हरिहरि!

हस्तशृङ्खलक — n. an ornament to be worn on the hand. 50. 12. cf. Guj. हाथसांकळुं.

हस्तिपक — m. an elephant-driver. 72. 20, 22; 79. 14, 23; 113. 7.

हेमड — m. Hemacandra, a great Jaina savant who flourished in Gujarāta in the twelfth century A.D. (used in contempt). 92.2, 4. *Vide* सेवड.

हेवाक — m. a habit, an interest.
तत्त्वातत्त्वविचारणासु यदि वो हेवाकलेशस्तदा
सत्यं कौमुदचन्द्रमङ्घ्रियुगलं रात्रिंदिवं ध्यायत ॥ 67.10. cf. Guj. and Mar. हेवा.

II. Prabandhakośa of Rājaśekharasūri (1349 A.D.)

The Prabandhakośa is another Prabandha work, also known as Caturviṃśatiprabandha, composed by the Śvetāmbara Jaina pontiff Maladhārin Rājaśekharasūri of the Harṣapurīya Gaccha. As stated at the close of the work, it was written in Delhi at the instance of, and was completed in the residence offered by, Mahaṇasiṃha, a promotor of the six systems of philosophy and son of Sāmanta Jagatsiṃha of Sapādalakṣa who gave relief to the people during famine and was honoured by Mahamadasāhi, on the 7th day of the bright half of the month of Jyeṣṭha in 1405 V.S. (1349 A.D.).

The author has mentioned at the very outset that the present work is a compilation of twentyfour extensive and interesting Prabandhas as learnt from his religious elders. It clearly appears that he has drawn upon such preceding works as the Prabhāvakacarita (1334 V.S.), the Prabandhacintāmaṇi (1361 V.S.), the Vividhatīrthakalpa (1381 V.S.) and the Purātanaprabandhasaṅgraha. He has also acknowledged his indebtedness to a work called Nāgamata for the Prabandha of Vatsarāja Udayana. Despite all this, we do find in the Prabandhakośa a considerable new material which carries special interest.

Though the present work is written in a very simple colloquial Skt. prose,* in order that it may be easily understood, according to his own statement, by one possessing just the working knowledge of the language, the author appears to be highly proficient in the language, quite conversant with the intricacies of its grammar.

The Prabandhakośa was first rendered into Gujarātī by the late Prof. Maṇilāla Nabhubhāī Dwivedī and the translation was published by the Education Department of the former Baroda State in 1895 A.D. Another Gujarātī translation by Prof. Hirālāla Rasikadāsa Kāpaḍiā was brought out by the Forbes Gujarātī Sabhā, Bombay in 1934 A.D. (G.T.). Ācārya Jinavijayajī has promised in the Introduction to his edition of the work (1935 A.D.) to publish a Hindī translation of the same, which has, however, not materialised as yet.

It will not be out of place here to note that besides the Prabandhakośa, Rājaśekharasūri has composed Nyāyakandalīpañjikā (1385 V.S.), a Vṛtti on Hemacandra's Pkt. Dvyāśraya-kāvya (1387 A.D.), Ṣaḍdarśanasamuccaya, Caturaśītikathā, Dānaṣaṭtriṃśikā, Ratnākarāvatārikāpañjikā, Kautukakathā or Antarakathāsaṅgraha, Syādvādakalikā and Vinodakathā, the last being a collection of humorous tales. He is also said to have revised Jñānacandra's Ratnāvatārikāṭippaṇa and Munibhadra's Śāntināthacarita (1410 V.S.).

* Only one Prabandha, *viz.* that of Mallavādin, is written throughout in verse, which too is easily understandable.

The references in the vocabulary are to the pages and lines in the text of the Prabandhakośa (PK) edited by Muni Jinavijayajī and published in 1935 A.D. as No. 6 of the Singhī Jaina Series.

अखण्डकपाल m., n. an entire skull (for the use of the Kāpālikas). 9.12. *Vide* Hemacandra, Siddhahemaśabdānuśāsana, VIII. iv. 387, his Vṛtti whereon quotes the following Apabhraṃśa Dūhā:

प्रिय एम्वहिं करे सेल्लु
करि छड्डहि तुहुं करवालुं ।
जं कावालिय बप्पुडा
लेहिं **अभग्गु कवालु** ॥

अखर्व adj. great. 2.22.

अङ्गरक्षिका f. an old-type male garment covering the upper part of the body, especially possessing tie-strings. 125. 17. cf. Guj. अंगरखी.

अच्युत m. the twelfth heaven (according to Jaina Cosmology). 78.13, 15. [*Vide* Abhidhānarājendra, Vol. I, p. 195^{b}.] *Vide* कल्प.

अञ्जन n. a substance offered to a Vyantarī? 100.23.

अञ्जनी f. probably a kind of Vyantarī. 100. 23.

√अड्ड् to come into collision with, to clash or dash against one another. **अड्डितौ** 106.25; 108.24. cf. Guj. अडवुं, अडी जवुं.

अतिशय m. a super-natural power, a miracle. अनेका**तिशय**लब्धिसम्पन्ना: श्रीआर्यखपटा: 9.16; **निरतिशय**: कालोऽयम् 53.4; महा**तिशय**सम्पन्ना 85. 13-14; यानपात्रं देवता**तिशयात्** स्खलितम् 85.16; सर्वा**तिशायि** तद्बिम्बम् 85. 18; **अतिशय**ज्ञानी 93. 21. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

अनशन n. fast unto death. 10. 9-10; 11. 23; 14. 29; 21. 2; 26. 11; 33.28; 43. 8-9; 44. 28, 31; 47. 2; 49. 24; 128. 14; 129. 9. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

अनुपदे f. colloquial name of Anupamādevī, the wife of minister Tejaḥpāla. 128. 24.

अन्तःपुरी f. a resident of a king's harem, a queen. 10. 15; 54. 22. cf. Old Gujarātī अंतेउरी; Old Marāṭhī अंतुरी-अंतोरी 'a wife'.

अन्तराऽन्तरा ind. occasionally, at intervals. 40. 23. cf. Guj. आंतरे आंतरे.

अन्त्याराधना f. *same as* आराधना. 34.4. *Vide* पर्यन्ताराधना; PC. अन्त्याराधनक्रिया. [A Jaina technical term.]

अन्धगड m. a headless boil, lit.: 'a blind boil'. 83.4. [Spoken of here as being of 27 varieties.] cf. Guj. गड, गडुं.

अन्न m. another name of King Ānāka of Śākambharī. 50.14. [Sanskritisation of the proper noun आनाक, which again in its turn may be a Sanskritisation of a proper noun in the local language.]

अपवरक m. the inner apartment of a house. 6.22; 13.14; 82.27. cf. Guj. ओरडो. *Vide* अपवरिका.

अपवरिका f. *same as* अपवरक. 79.5, 6, 9. cf. Guj. ओरडी.

अबोटिक m. the priest of temples of goddesses (like Kaṇṭeśvarī etc. where animal-sacrifices were performed). 47.18, 24. [The term appears to be related to Guj. अबोट 'unpolluted condition' and its probable derivation is from अप् (water) + √उट् (to go).]

अभव्य adj. not *bhavya*. 2.25. [*Vide* Abhidhānarājendra, Vol. I, p. 708^{a}: 'सिद्धिगमनायोग्ये जीवे'. A Jaina technical term.]

अभिमर m. a kind of exorcising with the purpose of killing an opponent. 67.26.

अम् ind. quickly. 70.24-25.

अमरीकला f. N. of one of the 72 arts enumerated by PK. 28.10.

अमारि f. non-killing. 47.17; 49.30; 94.20; 98.9. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

अर्धमागध n. the Ardhamāgadhī language. 18.17.

अवकर m. a dung-hill or rubbish-heap. 27.2; 55.28. *Vide* PC.

अवट m. a pit, a well. 85.3. *Vide* PC.

अवटु m. the back of the neck, *i.e.*, the nape. 50.6; 52.18. *Vide* Naiṣadhīyacaritam I. 58 & VII. 66 for the use of this term.

अवतारण n. a form of benedictory ceremony intended to remove evil; metaphorically, 'praising intensely'. दृशोर्यम्य**वतारणे** 34.30 'I intensely praise (your) eyes'.

अवदात n. a glorious deed or achievement. 73.25. *Vide* PC.

अवधि m. a shortened form of अवधिज्ञान, which means 'knowledge by which one can see objects up to a particular अवधि or distance'. 6.20, 21. [A Jaina technical term.] *Vide* Abhidhānarājendra, III, pp. 137^{a} to 159^{a} for details.

अव + √धृ (causal) to cause to become acquainted with, *i.e.*, to make acquainted with, *i.e.*, to show. वर्षान्ते लेख्यकं वय**मवधाराप्याः** 98.11.

अवसर m. a festival. भारती **देवतावसरे**ऽवतीर्याह 72.20; मदनवर्मणोत्थाय निजं परिजन-कोश-**देवतावसरा**दि सर्वं दार्शितम् 93.3-4. cf. Old Guj. ऊसर 'a

dance performance' (in a temple or an assembly). *Vide* देवतावसर, *vide* PC.

अवस्रावण n. pulse-water boiled and mixed with spices, used for food. 91.26. cf. Guj. ओसामण.

अश्ववार m. a horseman. 17.12; 91.27; 120.2. *Vide* PC.

अष्टाहिका f. a religious ceremony for eight days (wherein the Jainas observe fast). 115.32; 116.24. cf. Guj. अट्ठाई. [A Jaina technical term.] *Vide* Abhidhānarājendra, I, p. 254ᵃ.

आकार m. identity. **आकारं** संवृत्योपविष्टः प्रभुः 13.13; संवृत्या**कारम**स्थुः 38.6.

आकृष्टिलब्धि f. the miraculous or mystic power of attracting any object towards oneself. 10.28. *Vide* लब्धि. [A Jaina technical term.]

आचाम्ल n. a religious vow observed by the Jainas to take only boiled food which contains no fatty substances or salt. विजने एकविंशत्या**चाम्लै**र्निद्राजय-आसनजय-कषायजयादिदत्तावधानरतं मन्त्रमजपत् 61.24. [A Jaina technical term.] *Vide* आम्बिल, आम्बिलवर्धमानतपस्; *vide* also PC. *Vide* Abhidhānarājendra, II, p. 296ᵃ for details.

आचाम्लिक m. a tamarind tree. 8.17. cf. Old Guj. आंबिली, Modern Guj. आंबली.

आछु m.? N. of a coin bigger than the Dramma. वीरमेनाष्टोत्तरं शतं द्रम्मा मुक्ताः। एकेन तु वणिजा तस्यामेव सभायां स्थितेनाष्टोत्तरं शतं **आछूनां** मुक्तम्। वीरमेण तस्योपरि कृपाणिका कृष्टा—रे! अस्मत्तः किमधिकं करोषीति च वदन्नसौ वणिजं हन्तुमन्वधावत। 124.20-23.

आ + √छोट् [1] to sprinkle. प्रत्यौषधरसैस्त**माच्छोटयामास** 17.9; सूरिभिर्जलमभिमन्त्र्यार्पितम्—अनेन राजाऽऽ**च्छोट्य** इति 48.5.
[2] to splash. द्वारि शिलां दत्त्वा पुच्छ**माच्छोटयति**. 96.11.

आधाकर्मन् n. food specifically prepared for Jaina monks. 7. 26. [The acceptance of such alms is prohibited for monks. A Jaina technical term.]

आन्दोलक m. N. of a Pkt. राग or musical mode. 91.23. [This is frequently met with in Old Guj. literature also.]

आम्नाय m. family, descent. 27. 16.

आंम्बिल n. *same as* आचाम्ल. 128. 21.

आम्बिलवर्धमानतपस् n. a serious and continued type of the आचाम्ल penance. 128.21-22. *Vide* आचाम्ल. *Vide* Abhidhānarājendra, II, p. 298ᵇ for details.

आराधना f. meditation with a vow (when one's end is drawing near). 78.15. [A Jaina technical term]. *Vide* अन्त्याराधना, पर्यन्ताराधना; also *vide* PC.

आरासण m. [1] a kind of stone. 109.26; 119.17.
[2] a quarry of ārāsaṇa stones. **आरासणं** गत्वा चैत्यनिष्पत्तियोग्यं दलवाटकं निष्काशयत् 122. 11-12.

आरेणी f. battle. प्रातः **कुमार्यामारेण्यां** त्वामेव प्रथमतममेष्यामः 106.3. ['कुमारी आरेणी' is an idiomatic expression meaning 'the virgin battle, *i.e.*, the very commencement of the fight'.] cf. PC. कुमारमृत्तिका.

आ + √लोच् lit.: 'to consider, to perceive'; here 'to control'. जिह्वा**मालोच्य** नोच्यते? 50. 5. cf. Guj. idiom जीभ संभाळीने बोलवुं.

आवाह m. a trough or a large basin of water for cattles to drink from. 97. 28. cf. Guj. हवाडो, हवेडो. *Vide* PC. for the employment of the word in another sense.

अशातना f. insult or contempt (of a religious teacher or the scriptures or an image). 22.28; 29. 3-4; 96.30; 97. 7-8; 124.11. [A Jaina technical term.]

आशुशुक्षणि m. fire. 72. 6.

आहारकशरीर n. a minute form which can be assumed only by a monk having the knowledge of fourteen *Pūrvas*, in order to consult a *Kevalin* or an omniscient saint. 53.5. [A Jaina technical term.]

इभ्य m. a wealthy man. 10. 28. *Vide* PC.

ईशानदेवलोक m. the second heaven (according to Jaina Cosmology). 45.4; **ईशानेन्द्र** m. the lord of the Īśāna heaven. 14. 29. *Vide* Abhidhānarājendra, II, p. 652ᵃᵇ for details.

उचितभाषिन् adj. a type of panegyrists (in the royal court). मन्त्रिन्! किमह**मुचितभाषी**, किं चारणः, किं बन्दी, किं नु सर्वसिद्धान्तपारगः सम्यग् जैनः सूरिः? मया मनःप्रमोदेन यद्द उपश्लोकनमुक्तं तन्मूल्यभूतामिमां वो दत्तिं कथं गृह्णामि? 112. 1-3. *Vide* Varṇakasamuccaya, part I [Prācīna Gurjara Granthamālā, no. 4, Baroda, 1956], 51. 9; 104. 1-4: प्रधान मनोहर परिषत्, सुभटश्रेणि, विनोदीयाना विनोद, साहससो[बो]लाना समूह, **उचितबोला**नी ओलि, कलावंतनी क्रीडाभूमि, कूबडानी कोडि, वामणाना विनोद, पुण्यवंत रहइं प्रमोद, वयरीहं विषाद, कविना कल्लोल, वादीनउ विवाद, वैदेशिक विलास. Also *vide* तलारक्ष for a quotation from Mahīrāja's Nala-davadantī Rāsa.

उच्छीर्षक n. a pillow. 66. 30. *Vide* PC.

उड्डाह m. ridicule. 48. 3.

उत् + √कील् to pull down. **उत्कीलयितुम्** 8. 32; **उत्कीलनीयम्** 8. 32.

उत्खातप्रतिरोपितव्रताचार्य m. an epithet of King Kumārapāla of Gujarāta; lit.: 'proficient in the vow of removing and re-establishing kings'. 52. 21.

उत् + √छल् to be raised; lit.: 'to fly upwards'. उच्छलितोऽन्तःपुरे स्त्रीणां कोलाहलः 10. 15-16; शोक उच्छलितः 34. 5; चतुरङ्गचमूचक्रोच्छलितरजःपुञ्जध्यामलितदिक्चक्रवालः 48. 21-22; लोकनिन्दोच्छलिता 53. 22; तां शिलां वियति तथोच्छालयाञ्चकार यथा दूरमूर्ध्वमगमत् 68. 26-27; कोलाहल उच्छलितः 86. 28; उच्छलितो बुम्बारवः 117. 27; साराश्वखुरपुटक्षुण्णक्षमापीठोच्छलद्रजःपुञ्जस्थगितव्योमा 125. 11-12; उच्छलत्कीर्तिः 131. 9. cf. Guj. ऊछळवुं. *Vide* सम् + उत् + √छल्.

उत्तरच्छद m. a bed-covering, a bed-sheet. 55. 18. cf. Guj. ओछाड.

उत्तारक m. [1] the residence or lodgings (of a guest or a sojourner). 24. 19; 59. 17; 110. 6.
[2] an encampment. 106. 15, 19.
cf. Guj. उतारो.

उत्+√तॄ [1] to alight from. यानपात्रात्तुरङ्गा उत्तरन्तः सन्ति 121. 8-9. cf. Guj. ऊतरता.
[2] (causal) to put off (clothes). विश्राम्यन्नङ्गरक्षिकामुत्तारयन् 125.17. cf. Guj. उतारतो.
[3] (causal) to bring down. तत्र च कयापि कर्मकर्या अग्नितप्तस्थालीमुखे सर्पघटो दत्तः। [तत्क्षणमेव] वैरोट्ययोत्तारितः। 6.14-15; अयं गर्वोऽस्योपायेनोत्तारयितव्यः प्रस्तावे 81. 28-29. cf. Guj. उतारवुं.
[4] (causal—metaphorical meaning): to deprive of respect. बालचन्द्रोऽपि स्वगोत्रहत्याकारापक इति ब्रुवद्भिर्ब्राह्मणैर्नृपमनस उत्तारितः। 98. 27-28. cf. Guj. उतारी पाडवुं.
[5] to peel off (skin etc.). वितस्तिमात्रं चर्माहिसत्कमुदतीतरत् 91. 2-3. cf. Guj. उतरडाव्युं.
Vide PC. for the sixth meaning.

उत्+√पट् to be raised, (causal) to lift up. शूद्रकस्तमुत्पाटयितुं यावदयतिष्ट तावन्नोत्पटति स्म सः 69. 15-16; निर्घृणैर्विप्रैः स वराक उत्पाट्य वह्नौ जुहुवे 8. 18; उत्पाट्यानय गगनाध्वना 14. 1; पुष्पकलम्बकमुत्पाटयिष्यामि 50. 24; शिलां श्रमार्थमुत्पाटयन् 68. 22; शिला भूमित उत्पाटिता 68. 24; उत्पाटय 68. 26; उत्पाट्य 106. 16. cf. Guj. ऊपडवुं, (causal) उपाडवुं.

उत्पाटकनर m. one who lifts up or carries (litter etc.). 121. 3. cf. Guj. उपाडनार.

उत्प्रासित adj. ridiculed. अन्यार्थस्थानेऽन्यार्थावबोधादुत्प्रासितोऽसि 72.18.

उत्सूर n. [1] sun-set time, evening. 53. 31.
[2] late, delay. गच्छत गच्छत; उत्सूरं भवति 111. 19. cf. Guj. असूर, असूरुं; Mar. उशीर.

उद् + √ग्रह् (causal) to collect revenues or to draw tributes. करमुद्ग्राहयन्ति 120.29; उद्ग्राहयन्तो निषिद्धाः 120.30-31. *Vide* PC.

उद्घाट adj. open. तत्रोद्घाटे हट्टे उपविष्टान् 25.27; रात्रौ विपणीन् वणिजो न संवृणन्ति; उद्घाटान् विमुञ्चन्ति 91.28. cf. Guj. उघाडां मूके छे.

उद्वृत्त adj. surplus, saved. वध्वाः पुनर्वैरभरात्कुलत्थादि कदशनं दत्तम्। वधूः पुनः स्थाल्यामुद्वृत्तं पायसं प्रच्छन्नं गृहीत्वा...5.24; अहं हतश्चेत्तत्र तदा मन्मानुषाणामुपरि कृपा करणीया। उद्वृत्तश्चेदहं तदा जितं जितम्। 50.25-26.

उपदा f. a present (offered to a king). 119.20; 120.2. *Vide* PC.

उपयुक्त adj. cautious and unswerving. प्रकटितावधूतरूपश्चरिष्याम्युपयुक्तः 18. 19-20.

उपरि ind. [1] beyond. तत्रैकं शकलं योजनत्रयोपरि न्यपतत् 68.30.
[2] over and above. सत्रे सत्रे मिष्टान्नानि। [उपरि] ताम्बूलानि [च] 109.19; उत्सवा उत्सवोपरि प्रास्फुरन् 104.19.
A Gujarātī construction. cf. Guj. उपर.

उपरिस्थायिन् m. a supervising officer, a superintendent. 122.16.

उप + √लक्ष् to recognise. अक्षराण्युपलक्षितानि 30.29-30; दृष्टास्तैस्तत्र सूरयः। उपलक्ष्य वन्दिताः। 31.22; प्रातरमूनि पद्यानि स्वयमामो ददर्श। वर्णान् कवित्वगतिं च उपलक्षयामास। 39.3. cf. Guj. ओळखवुं; Mar. ओळखणें.

उपशमश्रेणि f. a gradual process of removing the *Karmans*. 53.6. [A Jaina technical term.] *Vide* क्षपकश्रेणि. *Vide* Abhidhānarājendra, II, pp. 1043^{a}-1047^{a} for explanation.

उपाश्रय m. a Jaina monastory. 46.16, 17; 53.30; 75.12. [A Jaina technical term.] *Vide* Abhidhānarājendra, II, p. 1047^{a} for explanation. cf. Guj. उपासरो, अपासरो.

उभाकर्णि adv. on all sides, frequently; lit.: 'with both the ears'. भवतः कीर्तिमुभाकर्णि समाकर्ण्य करुणरुदितव्याजेनात्मानं ज्ञापयित्वा त्वामहमुपागमम् 69.28-29.

उरस्थल n. the bosom. 114.31.

उल्लण्ठ adj. haughty, ill-mannered. 56.14.

ऊपरवटं m. N. of the horse of king Vīradhavala of Dhavalakka (mod. Dhoḷakā in Ahmedabad District). 104.4,25; 106.14, 15, 19, 26.

√ऊर्ध्व् to erect, to construct. तत्र सूत्रधारः शोभनदेवो मण्डपचतुःस्तम्भीमूर्ध्वयितुमुपक्रमते 122.28-29. cf. Guj. ऊभुं करवुं.

ऊर्ध्व√स्था [1] to remain in standing position. अथ ध्यानेनोर्ध्वस्तस्थौ चिरम् 122.27.
[2] to wait. तेषां दैन्यं दृष्ट्वा मन्त्रिणाऽभाणि—अत्रैव स्थीयतामूर्ध्वैः क्षणम्। 116.7.
cf. Guj. ऊभुं रहेवुं in both these senses.

एकपुटी भिक्षा f. alms received from one house only (?). नरकपाले **एकपुटी** षण्मासीं यावद्भिक्षा याच्यते भुज्यते च, ततः सिध्यति । 8.2-3.

एतक pronoun. this. वयं यदि जयामोऽमूंस्तदा गन्तव्यमेत**कैः** 22.6. [एतकैः—used here as the instrumental plural masculine of the pronoun एतत्, which would ordinarily be एतैः. क् is added most probably to suit the metre.]

एहिरेयाहिरा f. constant coming and going. 26. 4; 83. 29; स्थाने स्थाने वार्त्ता आर्त्ताः प्रवर्त्तन्ते—काशीपतिरद्य मुल्कलं परदेशं ग्रसते । साश्चर्या **एहिरेयाहिरां** कुर्वन्ति । 89. 3-4.

औदारिकाङ्ग n. the gross body which invests the soul. 21. 16. [A Jaina technical term.]

कङ्क m. a type of iron (used in making weapons). तत्र धृतया कर्त्तिकया **कङ्क**मय्या घातयिष्यामि 50. 24-25; एकदा एकेन वण्ठेन छन्नधृतहस्त**कङ्कलोह**-कर्त्तिकया जघ्ने 99. 14. [The word is also used in Pkt., *vide* Pt. H. T. Sheth, Pāia-sadda-mahaṇṇavo, page 262[b].]

कङ्कतिका f. a small comb (especially used by ladies). 23.18. *Vide* PC.

कङ्कनीका f. a small bell, an ornament furnished with bells. 23. 30.

कचोलक n. a cup (used specially for keeping ghee, oil, saffron, etc.). 14. 11, 13; 76. 13, 15, 19. cf. Pkt. कचोल; Guj. कचोळुं. *Vide* PC.

कच्छा f. the hem of the lower garment tucked into the waist-band, the tuck of a dhotar. **कच्छां दृढं बद्ध्वा** 16. 6. cf. Guj. काछ, काछडी. [Here the word is used idiomatically; lit.: 'to tuck up the dhotar round the loins', *i.e.*, to start doing some work with utmost effort. cf. Guj. कच्छ बांधीने, केड बांधीने.]

कज्जलगृह n. a small box containing collyrium. 107. 6, 27; 108. 2. [In Guj. the word 'घर', derived from Skt. गृह, is used in the sense of a small box, *e.g.* चश्मांनुं घर, सोगठीनुं घर, etc. Sending of a collyrium-box and sari to a king suggests the sender's desire that the opponent should submit to him in the manner of a wife.]

कञ्चुलिका f. a dowry; lit.: 'a bodice'. अत्रान्तरे मृहणदेवी नाम कन्यकुब्जेश्वरसुता जनकात् प्रसन्नात् गूर्ज्जरधरां **कञ्चुलिकापदे** लब्धां सुचिरं भुक्त्वा...101. 14-15. cf. Guj. कांचळी. *Vide* PC. कञ्चुक.

कटक n. a heavy metal ring inlaid on the doors. द्वितीयरात्रावतिचिराद् द्वारमागतः स **कटकं** खटखटापयति 25. 24-25. cf. Guj. कडुं.

कटकारम्भ m. speeding with an army. मम कीटिकामात्रस्योपरि वः कः **कटकारम्भः** 10.19. cf. Guj. proverb: 'कीडी उपर कटक शुं ?'

कटाह m. a frying pan. तैलकटाहाः 25.4; तैलकटाहे झम्पां दत्त्वा 79.4; **कटाहे** 79.7, 10; **कटाहि** f. 123.16; **कटाहिका** f. 78.26, 28; 79.1; **कडहट्ट** m. 114.25; **कडहट्टक** m. 114.25. cf. Guj. कडा, कढा, कडाई, कढाई; Hindī कडाह, कड़ाही; Mar. कढई. *Vide* PC. कटाहिका.

कट्टार m. a dagger. **कट्टार**वीरदुस्साधवंशमुकुटः 131.8.

कणवृत्ति f. maintaining oneself and the family by begging grains. 66.12.

कणेहत्य ind. to one's satisfaction. यावच्च ते **कणेहत्य** बल्यादि उपभुज्य प्रीता न भवेयुस्तावत्त्वया विघ्ना रक्षणीयाः 71.5-6.

कण्ठग्रहण n. compromise, reconciliation; lit.: 'clinging to the neck, embracing'. परं मिथः सरस्वतीपुत्रयोः स्नेहो युक्तः । इत्युक्त्वा **कण्ठग्रहणम**-कारयत् । 60.21-22.

√कथ् [1] to tell. **अकथत्** 12.9.
[2] (causal) to send a message; lit.: 'to cause to say'. **कथापयति** 17.30; 49.16; **कथापितः** 20.20; 117.15; **कथापितम्** 35.22; 37.29; 42.29; 45.24; 92.9; 106.2, 4; 107.5; 118.15; 122.21; **कथाप्यन्ताम्** 59.21; **कथापय** 105.14; **कथापयामास** 108.18; **अकथापयत्** 117.24.

कनी f. a maiden. 86.19; 88.5. *Vide* PC.

कन्थारकुडङ्ग n. N. of a crematory near Ujjayinī. 19. 13, 14. [As a masculine word, it would lit. mean 'the entanglement of the Kanthāra plant' known in Guj. as कंथेर (which is a thorny plant called 'Capparis sepiaria')].

कपलिका f. a secret diary wherein the essence of one's studies etc. is being noted down. बौद्धाचार्यान्तिके तद्वेषस्थौ पठतः । **कपलिकायां** रहस्यानि लिखतः । 24. 19-20, 25, 26; 25. 1, 2; भृगुपुराद्व्रागच्छद्भिर्भ-वद्भिर्या **कपरिका** गूढमधारि, सा क्षुल्लकेनैकेनावाच्यत । वाचयता आकुष्टिलब्धि-र्लब्धा । 10. 27-28: cf. Guj. कापली 'a small piece of paper.'

कपाट m., n. a door. 25. 2; 30. 13; 40.30. cf. Guj. कमाड.

कपोलझल्लरी f. beating the cheeks with the thumb and a finger to produce a cymbal-like sound. **कपोलझल्लरीं** वादयन्ति 110.30. [The PK. states that the villagers of the Maru country used to produce such a sound at certain occasions.]

कबाडिन् adj. quarrelsome and foolish. 92.5, 11, 28; मदनवर्मा आह—देव ! कलिरयम्, अल्पं जीवितम्, मिता राज्यश्रीः, तुच्छं बलम्, तत्रापि पुण्यैः स्फीतं राज्यं लभ्यते, तदपि चेन्न भुज्यते, रुल्यते विदेशेषु, तत्कथं न **कबाडिकत्वम्** । 92. 29-30—93. 1. cf. Guj., Hindī, Mar. कबाडी. *Vide* कर्बटिक.

कम्बा — f. a staff, a stick. 11. 11, 13; 19. cf. Guj. कंबा, कांब; Mar. काम. *Vide* PC. कम्बिका.

करपत्रक — n. a saw. 31.12. cf. Guj. करवत.

करम्बक — m. rice mixed with curds. 89.14. cf. Old Guj. करंबलउ; Mod. Guj. करमो, कलमो. *Vide* वीरकरम्बक.

कर्कर — m. a pebble. 21.26, 27, **कर्करक** 30. *Vide* PC.

कर्णज्वर — m. harassment to the ears; lit.: 'ear-fever'. 15.10; 57.29.

कर्णाकर्णिका — f. a hearsay; lit.: '(something) proceeding from ear to ear'. 120. 12.

कर्णे √शिक्ष् — to give secret instructions. पुत्राः पञ्च **कर्णे** एवमेवमुपराजं कर्त्तव्यमिति **शिक्षिताः** 99. 3-4.

कर्तिका — f. a dagger. तत्र धृतया **कर्तिकया** कङ्कमय्या घातयिष्यामि 50. 24-25; 51.3; एकदा एकेन वण्ठेन छन्नधृतह्रस्वकंकलोह**कर्त्तिकया** जघ्ने। 99.14.

कर्बाटिक — adj. *same as* कबाडिन्. 93.2; **कर्बाटिकत्वम्** 93.28.

कर्मकर — m. a hired labourer. 103.11; 124.8. *Vide* PC.

कर्मकरी — f. a maid-servant. 6.14.

कर्मस्थाय, — m. [1] any construction work. °**कर्मस्थायाः** प्रारम्भिषत 109.26; 123.21.
[2] a chief engineer. शोभनदेवं सूत्रधारमाहूय **कर्मस्थाये** न्ययुङ्क्त 122.16; सूत्रधाराः **कर्मस्थायात्** प्रथमं प्रथमं गृह्णन्ति 122.20.
Vide PC.

कर्ष — m. a particular measure of fluids, equivalent to $\frac{1}{4}$th of a Pala. **कूपकात्कर्षः** १ 120.29. *Vide* Sāṇḍesarā, B. J., Weights, Measures and Coinage of Mediæval Gujarat, JNSI, Vol. VIII, pp. 138-146.

√कलकल् — to become panicky. **कलकलितः** सङ्घः 95.12. cf. Guj. कळकळी ऊठवुं, कंकळी ऊठवुं.

कलम्बक — m. a bunch (of flowers). देवं नत्वा व्यावर्तमानायास्मै बाह्याङ्गणे शेषादानमिषेण पुष्प**कलम्बकमु**त्पाटयिष्यामि 50.23-24. [कलम्बक, though accepted in Skt., is a Prakritisation of Skt. कदम्बक.]

कलहपञ्चानन — m. N. of the chief elephant of king Kumārapāla of Gujarāta; lit.: 'a lion in fights'. 51.19, 23; 52.1, 5-6, 7.

कलागुरु — m. preceptor in arts. 63.12; 84.29.

कलिकालसर्वज्ञ — m. a title of the Jaina Ācārya Haribhadrasūri. 24.15.

कल्प — m. heaven 78.13. *Vide* अच्युतकल्प.

कल्याणक — n. a religious festivity observed by the Jainas in honour of the Jina's coming down from the former life, birth, initiation to the religious order, attaining *Kevalajñāna* and salvation. श्रीनेमि**कल्याणकत्रय**° 94.7; नाभेयभवन**कल्याणत्रय**° 116. 24.

कवचहर — adj. who is going to take away the armour (of his father), *i.e.*, who is going to kill him and there-after occupy his throne; *or* an armour-wearer, *i.e.*, who has reached the age of adolescence (?). भोजोऽपि तैः पितुर्दुष्टत्वं ज्ञापितः **कवचहर** उपपितृ नैति 44. 22-23.

कविशिक्षा — f. a treatise meant for the instruction of aspiring poets. 61. 28.

कषाय — m. an impurity. 61.24. [The Pāia-sadda-mahaṇṇavo (p. 294[b]) enumerates the four *Kaṣāyas* as: क्रोध, मान, माया and लोभ. A Jaina technical term.]

कषोपल — m. a touch-stone. श्रीनेमिबिम्बं **कषोपलमयं** घट्यते 122.18.

कसणक — n. a tying band, probably a part of the elephant-harness. अत्रान्तरे चौलुक्यो विद्युदुत्क्षिप्तकरणं दत्त्वा आनाकगजपतिस्कन्धमारूढः। क्षिप्तौ भुजौ राजोपरि। **कसणकानि** च्छुरिकया छित्त्वा आनाकं संढंचकं च भूमौ पातयित्वा योक्त्रबन्धं क्षिप्त्वा....52. 10-12. cf. Guj. कसण in the sense of 'a tie, a tying string'.

कसा — f. the tassel in a cap. पूर्वं तव देशे टोपीबन्धेऽग्रभागे जिह्विके आसाताम्। **कसाया** जिह्वेति सञ्ज्ञा। अतः परं जिह्वाबन्धः पश्चात्करणीयः। 52. 17-18. *Vide* जिह्वा.

काकनाशम् — ind. fleeing away (as fast) as a crow. ततस्ते **काकनाशं** नष्टाः। 13.25. *Vide* PC.

कात्यायन — n. one of the 72 arts mentioned in the text to have been learnt by Āma, the king of Gopagiri, who is stated in the PK. to have flourished in the 9th cent. of the Vikrama era. 28.5. [The word appears to connote the treatise on Pkt. Grammar composed by Kātyāyana or Vararuci, *viz.* Prākṛta-prakāśa.]

कान्दविकी — f. a confectioner's wife, a female confectioner. 114.27. cf. Guj. कंदोयण, कंदोईयण. *Vide* PC. कान्दविक.

कान्दिशीक — adj. not knowing in which direction it should really fly away. 107.20. *Vide* PC.

कायगुप्त — adj. endowed with कायगुप्ति, *i.e.*, avoiding sinful behaviour by body, (which is one of the three *Guptis*). 1.17. [A Jaina technical term.]. *Vide* PC. गुप्ति.

काया — f. a body. 127.5.

कायोत्सर्ग — m. a posture of meditation. 49.6; 96.10,17. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

कयोत्सर्गिन् adj. engaged in कायोत्सर्ग. 19.14.

कारापक adj. one who causes to be made or prepared or erected. 48.23-24 ; 98.27 ; 133.8. *Vide* PC.

कारापण n. the act of causing to be made or prepared or erected. 54.5 ; 129.17. cf. Old Guj. करावण.

कारु m. an artisan [used here in the sense of a shoe-maker]. 82.24. cf. Guj. नारु-कारु; Kannaḍa नाडु-काडु; Mar. नारू-कारू. *Vide* PC.

कार्पटिक m. an anchorite moving from place to place on pilgrimage, mostly subsisting on carrying water from holy rivers. 23.15, 17 ; 84.6 ; 129.25 ; 132.15. cf. Guj. कापडी.

कार्मण n. sorcery. 27.25 ; 57.22. *Vide* PC.

कार्मणकारिणी adj. f. a woman with highly fascinating charms. 43.32—44.1. cf. Guj. कामणगारी.

कार्मणित adj. bewitched. 57.18.

कालम् √ कृ to die. **कालमकार्षुः** 45. 2. [A Jaina technical term.] cf. Guj. काळ करवो (in Jaina parlance only).

काष्ठभक्षण n. burning oneself alive, lit. : 'being eaten away by wood'. राज्या तद्वियोगेन **काष्ठभक्षणं** कर्त्तुमारब्धम् 79. 21 ; कश्चिद्विप्रः । तस्य पुत्री । सा चतुर्णां वराणां दत्ता पृथक् पृथग् ग्रामे । चत्वारोऽप्यागताः । विवादो जातः । तया महान्तमनर्थं दृष्ट्वा **काष्ठभक्षणं** कृतम् । स्नेहादेकेन वरेणापि चितामध्ये झम्पापितम् । 80. 9-12 ; सर्वजनसमक्षं पापमुद्धीर्य **काष्ठानि भक्षयामि**। एवं टलवलायमानोऽनुचरानादिदेश—अग्निं प्रगुणयत । 39. 7-8 ; केवलं **काष्ठानि देहि** रहः, येन प्रातर्मामीदृशं दृष्ट्वा लोको धर्मे नोद्ग्राहं करोति । 48. 2-3 ; बहुभिश्चितारोहणं कृतम् । मन्त्री तु सपरिजनः **काष्ठानि भक्षयन्न**परापरैर्मन्त्रिभिर्निषिद्धः । 125. 3-4. [The use of the word काष्ठभक्षण in this sense is fairly common in Old Guj. and also to some extent in Mod. Guj.. *Vide, e.g.* :

बावन चंदन षडकी चहि,
नगरि बाहिरि नदी जिहा वहि,
* *
काष्टभक्षण राति नवि कहुं,
कुंअर वही प्रासादि गयु.

—Karpūramañjarī of Matisāra
(1605 V.S.), lines 378, 387.

Also : ....मोसुं वैश्या जोरावरी करै छै. थे मोनुं **काष्टभक्षण** करावो. सु लोग मेला हुआ छै ?—Pañcaḍaṇḍárī Vāta of an unknown author (before 1747 V.S.), folio 22[b] of the ms. belonging to Śrī Agaracanda Nāhaṭā of Bikaner.

कासी f. Banaras, Kāśī. 55. 10 ; 56. 31 ; 57.6; 21 ; 61.16 ; 79.3.

काहलिक n. ? the golden part of an ornament known as Ratnāvalī or jewel-necklace ; here it may stand for the Ratnāvalī itself. लक्षत्रयी द्रव्यस्य नो गृहेऽस्ति । यदा देवौ पिशुनवचने लगतः, तदा एतन्मात्रस्वापतेयसहितौ दिव्यं कारयित्वा आवां मोक्तव्याविति । अत्र **काहलिकं** मर्यादीकृत्य परिग्रहस्य धीरा देवयोश्च भवतु । इति राणकाभ्यां धीरां दत्त्वा दापयित्वा प्रधानमुद्रानिवेशस्तेजःपालस्य करे कृतः । 102.32—103.2. *Vide* Abhidhānarājendra, III, p. 506[a], where the word काहलिका is explained as : 'रत्नावलीनामभूषणस्य सौवर्णेऽवयवभेदे ।'.

किम्पाक m. Strychnos nuxvomica. N. of a tree, the fruits of which are poisonous. 75.24, 26. [Hemacandra explains as 'महाकालस्तु किम्पाके' at 1141[a] of his Abhidhānacintāmaṇi and 'किम्पाके तु महाकालः' at 2042 of his Nighaṇṭuśeṣa.]

किशोर m. the young one of a horse. तावता धवल**किशोर**शतपञ्चकं अन्यदपि दुकूलगन्धराजकर्पूरादि गृहीतम् । 119. 25-26.

कीटमारि f. a mass-massacre; lit. : 'killing insects'....सेनां गृहीत्वा तस्यां पल्ल्यां वेष्टमकृत । **कीटमारिः** कृता । जयताको नष्टः । 53. 17-18.

कीटिका f. an ant. 10.19. cf. Guj. कीडी.

कीर्त्तन n. a temple. 86.4 ; 101.3 ; 114.15-16 ; 116.25 ; 122.2 ; 130.6 ; 132.30. *Vide* Sāṇḍesarā, B. J. : Śabda ane Artha (Guj.) p. 35. *Vide* PC.

कीर्तिस्तम्भ m. a pillar of victory. 124. 7. *Vide* PC.

कुकूलानल m. a conflagration of chaff. सा श्वश्रूवचनैः **कुकूलानल**कर्कशैः पीडिताऽपि... 5. 8.

कुण्ठ adj. stupefied. कण्ठीरवे तु दृष्टे **कुण्ठाः** सर्वे वन्याः 105. 29. [*Vide* Yaśastilakacampū, I. 180. 4, for the employment of this term in the same sense.]

कुण्डिका f. a cistern-like vessel (of stone). 10. 23, 24. cf. Guj. कुंडी ; Hindī कूँडी.

कुतप m. a leathern oil-bottle. 85. 31 ; 86. 2. *Vide* कूपक ; *vide* also PC. कुतुप.

√कुथ् to stink, to become putrefied, to rust. देव ! द्रम्मा विनश्यन्ति । सूत्रधाराः कर्मस्थायात् प्रथमं प्रथमं गृह्णन्ति । ततस्तेजःपालेन कथापितम्—द्रम्मा विनष्टा इति किं ब्रूषे ? विनष्टाः किं **कुथिताः** ? न तावत् **कुथिताः**, किन्तु मणुष्याणामुपकृताः । 122. 20-22. [*Vide* Yaśastilakacampū, I. 117. 6 for the employment of the form कुथ्यत्. In Apabhraṃśa this is found as कुह. *Vide* Hemacandra, Siddhahemaśabdānuśāsana, VIII. iv. 365, his Vṛtti whereon quotes the following Dūhā :-

'आयहो दड्ढ-कलेवरहो जं वाहिउ तं सारु ।
जइ उट्ठब्भइ तो कुहइ अह डज्झइ तो छारु ॥'
cf. Guj. कोहवुं.

कुर्कुट m. a cock. 85.2. cf. Guj. कूकडो.

कुलत्थ m. a kind of pulse (Dolichos Uniflorus). 5.24. cf. Guj. and Hindī कुळथी, कळथी; Mar. कुळीथ.

कूपक m. a leathern oil-bottle. 120.29. cf. Guj. कूपो, कुप्पो. *Vide* कुतप; also *vide* PC. कुतुप.

कूर m. boiled rice. दालिकूरावस्रावणानि 91.26. [The word in this sense is very common in Old (*e.g. vide* वर्णक- समुच्चय, pt. I, 6.3, 83.12, 168.24, 186.2, 190.12, 200.5) and Mod. Guj.. It is frequently written also as कुर.]

कूर्चालसरस्वती f. a title of Rāṇā Prahlādana of the Paramāra Dynasty, the founder of Prahlādanapura (mod. Pālanapura in North Gujarāta); lit.: 'Sarasvatī with beard', *i.e.*, in male form. 48.25. [This Prahlādana is well-known as the author of the play पार्थपराक्रमव्यायोग (13th cent.).]

√कृ (causal) to cause to be done. **कारापयित्वा** 6.18; **काराप्यम्** 8.27; **कारापय** 10.4; सर्वे वदनशौचं **काराप्याः** पार्श्वाः 36. 5-6; **कारापितः** 36.20; **काराप्यमाण**—72.31; **काराप्यो** 122.3; **कारापित** 132.12; **कारापितः** 133.24; **कारापयामि** 127.30.

केवल n. Omniscience. 128. 25; **केवलज्ञानम्** 18. 9, 10; 53. 7. [A Jaina technical term.] *Vide* Abhidhānarājendra, III, pp. 642^a–651^b for details.

केवलीविधि m. one of the 72 arts mentioned in the text to have been learnt by Āma, the king of Gopagiri, who is stated in PK. to have flourished in the 9th cent. of the Vikrama era. 28.15. [A Jaina technical term.]

कोटाकोटि f. the number achieved by multiplying ten millions by ten millions. 83. 9. cf. Pkt. and Guj. कोडाकोडि.

कोटिवेधिन् रस m. a chemical preparation of mercury that possesses such magical powers as to enable one to perform the most difficult tasks. 85. 10; **कोटीवेधस्य रसस्य** वृत्तान्तं सत्यं कथयति 85. 22. *Vide* PC.

कोटीम्बक n. ? a ship. सुरत्राणमोजदीनमाता वृद्धा हजयात्रार्थिनी स्तम्भपुरमागता । नौवित्तगृहेऽतिथित्वेनास्थात् । सा समागता सचिवेन चरेभ्यो ज्ञाता । चराः प्रोक्ताः श्रीमन्त्रिणा—रे ! यदा इयं जलपथेन याति तदा मे ज्ञाप्या । गच्छन्ती ज्ञापिता तैः । मन्त्रिणा निजकोलिकान् प्रेष्य तस्याः सर्वं **कोटीम्बकस्थं** वस्तु आहितम् । 119. 9-12. [This

appears to be a Sanskritisation of Deśī कोट्टिंब (*vide* Pāia-sadda-mahaṇṇavo, p. 331^a). In modern Guj. कोटियुं (n.) means a small boat.] *Vide* कौटिम्बक.

कोट्ट m. [1] a rampart. मेडंतकं सप्तवारं भग्नम् । पल्लीकोट्टस्थाने आर्द्रकसुमम् । 52.22-23.
[2] a compound-wall......महोद्यानं क्रीडितुमगाम् । दृष्टा तत्र.... °द्रुमाणां सारणीनां द्रुमालवालानां वाटीकोट्टस्य श्रीः । 86. 23-24.
cf. Deśī कोट्ट; Guj., Hindī, Mar. कोट. *Vide* वाटीकोट्ट.

कोडि f. a crore or ten millions. 132. 9, 14, 17. [This is the Pkt. form of Skt. कोटि.] *Vide* PC. कोडी.

कोलिक m. a war-like aboriginal tribe. 119.11. [The ship of Sultan Mojadīna's mother was plundered by the Kolikas in the harbour of Khambhāta. The Koḷī patels of South Gujarāta are well-known for their sea-faring activities.] cf. Guj., Mar. कोळी; Hindī कोरी.

कोश m. a library. नान्यत्रायं ग्रन्थः । चतुरो यामानर्पयिष्यामि पुस्तिकाम् । अर्पिता पुस्तिका । रात्रौ सद्यो लेखकनियोगिभिर्लिखिता नवीना पुस्तिका । जीर्णरज्ज्वावृता, वासन्यासेन धूसरीकृत्य मुक्ता ।..........मन्त्रिणा न्यगादि—अस्माकमपि **कोशे** किलास्तीवेदं शास्त्रमिति स्मरामः । विलोक्यतां **कोशः** । यावद्विलम्बेनैवं कृष्टा नवीना प्रतिः । 60.25-29.

कोष्ठागार m. a granery, a store-house. 67.18. cf. Pkt. कोट्ठार; Guj., Mar. कोठार.

कोष्ठागारिक m. a store-keeper. 61.23; 63.29. cf. Guj., Mar. कोठारी.

कौटिम्बक n. *same as* कोटीम्बक. एकस्मिन्नगरे पूर्वं नृपतिरासीत् । स च परचक्रेण समुपेयुषा सार्द्धं योद्धुं सकलचमूसमूहं सन्नह्य गतः । तस्याग्रमहिषी च निजं सर्वस्वमेतच्च बिम्बद्वयं कनकरथस्थं विधाय जलदुर्गमिति कृत्वा चर्मण्वत्यां **कौटिम्बके** प्रक्षिप्य स्थिता ।... ...तच्छ्रुत्वा देवी तत्**कौटिम्बक**माक्रम्यान्तर्जलतलं प्राक्षिपत् । 76.30—77.3.

कौतुकिन् m. a jester. 99.1. *Vide* PC.

कौलेयक m. a dog. 70.22.

क्रिडा f. a game. 7.10. [A spelling peculiarity.]

√कॢप् to be acceptable for. को ग्रासो वः **कल्पते** ? 105. 7.

क्षण m. a compartment. खनत्सु खनकेषु उपरि हेमकलशः, ततो हैमी मण्डपिका प्रकटीबभूव । उपरितनं रजोऽपसारितम् । पश्चानुपूर्व्या प्रथमद्वितीयतृतीय**क्षणा** हैमा दृष्टा महीभुजा । चतुर्थे **क्षणे** नीरजीकृते विपुला उपानदेका हैमसूत्रकृता ज्योतिर्जालजटालमाणिक्यखचिता दृष्टा । 82. 7-10. cf. Guj., Mar. खण 'a compartment'. *Vide* PC. for another sense of क्षण.

क्षपक m. a Jaina ascetic. 2. 1; 6. 26. [This is the same as क्षपणक, which we find as variant to क्षपक at the first reference.]

क्षपकश्रेणि f. a gradual process of annihilating the *Karmans*. 53. 5-6. [A Jaina technical term.] *Vide* Abhidhānarājendra, III, pp. 727^{a}-732^{b} for details. *Vide* उपशमश्रेणि.

क्षपण n. continuous fasting. चतुर्मास**क्षपणम्** 76. 7; त्रिमास**क्षपणकम्** 76. 6; मास**क्षपणिक**ऋषि: 'a monk observing the vow of fasting for a month' 73. 17; मास**क्खवणं** 94. 5. [A Jaina technical term.]

√क्षम् (causal) to beg pardon. तेन स्वगुरवः **क्षामिताः** 11.21; 18.6; (बिम्बं) **क्षमितम्** 19.3; अपराधः **क्षमितः** 29.28; **क्षमितः** 37.12; 43.7; 49.31; **क्षमयामास** 38.11; **अक्षमयत्** 43.8; **क्षामिताः** सर्वे जीवाः 49.24; **क्षमयित्वा** 111.28. cf. Guj. खमाववुं.

क्षामणा f. begging pardon (during the *Paryuṣaṇa* festival) for one's misbehaviour. 40.19. cf. Pkt. खामणा; Guj. खामणा, खमतखामणा. [A Jaina technical term.]

क्षीरकण्ठ m. a child; lit.: 'one whose throat is wet with (mother's) milk (on which it subsists)'. 67.19.

क्षुल्लक m. a young monk. 10.28; 98.26; 126.5,6,9. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

क्षेत्रपति m. the deity more commonly known as क्षेत्रपाल. अत्रान्तरे कूष्माण्डीं वन्दितुं रैवतशिखरे **क्षेत्रपतयः** सप्त—कालमेघ १ मेघनाद २ गिरिविदारण ३ कपाट ४ सिंहनाद ५ खोटिक ६ रैवत ७ नामानो मिलिताः। 96. 13-14. *Vide* PC.

क्षेत्रपाल m. the deity believed to be the protector of the place. 96.19; **क्षेत्रपाः** 96.22. *Vide* क्षेत्रपति; also *vide* PC.

क्षोणिनेतृ m. a king. °चमत्कृतचेताः **क्षोणिनेता** शूद्रकं सुतरां सत्कृत्य पुरारक्षकमकरोत्। 69.1.

खङ्गारदुर्ग m., n. lit.: 'the fort of Khaṅgāra', *i.e.*, the fort of Jūnāgaḍha. 117.5, 10. [This name is given to Jūnāgaḍha apparently on account of the fact that Khaṅgāra, popularly known as Rā'Kheṅgāra, was a prominent ruler of the same.]

√खटखट् (causal) to cause to rattle, to knock. अस्य चिरादागतस्य निशि द्वारं नोद्घाटयिष्यावः। द्वितीयरात्रावतिचिराद् द्वारमागतः स कटकं **खटखटापयति**। 25.24-25. cf. Guj. खडखडाववुं, खखडाववुं; Hindī खटखटाना.

खटत्कार m. a crackling sound. तत् सौधं लकुटैरास्फाल्य सद्यो भग्नम्। **खटत्कारं** श्रुत्वा... 99.9-10. cf. Guj. खटकारो. *Vide* खाट्√कृ.

खटिका f. a chalk. 8.6; 27.19; 31.14; 38.26. *Vide* खटी; also *vide* PC.

खटिकासिद्धि f. appears to be a sort of miraculous power useful in constructing temples etc. **खटिकासिद्धि**वशाद् दशार्हमण्डपादिकीर्त्तनानि रैवतोपत्यकायां कृतानि 86.4.

खटी f. *same as* खटिका. 24.21. cf. Guj. खडी.

खण्डदेवकुल n. a temple in ruins. 32.17.

खन्यवाद m. one of the 72 arts mentioned in the text to have been learnt by Āma, the king of Gopagiri, who is stated in the PK. to have flourished in the 9th cent. of the Vikrama era. 28.7.

खरम् adv. well, wonderfully, astonishingly. यत्पठितमहं न जानामि तस्य शिष्यो भवामीति प्रतिज्ञा। एकदा चतुष्पथासन्नभूमिमव्रजत्। याकिनी नाम साध्वी तया
चक्किदुगं हरिपणगं पणगं चक्कीण केसवो चक्की।
केसवचक्की केसवदुचक्किकेसी य चक्की य॥
इति गाथा पेठे। न च तेन बुद्धा। अग्रे गत्वोक्तम्—मातः! **खरं चिकचिकापितम्**। साध्व्योक्तम्—नवं लिप्तम्। अहो! अनयाऽहमुत्तरेणापि जितः—इति तां ववन्दे। 24. 4-8. cf. Guj. खरुं.

खाट्√कृ to clatter. ततः सप्providerाष्ट पदान्यपक्रम्य घातं ददतः **खाट्कृतमु**परि खड्गेन। 75.29. *Vide* खटत्कार.

खातपातन n. digging a hole in the wall of a house with a view to enter the same for committing theft. 77. 22. *Vide* PC. खात्रपातन.

खातं खातम् adv. by digging continuously. ते निधयो मन्त्रिणा **खातं खातं** गृह्यन्ते। 109. 16.

√खेट् to drive a plough. हलं **खेटयता** स्वक्षेत्रभूमौ लब्धम् 83. 16. cf. Pkt. खेड; Guj. खेडवुं. *Vide* √खेड्.

√खेड् *same as* √खेट्. हलं **खेडयता** दिव्यं ज्योतिष्मद्रत्नमेकं भूमौ पतितं लेभे। 83. 11-12.

गच्छ m. a section of Jaina monks and lay followers owing their allegiance to one Ācārya. 7. 11; 8. 9; 9. 16; 10. 29; 12. 2; 13. 22; 14. 24; 15. 2; 17. 24; एकाकीभूय **गच्छं** वृषभेषु न्यस्य तत्रागताः 17. 29-30; 18. 20; 19. 7; 21. 3; 23. 25; 34. 6; 45. 33; 46. 15; 53. 24; 61. 23; 75. 9; 98. 16, 23; 113. 22, 23; 131. 2. [A Jaina technical term.]

गड्डुरिका f. a ewe. 99. 18. cf. Deśī गड्डुरिगा, गड्डुरिया; Guj. गाडर.

गणधर m. one of the chief disciples of a *Tīrthaṅkara*; lit.: 'head of a *gaṇa* or an assemblage of monks'. 18. 16. [A Jaina technical term.] *Vide* Abhidhānarājendra, III, pp. 815^{a}–820^{b} for details.

गन्धवहश्मशान n. N. of a crematory on the outskirts of Ujjayinī. 78.24. [It is often mentioned in the story-cycles of Vikrama in Skt. and Old Guj. literatures.]

गर्दभीविद्या f. a *Vidyā* or lore that took the form of a female donkey and protected King Gardabhilla of Ujjayinī. म्लेच्छैर्गर्दभिल्लो **गर्दभी-**

विद्यासिद्धोऽप्यभिभूतः । 117.16. [References to *Gardabhīvidyā* are invariably found in numerous stories pertaining to Kālakācārya composed in Pkt., Skt. and derived languages. *Vide* Kālakakathāsaṅgraha ed. by Śrī Sārābhāī Nawāba.]

गाङ्गेय [1] n. gold (standing here for a golden ear-ring). 31.24.
[2] adj. golden. 49.5.

गाथक m. a singer, a musician. 38.14. *Vide* गायन.

गाम m.? a village. प्रतिगामं प्रतिपुरं प्रारेभे 48.12. cf. Pkt. and Guj. गाम.

गायन m. a singer. 110.20 ; 129.29. *Vide* गाथक, गायिन; also *vide* PC.

गायनभट्ट m. a reciting bard. 110.20. *Vide* गाथन & भट्ट.

गायिन m. *same as* गायन. 132.27 ; **गायिनि** m. 132.27.

गिरिनार m. Mt. Giranāra in Saurāṣṭra. 101.7 ; **गिरनारि** (loc. sing. of गिरनार) 132.13. [Skt. गिरिनगर > Pkt. गिरिनअर. cf. Guj. नार (a small town near Khambhāta) < Pkt. नअर < Skt. नगर; कोडिनार (a town in Saurāṣṭra) < Pkt. कोडिनअर < Skt. कोटिनगर. Though originally ' गिरिनगर ' meant the city (of Jūnāgaḍha) at the foot of the mountain, later on it came to mean the mountain itself, as in mod. Guj. word ' गिरनार '.]

गीतार्थ m. a Jaina monk knowing the meaning of the Śāstras, having duly completed his studies ; *i.e.*, a learned Jaina monk. **गीतार्थ**यतिभिः समम् 28.30 ; **गीतार्थ**मुनियुगलम् 33.29 ; तस्य राणयशोभद्रस्य **गीतार्थ**त्वात्सूरिपदं जातम् 46.31. [A Jaina technical term.]

गुटिका f. a pill. 36.3, 6, 19, 20 ; 37.30 ; **गुटी** 37.5.

√गुण् [1] to study by muttering. स्वविमानस्य विचारं **गुणयन्ति** 19.8 ; किमेतद् **गुण्यते** ? 19.10.
[2] to repeat (a *mantra* or religious formula). नमस्कारान् **गुणय** 15.9.
cf. Old Guj. गुण ' to learn ' (e.g. भणइ गुणइ) ; Guj. भणवुं-गणवुं ' to learn well ', भण्यो-गण्यो ' learned '. *Vide* प्र+√गुण्.

गूर्जरात्र n.? Gujarāta. 133.24; **गौर्जरात्रं** राज्यम् 128.9. [Most probably this is a Sanskritisation of the word गुजरात-गूजरात in the local language. Elsewhere we find the word गुर्जराट; *vide e.g.* Gargasaṃhitā, Viśvajit Khaṇḍa, VII. 1-2 :

प्रद्युम्नोऽथ महावीर्यो जित्वा माहिष्मतीपतिम् ।
विकर्षन् महतीं सेनां **गुर्जराटं** समाययौ ॥
गुर्जराटाधिपं वीरमृष्यनाम् महाबलम् ।
जग्राह सेनया कार्ष्णिस्तुण्डयाहिं यथा विराट् ॥]

गूहली f. some auspicious diagram on the floor. परमः प्रासादः । परं दोषा अपि सन्ति ।........आकाशे जैनमुनिमूर्त्तिरोपणा त्वत्परं दर्शनपूजाऽल्पत्वाय ५;

[**गूहली** कृष्णा न मङ्गलाय ६; भारपट्टाः द्वादशहस्तप्रलम्बाः—कालेन स कोऽप्येवंविधो न भविष्यति यो विनाशे ईदृशः प्रक्षेपयिष्यति ७] 124. 10-14. [Śrī Prabhāśaṅkara Oghaḍabhāī Śilpaśāstrī of Pālitāṇā writes in his letter dated 26-1-60 that by गूहली is meant probably some auspicious diagram such as the *svastika* drawn in the centre of the floor (of the main hall of a temple). Generally such a diagram made of red or yellow stone is considered auspicious, while in the present case it might have been made of the strips of black stone, which is inauspicious. Even today there is a custom among the Jainas to place fruits on a *svastika*-diagram made of food-grains—especially of wheat—on a small platform-plank or stool, especially in front of an idol or on the arrival of a preceptor, and this grain-diagram is called गहुली or घउंली which apparently is derived from गूहली.]

गृह n. a square in the chess-board. 50.2. cf. Guj. घर in the same sense.

गृहतप्ति f. domestic worries, house-hold responsibilities. स शालिभद्र इव गृहव्यापारं कमपि नाकार्षीत् । किन्तु मातैव सर्वामपि **गृहतप्ति**मकृत । 19. 5-6.

गृहमण्डनिका f. setting up and furnishing a (new) house-hold. 25.19. cf. Guj. घर मांडवुं. *Vide* मण्डनिका.

गृहान्तर n. second marriage (of a lady after the death of her husband). एतद् भगिनीवचः श्रुत्वा मदाध्मातौ प्रोचतुः— मन्ये स्वसस्त्वं ततः समायाता सन्ध्यर्थम् । यतो माऽस्मद्बान्धवयोः समरारूढयोरहं निर्धवाऽभूवम् । [एतां] मा स्म चिन्तां कृथाः । अमुं त्वत्पतिं हत्वापि ते चारु **गृहान्तरं** करिष्यावः । न च निषिद्धोऽसौ विधिः, राजपुत्रकुलेषु दृश्यमानत्वात् । 103.30—104.2.

गृहित adj. received, accepted. **गृहिता** पण्डितेन पुस्तिका । 60.28. [A spelling peculiarity.]

गोचरचर्या f. going for alms (of Jaina monks). 13.13. [A Jaina technical term.]

गोष्ठिक m. the keeper of a Jaina temple. 14.2. cf. Guj. गोठी ' a paid keeper of a Jaina temple.' [A Jaina technical term.] *Vide* चैत्यगोष्ठिक; *vide* also PC.

गोष्ठी f. an assembly. तदादि **राजगोष्ठीषु** भ्रमति 55.5.

गौग्गलिक m. appears to be the name of one of the ruling clans on Mt. Ābu where Vastupāla and Tejaḥpāla built the famous temple known as Lūṇavasati. 122. 8. *Vide* राष्ट्रिक.

ग्रहणक n. a mortgage. कङ्कणं **ग्रहणके** मुक्त्वा वेश्यागृहे उषित आसीत् । 33. 8; इदं कचोलकं......राज्ञा **ग्रहणके**ऽर्पितमासीत् । ततो राज्ञः कथं छुटितव्यम् । 76.

15-16. [This word is often used in the Skt. legal documents written in mediaeval Gujarāta. (*Vide Lekhapaddhati*, G. O. Series no. XIX, pages 70-71 where a complete ग्रहणकपत्र or a mortgage bond is given.] cf. Guj. घराणुं, घरेणुं, घराणे मूकवुं. *Vide* PC. for the employment of ग्रहणक in a different sense.

ग्रामार m. a villager. 110. 29. cf. Deśī गामार; Guj. गमार; Hindī गँवार.

ग्रास m. land given for maintenance. 63. 22, 24, 28; 105. 4, 7, 8; **ग्रासपदे** 121. 3; 127. 21. *Vide* PC.

ग्रासोद्दालन n. snatching away the land given for maintenance. दुन्दुकेन धनहरणेन **ग्रासोद्दालना**दिना दूनचरा राजन्यकाः पुनर्जातमात्मानं मेनिरे। 45. 28. [The verb उद्दाल in the sense of 'snatching away or plundering' is widely used in Old Guj.]

√घट्ट to fashion, to shape. **घट्यते** 122.18; सूत्रधाराणां सप्तशती **घटयति** घाटम्। 122.18 (cf. Guj. घाट घडे छे); शीतं स्फीतम्। प्रातर्घटनं विषमम्। 122.30; **घटिता** 124.7; तावताऽऽरासणाश्मीयं तोरणं **घटापितम्** (causal) 119.17. cf. Guj. घडवुं.

घटसर्प्प m. N. of a type of ordeal. यद्दिव्यं भवद्भ्यो रोचते तदादिश्यताम्। राज्ञा **घटसर्प्पः** पुरस्कृतः। 125.28. [In this ordeal the suspect was forced to put his hand in a pitcher containing a snake.]

घट्ट n. a battle-front. शङ्खेन निर्द्दलितं मन्त्रिसैन्यं पलायिष्ट दिशोदिशि। तदा श्रीवस्तुपालेन स्वस्य राजपुत्रो माहेचकनामा भाषितः—इदमस्मन्मूल**घट्टं** वर्त्तते। त्वं च वर्त्तसे। [अथ] तत्कुरु येन श्रीवीरधवलो न लज्जते। 108.24-27. *Vide* मूलघट्ट.

घट्टिका f. a mountain-pass. 117.22, 25. cf. Guj. घाट, घाटी, घांटी; Hindī घाट, घाटी; Mar. घाट. *Vide* PC. घाट [i].

घण्टावलम्बि n. N. of the Vimāna or aerial car of Māyāsura. 70.5; 72.2.

घत्ता f. N. of a metre. 60.14. [घत्ता is a popular metrical composition in Apabhraṃśa. The word is changed to घात in Old Guj.]

घाट m. a shape. 112.18. *Vide* PC.

घाणक m. a mechanism for pressing out oil from oil-seeds, an oil-mill. 52.28. cf. Deśī घाण; Guj. घाणो, घाणी; Hindī घानी.

घीन्दिणिछन्दस् (v.l. घीन्दण°, धींदिण°, धिन्दिणि°) n. N. of a Pkt. metre. 16.7.

√घुमघुम् to make a rumbling sound. तद्गेहे दक्षिणावर्तः शङ्खः पूज्यते। स रात्रौ करण्डांन्निर्गत्य स्निग्धगम्भीरं **घुमघुमायते** नृत्यति च। 114.5-6. cf. Guj. घमघमवुं.

√घुरुंहुर् to growl. तथोक्ते **घुरुहुरितः** सः। युद्धं ववृते। 96.19. cf. Guj. घुरघुर करवुं.

घुघुंर m. a jingling bell. वृत्त्यर्थं मणिकारकाणां गृहे **घुघुंरान्** घर्षति। 97.25. cf. Guj. घूघरो.

घुसृण n. saffron. 76.20. *Vide* PC.

चक्रिन् m. a sovereign (according to Jaina mythology). 1.19; 48.11; 111.22. *Vide* Abhidhānarājendra, III, pp. 1099ᵇ-1103ᵇ for details.

चक्रेश्वरीविद्या f. N. of a mystic lore. श्रुतकीर्तिना गुरुणा तस्मै द्वे विद्ये प्रदत्ते—**चक्रेश्वरीविद्या** परकायप्रवेशविद्या च। 7. 13-14. [Cakreśvarī is the Śāsanadevatā of Ṛṣabhadeva, the first Tīrthaṅkara, and this lore is one of the sixteen *mahāvidyās* or great lores of the Jaina Tantra. For further information *vide* 'Shah, U. P., Iconography of the Sixteen Jaina Mahāvidyās, Journal of the Indian Society of Oriental Art, Vol. XV, pp. 114 ff.]

√चट्

[1] to ascend, to climb. उपरि **चटितौ** 24.23. cf. Guj. उपर चड्या.

[2] to be found out. जयताको नष्टः। तस्य भार्या **चटिता**। 53.18,21; तत्र तेजनतूरिकायाः करण्ड**श्चटितः** श्रीमन्त्रीश्वरस्य। 109.5. cf. Guj. जडवुं, (हाथे) चडवुं.

[3] (causal) to offer for wearing. अधुनापि यः स्वर्णं **चटापयति** स एव भर्त्ता भवति 81.17; [cf. Guj. सोनुं चडावे छे]. अञ्जनं **चटापितम्** 100.23. cf. Guj. चडाव्युं.

[4] (causal) to set upon (fire). कटाहि**श्चटाप्यते** 123.16. cf. Guj. कढाई चडावे छे.

चतुरक m. an encampment (of an army). अथ वर्धमानपुर—गोहिलवाड्यादिप्रभून् दण्डयन्तौ प्रभु-मन्त्रिणौ वामनस्थलीमागाताम्। तटे **चतुरकान्** दत्त्वा स्थितो वीरधवलः। 103. 25-26.

चतुरङ्गसभा f. the royal assembly in its four divisions. 9.28. [Elsewhere the four sections are mentioned; *vide*: चतुरशीती राणाः; द्वादश मण्डलीकाः, चत्वारो महाधराः, चतुरशीतिर्महाजनाः—एवं सभा। 123. 26-27.]

चतुर्दशपूर्विन् adj. a Jaina monk having knowledge of fourteen *Pūrvas*. 2. 9, 17, 20; 4. 26. [The 14 *Pūrvas* were included in the 12th *aṅga* of the Jaina Canon. This *aṅga* is lost since long. We find a mention of the contents of the *Pūrvas* in some Canonical texts.] *Vide* पूर्व, पूर्वधर, पूर्विन्, दशपूर्वधर.

चतुर्मासक n.

[1] the monsoon. **चतुर्मासके** सपरिकरो देवतायतनं व्रजन् 25. 16. cf. Guj. चोमासुं.

[2] the staying at one place and observing certain vow during the four months of monsoon *viz.* from the 11th day of the bright half of the month of Āṣāḍha

to the 11th day of the bright half of the month of Kārttika. सङ्घप्रार्थनया तत्र चतुर्मासकं कृतम् 27. 12. *Vide* PC.

चतुःशरणगमन n. taking the resort of the great four (when one's death is drawing near). 34. 4. [The Abhidhānarājendra explains thus: 'चतुर्णामर्हत्सिद्धसाधुकेवलिप्रज्ञप्तधर्माणां शरणगमनम्' (Vol. III, p. 1058ᵇ). For further details *vide* pp. 1058ᵇ-1061ᵃ of the same. A Jaina technical term.]

चतुष्पथ n. a market-place. 15.15; 16.23; 24.5; 25.27; 43.30; 53.30. *Vide* PC.

चनक m. a gram, a chick-pea. 57.27. cf. Guj. चणो; Hindī चना. *Vide* PC. चणकविक्रयकारिन्.

चन्द्र m.? camphor. सौवर्णकच्चोलके कुङ्कुमचन्दनकर्पूरं प्रक्षिप्य......। ......धन्याविमौ दम्पती यद्भगवतो वक्षसि घुसृणचन्द्रचन्दनविलेपनार्द्र स्थितमिदम्। 76.13-20.

चन्द्रातप m. the moon-light. 19.9; 46.16. *Vide* PC.

√चम्प् [1] to subdue. वीरधवलप्रहितसैन्यचम्पितेन महाराष्ट्रप्रभुणा 61.4.

[2] to press. यदा न जागर्ति तदा पादाङ्गुष्ठश्चम्पितः 80.4-5.

[3] to shampoo, to knead. वण्ठश्चरणौ चम्पयत्येकः। 112.27; 113.1. cf. Apabhraṃśa चंप: *Vide, e.g.*, Hemacandra, Siddhahema-śabdānuśāsana, VIII. iv. 395, his Vṛtti whereon quotes the following Dūhā:

पुत्तें जाएं कवणु गुणु
अवगुणु कवणु मुएण।
जा बप्पीकी भुंहडी
चम्पिज्जइ अवरेण॥

cf. Guj., Mar. चंपी.

चरमकेवलिन् m. the last Omniscient (according to Jaina mythology). 53.4. [Jambūswāmin is the last Omniscient according to Jaina mythology and hence called *Caramakevalin*. A Jaina technical term.] *Vide* केवल.

चरिक्षेत्र n. a pasture-land. 46.20. [The word चरि here stands for 'grazing of cattle'. cf. Guj. चरवुं 'to graze', चार 'fodder'.]

चरित n. the life-stories of the *Tīrthaṅkaras*, the *Cakrins*, etc. and of the sages upto Āryarakṣita are named as *Caritas* by the PK. 1.18, 20.

चारण m. a wandering minstrel, a bard. 51.26; 52.23; 104.20,22; 112.2. *Vide* PC.

चारित्र n. [1] initiation into religious order. भवोद्विग्नश्चारित्रं गृहीत्वा... 15.7; 19.12; 24.14; 27.5; 46.27.

[2] observance of religious practices and vows. निबिडचारित्रधरो विजहार। 18.14; 53.6.

चालनी f. a sieve. शरैः शतजर्जरश्चालनीप्रायकायः कृतः 125.18. cf. Guj., Mar. चाळणी; Hindī चालनी.

चिकचिकापित adj. [1] speaking out in a quick manner.
[2] glistening.
24. 7. [For full quotation, *vide* खरम्.]

चिरत्न adj. ancient. 35.34; 74.25.

चूर्णशक्ति f. the charm of a magic powder. 8.12. *Vide* PC. योगचूर्ण.

चेल्लक m. a disciple. 11.3. cf. Pkt. चेल्ल; Guj. चेलो, चेल्को; Hindī, Mar. चेला.

चैत्य n. a Jaina temple. 8.27,28,32; 9.5,8; 10.2; 14.2; 16.19; 17.6; 20.17; 22.4; 24.10; 26.18; 27.27; 29.20; 49.29; 63.11; 68.16; 76.8,10,13,24,25; 99.12; 110.21,22; 122.9,10,12; 123.17,22; 124.6; 129.22.

चैत्यपरिपाटी f. going for salutation to different temples (in a place of pilgrimage or a town) according to a settled order. 49.12; 94.20; 98.27; 113.29.

चैत्यवन्दन n. worshipping (the Tīrthaṅkara) in a temple. 29.21;

चैत्यवन्दना f. 26.6; 95.2-3; 115.17.

चैत्यगोष्ठिक m. the keeper of a Jaina temple. 14.2. *Vide* गोष्ठिक.

चोक्षवाटि f. N. of a locality in the port of Stambhatīrtha (mod. Khambhāta); lit.: 'clean locality'. 109.12. [It is stated in the PK. that Vastupāla, the then governor of the city, demarcated this locality from the locality of navigators and sailors (नौवित्तकवाटि).] *Vide* नौवित्तक & वाटि.

√छण्ट् to sprinkle. उदकैश्छण्टिता 93.22. cf. Pkt. छंट; Guj. छांटवुं.

छण्टन n. sprinkling, spraying. क्रियन्ते प्रतिरथ्यं छण्टनानि यक्षकर्दमैः 91.24. cf. Guj. छांटणुं.

√छुट् [1] to be free from. चारित्रं विना न छुटन्ति पापेभ्यो जीवाः 46.27-28; कुपितैः किं छुट्यते कलङ्कात्? 56.8; ततो राज्ञः कथं छुटितव्यम्? 76.16; तदग्रतो रत्नं बिम्बं न छुटिष्यति 97.7; छुटन्ति 117.28. cf. Guj. छूटवुं; Hindī छूटना.

[2] (causal) to untie, to open. तत्रैकं पुस्तकं छोटयित्वा वाचयन् 17.10; यावच्छोट्यते तावत्....इत्यादि नैषधमुदघटि 60.29-30. cf. Guj. छोडवुं; Hindī छोड़ना.

Vide PC. √छुट्.

छुरिका f. a dagger. 52.11; छुरी 52.12; 126.18. *Vide* PC. छुरिकाभ्यास.

छुरीकार m. a dagger-fighter. 51.14.

छोड m. a plant. 33.3. cf. Guj. छोड. *Vide* तूअरिछोड.

जगतीजानि m. a king. 73.27.

जङ्गडक m. a person belonging to the region of Sapādalakṣa (used in contempt). 50.4-5; 51.4. [This region is also called जङ्गल or जाङ्गल, and as such the term जङ्गडक would be equivalent to Guj. जंगली 'wild, vile, uncivilized'.]

√जट् to scold. सुघटितैस्तरकुतर्कैः परावर्त्तितं मनः । तद्दीक्षां लल्लौ । वेषं दातुमुपश्रीहरिभद्रं ययौ । तैरप्यागच्छन् **जटितः** । 26.1-2. cf. Guj. झाट(ड)कवुं, झाडवुं; Hindī झाड़ना; Mar. झाडणें.

जनङ्गमी f. a Cāṇḍāla woman. 39.4.

जादर n. a type of white silk. 129.18; 132.10. [It is frequently met with in Old Guj. also; *vide e.g.* Varṇaka-samuccaya, pt. I, 160.1; 181.3; 216.18, 22; भातीगतुं जादर 34.15-16; माठउं जादर 34.15. For other details about this type of silk and its varieties *vide* Varṇaka-samuccaya, pt. II, pp. 36-38.]

जाली f. an entanglement, a shrubbery. पीलुवृक्षमहा**जाल्याम्** 27.22. cf. Guj. जाळ, जाळुं. *Vide* PC. जालि.

जिनकल्प m. the religious duties of a type of Jaina monks, wherein the observances of the Jina or Tīrthaṅkara were strictly followed. 53.6. [A Jaina technical term.]

√जिम् to eat. **जेमति** 42.16; 85.24. cf. Guj. जमवुं; Hindī जीमना; Mar. जेवणें.

जिह्वा f. the tassel in a cap. कसाया **जिह्वेति** सञ्ज्ञा । अतः परं **जिह्वाबन्धः** पश्चात्करणीयः । 52.18; पूर्वं तव देशे टोपीबन्धेऽग्रभागे **जिह्विके** आसाताम् । 52.17. *Vide* कसा.

जीर्ण adj. old, retired. स किंप्रभुर्यो **जीर्णभृत्यानां** द्वित्रान्मन्तून्न सहते । 127.13-14; **जीर्णव्यापारिणो** निश्चयोतिताः । 103.20; प्रथमं तद्राज्य**जीर्णाधिकारी** एक एकविंशतिलक्षाणि बृहद्द्रम्माणां दण्डितः । 103.17-18.

√जीव् (causal) to bring back to life. नृपजीवेन शुको **जीवापितः** । 79.21; सा **जीवापिता** 80.14; 80.16; द्वावपि **जीवापय** 81.6.

जीवग्राहं √ग्रह् to catch alive. जयसिंहो मध्ये परपुरं प्रविष्टो नरवर्माणं मालवेन्द्रं **जीवग्राहमग्रहीत्** । 90.30; तं **जीवग्राहं जग्राह** 109.3.

जीवन्तस्वामिन् m. the life-time statue of a Tīrthaṅkara. **जीवन्तस्वामी**श्रीऋषभप्रतिमावन्दनार्थम् 48.21; दृष्टं तेन हिरण्मयरथस्थं **जीवन्तस्वामि**श्रीपार्श्वनाथबिम्बम् 76.18. [जीवन्तस्वामिप्रतिमा is a statue of a Tīrthaṅkara prepared during his life-time. This use started with the life-time

image of Mahāvīra, which was called जीवन्तस्वामिप्रतिमा. Later on the connotation of the term changed, and any life-like image of a Tīrthaṅkara began to be called जीवन्तस्वामिप्रतिमा. For further elucidation *vide* Shah, U. P., A Unique Jaina Image of Jīvantaswāmī, JOI, I, i, pp. 72ff. and Side-lights on the Life-time Sandal-wood Image of Mahāvīra, JOI, I, iv, pp. 358 ff.]

जेसिंघदेवनृप m. the colloquial name of Jayasiṃha, popularly known as Siddharāja, the great king of mediaeval Gujarāta. 98.3.

ज्ञ m. a learned man, an expert. द्वावप्यसामान्यप्रतिभौ **ज्ञौ** 35.29; यथा शुद्धत्वे निश्चयो भवति **ज्ञानाम्** 59.20-21; 56.30; रसावेशे हि कालो **ज्ञै**र्गच्छन्नपि न लक्ष्यते 63.7; प्रेषय कश्चित्परमाप्तं निजं मन्त्रिणं **ज्ञम्** 91. 18-19.

झगटक m. a quarrel, a dispute. 67.16; 127.31. cf. Deśī ज(-झ-)गड; Guj. झघडो; Hindī झघड़ा; Mar. झगडा.

झगिति ind. instantaneously. 87.5. *Vide* PC.

झणझणत्कार m. tinkling. 38.2. cf. Guj. झणझणकार, झणकार.

√झम्प् (causal) to jump suddenly. मयापि तत्पृष्ठे **झम्पापितम्** । 78.25; 80. 11-12. cf. Guj. झंपलाव्युं. *Vide* झम्पा, झम्पापन.

झम्पा f. a jump. **झम्पां दाता** 78.28; **झम्पा दत्ता** 79.1, 7; **झम्पां दत्त्वा** 79.4; तथाऽस्य पुनरेवं कटाह**झम्पापाता**दियातना मा भूत् । 79.10; **झम्पागतिम्** 105.28; **झम्पापतनम्** 116.34. cf. Guj. झंपा, झंपलाववुं. *Vide* √झम्प्, झम्पापन; also *vide* PC. झम्पापात.

झम्पापन n. jumping or rushing forward. आरात्रिकेऽर्थिनां ससम्भ्रमं मन्त्रिमध्ये **झम्पापनं** दृष्ट्वा श्रीसोमेश्वरश्चकवे—116.26. *Vide* √झम्प्, झम्पा.

झलत्कार m. glittering. 38.2. cf. Guj. झळकार.

झल्लरी f. a cymbal. 110.30. For quotation *vide* कपोलझल्लरी. cf. Guj. झल्लरी, झालरी, झालर; Hindī & Mar. झालर.

झात्कार m. a sudden flash of light. 36.9.

√टङ्क् to hang, to suspend. क्रुद्धो मह्यं मायासुरोऽस्यां वटशाखायां **टङ्कित्वा** मामित्थं व्यडम्बयत् । 71.27. cf. Guj. टांगवुं; Hindī टांगना; Mar. टांगणें.

टङ्क m. [1] a stone-cutter's chisel. 10.7; 97.17.
[2] a coin. हेम**टङ्का**नां सङ्ख्या न । 109.4; सपादलक्षेण सौवर्ण**टङ्कै**र्निष्पन्नः 29.21; हैम**टङ्कक**लक्षं 31.4; 37.14; **टङ्कक**लक्षं लेभे 41.12. cf. Guj. टको. *Vide* सौवर्णटङ्कक, हैमटङ्कक.

टलवलायमान adj. being restless, being tormented. 39.7-8. cf. Guj. टळवळतो.

√टिप्प् to make a list of. सर्वस्वधनं **टिप्पयित्वा** राज्ञे दर्शय 100.17. cf. Guj. टीप करवी.

टोक्करक m. a bell. 98.1. cf. Deśī टक्कर; Guj. टोकरो.

टोडर n. a tassel. बद्धयन्ते महावीराणां **टोडराणि** 105.19. cf. Deśī तोडर 'a tassel'; *vide* e.g. Ratnaśekharasūri's Sirisirivālakahā,

Gāthā 1023. The word टोडर is used in this sense in Old Guj. literature also; *vide* e.g.:

शीसि सेस सोभद्रा भरी,
टोडर घालुं, टीलुं करी.
दीध आसीस इइणइ भावि,
'अरि जीथीनि वहिलो आवि.'

—lines 785-86 of Uṣāharaṇa of Vīrasiṃha (15th cent. A.D.). Also cf. Guj. टोडर in the same sense.

टोपिका f. a cap. 50.3. cf. Deśī टोपिआ; Guj., Hindī, Mar. टोपी. *Vide* टोपीबन्ध.

टोपीबन्ध m. wearing of a cap. 52.17. *Vide* टोपिका.

ठक्कुर m. a Rājaputa chief. 62.6; 101.5,6; 103.22. [In modern Gujarātī the words ठक्कुर and ठक्कर denote a merchant caste claiming their lineage from the Kṣatriyas.] cf. Guj. ठाकोर, ठाकर; Hindī ठाकुर.

ठाणावृत्ति (v.l. ठाणांग-वृत्ति) f. A commentary in Skt. written by Devacandrasūri on the Sthānāṅgasūtra, one of the Jaina Canonical texts. 47.3.

ढंचक m. the towered seat on an elephant, the howdah. अत्रान्तरे चौलुक्यो विद्युदुत्क्षिप्तकरणं दत्त्वा आनाकगजपतिस्कन्धमारूढः। क्षिप्तौ भुजौ राजोपरि। कसणकानि च्छुरिकया छित्त्वा आनाकं **सढंचकं** च भूमौ पातयित्वा...52. 10-12. [The word was prevalent in this sense in Old Guj. also. *Vide* e.g. Kānhaḍade-prabandha of Padmanābha (1456 A.D.), I. 213:

ऊपरिथा पूंतार विछूटइ, भूतलि भाजइ पाउ।
वाढी सूंढि ढोलीइ **ढांचा**, धरणि वलइ वीहाउ॥

(p. 53 of the Rājasthāna Purātana Granthamālā edn.).] cf. Mod. Guj. ढांचो 'a frame-work, a mould'.

तटस्थ m. a bystander. 51.20; 58.5; यत्नपरेषु **तटस्थेषु** रक्षत्स्वपि तैर्भल्लत्रयं वीरधवलस्य भाले लिङ्गितम्। 106.12, 13; 107.21; सर्वे **तटस्थाः** पृच्छन्ति—देव! किं कारणं रुद्यते? 115.2-3; 118.10.

तटिक m. appears to be a class of ascetics. **तटिक**-कार्पटिकानां सहस्रं समधिकं प्रत्यहमभुक्त 129.25-26.

तटे √धृ to lead aside. भाण्डागारिकं **तटे धृत्वा** राजोचे 100.18.

तडफडायमाना adj. flouncing, floundering. 46.21. cf. Guj. तडफडती; Hindī तड़फड़ती.

तडाग m. a lake, a pond. चतुरशीतिस्**तडागाः** सुबद्धाः 130. 1.

तनूरुह् m. a son. लब्धाः श्रियो सुखं स्पृष्टं मुखं दृष्टं **तनूरुहाम्** 128. 4.

तपोधन m. an ascetic. 19.8; 53.12; 132.6, 7. *Vide* PC.

तरण्ड m., n. a boat. लोह**तरण्ड**तुल्यो मज्जति मज्जयति च भवाम्बुधौ 37.27.

तरी f. a boat. 97.20.

तर्जनक m. a whip. क्षुल्लकं दीर्घेण **तर्जनकेन** पृष्ठे दृढमाहत्य 126.7. cf. Old and Mod. Guj. ताजणो, derived, according to the Sārtha Gujarātī Joḍaṇīkośa, from Persian '*tājiyānah*'.

तलहट्टिका f. the foot or base of a mountain. 25.11; 114.15; 121.2. *Vide* PC.

तलारक्ष m. a protector (of the earth). 83.31; 84.20. [तलवर in Pkt. and तलार in Old Guj. are widely used in the sense of a high-placed police officer, *i.e.*, a protector of the people. *Vide e.g.* Mahīrāja's Nala-davadantī-rāsa (Prācīna Gurjara Granthamālā, no. 2, Baroda, 1954), verse 273:

महाभंडारी रसोई **तलार**, राजवैद्य गजवैद्य ज सार।
दीवटीआ सुहबोला जेह, उचितबोला बइठा छइ तेह॥

ताम्बूलदासी f. a maid serving betels. 50.14.

ताम्बूलस्थगिका f. a betel-box. 80.17. *Vide* PC. स्थगिका.

तालक n. a lock. 47.22. cf. Guj. तालुं.

तिक्ष्णता f. sharpness. 14.16. [A spelling peculiarity.]

तिहुअणपालदेवनन्दन m. son of king Tribhuvanapāla, Kumārapāla. 52.21.

तूअरि f. a kind of pulse: a pigeon pea, Cajanus indicus. 33.4; **तूअरिछोडं** दृष्ट्वा पृष्टम् 33.3. cf. Guj. तूवर, तुवर, तुवेर; Hindī तूवर.

तूली f. a mattress. सोपधाना खट्वा स**तूली**का। 88.7-8. cf. Guj. तळाई.

तेजनतूरिका f. केचिद्वृद्धा वदन्ति—तत्र **तेजनतूरिकायाः** करण्डश्चटितः श्रीमन्त्रीश्वरस्य। 109.5. [This word appears to connote some precious thing, but the exact meaning is not clear. The PK. mentions that a *karaṇḍa* containing *tejanatūrikā* was found by Vastupāla among other precious things in the house of a wealthy sea-faring merchant at Stambhatīrtha (mod. Khambhāta).]

तोडक m. a type of anklet. तत्र रोला-तोलयोरद्वयोर्मुखे मिलित्वा **तोडक**द्वयमिव जातमास्ते। 95.1-2. cf. Guj. तोडो; Hindī, Mar. तोडा.

तोबा f. exasperation. हन्यन्ते यवनाः। उच्छलितो बुम्बारवः। केचिद्दन्तान्तरं अङ्गुलीं गृह्णन्ति; अपरे तु **तोबां** कुर्वन्ति। तथाऽपि न च्छुटन्ति। 117.26-28. [This word, derived from Arabic, is fairly prevalent in Mod. Guj. also.]

√त्रुट् [1] to be missed. तत्रैकविंशोपको लेख्यके **त्रुट्यती**ति 77.24.
[2] to lose, to be at a disadvantage. न वयं धने दत्ते **त्रुट्यामः**। 92.7; **त्रुटित**धनं श्रावककुलं दीनारसहस्रं दत्त्वोद्धार्यम्। 98.11.
cf. Guj. तूटवुं; Hindī टूटना.

त्रैलोक्यजयिनीं विद्या f. a type of miraculous lore. एकदा देशनायां योगी कश्चिदागतः। [स **त्रैलोक्यजयिनीं विद्यां** साधयितुं द्वात्रिंशल्लक्षणभूषितं नरं विलोकयति। तस्मिन् समये ते त्रय एव। एको विक्रमादित्यः, द्वितीयो जीवसूरिः, तृतीयः स एव योगी, नान्यः। राजाऽवध्यः। नरकपाले एकपुटी षण्मासीं यावद्भिक्षा याच्यते भुज्यते च, ततः सिध्यति। तेन सूरिं छलयितुमायातः। 7.31-8.3.

त्रैविद्य n. the group of three branches of knowledge *viz.* तर्क (Logic), लक्षण (Grammar) and साहित्य (Rhetoric). अस्माभिर्भवदन्तिके **त्रैविद्य**-षडावश्यक-कर्मप्रकृत्याद्यधीतम्। 113.26.

त्रैविद्यविद् adj. a person knowing the three Vidyās *viz.* Logic, Grammar and Rhetoric. तत्र विजयपुरे कुन्तिभोजं नाम राजानं स्वयं **त्रैविद्यविदं** विद्वत्प्रियं सदसि निषण्णं स द्वास्थनिवेदितो ददर्श। 64.10-11. [These three subjects were considered the basic ones for a liberal education in mediaeval Gujarāta and hence words like त्रैविद्य, त्रैविद्यविद्, त्रैविद्यवेदिन् etc. are often found in Skt. literature composed in this region. There is a work called *Traividyagoṣṭhī* by Munisundarasūri.]

दण्ड m. tribute or fine. 61.4; 88.27; 89.8, 26, 29; 90.12, 17, 21; 92.9; **दण्डपदे** 90.14; **अदण्डदण्डन:** 103.29. *Vide* PC.

दण्डनायक m. a military governor? 121.18. *Vide* PC. दण्डाधिपति.

दण्डप्रणाम m. paying homage by lying prostrate on the ground. 35.3.

दत्ति f. a gift. 48.16, 19;

क्रमेण मन्दीकृतकर्णशक्तिः,
प्रकाशयन्ती च बलिस्वभावम्।
कैर्नानुभूता सशिरःप्रकम्पं,
जरेव **दत्तिस्तव** वस्तुपाल!॥ 110.18-19;

112.3; 116.29; 121.17. *Vide* PC. दाति.

दमनक m. a type of flowering tree named 'Artemisia Indica', known in Guj. as डमरो. 86.24.

दर्भपुत्रक m. a doll of Kuśa grass. 8.12.

दल n. stone (for constructing a temple). उम्बरिणीपथेन प्रासादनिष्पत्तियोग्यं **दलं** द्विगुणमुपरि गिरेः प्रवेशयामास। 122. 14-15. **दलिक** n. आरासणादि-**दलिकानि** स्थलपथेन [जलपथेन] च तत्र तत्र प्राप्यन्ते। 109.26-27. **दलवाटक** n. a huge quantity of stones. ततो मन्त्री आरासणं गत्वा चैत्यनिष्पत्तियोग्यं **दलवाटकं** निष्काशयत्। 122.11-12.

दशपूर्वधर adj. a Jaina monk possessing the knowledge of ten *Pūrvas.* 19.6-7. [A Jaina technical term.] *Vide* चतुर्दशपूर्विन्, पूर्व.

दशाकर्ष m. a lamp. **दशाकर्षः** पतङ्गस्य यत् 10.7.

दशार्ह m. the ten Yādava princes of Dwārikā of whom Samudravijaya was the eldest and Vasudeva the youngest (according to Jaina mythology). **दशार्ह**मण्डपोग्रसेनभवनादि 13.27-28; 85.13; **दशार्ह**मण्डपारिकीर्त्तनानि 86.4. cf. Old and Mod. Guj. दशार. *Vide* PC. दाशार्ह.

√दा [1] to close, to shut. रात्रौ चित्रकूटे प्राकारकपाटयोर्दत्तयोस्तदासन्ने सुप्तस्य परमहंसस्य शिरश्छित्त्वा तैस्तत्रार्पितम्। 25.2-3; रिरमयिषुः कपाटसम्पुटं **ददौ**। 40.30; गोपुराणि **दत्त्वा**...126.23. cf. Guj. बार देवां.

[2] to allow, to permit. शूद्रको बहिश्चरान् वीरान् पुरमध्ये प्रवेष्टुमपि न **दत्तवान्** 69.2-3. cf. Guj. देवुं.

[3] to put or place upon. आनाकं सढंचकं च भूमौ पातयित्वा योक्त्रबन्धं क्षिप्त्वा हृदि पादं **दत्त्वा** छुरीं कराग्रे ग्रहीत्वा 52.12; द्वारि शिलां **दत्त्वा** 96.11. cf. Guj. देवुं.

दानभट adj. valiant in offering gifts, *i.e.*, paragon of generosity, generous. 11.28.

दालि f. split pulse, cooked and kept semi-solid for food. **दालि**कूराव-स्रावणानि 91.26. cf. Guj. दाळ; Hindī दाल.

दिशोदिशि adv. in all directions. भग्नं घूघुलेन मन्त्रिकटकं कांदिशीकं **दिशोदिशि** गच्छति। 107.20; पलायिष्ट **दिशोदिशि** 108.25.

दूनचर adj. troubled formerly. दुन्दुकेन धनहरणेन ग्रासोद्दालनादिना **दूनचरा** राजन्यकाः पुनर्जातमात्मानं मेनिरे। 45.28. [cf. Pāṇini V. iii. 53: भूतपूर्वे चरट्।]

दृग्नीलि f. a disease of the lens or crystalline humour of the eye. सूरिर्दृ**ग्नीलि**निवारणाय तस्याः शुकपिच्छनीलवर्णायां नीलकञ्चुलिकायां दृशं निवेशयामास। 34.9-10.

दृष्टिमेलापक m. staring at each other. 24.28.

देवकुलिका f. a small temple. 9.4. *Vide* PC.

देवतावसर m. *Vide* अवसर. 72.20; 93.4. *Vide* PC.

देवार्य m. a Jaina ascetic? 129.30.

देवि f. a respectful epithet appended to the name of a lady. 57.4, 6, 14; 90.27; 109.22, 23. [A spelling peculiarity.]

देश n. a country. **देशं** सुखं तस्थौ। 92.12.

देशना f. a sermon. 1.16; 2.9; 7.30, 31; 15.4; 25.28; 29.17; 46.18; 47.4, 6; 48.7; 54.3; 76.8; 93.25; 94.13. [A Jaina technical term.]

देह n. the body. इयत्कालं विविधयत्नपालितं **देहं** सङ्घार्थे उपकृतम्। 95.22.

दोगुन्दुकदेव m. a class of gods high in the hierarchy of gods. 48.6. [A Jaina technical term.]

द्रङ्ग m. a port. आगत्य वलभी**द्रङ्गं** सुराष्ट्राराष्ट्रभूषणम्। शिलादित्यं युगप्रान्तादित्यद्युतिरुवाच सः॥ 22.30. [It is mentioned in the colophon of an Apabhraṃśa ms. that it was copied down at घोघाद्रङ्ग (the port of Ghoghā) on the Gulf of Khambhāta.]

द्रम्म m. a principal coin (current in ancient and medieval India). प्रतिपुरुषं **लूणसापुरीयद्रम्माणां** लक्षं लक्षं ग्रासः 105.7-8; 116.16; 118.1; स्वगृहातियोग्यपाथेय**द्रम्मपदे** 121.1,17; 122.20,21; 124.20,21. cf. Greek '*Drachme*' and Persian '*Dirham*'. *Vide* बृहद्द्रम्म; also *vide* PC.

द्रम्मसुस्थ n.? lit.: 'well-being in the matter of Drammas', *i.e.*, solvency. 49.19, 20.

द्वात्रिंशल्लक्षणभूषित adj. adorned with all the 32 excellences. 7.31-8.1. cf. Guj. बत्रीशलक्षणो.

द्वादशव्रती f. a group of twelve vows. श्रावकद्वादशव्रतीं ससम्यक्त्वां ललौ 8.22-23; 19.23. [A Jaina technical term.]

द्वारशाखा f. the leaf of a door, a door-frame. द्वारशाखाग्रन्यस्तार्गला बालमस्तके पतिता जनान्तरसञ्चारात्। 3.25-26. cf. Guj. बारसाख.

द्वास्थ m. a door-keeper. 64.11. [A spelling peculiarity.]

द्विपटी f. a sheet of cloth worn over the shoulders. चौलुक्यस्तदाकर्ण्य **द्विपटीं** विदार्य फालिकद्वयेन द्वौ गजकर्णौ पूरयामास। 52.6-7. cf. Guj. दुपट्टो; Hindī, Mar. दुपट्टा.

√धडहड to resound loudly: पर्वतो **धडहडायते** 96.15. cf. Guj. धडधडवुं; Hindī धड़धड़ाना; Mar. धडधडणें.

धम्मिल्ल m. the braided and ornamented hair of a woman, tied round the head. **धम्मिल्लानुत्तङ्गयन्ति** 86.27.

धर्मद्वार n. a secret door. प्राकारः खण्डशो विशीर्णः। समुद्रसेनभूपो **धर्मद्वारेण** निःसृतः। 41.22.

धर्मलाभ m. a term of blessing by a Jaina monk to a devotee; lit.: 'may you gain piety!' 16.25, 26; 17.3.

धर्मस्थान n. a religious place. 9.19; 23.25; 99.11; 129.13. *Vide* PC.

धवलगृह n. a big mansion, a palace. 6.8; 29.2; 68.14; 109.6; 120.5.

धवलाम्बरशासन n. the religious sway of the Śvetāmbaras. 10.9.

धाटी f. a dacoity. 75.23. cf. Guj. धाड. *Vide* PC.

धारारूढ adj. at climax. भरत-बाहुबलिसंगरावसरोऽभिनीयते। यदा व्यूहरचना-शस्त्रझलत्कार-वीरवर्णना-भट्टकोलाहलाश्वोत्थापनघर्घरिकाझणझणत्कारादि ताभ्यां वर्णयितुमारब्धम्, **धारारूढश्च** रसोऽवतारीत्. 38.1-3.

धाराल adj. keen, acute. वैरं बभार **धारालम्**। 54.30. *Vide* PC.

धीरा f. patience, courage. 83.17; 103.1, 2; 120.9; 127.17. cf. Guj. धीर (fi.).

धूर्तशम्बल n. N. of one of the 72 arts mentioned in the text to have been learnt by Āma, the king of Gopagiri, who is stated in PK. to have flourished in the 9th cent. of the Vikrama Era. 28.11.

धूलिधावक m. one who washes sweepings from the street in the hope of finding something valuable. 113. 17. *Vide* PC.

√धृ to be satisfied, to be contented. अस्माकं एकतरेण स **ध्रायतु** 95.23; न खलु यमो भूतानां **ध्रायते** 10.5. cf. Guj. धरावुं.

धृता f. a concubine. 57.18.

ध्रुवं ध्रुवम् adv. assuredly. 36.8.

√ध्वन् to be highly pleased. **ध्वनितो** भूपालः 63.28. [A ms. gives the variant चमत्कृतो instead of ध्वनितो. Probably the copyist did not understand the meaning of ध्वनितो, but the change in reading made by him makes the meaning all the more clear.]

नखच्छेद्य adj. which can easily be cut off merely by nails, *i. e.*, who can be easily uprooted. पुत्ररूपस्ते शत्रुर्मातृशाले वर्द्धते। **नखच्छेद्यं** पर्शुच्छेद्यं मा कुरु। 44.17. *Vide* पर्शुच्छेद्य.

नन्दी f. beginning. राणकैर्व्रतमात्तम्। **नन्द्यामेव** षड्विकृतिनियमः, एकान्तरोपवासा यावज्जीवम्। 46.30-31.

नमस्कार m. a *mantra* very well known in Jaina scriptures. **नमस्कारं** पञ्चपरमेष्ठिमयं श्रावितः। 40.19; **नमस्कारान्** गुणय 'repeat, *i.e.*, mutter the *mantra* of Namaskāra or Navakāra'. 15.9. [A Jaina technical term.]

नयचक्र n. a famous work on Jaina Logic by Mallavādin. 22.26; 23.3.

नलिनीगुल्म n. N. of a Vimāna in the eighth heaven. 19.8, 11, 13, 15. [Abhidhānarājendra, IV, p. 1928b explains thus: 'अष्टमदेवलोकस्थे स्वनामख्याते विमाने'. A Jaina technical term.]

नागोदर n. a breast-plate. मल्लीवनेषु दुकूलानि **नागोदराणि** च बद्धानि। 109.18. [The word is commonly used in Old Gujarātī also; *vide e.g.* Varṇaka-Samuccaya, pt. I, 197. 14 and 218.5; pt. II, 59.19; 60.19.]

नाणक n. a coin. 20.29; 59.21. *Vide* PC.

नाणकपरीक्षा f. testing of the (genuineness of) coins. 59.21.

नान्दीनिर्घोष m. the sound of musical instruments (beaten on auspicious occasions). 48.30. cf. Pkt. 'नंदिघोष' in the same sense (*vide* Pāia-sadda-mahaṇṇavo, p. 468b).

नारीकुञ्जर m. one always enjoying the company of women; lit.: 'an elephant among females'. स **नारीकुञ्जरः** सभायां कदापि नोपविशति। केवलं हसितललितानि तनोति। 91.30-31.

निरीक्षणा f. supervision. मम राज्ये न्यायान्याय**निरीक्षणा** मन्त्र्यधीना। 127.23.

निर्जरा f. the gradual destruction of one's *karman* (through penance etc.). 7.24.

निर्यामणा f. attending upon the sick (by a monk). 128.13. [A Jaina technical term.]

निर्युक्ति f. a brief versified commentary in Pkt. on Jaina Canonical texts. 2.19. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

निर्वीराधन n. (the law confiscating) the property of a childless widow. 47.15. *Vide* PC. रुदतीवित्त.

नि+√विश् (causal) to cause to be placed or arranged. मौलमनर्घ्यं स्वं सिंहासनं सर्वे **निवेशापयति** 29.23.

निस् + √काश् [1] to take out. दलवाटकं **निष्काशयत्** 122.12.
[2] to dismiss. एकदा लोभात्किञ्चिच्चोरयन् भाण्डागारिको रुष्टेनाभडेन **निष्काशितः** । 100.5-6.

निस् + √च्युत् (causal) to exploit (for some one's benefit). तेजःपालेन पश्चात् सैन्यबलेन धवलक्कप्रतिबद्धग्रामपञ्चशतीग्रामण्यश्चिरसञ्चितं धनं हक्कयैव दण्डिताः, जीर्णव्यापारिणो **निश्च्योतिताः** । 103.19-20. cf. Guj. निचोववुं.

निःश्रेणी f. a ladder. 24.4; 64.8. *Vide* PC.

निस्तेजता f. the state of being lustre-less. 36.22. [A spelling peculiarity.]

निस्वान n. sound, noise. ८४०० [एतावन्ति **निस्वानानि** निजदले परं एकस्यापि] **निस्वान**स्वनं राजा न शृणोति । 58. 4-5. [A spelling peculiarity.]

नीलीराग adj. very staunch; lit.: 'as fast as the indigo colour'. राजानं प्रबोध्य **नीलीराग**जैनमकार्षीत् । 17.18.

नीवृत् m., n., f. a country. 22.6.

नुपूर n. an anklet. 6.23. [A spelling peculiarity.]

नैगम m. a trader. 76.12,14,20; तन्मौल्यप्रश्नार्थमुज्जयिन्यां रत्नपरीक्षि**नैगम**पार्श्वमागमत् । 83.12. *Vide* PC.

नौवित्त m. a sea-faring merchant. 119.9-10, 12; **नौवित्तकः** 108.14,21; ततश्चोक्षवादि**नौवित्तक**वाद्योः पार्थक्यं कृतम् । 109.12. *Vide* PC. नौवित्तक.

न्यायराम adj. who was like Rāma in (discharging) justice. 28.27.

न्युञ्छन n. a high praise. **न्युञ्छने** यामि वाक्यानाम् 34.30. *Vide* PC.

पञ्चतीर्थी f. a group of five principal places of pilgrimage. 12.20. [G.T. mentions the following five places: Śatruñjaya, Giranāra, Ābu, Sammetaśikhara and Aṣṭāpada. A Jaina technical term.]

पञ्चमहाव्रत n. pl. the five great vows *viz.* refraining from injury to life, truth, non-stealing, celebacy and freedom from worldly possession. 18.11; **महाव्रतानि पञ्चैव** 45.1. Vide Abhidhānarājendra, Vol. V, p. 50b, where the term is explained thus: 'सर्वप्राणातिपातविरत्यादिरूपेषु पञ्चसु महाव्रतेषु'.

पटलिका f. a basket. दास्याः पार्श्वान्मोदक**पटलिका**मानीनयत् । 72.15-16. *Vide* PC.

पट्ट [1] n. a throne. 28.19; 47.1, 2. *Vide* PC.
[2] m. a bandage. उदरे **पट्टः**, उदरं विद्यया स्फुटतीति कृत्वा 24.3. cf. Guj. पाटो.

पट्टकिल m. a village headman. नायं तव प्रभोः **पट्टकिल**परिपन्थनप्रदेशः, किन्तु सुभटस्य क्रीडाक्षेत्रमिदम् । 108.29. *Vide* PC.

पट्टकूल n. a fine or silken garment. दिव्यवस्त्र-**पट्टकूल**-स्वर्ण-रत्न-खचितसर्वाङ्गाभरणादिकं 6.10. cf. Guj. पटकूळ, पटोळुं. *Vide* PC.

पट्टांशुक n. a fine silk garment. 69.24-25.

पट्टिका f. a slab of stone. 59.23. *Vide* PC.

पतद्ग्रह m. a spittoon. 36.19.

पतयालु adj. about to fall. 68.29.

पत्याधीन adj. dependent on husband. कुलस्त्रियः **पत्याधीनाः** प्राणाः 96.2.

पत्री f. a letter, a note. 89.18, 22; 90.15, 16; 118.24. cf. Guj. चिट्ठीपत्री.

पद n. an item. प्रायश्चित्त**पदे** 25.11; देयकनक**पदे** 25.17; दण्ड**पदे** 90.14; कृपाप्रसाद**पदे** 90.18; कञ्चुलिका**पदे** 101.14-15; प्रसाद**पदे** 108.4; 120.6; स्वगृहाप्तियोग्यपाथेयद्रम्म**पदे** 121.1; ग्रास**पदे** 121.3. *Vide* PC.

पदोः √पत् to fall at the feet of. **पदोरपतत्** 72.10; **पादयोः पेतुषी** 94.23. cf. Guj. पगे पडवुं.

पदोः √लग् to fall at the feet of; lit.: 'to embrace the feet of.' **पदोर्लग्नः** 10.17; **पदोर्लगित्वा** 46.27; 111.28; **पदोर्विलग्य** 40.28. cf. Guj. पगे लागवुं. *Vide* पादेषु √लग्.

पद्महस्त m. a lotus-like hand. 85.4. *Vide* PC.

पद्मासनिन् adj. sitting in the *Padmāsana* posture (of meditation). 87.25.

पद्या f. a path. 48.29; 122.15. *Vide* सांकलीयालीपद्या; *vide* also PC.

पद्र n. the vicinity of a village or town. केनास्मत्पद्रमागत्य गावो ह्रियन्ते? 107.13; 119. 13. cf. Guj. पादर.

परमावधि m. the highest stage of *Avadhijñāna*. 53.5. [A Jaina technical term.] *Vide* अवधि.

परलोकवही f. an account-book recording expenditure for charities; lit.: 'book for the other world'. 98.6. *Vide* वही.

परवशत्व n. dependence upon, being over-come with. सिद्धो रात्रावतिकाले एति, लेख्यकलेखलेखन**परवशत्वात्** 25.19-20.

परवेशविद्या f. the lore which would enable a soul to enter another body. **परवेशविद्या**वेदी योगी मिलितः 79.12-13; **परकायप्रवेशविद्या** 7.14; 61.30; **परपुरुषप्रवेशविद्या** 61.31.

परिकर्मण n. administration. मन्त्रिबलं विना न किञ्चिद् राज्य**परिकर्मणम्** 102.1.

परिकर्मित adj. arranged. तरुवल्कलैस्तथा तथा **परिकर्मितैः** सायं लोलाक्षः सन् 57.11-12.

परि + √धा (causal) to honour by offering dress either in appreciation of excellent service or as a token of special favour or of veneration. धर्माय तद्राज्यं प्रत्यर्प्य स **परिधापितः** 36.26-27; **परिधाप्य** 51.6; घूघुलः...मृतः । ..श्रीवीरधवलेन महत्यां सभायामाकार्य श्रीतेजःपालः **परिधापितः** । 108.2-4; रत्नो... मन्त्रीशं [ससङ्घं निमन्त्र्य] स्वगृहे बहुपरिकरं भोजयित्वा **परिधाप्योचे** । 114.9-10; **परिधापितः** 117.9; 118.1; **परिधाप्य** 119.1; सविनयं सत्कृत्य **परिधापितः** । 120.6.

परिहारविशुद्धि f. a kind of penance. 53.6. [A Jaina technical term.]

पर्यंकिका f. a small couch. 41.21. *Vide* PC. पल्यङ्क.

पर्युषण n. a Jaina religious festival of eight days in the months of Śrāvaṇa and Bhādrapada. 54.6; **पर्युषणा** f. 74.22. [A Jaina technical term.]

पर्शुच्छेद्य adj. who can be vanquished with special effort; lit.: 'which can be cut off with an axe'. नखच्छेद्यं **पर्शुच्छेद्यं** मा कुरु 44.17. *Vide* नखच्छेद्य.

पलाल n. straw. बप्पभट्टिमित्रं विना **पलाल**पूलप्रायं मन्यते स्म । 28.27. cf. Pkt. परा(ला)ल; Guj. पराळ; Hindī पुआल. *Vide* पूल.

पशु m. [1] a goat. 47.18, 19, 22, 23, 24.
[2] beast-like, *i.e.*, savage. मरुग्रामे क्वचिद् ग्रामाराः स्थूलबहुला लोमशाः **पशवो** वसन्ति । 110.29.

पाखाण m. a stone. 132.9, 13, 20.

पाडलीपुर (v.l. पाडलीपुत्र) n. N. of a city called Pāṭalīputra. 44.11.

पातालविवर n. an opening in the ground leading to the nether-world. 79.4; 87.8; **पातालविवरकूप** m. 78.25. [This is often referred to in ancient Indian folk-tales.]

पातालसिद्धि f. one of the 72 arts mentioned in the text to have been learnt by Āma, the king of Gopagiri, who is stated in PK. to have flourished in the 9th century of the Vikrama Era. 28.11.

पात्र n. a deserving supplicant. स्थाने स्थाने प्रभावना । जिने जिने छत्रचामरादिदानम् । **पात्राणां** इच्छासिद्धिः । 48.28-29.

पादलेप m. a magical anointment for legs (using which one would fly in the sky or walk on water). 85.2; **पादप्रलेप** m. 84.30; 85.5; **पादलेपविद्या** f. 12.17, 18. [Here it is mentioned that this was prepared from 107 constituents.] *Vide* PC.

पादम् (पादः) + अव + √धृ to honour by one's presence at. दृष्टविज्ञप्तिप्रमाणेनात्र **पादोऽवधार्यः** 46.3; प्रतीक्ष्यपादैः स्वसौधालङ्करणाय **पादोऽवधार्यताम्** । 69.9; **पादोऽवधार्यतां** सौधायेत्युदित्वा सौधमानैषुः । 73.8; यदि स्वामिनी तत्केलिं काम्यति, तदा तत्र **पादमवधारयतु** । 86.24-25; सङ्घस्य धूली पवनानुकूल्याद् यां यां दिशमनुधावति, तत्र तत्र स गच्छति । तटस्थैर्भणितम्—मन्त्रीश ! इतो रजः, इतो रजः । इतः **पादोऽवधार्यताम्** । 118.9-10. *Vide* PC. पादौ + अव + √धृ.

पादेषु √लग् to fall at the feet of; lit.: 'to embrace the feet of'. **पादेष्वलगीत्** 11.19; °**पादयोर्लगितः** 100.20; मन्त्रि**पादयोर्लगिताः** 127.21. *Vide* पदोः √लग्.

पामरी f. a woman of low origin.
आः **पामरी**कठिनकण्ठविलग्नभग्न
हा हार ! हारितमहो भवता गुणित्वम् ॥ 38.31.

पारणक n. breaking a fast. 42.19.

पाराञ्चिक n. a type of expiation. अहमाश्रित-मौनो द्वादशवार्षिकं **पाराञ्चिकं** नाम प्रायश्चित्तं गुप्तमुखवस्त्रिकारजोहरणादिलिङ्गः प्रकटितावधूतरूपश्चरिष्याम्युपयुक्तः । 18.18-20. [A Jaina technical term.]

पालक n. a bed-frame. 80.28 [v. l. पालनकम् (80.34) 'a type of cradle' known in Gujarātī as पारणुं]; तत्र प्रथमयात्रायां चत्वारि सहस्राणि पञ्चशतानि शकटानां सशय्या**पालकानाम्** । 129.26-27. [In the pilgrim-caravan there were 500 carts with bed-frames fixed up on them so that the pilgrims could be at ease while travelling. The custom is prevalent even now-a-days in Gujarāta and Rājasthāna.]

पालखी f. a palanquin. 132.25. cf. Guj., Mar. पालखी; Hindī पालकी.

पालित्तानकपुर n. N. of a town called Pālitāṇā in Saurāṣṭra. 84.29.

पाश्चात्य m. a descendant. जिनपृष्ठे पूर्वजरोपणा **पाश्चात्यानामृ**द्धिनाशिनी 124.12.

पिण्याक m., n. an oil-cake. पथि गच्छन्तं **पिण्याकं** दृष्ट्वा तमजिघ्रसिषम् । पुनः पुरो गतः स्फुटितचनकपिटकमालोक्य तदद्ने मनोऽदधत् । तेन कुचेष्टाद्वयेनात्मनो विधिवैपरीत्यं निर्णीय... 57.26-27. *Vide* PC.

पीलुवृक्ष m. a kind of tree called Solanum nigrum known in Gujarātī as पीलु. **पीलुवृक्ष**महाजाल्याम् 27.22. *Vide* PC. जालि.

पीहुलिपुत्र m. son of Pīhuli. 84.13. [In the Vikramādityaprabandha of the PK. this word is used as an epithet of Dhavalacandrakumāra, a resident of the nether-world and son of a nāga.]

पुञ्जक m. sweepings. 126.5. cf. Guj. पूंजो.

पुण्डरीकतपस् n. a type of penance. 5.22. [A Jaina technical term.]

पुरावित् m. a person knowing the past (events). 76.30.

पुरुषकसिद्धि f. a miraculous attainment by which a man can get a human size image of gold. तस्य हि अग्निवेताल**पुरुषकसिद्धि**भ्यां सुवर्णसिद्ध्या चोपकारैश्वर्यं तदा निरुपममासीत् । 83.7-8. *Vide* PC. सुवर्णपुरुषसिद्धि.

पुरुषसरस्वती f. an epithet of Someśvaradeva, a well-known poet, a friend of minister Vastupāla and hereditory priest of the Caulukya kings of Gujarāṭa; lit.: 'Sarasvatī in the form of a man". 101.29.

पुरेयिवस् adj. deceased. मयि **पुरेयुषि** मदीयशय्योच्छीर्षकदक्षिणपादादारभ्य चतुर्णामपि पादानामधोवर्तमानं निधिकलशचतुष्टयं युष्माभिर्यथाज्येष्ठं विभज्य ग्राह्यम्, येन भवतां निर्वाहः सम्पनीपद्यते । 66.30—67.2.

पुलाकलब्धि f. a kind of miraculous attainment. 53.5. [A Jaina technical term.] *Vide* लब्धि.

√पुष्प् (causal) to cause to blossom. किमयमियद्वयाः पठित्वा मुशलं **पुष्पापयिष्यति** ? 11.10-11; यन्ममोपहासः केनापि कृतः—'यदयं किं मुशलं **पुष्पापयिष्यति** ?' विलोकयत लोकाः ! मुशलं **पुष्पापयामि** । इत्युक्त्वा मुशलमानाय्य चतुष्पथे स्थित्वा त**त्पुष्पापयामास**, मन्त्रशक्तिमाहात्म्यात् । 15.13-15.

पुष्पकलम्बक n. a bunch of flowers. 50.24. *Vide* कदम्बक.

पुस्तक m. a book. 4.6, 9; 17.10; 22.27, 29; 24.15.

पूगहट्टिका f. a guild-hall or a guild-shop. ३६ वेलातटेषु धनर्द्धिः, महालाभाः । **पूगहट्टिका** १—निजसदनं २—श्रीहेमसूरिपौषधशाला ३—माषपिष्टकेष्टकाचिताऽकारि । 98.7-9. [According to M. Wills. पूग is an assembly or a corporation.] *Vide* हट्टिका.

पूत्कार m. bawling, a loud cry. 16.5, 6; 34.26; 128.21. cf. Guj. पोकार; Hindī पुकार. *Vide* पूत्कृति, पूत्√कृ.

पूत्√कृ to complain loudly, to bawl. कस्यात्र **पूत्कुर्महे** ॥ 38.23; **पूत्कृतम्** 107.11; 119.12. *Vide* पूत्कार, पूत्कृति.

पूत्कृति f. *same as* पूत्कार. 77.30.

पूरुष m. a man. 77.31.

पूर्व n. [1] a type of ancient literature of the Jainas, being a vast portion of the 12th *aṅga* of their Canon. 4.23; सार्धनव**पूर्व**धरः 5.12; 18.14; दश**पूर्व**धरः 19.6-7; चरमाणि चत्वारि **पूर्वाणि** 53.8, दशमं **पूर्वम्** 53.9, सर्वाणि **पूर्वाणि** 53.10. [The *Pūrvas* are fourteen in number. A Jaina technical term.] *Vide* चतुर्दशपूर्विन्, दशपूर्वधर.

[2] the number obtained by multiplying 84,00,000 by 84,00,000. **पूर्व**कोट्यायुः 128.25. [A Jaina technical term.]

पूर्वधर m. one possessing the knowledge of the *Pūrva* works. सार्धनव**पूर्वधरः** 5.12; 19.6-7. [A Jaina technical term.] *Vide* दशपूर्वधर, पूर्व[1], चतुर्दशपूर्विन्, पूर्विन्.

पूर्विन् m. *same as* पूर्वधर. 2.9, 17, 20; 4.26. [A Jaina technical term.] *Vide* चतुर्दशपूर्विन्, पूर्व etc.

पूलं m. a bundle (of hay or grass). 28.27; **पूलक** m. 9.19. cf. Guj. पूळो; Hindī पूला. *Vide* पलाल.

पृष्ठलग्न adj. going behind (somebody). सा **पृष्ठलग्ना**ऽश्मशकलानि वर्षन्ती प्राप्ता 74.13-14.

पोट्टलक [v.l.पोट्टलिक] n. a packet. **पोट्टलकेभ्यः** [v.l. **पोट्टलिकेभ्यः**] कणमाणकमेकम् 120.29. cf. Guj. पोटलुं, पोटली.

पौषध m. a religious vow of the Jainas performed on the *Parva*-days. 53.2. [The Abhidhānarājendra (Vol. V, p. 1133ª) explains the vow by the following quotation :

आहारतनुसत्कारा–ब्रह्मसावद्यकर्मणाम् ।
त्यागः पर्वचतुष्टय्यां, तद्विदुः पौषधव्रतम् ॥

Thus the *Pauṣadha* vow abides in abstaining from food, decoration of the body, non-celebacy and blamable actions like husbandry, trades etc. A Jaina technical term.] cf. Guj. पोसो.

पौषधशाला f. a Jaina monastery. 17.27; 98.8; 126.4; 129.16; **पोषधसाला** 132.6. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

प्रक्षरा f. an iron-armour for the defence of a horse or an elephant. यस्य गोमतीदासी षष्टिसहस्रेषु वाहेषु **प्रक्षरां** निवेश्याभिषेणयन्ती परचक्रं त्रासयति । 54.26-27.

प्रगुणित adj. arranged; made ready. सूत्रधाराः सह **प्रगुणिताः**, मन्त्रिता मन्त्रिगश्च । 119.18-19.

प्रगुणी–√कृ to arrange, to make ready. राज्ञां उपदायै द्रव्याणि **प्रगुणीकृतानि** । 119.20–21.

प्रगुणी–√भू to be arranged, to be ready. बलात्कारं ब्रूषे चेत्, युद्धाय **प्रगुणीभूया**गच्छेः । 44.21.

प्रघट्टक [v. l. झगटक] m. a quarrel. 127.11.

प्रजामार m. a mass-massacre. 41.23.

प्रज्ञालचूडामणि adj. an epithet of poet Amaracandra, the pupil of Jinadattasūri; lit. : ' the crest-jewel of the wise '. 61.22.

प्रतिग्रह m. a vessel. तद्दिने पायसपूर्ण**प्रतिग्रहो** यतिभ्यो दीयते 5.23. [A Jaina technical term.]

प्रतिलाभना f. giving gifts to Jaina monks. 49.30; 94.20; 109.21; 113.30. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

प्रतिलेखना f. cleaning of ground before sitting by a Jaina monk to avoid killing of insects etc., the cleaning being done by a woolen broom which he is constantly keeping with him. 24 20. [A Jaina technical term.]

प्रतोली f. a gate. 68.31; 74.15; **प्रतोली**त्रयं स्फोटयित्वा यशःपटहकुञ्जरेण लौहीमर्गलामन्वभञ्जत् । 90.28-29; 92.17. *Vide* PC.

प्रत्याकार m. a scabbard, a sword-sheath. 91.1,5. cf. Old and Mod. Guj. पडियार.

प्रबन्ध m. the life-stories of (prominent) personages who have flourished after the time of Āryarakṣita, according to PK. 1. 18, 20, 21, 22; 47.16.

प्रभावक adj. (a monk) possessing powerful influence. 11.25; 21.11. [A Jaina technical term.] *Vide* प्रभावनावीर.

प्रभावना f. [1] greatness, influence. 10.26; 11.20-21; 19.30; 21.1; 22.15; 29.22; 30.23. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

[2] distribution of gifts. 41.14; 48.28. [This meaning is prevalent in Mod. Guj. A Jaina technical term.]

प्रभावनावीर adj. *same as* प्रभावक. 22.15.

प्र+√भू (causal) to enhance the influence of, **प्रभावयत** 23.27.

प्र+√मी to die. **प्रमीतो** बाल: 3.26.

प्रयाणक n. a journey (with halts). अखण्ड**प्रयाणकै**र्मोढेरकं प्राप्तः। 29.7-8. *Vide* PC.

प्रवहण n. a ship. 49.22. *Vide* PC.

प्रस्ताव m. an occasion, an opportunity. 9.9; 49.15; 68.9; 70.4; 81.29; 98.18; 104.20; 125.24.

प्रातिवेश्मिकी f. a neighbouring lady. 6.2, 5.

प्रासुक adj. devoid of any santient element, pure. 29.16. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

प्राहरक n. watch, guard. प्रथमयामे सूत्रधारः **प्राहरके** स्थितः। 81.12.

प्रेक्षणीयक n. a public show, a play. रसावतारः स कोऽपि जातो यो रम्भा-तिलोत्तमा-**प्रेक्षणीयके**ऽपि दुर्लभः। 33.7. *Vide* PC. प्रेक्षण.

फलही f. a slab (of stone). 120.9, 10, 11.

फालिक (v. l. फालक) n. a piece of cloth. 52.7. cf. Guj. फाळ, फाळियुं.

फेरण्ड m. a jackal. 10.1.

बण्ड adj. maimed in the tail. 6.16, 23. cf. Guj. बांडो; Hindī बांडा.

बदरक m. a purse or box containing a treasure. ततस्तद्वचः श्रुत्वा तुष्टः शाकम्भरीश्वरः। सद्यो हेमलक्षत्रय**बदरकां**स्तद्गृहायाचीचलत्। 50.20-21; अष्टम्यां रात्रौ मन्त्री मुत्कलापनिकां कर्तुं देवरङ्गमण्डपे निविष्टः। पुरो धन**बदरकाः**। 110.7-8; इयं वाहिनी हेमसहस्रदशक**बदरकयुक्** सूरिभ्यो मठे देयाः। 111.30. [In the dialect of North Gujarāta the word बदरो is used exactly in this sense.]

बन्दि ? the state of being a prisoner. 37.11. *Vide* PC. बान्द्य.

बन्दिमोक्ष m. releasing the prisoners. 43.4.

बर्कर (v. l. बर्बर) m. loud noise. 23.2. cf. Guj. बकोर.

बहिर्भूमिं √गम् to go outside (the village), *i. e.*, to go to ease one's bowels. **बहिर्भूमिं गतस्य** बप्पभट्टेर्महतीं वृष्टिमतनिष्ट घनः। 27.12. cf. Guj. बहारभूमि जवुं, बहार जवुं.

बहिर्मठ m. a cottage or cloister outside (the village). 8.10; **बहिर्मठीं** गत्वा तस्थौ। 8.9.

बादर adj. thick, coarse. यावद्दृश्यते तावद्**बादर**मलिनवसनो वणिग्रूपः। 49.18.

बान्धव m. a brother. 2.16; 7.20; यदा तु युधिष्ठिर**बान्धवः** सहदेव उत्तरां दिशं साधयितुमुपतस्थे,...84.8-9; एवं तत्र भूयो भूयो गतागते तया **बान्धव** इति प्रतिपेदेऽसौ 85.21; 94.29; 97.1; यतो माऽस्मद्**बान्धवयोः** समरारूढयोरहं निर्धवाऽभूवम्। 103.31—104.1; 120.3; 123.22.

बाबरीयाल m. a title of king Bālaṇadeva of the Cāhamāna dynasty of Sapādalakṣa; lit.: 'having long locks of hair'. 134.6. cf. Guj. बाबरी 'locks of hair'; बाबरियाळो.

बिज n. a seed. 25.14. [A spelling peculiarity.]

बिम्ब n. an idol. 16.19; 19.2, 19; 23.23; 24.21; 29.20; 41.12; 42.16, 18, 20; 48.22; 76.10, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 29, 31; 77.5, 7, 16, 17; 85.16, 18; 86.7; 96.28; 97.3, 4, 7, 10, 12, 16; 119.5; 122.18, 24; 124.5, 11; 129.14; 132.6. *Vide* PC.

बिरद n. *same as* बिरुद. 132.28. cf. Guj. बिरद.

बिरुद n. a title. 16.23; 24.15; 36.22; 61.9; 62.3; 64.3; 83.6; 90.27; 106.26; 130.4; 131.3; 134.6. cf. Guj. बिरुद. *Vide* बिरद; also *vide* PC.

बीटक n. a roll of betel-leaf. 91.27; 105.9; 106.13. *Vide* PC.

बीटकं √ग्रह् to undertake an enterprize to secure the glory it may bring. घूघुलविग्रहाय **बीटकं** को **ग्रहीष्यति?** 107.8; अहं हतश्चेत्तत्र तदा मन्मानुषाणामुपरि कृपा करणीया। उद्वृतश्चेदहं तदा जितं जितम्। एवं व्याघ्रराजेन निगदिते आनाकेन **बीटकं दत्तम्।** 50.25-27. [This has reference to the custom in medieval royal court wherein an eager warrior or hero would grasp a betel-roll offered by the king, as a token of his eagerness to perform a glorious deed.] cf. Guj. बीडुं झडपवुं.

बीबी (v. l. बीबी प्रेमकमला, बीबी हूरा 118.28) f. a lady. श्रीमोजदीनसुरत्राणपत्नी**बीबी**प्रतिपन्न-बान्धवः 118.3-4.

बुण्ट n. either a stubble or a thorny shrub. चरिक्षेत्राणि द्रष्टुं गतो राणः। तावता **बुण्टानि** ज्वालयन्ति भृत्याः। तेषु सर्पिण्येका गर्भभारालसा ज्वालादिभिर्दह्य-माना तडफडायमाना सिमिसिमायमाना राणेन दृष्टा। 46.20-22.

बुम्बा f. a loud out-cry. कोऽपि **बुम्बां** पातयन्नाह। 59.32. cf. Guj. बूम पाडतो.

बुम्बारव m. a loud out-cry. हन्यन्ते यवनाः। उच्छलितो **बुम्बारवः** 117.26-27. *Vide* PC.

बुम्बावक्र adj. one who makes loud cries. अत्रान्तरे आगतस्तत्र कश्चन **बुम्बावक्रः।** 59.9.

बुंश n. chaff and other refuse of grain. यावदुद्घाट्य विलोकयन्ति तावत्प्रथमस्य कुम्भे कनकम्, द्वैतीयीकस्य कृष्णमृत्स्ना, तृतीयस्य **बुशम्**, तुरीयस्य त्वस्थीनि दद्दृशिरे। 67.3-4; यस्य कलशे कृष्णमृत्स्ना निरगात्स क्षेत्रकेदारादीन् गृह्णातु। यस्य तु **बुशं** स कोष्ठागारगतधान्यानि सर्वाण्यपि स्वीकुरुताम्। 67.17-18. cf. Guj. भूसुं; Hindī भूसा. *Vide* Pāia-sadda-mahaṇṇavo, p. 789a where the meaning of बुस and बुसिआ is given.

बृहद्द्रम्म m. appears to be a coin of a higher denomination than the ordinary *Dramma*. एकविंशतिलक्षाणि **बृहद्द्रम्माणां** दण्डितः। 103.17-18.

बेट — m. an island. द्वीपबेटपत्तनेषु प्रत्येकं बभ्राम 104.18. [द्वीपबेट is apparently a translation-compound.] cf. Guj. बेट; Hindī बेठ; Kannaḍa ब्यट्ट; Sindhī बेटु.

बोत्कट — m. a goat. 79.23. cf. Deśī बोकड, बोक्कड; Guj. बोकडो.

बोहित्थ — n. a ship. 109.15. cf. Pkt. बोहित्थ.

ब्रह्मधन — adj. having wealth in the form of celebacy. 34.33.

ब्रह्मपुरी — f. a locality of the Brāhmaṇas. 129.19; 132.16. [Even now-a-days in several towns of Gujarāta there are localities of Brāhmaṇas called *Brahmapurī*.]

ब्रह्मशान्ति — m. N. of a Yakṣa (according to the Jaina pantheon). मोढेरकपुरं **ब्रह्मशान्ति**स्थापितवीरजिनमहोत्सवाढ्यं प्रापुस्ते । 34.1. [That the famous shrine of Brahmaśānti Yakṣa was situated at Moḍherā in North Gujarāta is also attested by the following quotation:

> "राखइ जाखु जु आछइ खेडइ
> राखइ ब्रह्मसंतिं मूंढेरइ"—Āburāsa of Pālhaṇaputra, an Old Guj. poem composed in A.D. 1233.]

ब्रह्मशाला — f. a school for the study of the Vedas. 129.19.

ब्राह्मी — f. Sarasvatī, the Goddess of Learning. 13.21; 15.12; 73.15, 16, 19, 21, 24. *Vide* PC.

भक्त — n. a meal. तदैव एक**भक्तं** मोक्तव्यम् (v.l. भोक्तव्यम्) 94.15. **भक्तपूर्ण** adj. filled with cooked food. 10.31. cf. Guj. भात. *Vide* PC. भक्तकार.

भक्तपान — n. food and drink. 75.15. cf. Guj. भातपाणी in Jaina parlance.

√भक्ष् — (causal) to cause to be eaten away. निरर्थकं किमिति स्वदेशं **भक्षापयसि** ? 99.20-21.

भग्नी — f. a sister. 50.1. cf. Hindī भग्नी.

भट्ट — m. a bard. 21.3, 8; 51.7; 61.9; 91.11, 13, 14, **भाट्टीं** वाचमवधार्य 19, 20, 21, 22; 105.16; 106.16, 25; 107.4, 5, 7; 108.16; **गायनभट्टा**दिभ्यः 110.20; 132.27. cf. Guj. भाट. *Vide* गायनभट्ट.

भरटक — m. a contemptuous term for a keeper of Śiva-temple. 20.9, 10; 50.22-23; 51.2, 3; 120.28, 30. [There is a work called Bharaṭaka-dvātriṃśikā (published by J. Hertel, Leipzig, 1921) narrating satirical stories about the dullness of the Bharaṭakas.] cf. Guj. भरडो.

√भल् — [1] to take care of. यदा मां राजा प्रार्थयते तदाऽहं तस्मै देया । शेषमहं **भलिष्ये** । 74.6-7. cf. Guj. भाळवुं, संभाळवुं.
[2] (causal) to entrust or consign to the care of. पुत्राः **भलापिताः** क्षितिपतये । 99.6. cf. Guj. भळाववुं.
Vide सम् + √भल्.

भव्य — m. one worthy of attaining salvation. 1.16; 2.21; 7.30; 23.27; 77.19; 99.27. [A Jaina technical term.]

भषण — m. a dog. 4.22; 70.20, 31; 71.10; 115.22.

भागिनेय — m. a sister's son. 127.30.

भाण्डागारिक — m. a steward. 48.25; 100.6, 7, 8, 9, 12, 16, 18; 112.29; 123.24, 27. cf. Guj. भंडारी.

भापन — n. frightening, terrifying. 10.11.

भारपट्ट — m. a beam. 38.26; 124.13. *Vide* PC.

भिणिहणायमान — adj. buzzing, humming. मक्षिकावद्**भिणिहणायमानाः** कारास्था इव कुचेलाः कालं क्षपयन्ति । 3.9-10. cf. Guj. भणहणतो (in the dialect of North Gujarāta).

भुक्ति — f. possession, *i.e.*, kingdom, realm. 43.4. *Vide* PC. भुक्तिवृद्धि.

√भेट् — to meet, to see. **भेटयितुम्** 94.22; **भेटितः** 105.13. cf. Guj. भेटवुं; Hindī भेंटना; Mar. भेटणें.

भैरव — n. a machine for discharging missiles. राजगिरिनामदुर्गं आमो रुरोध । अमितं सैन्यं कुद्दालादिसामग्री **भैरवा**दयो यन्त्रभेदाः क्लृप्ताः । 41.16-17.

भोजनवारा — f. a feast or caste-dinner. 91.25; 94.20. cf. Guj. जमणवार; Mar. जेवणावळ.

मञ्जरि — f. a cluster of blossoms. नूतनचूत**मञ्जरि**भरादप्युल्लसत्सौरभाः । 116.31. [A spelling peculiarity.]

मढ — m. a monastery. 132.13. [मढ is the Pkt. form of Skt. मठ.]

मणिकार — m. a jeweller. 101.26; वृत्त्यर्थं **मणिकारकाणां** गृहे घुर्घुरान् घर्षति । 97.25. *Vide* PC.

√मण्ड् — [1] to set, to arrange. प्रातः सभामागताय बप्पभट्टये नृपेण सिंहासनं **मण्डापितम्** । 29.2-3; कनकपद्मं **मण्डितम्** । 93.22. शिलायामेकस्यां लग्नं **मण्डयामि** स्म । 2.28.
[2] to set up, to start. सङ्ग्राम**ममण्डयत्** । 104.8; ग्रामे ग्रामे [**मण्डितानि**] सत्राणि 109.19; अर्द्धक्रोशार्द्धक्रोशान्तरे हट्टानि [**मण्डापितानि** तत्र] 122.13.
[3] to establish. तेजःपालस्तु खङ्गारदुर्गस्थो भूमिं विलोक्य तेजलपुर**मण्डयत्** 117.10.
cf. Guj. मांडवुं in all these senses.

मण्डक — m.? a kind of bread. 11.3. *Vide* PC.

मण्डनिका — f. setting up and furnishing. 25.19. *Vide* गृहमण्डनिका.

मण्डपिका — f. a portico. 82.8; 116.29. cf. Guj., Mar. मांडवी. *Vide* PC.

मण्डलीक — m. [1] a sovereign (possessing tributary rulers). 83.25, 26; **मण्डलीकस्तु** रावण इति व्यक्तम् । लोके तादृग्बलवत्त्वं विद्यादर्पयोगात् । 84.11.
[2] a feudal chief. 107.2, 27, 28; 123.26.

मध्ये√भू — coming in between, being a party in. यदयं स्वामिद्रोही **मध्ये भूत्वा** देवीममपाजीहरदिति । 70.24-25.

मनःपर्यवज्ञान — n. a type of knowledge through which one can know the thoughts of others. 53.5. [A Jaina technical term.]

मन्तु — m. an offence. 90.11; 111.20; 127.13.

मन्द — adj. sick, ill. **मन्दो** गुरुर्नाथ भूपसभामेतेति भाषिणः ॥ 23.9. cf. Guj. मांदो.

मम्माणी — f. a superior quality of marble. 119.5. **मम्माणीखनी** f. N. of a quarry of excellent marble. 120.8. *Vide* PC. मम्माणीयखनी.

मशीति — f. a mosque. 119.34; 130.2. **मसीति** f. 119.21; 132.24. [This word is derived from Arabic 'masjid'.]

मस्तक — m. a head. विप्राणां **मस्तकास्त्रुटित्वा** 11.14; **मस्तकाः** स्वस्थानेषु ससञ्जुः 11.20.

महन्त — adj. big, great. तदा सूत्रधारेणैकेन दारवी कुमारदेव्या मातुर्मूर्त्तिर्**महन्त**कायनवीनघटिता दृष्टौ कृता । 114.32-115.1. *Vide* महन्तक.

महन्तक — adj. an honorific term prefixed to the name of a man; lit.: 'a great or elderly man'. **महन्तक**तेजःपालेन 118.8; **महं** वाग्भटः 49.16; **महं** श्रीवस्तुपालेन 132.4. [महं is a shortened form of महन्तक. This shortened form is found used in numerous inscriptions and colophons.] *Vide* महन्त.

महाकाल — m. death. मम पितु**र्महाकालो**ऽत्राभूदिति 'महाकाल' नाम दत्तम् । 19.18-19.

महाघट्ट — m. a big battle. तत्तदीयं वचः श्रुत्वा सुशब्दं मन्यमानः पुरःस्थे **महाघट्टे**ऽविशत् । 51.28. *Vide* घट्ट, मुद्गरघट्ट, मूलघट्ट.

महाजन — m. the group of senior members of different trade-guilds. 45.28; 75.5; 122.9-10; 123.26-27. *Vide* PC.

महाधर — m. a dignitory, a high-placed person. 118.7; चतुरशीती राणाः, द्वादश मण्डलीकाः, चत्वारो **महाधराः**, चतुरशीतिर्महाजनाः—एवं सभा । 123.26-27.

महाप्राणध्यान — n. a type of meditation. 53.9. [A Jaina technical term.]

महामात्र — m. [1] an elephant-driver. 51.20.
[2] a commander of elephant-army. स भगदत्तनृपवन्**महामात्र**-धुर्यः, अतुलबलः । 52.5.
Vide PC.

महारस — m. appears to be the same as सिद्धरस, which is a chemical form of mercury which can change base metals into gold. 23.15, 16. *Vide* PC. सिद्धरस.

महास्थान — n. an important place. गुर्जरधरायां वायुदेवतास्थापितं वायटं नाम **महास्थानम्** । 7.8; स मोढेरपुरे **महास्थाने** श्रीमहावीरनमस्करणाय गतः । 26.16; श्रीअणहिल्लपत्तनासन्नं वायटं नाम **महास्थान**मास्ते । **चतुरशीतिमहास्थाना**-नामन्यतमत् । 61.20.

महीजानि — m. a king. 68.24.

माणक — n. a measure of corn. पोट्टलकेभ्यः कण**माणक**मेकम् । 120.29. *Vide* PC.

मातुलिङ्गी विद्या — f. N. of a miraculous lore. मया विदेशे सद्गुरोर्मुखाद्द्वित्रैका लब्धा **मातुलिङ्गी** नाम, ययाऽभिमन्त्रितेन मातुलिङ्गेन हताः करि-हरिप्राया अपि बलिनो म्रियन्ते, मानवानां तु का कथा । 45.18-20.

मातृशाल — n. the house of the parents of one's mother. 44.17. cf. Old Guj. माउसाल; Mod. Guj. मोसाळ.

मानुष — n. pl. family. अहं हतश्चेत्तत्र तदा **मन्मानुषाणा**मुपरि कृपा करणीया 50.25-26; **स्वमानुषाणि** परमाप्तनरगृहे मुक्तानि । 126.20; तेषां गृह**मानुषाणां** निर्वाह-करणम् । 129.24.

मारव — adj. an inhabitant of Maru or Mārawāḍa. **मारवाः** सुभटाः 105.22; त्रिभिर्**मारवैः** 106.6, 14, 15, 17, 18 (used as a substantive in all cases except the first).

मारि — f. killing. 53.18; 113.29. *Vide* PC.

√मार्ग् — to ask for. **मार्गय** 70.16; **मार्गयित्वा** 75.10; **मार्गति** 120.23. *Vide* मार्गण; also *vide* PC.

मार्गण — m. a supplicant.
अपूर्वेयं धनुर्विद्या भवता शिक्षिता कुतः ।
मार्गणौघः समभ्येति गुणो याति दिगन्तरम् ॥ 20.25.
[Here the word is also punningly used in the sense of 'an arrow'.] *Vide* √मार्ग्; also *vide* PC.

मालिक — m. a gardener, a florist. 45.17, 21; 116.4, 15, 17. cf. Guj., Mar. माळी; Hindī माली.

मालोद्घट्टन — n. the ceremony of auctioning garlands placed on the neck of images of the Tīrthaṅkaras etc. **मालोद्घट्टन**प्रस्तावे तादृशि सङ्घे राज्ञि च निषण्णे महं वाग्भटः प्रथमं लक्षचतुष्कमवदत् । 49.15-16.

मासक्षपण — n. *Vide* क्षपण.

मासक्षपणक — n. *Vide* क्षपण.

मासक्षपणिकऋषि — m. *Vide* क्षपण.

मिथ्यात्व — n. non-belief (in Jainism). 2.25; 7.30; 26.10; 40.14. [A Jaina technical term.] *Vide* मिथ्यादृश्.

मिथ्यादुष्कृत — n. asking pardon for one's misdeeds or misbehaviour. 44.29; 45.1. [A Jaina technical term.]

मिथ्यादृश् — m. a non-believer (in Jainism). 8.16; 20.16; 29.22; 94.7. **मिथ्यादृष्टित्व** n. 26.5. *Vide* मिथ्यात्व; also *vide* PC.

√मिल् — (causal) to collect. **मेलितं** धनम् । 49.23; तेन स्वेन सैन्यमेव **मेलितम्** । 106.29-30.

मुखवस्त्रिका — f. a piece of cloth by which a Jaina monk covers his mouth. 18.19.

√मुच् to appoint, to entrust certain work to. द्वौ मुनी दिग्रक्षायां **मुक्तौ** । 53.13. [The verb 'मूकवुं' in Mod. Guj. is also used exactly in this sense. The above quotation can be rendered into Gujarātī thus: "बे मुनिओने दिशाओना रक्षण माटे **मूक्या.**"

मुण्डिक m. [1] one who does not wear a cap on his head.
[2] a contemptuous term for a Jaina monk.

क्रीडता राज्ञा सारिं गृहे मुञ्चतोक्तम्—मारय **मुण्डिकान्**, पुनर्मारय **मुण्डिकान्** । एवं द्विस्त्रिः । टोपिकारहितशीर्षकत्वान्**मुण्डिका** गूर्ज्जरलोका विवक्षिताः; अथवा श्वेताम्बरा गूर्ज्जरेन्द्रगुरवो **मुण्डिका** इति हासगर्भोक्तिः । 50.2-4; 52.13.

√मुत्कल् [1] to send. धर्मेण **मुत्कलिताः** सूरयः पुरः क्वापि स्थितेनामेन सह जग्मुः । 33.18-19.
[2] (causal) to send back. वीसलदेवो मन्त्रिणा साश्रुलोचनः समापृष्टः । [**मुत्कलापितश्च** कतिपयपदानि सम्प्रेषणायायातः ।] 128.5-6.
[3] (causal) to take leave. अपराह्णे राज्ञः पार्श्वाद् बप्पभट्टिसूरिभि-**र्मुत्कलापितम्**—देव ! गोपगिरावामपार्श्वे यामः, अनुज्ञां दीयताम् । 33.9-10.
cf. Old Guj. मोकलामणी 'good-bye'; Guj. मोकलवुं 'to send', मोकलाव्युं, मोकल्युं.

मुत्कल adj. separate. राजकीयसत्राकारे तु दालिकूरावस्रावणानि **मुत्कलानि** न मुच्यन्ते किन्तु गर्त्तायां नियन्त्र्यन्ते, तदा सघण्टो हस्ती निमज्जति । 91.25-27. cf. Guj. मोकळुं; Hindī मोकला; Mar. मोकळा. *Vide* √मुत्कल्, मुत्कलम्.

मुत्कलम् ind. freely, easily. काशीपतिस्तु **मुत्कलं** परदेशं ग्रसते । 89.3. *Vide* √मुत्कल्, मुत्कल.

मुत्कलापन n. bidding good-bye. सम्पन्नानि पत्न्यादि**मुत्कलापनानि** । 89.14. **मुत्कलापनिका** f. 110.7. [This is the same as Old Guj. मोकलावणी. *Vide e.g.:* 'अम्हस्यूं प्रीति आणेज्यो घणी, आणइ जमारइ **मोकलावणी.**' —Kānhaḍadeprabandha (1456 A.D.) of Padmanābha, II. 150[cd].]

मुद्गरघट्ट m. the array of an army in a particular shape. सम्मुखीने दृश्यमाने शत्रुनृप**मुद्गरघट्टे** गजं प्रेरय । 51.24. *Vide* घट्ट; महाघट्ट, मूलघट्ट.

मुद्गल m. a Muslim; lit.: 'a Mugal'. **मुद्गल**बलानि [वारं वारं] आगच्छन्ति जघ्निरे एकदा । पुनर्नायियुः । 109.17-18. [Here the word is used in the general sense of 'a Muslim', because PK., composed in 1405 V. S. (A. D. 1349), mentions here the happenings in the times of Vastupāla *i.e.* 13th cent. A.D. There is a work in later Sanskrit called Mudgala-purāṇa.]

मूटक n. a weight of 50 maunds. **मूटकं** शुद्धमुक्ताफलानाम् 107.31. *Vide* PC. मूडा.

मूलघट्ट n. main battle, decisive battle. शङ्खेन निर्दलितं मन्त्रिसैन्यं पलायिष्ट दिशोदिशि । तदा श्रीवस्तुपालेन स्वस्य राजपुत्रो साहेचकनामा भाषितः—इदमस्मन्**मूलघट्टं** वर्तते । त्वं च वर्त्तसे । [अथ] तत्कुरु येन श्रीवीरधवलो न लज्जते । 108.24-27. *Vide* घट्ट, महाघट्ट, मुद्गरघट्ट.

मेदिनीन्दु m. a king. 72.10.

मेधिर adj. intelligent. 56.21.

मेल m. a reconciliation. अन्योऽन्यमपि यावद् अङ्खितौ द्वौ, तावद्भट्टैरन्तरा प्रविश्य **मेलः** कृतः । 106.25. cf. Guj., Mar. मेळ.

मेलाप m. joining or meeting. तदनु किल हस्त**मेलापो** भविष्यतीति 74.11.

मेलापक m. [1] a concourse. श्वश्रूस्तथारूपं पितृगृह**मेलापकमिव** दृष्ट्वा [तां वैरोट्यां] वधूं सत्कर्तुमारेभे । 6.12-13.
[2] an assembly. इत्यादिगोष्ठ्यां वर्तमानायां शनैः शनैः श्रीआमराजश्चिद्रूपो **मेलापकान्निः**सृत्य पुराद्बहिः स्थाने स्थाने स्थापितैर्वाहनैः कियतीमपि भूमिमत्यक्राम्यत् । 33.4-6.
[3] the encampment of an army. वीरधवलो हत इति सैन्यद्वयेऽपि व्याचक्रे । क्षणार्द्धेन वीरधवलो दिव्याश्वाधिरूढः सारसुभटयुक् साङ्गण-चामुण्डराजयो**र्मेलापके** गत्वा प्रसृतः । 104.10-12.
[4] the mobilisation of an army. चलितः प्रौढसैन्यपरिच्छदः । गतस्तद्देशादर्वाग्भागे कियत्यामपि भुवि, स्थित्वा सैन्यं कियदपि, स्वल्पमग्रे प्रास्थापयत् । स्वयं महति **मेलापके** गुप्तस्तस्थौ । 107.9-10.
[This is the same as the Old Guj. मेलावउ. *Vide* e.g.: 'पडषउ कटक करी **मेलावउ**, कान्ह जेतलइ आवइ.' —Kānhaḍadeprabandha of Padmanābha, I. 178[ab].]

यक्षकर्दम m. a fragrant ointment consisting of camphor, agallochum, musk, *kakkola* and saffron. क्रियन्ते प्रतिरथ्यं छण्टनानि **यक्षकर्दमैः** । 91.24. [*Vide* Amarakośa II. vi. 133: 'कर्पूरागुरुकस्तूरीकक्कोलैर्यक्षकर्दमः ।']

यतना f. carefulness or effort (to observe non-violence). 15.3. [A Jaina technical term.] cf. Pkt. जयणा. The same word is current in Mod. Guj. in Jaina parlance.

यथाख्यात n. the last of the five types of *Cāritras*, wherein there is no scope at all for any of the *Kaṣāyas*. 53.6. [A Jaina technical term.] *Vide* चारित्र, कषाय.

यन्त्रकरसवती f. (probably) cooking by mechanical appliances. 28.13. [This is mentioned by PK. as one of the 72 arts learnt by king Āma of Gopagiri (9th cent.).]

यात्रिक m. a pilgrim. 61.5; 118.26; 121.3.

यानपात्र n. a ship. 85.16; 121.8. *Vide* PC.

याप्ययान n. a palanquin. 126.6. cf. Pkt. झंपाण.

यामलिक m. a messenger or a spy. 50.32. *Vide* PC. युगलिका.

याहि verb. "off with you." एतद्दासीवचः श्रुत्वा चौलुक्यनियोगी चिन्तयति—लब्धं शत्रुगृहमर्मं । यतिष्येऽतः कार्यकरणाय । इति परामृशन् दासीमभाषत—**याहि** मृषाभाषिणि !, कः स्त्रीवचसि विश्वासः ? 50.29-30.

युगन्धरीलाज m. a kind of rice. वधूवरयोरन्तराले जवनिका दत्ता । अञ्जलि**र्युगन्धरीलाजै**र्भृतः । लग्नवेलायां तिरस्करिणीमपनीय यावदन्योऽन्यस्य शिरसि लाजान्वितरीतुं प्रवृत्तौ... 74.10-11. [At this stage of our knowledge we do not know why the particular kind of rice is called *Yugandharī.*] cf. Hindī जोन्हरी 'millet'.

युगादीश m. the first Tīrthaṅkara *viz.* Ṛṣabhadeva. 128.3. *Vide* PC. युगादिजिन & युगादिदेव.

योक्त्रबन्ध m. a tying band. अत्रान्तरे चौलुक्यो विद्युदुत्क्षिप्तकरणं दत्त्वा आनाकगजपतिस्कन्धमारूढः । क्षिप्तौ भुजौ राजोपरि । कक्षणकानि च्छुरिकया छित्त्वा आनाकं सदंवकं च भूमौ पातयित्वा **योक्त्रबन्धं** क्षिप्त्वा हृदि पादं दत्त्वा छुरीं कराग्रे गृहीत्वा...52.10-12.

योगनिद्रा f. contemplative sleep. रात्रावात्मारामरतो **योगनिद्रया** स्थितः सन् स्वप्नं ददर्श । 26.17.

योगपट्टपर्यस्तिका f. sitting on the hams after tying the *Yogapaṭṭa*. सूरीणां सूरिमन्त्रप्रभावाद्वस्त्राण्येव नीलीभूतानि न पुनर्वपुः । ततो गुरुसमीपस्थवाचकजिह्वा स्तम्भिता । श्रीजीवदेवसूरिदृष्टौ जिह्वया (v. l. जिह्वाया, स्वजिह्वाया) **योगपट्टपर्यस्तिकां** बबन्ध । सभ्यलोको बिभाय । प्रभुभिः स कीलितः । 8.3-5. [योगपट्ट is 'the cloth thrown over the back and knees of an ascetic during meditation' (M. Wills. p. 822^b) ; while पर्यस्तिका means 'sitting upon the hams (a particular posture especially practised by ascetics in meditation)' (p. 554$^{a, c}$). The latter also means 'a cloth thrown over the back, loins and knees while seated on the hams in the Oriental manner' (p. 554$^{a, c}$).] *Vide* PC. योगपट्ट.

रक्तसांढि f. a dromedary or she-camel of reddish colour. 132.26. सांढि = Mod. Guj. सांढ्य. Also cf. Deśī संढी; Guj. सांढ, सांढणी; Hindī सांडनी; Mar. सांड, सांडणी—all meaning 'a dromedary'.

√रक्ष् (causal) to cause to be preserved. सुष्ठु **रक्षापितम्** 119.12.

रक्षपाल m. a watch-man, a guard. सङ्घ**रक्षपालै**र्भटैः 95.9. cf. Guj. रखवाळ, रखेवाळ; Hindī रखवाला.

रङ्गमण्डप m. the assembly-hall in a temple. अष्टम्यां रात्रौ मन्त्री मुत्कलापनिकां कर्तुं देव**रङ्गमण्डपे** निविष्टः । 110.7-8. *Vide* PC.

रजोहरण n. a broom made of wool, carried by Jaina monks to remove dust. 18.19. [A Jaina technical term,] cf. Guj. रजोयणो, रजोणो.

रण n. a desert.

ततोऽथाकृष्य वणिजा प्रक्षिप्ताश्च **रणे** शकाः ।
तृष्णया ते स्वयं मग्नुर्हतो व्याधिर्महानयम् ॥

23.21. [रिणे and अरिणे are v. l. for रणे. रण is a derivative of Skt. अरण्य, Pkt. अरण्ण, रण्ण. It is again employed in Skt. The variants noted above also indicate the derivation.] cf. Guj., Hindī, Mar. रण.

रणरणक m., n. ardent desire. चिराद्दृष्टः क्ष्माप इति **रणरणका**क्रान्तस्वान्ताः प्रभवो वन्दापयितुमैयरुः । 37.22-23 ; नः सदा भवद्दर्शन**रणरणका**क्रान्तमेव स्वान्तमासीत् । 124.1.

रणरणत्कार m. a rattling sound (of weapons). 38.32. cf. Guj. रणकार, रणरणकार.

रन्धनी f. a female cook. 85.25, 28. *Vide* PC.

रविवार m. Sunday. 50.22.

रस m. 13.29, 31 ; 14.6 ; **रस**सिद्धि f. 85.6, 19, 23, 29 ; 85.7, 8, 10, 19, 20, 23, 24, 30 ; 86.3, 4 ; **रसस्तम्भन** n. 86.6. [रस is the commonly used term for 'mercury' and here it appears to have been used for a chemical preparation of mercury possessing miraculous power of turning base metals into gold.]

रसनालिह् m. a dog. 72.5.

रसवती f. cooked food. 7.21, 24, **कुरसवती** 24, 25 ; 10.29 ; 64.22 ; 85.25, 26, 27 ; 118.16, 17. cf. Apabhraṃśa रसोइ; Guj., Hindī रसोई. *Vide* PC.

रहकल m. a bullock. तद् युग्यै **रहकलै**श्चार्बुदोपत्यकामानीनयत् । 122.12-13.

रहस्यपुस्तक m., n. a book containing secret lores. **रहस्यपुस्तका** देवताभ्यो लब्धाः । 24.15-16 ; पूर्वाचार्यैरिह **रहस्यविद्यापुस्तकानि** न्यस्तानि सन्ति । 17.7-8. *Vide* सर्षपविद्या, हेमविद्या.

राजकीय m. [1] a feudatory ruler. तावन्तमवकाशं लब्ध्वा सपादलक्षक्ष्मापालेन निशि द्रव्यबलेन नड्डूलीयकेल्हणादयो **राजकीया**श्चौलुक्यभक्ता भेदिता स्वपक्षे कृताः । 51.14-16.

[2] a royal officer. उक्ते ते—अत्र कलहे कोऽपि साक्षी विद्यते न वा ? । ताभ्यां जगदे—विप्र एकस्तत्रास्ते जपतत्परः । गता **राजकीयाः** । आनीतः श्रीहर्षः पृष्टस्तयोर्नयानयौ । 56.16-17.

राजकुल m. a Rājaputa chief. 105.3 ; 125.14. *Vide* PC.

राजपाटी f. a royal procession. नित्यं सूर्यबिम्बनिर्यत्तुरङ्गमकृत**राजपाटीकः** 117.16-17. *Vide* PC. राजपाटिका.

राजराक्षस adj. a terror to the kings. 50.5-6.

राजवहिका f. a royal account-book. 17.2. *Vide* वहिका, वही.

राजस्थापनाचार्य m. an epithet of king Āma of Gopagiri; lit.: 'proficient in (re-)instating (defeated) kings on their thrones'. 36.25.

राज्यजीर्णाधिकारिन् m. an old or retired royal officer. 103.17.

राण m. a feudatory ruler. 46.20, 22, 31; 48.26, 27; 58.12; 59.16; 60.19, 21; 103.27; 104.18; 106.4, 14, 15, 26; 107.3, 5, 7; 112.18, 29; 113.1, 2; 117.15; 123.26; 124.27; 125.4. **राणा** m. pl. 132.26. [In Guj. राणो is m. and राणा used in the text appears to be its plural, because it refers to 4 *Rāṇas*.] **राणक** m. 46.16, 18, 25, 27, 28, 30; 58.14, 15, 18, 19, 26; 59.18, 25; 60.10, 16, 18; 61.16; 101.16, 23; 102.3; 103.2; 104.24; 105.6, 8, 12, 24, 31; 106.1; 112.20, 22, 27, 29, 30; 113.5; 117.9, 16; 122.5; 124.29. cf. Pkt. राण; Guj. राणो. *Vide* PC. राणक.

राधावेधिन् adj. one who is able tó perform राधावेध, a peculiar type of shooting with an arrow. 116.2. *Vide* PC. राधावेध.

राष्ट्रिक m. appears to be the N. of one of the ruling clans on Mount Ābu where Vastupāla and Tejaḥpāla built the famous temple known as Lūṇavasati. 122.8. *Vide* गौग्गलिक.

रास m. a type of circular dance accompanied by singing. 109.30; 114.22.

रीढा f. insult, contempt. 9.24; 100.16; 110.23. [From √रिह्.]

रीरीहेमन् n. either (made of) brass and gold, or, (made of) yellow *i.e.* pure and shining gold. **रीरीहेममयीं** स्नात्रप्रतिमां निर्मापयत। 112.10.

√रुल् to welter, to roll about. ईदृशानि अष्टाशीतिं सहस्राणि रत्नानि नित्यं युधिष्ठिरो निर्मूल्यान्यदत्त पात्रेभ्यः। तेषां मध्यादिदम**रुलत्** २ विप्रेण लब्धम्। 84.2-3; **रुल्यते** विदेशेषु 93.1. cf. Old Guj. रुल; Mod. Guj. रोळवुं-रोळावुं, रवडवुं, रडवडवुं; Hindī रुलना.

रूत n. cotton or cotton-thread. 119.18. cf. Guj. रू; Hindī, Mar. रूई.

रै m. wealth. अनेन **राया** रीरीहेममयीं स्नात्रप्रतिमां निर्मापयत। 112.9-10.

रोक्यवही f. a cash-book. 98.6. cf. Guj. रोक 'cash'. *Vide* वही.

रोप m. a plant. इह **रोपाः** पञ्चमहाव्रतानि, तानि मा मोटय। 18.11. cf. Guj. रोप, रोपो; Mar. रोप.

लक्षा f. a hundred thousand. 37.15.

√लग्
[1] to clash against. **लग्नः** करः करेण। 51.29-30.
[2] to be engaged in. पठितुं **लग्नः** 25.31-26.1; उल्लण्ठे चेट्यौ... वादे **लग्ने** 56.14; राज्ञः शिरसि लगितुं **लग्नाः** 74.12-13; पयः पातुं **लग्नाः** 97.28-29.
[3] to strike. **लगितुं** लग्नाः 74.12-13; ते घाताः ... अन्तःपुरीणामङ्गेषु **लेगुः** 10.15; गले शस्त्रिका **लगिता** (v.l. **लगापिता** 81.32) 81.5-6.

[4] to cling to, to adhere to. सा पृष्ठ**लग्ना**ऽश्मशकलानि वर्षन्ती प्राप्ता 74.13-14; अश्वपुच्छे **लगित्वा** तत्र गतः 80.1.
[5] to be affected with. यदा देवौ पिशुनवचनैं **लगतः** 102.33.
[6] to set in, to begin. **लग्नं** युद्धम् 106.11; **लग्नः** संहर्तुम् 107.19.
[7] to pass (for time). षण्मासा वादे **लग्नाः** 36.2; तव क वेला **लग्ना**? 53.32; एवं **लग्ना** द्विप्रहरी 118.19. *Vide* वेला √लग्. cf. Guj. लागवुं in all these senses.

लघुश्रीकरण n. Deputy-Chief-minister-ship. 125.23-24. *Vide* श्रीकरणमुद्रा.

लञ्चा f. a bribe. 53.1; 104.23. *Vide* PC. लञ्चोपचार.

लब्धि f. a miraculous power attained through *Yoga* etc. 9.16; आकृष्टिलब्धिः 10.28; 23.27.

लाडबहुला adj. highly fondled. 82.14. cf. Guj., Hindī, Mar. लाड 'fondling'.

√लुक् to hide oneself. स्वर्गे ऐरावणस्य दक्षिणकर्णे **लुकिताः**? 63.9-10. [The verb is used in Apabhraṃśa and Old Guj.] cf. Hindī लुकना.

√लुट् to rob, to plunder. **लुट्यन्ते** ग्रामाः 89.5. cf. Guj. लूटवुं, लूंटवुं. *Vide* √लुण्ट्.

√लुठ् to roll on the ground. पदकमलयुगलतले **लोठ्यते** (v.l. लोठ्यते, लोच्यते) 73.12; क्षितिपीठे **लुठिष्यति** 84.15. cf. Guj. लोटवुं.

√लुण्ट् *same as* √लुट्. **लुण्टितम्** 53.16-17. √लुण्ठ्. **लुण्ठितम्** 53.33; **अलुण्ठयत्** 75.8; **लुण्ठिता** 119.13; **लुण्ठितम्** 127.8. *Vide* PC.

लूता f. a sort of skin-disease. 83.3. [Here it is referred to as of 42 types.] *Vide* PC.

लेखशालिक m. a school-boy. 21.22; विब्रुवन्तं विब्रुवन्तमवधी**ल्लेखशालिकम्** (v.l. **लेखशालकम्**) 21.27. *Vide* PC. लेखशाला.

लेख्यक n. an account, an account-book. सिद्धो रात्रावतिकाले एति, **लेख्यक**लेखलेखनपरवशत्वात् 25.19-20; एकविंशोपको **लेख्यके** त्रुट्यति 77.24; वर्षान्ते **लेख्यकं** वयमवधाराप्याः। आभडेन वर्षान्ते राज्ञे **लेख्यकं** दर्शितम्। 98.11-12.

लोच m. the pulling out or plucking off of one's hair by one's own hands. 19.13. [It is enjoined on Jaina monks and nuns to perform *loca*, shaving being prohibited for them. A Jaina technical term.] cf. Guj. लोच.

लोष्टिक m. N. of a small coin. **लोष्टिकान्** पञ्चोपार्जयति। तत्र **लोष्टिकमेकं** धर्मे व्ययति। 97.26. [This appears to be a Sanskritisation of the coin लोहडिउ mentioned in the *Gaṇitasāra* of Śrīdharācārya. *Vide* for details Sāṇḍesarā, B. J., Weights, Measures and Coinage of Mediaeval Gujarat, JNSI, Vol. VIII, pp. 138-146.

वज्रऋषभनाराचसंहनन n. the best constitution of body according to Jaina religious belief. 53.8-9. [This type of constitution is nowhere to

be found after the death of Sthūlabhadra. A Jaina technical term.]

वणिज्यारक m. a (travelling) merchant, (who carried his goods in a caravan). 53.19, 20, 23, 29. cf. Guj. वणजारो. *Vide* PC. वणिज्याकार.

वण्ठ m. a servant (of a king or a minister). 83.29, 30; 84.16, 20; 99.13, 14; 108.2; 112.27, 28,30; 113.1, 2, 3. *Vide* PC.

वत्सर m. an era. 8.14.

√वद् to bid in an auction. मालोद्धट्टनप्रस्तावे तादृशि सङ्घे राज्ञि च निषण्णे महं वाग्भटः प्रथमं लक्षचतुष्क**मवदत्**। 49.15–16. [This is the Sanskritisation of a popular idiom still prevalent in Gujarāta.]

वधूका f. a daughter-in-law. 19.18.

√वन्द् (causal) to give an opportunity to salute. **वन्दापयितुम्** 37.22–23.

√वप् to sow. **उप्तः** 47.8; पल्लीकोट्टस्थाने आर्द्रक**मुप्तम्** 52.22–23. *Vide* PC.

वप्तृ m. a father. 67.17. [The term is used in this sense in Yaśastilakacampū I. 241.22 and also in Dharmaśāstra literature.]

वराटक m. a cowry. 54.9.

वर्णना f. a praise, a panegyric. 38.2; 59.23.

वर्तुलक n. a round pot, probably the same as *kaccolaka*. घृतपूर्णकच्चोलकप्रेषणेन वः को भावः। तैरुक्तम्—एवमेतन्नगरं विदुषां पूर्णमास्ते, यथा घृतस्य **वर्तुलकम्** 14.13-14.

वर्धापक m. a messenger conveying some congratulatory tidings. 72.7.

वर्द्धापन n. a congratulatory festival. जातं **वर्द्धापनं** धवलक्कके 108.3. cf. Guj. वधामणुं. *Vide* PC.

वर्द्धापनिका f. [1] congratulatory tidings. तत्पुरीद्वयग्रहण**वर्द्धापनिका**मुखौ द्वौ नरौ आगमताम् 72.29-30. cf. Guj. वधामणी. *Vide* PC. वर्द्धापना. **वर्द्धापनिकानर** m. *same as* वर्धापक. 123.22.

[2] a prize for breaking congratulatory news. चतस्रोऽपि **वर्द्धापनिका** दत्ताः क्ष्मापालेन 73.1.

√वल् [1] to turn back, to return. **ववले** 52.29; **वलितः** 77.23; **वलमानेन** 78.13; **वलमानः** 85.31; **वलिताः** 107.25; **वलितः** 108.1. cf. Guj. वळवुं.

[2] (causal) to drive away (as plunder). अल्पेन सैन्येनाग्रे गत्वा गोभ्रागोकुलानि **वालितानि**। गोपालाः शरैस्ताडिताः। 107.10-11. cf. Guj. वाळवुं; Mar. वाळणें.

वल्ल m. a kind of pulse; Dolichos lablab. 22.23. *Vide* PC.

वसति f. [1] the residence of a Jaina monk, an *upāśraya*. 8.12; 14.24; 27.15; 34.12; 37.28. *Vide* PC.

[2] a temple. विमल**वसतिः** 121.29-30; लूणिग**वसतिः** 122.3; 129.16; लूणिक**वसति** 132.14. *Vide* वसहिका; also *vide* PC. वसहि.

वसन्त m. N. of a musical mode. 91.23.

वसहिका f. a temple. मोढेर**वसहिका**याम् 41.13. *Vide* वसति; also *vide* PC. वसहि.

वस्तुक n. N. of a Pkt. metre. 60.14.

वस्त्रान्दोलक (v. l. वस्त्रदोलक) m. a cloth-swing. 27.22. [This is a sort of cradle prepared by suspending a piece of cloth tied on all the four corners or the two sides to the branches of a tree. Appears to be the same as the *Jholikā* of PC.]

√वह् (causal) to shake, to move. कम्बां **वाहयित्वा** 11.13; **वाहिता** 11.20.

वहिका f. an account-book. 17.2; 98.6. *Vide* राजवहिका, वही; also *vide* PC.

वहिकाक्रम m. the record in the account-book. 47.21.

वही f. *same as* वहिका. 98.6. *Vide* परलोकवही, रोक्यवही, विलम्बवही.

वागरित adj. ordered to tell (a message). पुनर्विक्रमेणाभाणि—वदेस्त्वम्, वण्ठ आयातोऽस्ति। पुनर्गतः। बलिर्भणति—वण्ठश्चेत्किं हनूमान्?। पुनः कृष्णो **वागरितः**। भणितं बलिवचः। 83.29-30. cf. Pkt. वागर, 'to speak'.

वाटि f. a locality. ततश्चोक्ष**वाटि**-नौवित्तकवाट्योः पार्थक्यं कृतम्। 109.12. cf. Guj., Mar. वाडी. *Vide* चोक्षवाटि, नौवित्तक.

वाटीकोट्ट m., n. the compound-wall of an orchard. दृष्टा तत्र बकुलविचकिलदमनकचम्पकविरहकादिद्रुमाणां सारणीनां द्रुमालवालानां **वाटीकोट्टस्य** श्रीः 86.23-24. cf. Guj. वाडीनो कोट. *Vide* कोट्ट.

वायट (v.l. वायड) n. N. of a town in North Gujarāta from which the *Vāyaṭagaccha* gets its name and after which the *vāyaḍā vaṇiks* and *Bṛāhmaṇas* of Gujarāta are called. 7.8; **वायटगच्छीय** 7.11; 61.20. *Vide* PC. वायटीय.

वासक्षेप m. (consecration by) spraying cented powder (at the time of installation ceremony etc.). 113.20; **वासनिक्षेप** m. 113.23; **वासनिक्षेपण** n. 113.28. [A Jaina technical term.]

वासन्यास m. spraying the cented powder. जीर्णरज्ज्वावृता, **वासन्यासेन** धूसरीकृत्य मुक्ता 60.27.

वाहणि f. *same as* वाहिनी. 132.25.

वाहन n. a ship. 59.16. *Vide* PC.

वाहिनी f. a type of palanquin. 111.30; 129.28.

वि + अव + √हृ to travel on foot from place to place (of Jaina monks). **व्यवहरत्** 94.27. [A Jaina technical term.] *Vide* वि + √हृ.

वि + आ + √कृ to utter. ओदरेणापि समुत्पन्नश्रद्धेन व्याकृतम्—वयमपि गुरून् वन्दिष्यामहे । 54.1–2.

वि + आ + √घुट् to return. व्याघुट्य 49.2 ; 95.9 ; 97.14 ; व्याघुटंत् 91.10 ; व्याघुटितः 99.10 ; व्याघुटिताः 107.24. *Vide* PC.

विकथा f. an untoward happening. ततश्चक्षुःप्रीतिमुद्भवन्तीवाऽपराणि कुसुमचापचापलानीति वचनान्निर्गले मदने भग्नं कौमारव्रतं तयोः । वर्त्तते **विकथा** । 64.29-30.

विकुर्वण n. producing something by magical or mystic powers. 11.2. [A Jaina technical term.] *Vide* वि + √कृ, वैक्रिय.

वि + √कृ to change form by magical or mystic powers. अजारूपं **विकृत्य** 74.16. *Vide* विकुर्वण, वैक्रिय.

विकृति f. edibles like ghee, milk, etc. which produce *vikāra* in the body. षड्विकृतित्यागी 31.7 ; षड्विकृतिनियमः 46.30 ; मया ससङ्घेन यदा रैवतगिरौ नेमिः प्रणतो भविष्यति, तदा द्वितीया **विकृतिर्ग्रहीतव्या** । 94. 14-15.

विचकिल m. a sort of flowering tree. 86.23-24.

विचारचतुर्मुख m. a title of Vastupāla, the great minister of king Vīradhavala of Dholakā; lit.: 'the four-headed god *viz.* Brahman in wisdom.' 59.1. [The same is given as a title of king Kumārapāla in PC.]

विड्वर n. a difficulty. लूता द्विचत्वारिंशत्, अन्धगडाः सप्तविंशतिः, स्फोटिका अष्टोत्तरं शतम्, **विड्वराणि** दोषाश्च सर्वे व्यनेशन् । 83.3-5 ; **विड्वराणि** दूरे नष्टानि । 109.17.

विद्यास्थान n. a lore. 24.2. [The number of the lores given here is 14.] *Vide* PC.

विद्युदुत्क्षिप्तकरण n. ? a sudden jump like the flash of lightning. 52.10.

वि + √नश् to be deformed. दृष्टं स्वं **वपुर्विनष्टम्** । 47.32.

विमान n. a heaven (according to Jaina cosmology). 19.8, 11, 13.

विरहक m. a sort of flowering tree. 86.24.

वि + √लग् [1] to cling to. गोधापुच्छे **विलग्य** प्राविशत् कोशम् 77.27.

[2] to be attached to. एकस्मिन् रत्नमये बिम्बे रत्नः......**विलग्नः** 97.4-5.

[3] to embrace lustfully. स च स्त्रीलम्पटः । महासत्यां ब्राह्मण्यां **विलग्नो** बलात् । 133.25.

cf. Guj. वळगवुं in all these senses.

विलम्बवही f. an account-book recording the amounts to be realised. आभडस्य वहिकास्तिस्रः । एका रोक्यवही, अपरा **विलम्बवही**, तृतीया परलोकवही । 98.6. *Vide* वही.

वि + √लोक् [1] to require. यद् **विलोक्यते** तद् गृहाण । 94.18-19. [This can be rendered into Gujarātī as follows: 'जे **जोईए** ते ग्रहण कर'.]

[2] (causal) to cause to search. **विलोकापितौ** 24.25.

विश्रामणा f. attending upon. आमो रात्रौ पुंवेषां तां नर्त्तकीं सूरिवसतौ प्रैषीत् । तया सूरीणां **विश्रामणा**ऽऽरब्धा । 34.12.

विंशोपक m. a type of small coin. 77.24. *Vide* PC.

विहार m. [1] the travelling on foot from place to place by Jaina monks. 30.28 ; 75.15.

[2] a Jaina temple. 53.29 ; 98.26.

[A Jaina technical term.] *Vide* PC.

वि+√हृ to travel on foot from place to place. **विहरन्** 7.30 ; **विजहुः** 9.17 ; 11.5 ; **विहृत्य** 12.13 ; **विहरन्तः** 15.3 ; **विहरति** 16.22 ; **विजहार** 18.14 ; **विहरन्** 19.7, 31 ; 21.2 ; 30.20 ; **विहरन्ति** 46.25 ; **विहरन्तः** 47.3. [A Jaina technical term.] *Vide* वि+अव+√हृ.

वीक्षा f. worry, anxiety. 67.10.

वीर m. a heroic semi-divine being. 68.17, 19, 22, 23, 28 ; 69.2 ; 70.6, 7, 9, 10, 11.

वीरकरम्बक m. an eatable (*viz.* rice mixed with curds) for warriors marching to the battle-field. 89.14. *Vide* करम्बक.

वृजिन m., n. a sin. 96.30.

√वृध् (causal) to greet, to welcome. स्थालं **मौक्तिकैर्वर्द्धापितम्** 100.14–15. cf. Guj. वधाववुं. *Vide* PC.

वृषभ m. a leading monk of a *Gaccha*. तदपयशः श्रुत्वा वृद्धवादी कृपया तं निस्तारयितुमेकाकीभूय गच्छं **वृषभेषु** न्यस्य तत्रागतः । 17.29-30.

वेणीकृपाण m. a title of the poet Amaracandra, who compared in a śloka the *veṇī* or braid of a young woman with a *kṛpāṇa* or sword of the god of love. 62.3. [The verse, which occurs in his *Bālabhārata* (*Ādiparvan* XI. 6), is quoted in the PK.]

वेलाकूल n. a port. 99.22 ; 104.28 ; 108.14, 19 ; 109.1 ; **वेलाकूलीय**नरेन्द्राणाम् । 109.13 ; **वेलाकूलीय**चरः 110.30. *Vide* वेलातट; also *vide* PC.

वेलातट n. a port. ३६ **वेलातटेषु** धनर्द्धिः, महालाभाः । 98.7-8. *Vide* वेलाकूल.

वेला √लग् to be delayed. तर्हि क **वेला लग्ना** ? 53.32. cf. Guj. वेळा लागवी; वार लागवी.

√वेल्ल् to brandish. कुन्तं **वेल्लयन्तम्** 104.5. cf. Pkt. वेल्ल.

वेढ m. a seige. 53.18. cf. Old Guj. वेढ, वेढि.

वेष्टि f. a useless addition to (the heap of flowers) covering (the idol worshipped); lit.: 'surrounding, wrapping'. पुष्पाणि भवदीयानि; एभिः पूजायां कृतायां किं मे फलम्? **वेष्टिरेव** (v.l. विशिष्टिरेव) केवला । 54.8-9.

वैक्रिय — n. a peculiar type of body, attained through miraculous powers, which can become small or big, thin or thick, one or many. 21.16. [A Jaina technical term.] *Vide* वि + √कृ, विकुर्वण.

वैमानिक — m. a type of gods; lit.: 'one staying in a *Vimāna* or heaven'. 96.23. [A Jaina technical term.] *Vide* विमान.

व्यन्तर — m. a type of supernatural being of a low order. 4.19; 41.26, 27, 28; 42.1; 73.18, 20, 22; 85.20; 90.30; 99.26; 128.26. **व्यन्तरी** f. 9.2; देवकुलाधिष्ठात्री **व्यन्तरी** 32.17; गूर्जरदेशस्य अधिष्ठात्री महर्द्धि**र्व्यन्तरी** 101.15. [In PK. these are mentioned as belonging to some non-Jaina sect.]

व्यवहारिन् — m. a merchant. 98.5. *Vide* PC.

शब्द — m. the voice of an invisible being. **शब्द** उत्पन्नः—चैत्यं नोत्कीलनीयम्। 8.32.

शब्दवेधरससिद्धि — f. a miraculous attainment. माह्मीश्रीदत्त**शब्दवेधरससिद्धे**रिच्छादानी मानी जैनः। 73.24.

शय्यापालक — m.? a sleeping couch (fixed on a bullock-cart). तत्र प्रथमयात्रायां चत्वारि सहस्राणि पञ्चशतानि शकटानां **सशय्यापालकानाम्**। 129.26-27. *Vide* पालक.

शरदा — f. the autumn. **शरदे**न्दुकुन्दविशदैः 27.7.

शरीरचिन्ता — f. a call of nature. 69.4.

शल्य — n. a bone. 8.30; स्वाङ्गास्थि**शल्या**कर्षणम् 9.3.

शस्त्रिका — f. a dagger. 81.5.

शाखीन्द्र — m. a Sultan. 57.24.

शाटिका — f. a sāri, a kind of cloth worn by ladies. 57.2; 107.6; 108.2. **शाटी** f. 57.3. *Vide* PC. शाटकमलनिर्धाटक.

शाल — m. wife's brother. 122.16; **शालक** m. 103.27; 104.14.

शाला — f. premises. 66.11; 67.8, 9.

शालापति — m. a weaver. 57.4; 81.11, 13. *Vide* PC.

शासन — n. [1] a document of donation. नृपः **शासने** ग्रामशतान्यदत्त देवाय 19.22; 20.15.

[2] the religious authority of Jainism. **शासनमा**र्हतम् 23.27; 10.2, 9; 11.6, 18; 23.26; 36.4; 128.16, 20.

शासनदेवता — f. the presiding deity of the Jaina religion. 19.21; 22.21, 25. **शासनदेवी** f. 22.28. *Vide* PC.

√शिक्ष — (causal) to teach. ढंकपर्वते नागार्जुनः प्रभुणा खगमनविद्यां **शिक्षापितः** परमार्हतोऽजनि। 13.26-27.

शिराण — m.? a whet-stone. रत्नं तु **शिराणे** उद्योतितं महातेजःपुञ्जमयम्। 98.2. cf. Guj. सराण <Skt. शाण with the insertion of र्.

शिवम् √गम् — to expire, to die. श्रीवीरे **शिवं गते** ४८० विक्रमार्को राजा 74.21.

शीघ्रशीघ्रम् — ind. very urgently. 33.26.

√शुध् — to search for: **शोधय** सर्वत्र देव्यपहारिणम्। 70.16; **शोधयितुम्** 76.17; **शोध्यम्** 76.23.

शुद्धि — f. finding out. 70.11, 25; 71.3, 19.

√श्रु — to hear. [एतावन्ति निरवानानि निजदले परं एकरयापि] निरवानरवनं राजा न **शृणोति**। 58.4-5.

शृङ्गक — n. a syringe, a squirt. 72.14.

शृङ्गाली — f. a she-jackal. 19.14.

शेष — m. sweet things distributed at a temple after being offered to the deity. 50.24. **शेषा** f. 20.11, 12, 14.

शोधित — adj. examined closely, searched narrowly. **शोधितो** मध्यमागतः 45.25-26.

श्राद्ध — m. a lay follower of Jainism. 13.14; 42.13; 46.16.

श्रीकरणमुद्रा — f. the charge of the Chief-minister's office. 103.3. *Vide* लघु-श्रीकरण; also *vide* PC.

श्रीकरी — f. a vehicle characterised by a canopy (different from *sukhāsana* and *vāhinī* as it is mentioned along with them). 129.28. [For more details about its shades of meaning and usages *vide* Sāṇḍesarā, B. J., Śabda ane Artha (Guj.), pp. 39-41.] cf. Old Guj. श्रीकरी, सीकरी. *Vide* सीकरि.

षट्पद — n. a verse containing six quarters, which is known as *chappaya* in Pkt. metrics and *chappo* and *chappā* in Guj. and Ḥindī respy. 60.14.

षष्टिकतन्दुल — m. a peculiar kind of rice called in Guj. as साठीचोखा. 85.4. *Vide* PC. षाष्टीकतन्दुल.

षोडशयोजनिक — adj. (a messenger) who can walk out a distance of 16 *yojanas* at a time. 125.15. *Vide* PC. घटिकायोजनगामिनी.

सकाले — ind. in time. पुत्रं तथा बोधय, यथा निशि **सकाले** एति 25.21.

सङ्घपति — m. the leader of a pilgrim-caravan. 48.22; 118.14; **सङ्घपतीभूय** 129.26. *Vide* PC. सङ्घाधिपत्य.

सङ्घाटक — m. two (monks). साधु**सङ्घाटक**स्तद्गृहे भिक्षार्थं गतः 8.20-21.

सज्ज — adj. healthy. **सज्जा**क्षः 20.11, 14; **सज्ज**तामापन्नः 77.16. *Vide* PC.

सत्राकार — m. an alm-house, a charity-house. 91.25. *Vide* सत्रागार.

सत्रागार — m. *same as* सत्राकार. 129.19. *Vide* PC.

सद्यस्क adj. (a poem) composed on the spot. 36.1. *Vide* PC.

सध्रीची f. a female friend. 86.23.

सम् + √निह् to be equipped, be prepared. कः **संनिह्यति** पन्नगेश्वरशिरोरत्नावतंसश्रिये ? 11.18.

सपादकोटीकाञ्चनवर्ष m. a title of king Vīradhavala of Dholakā; lit.: 'one who caused a shower of 1¼ crores of gold coins'. 61.9. [This title was given to king Vīradhavala when the 1¼ crores of gold coins submitted to him as a tribute by the king of Mahārāṣṭra were distributed among the supplicants by his minister Vastupāla.]

सप्तदिनी f. a week. 11.9.

समचतुरस्रसंस्थान n. the perfectly proportioned constitution. 53.8. [Abhidhānarājendra, VII, p. 403 explains this term thus: 'समाः-शास्त्रोक्तलक्षणाविसंवादिन्यश्चतस्रोऽस्रयो यस्य तत्संस्थानं पर्यङ्कासनोपविष्टस्य जानुनोरन्तरम्।']

समया √कृ to pass time (in difficulty). कणान् स्वसुरुपनीय तत्कृताहारपाकेन **समया कुरुतः स्म** 66.12.

समवसरण n. an assembly gathered to listen to the sermon of a Tīrthaṅkara. पञ्चशतानि पञ्चोत्तराणि **समवसरणानां** जादरमयानां...129.18; जादरमय **समोसरण** ५०५। 132.10. [Here the reference is to the पट or pictorial representation on cloth of such an assembly.] cf. Pkt. and Old Guj. समोसरण. [A Jaina technical term.]

सम् + अव + √सृ to approach. सूरिरुद्याने **समवासार्षीत्** 5.12; 93.21; यत्र स्वयमृषभदेवः **समवासार्षीत्** 116.12-13; **समवासार्षुः** 116.13.

समाचारी f. virtuous conduct befitting a monk. सर्व**समाचारी**नारीसौभाग्यवर्द्धनमकरध्वजाः 46.1. [A Jaina technical term.] *Vide* सामाचारी.

समाधि m. meditative peace. मृतः स्वयं **समाधिना**। 100.21-22; **समाधिना** सर्वं श्रृणोति 128.13. *Vide* समाधिमृत्यु.

समाधिमृत्यु m. death in meditative peace. 15.22. *Vide* समाधि; also *vide* PC. समाधिमरण. [A Jaina technical term.]

सम् + उद् + √छल् to fly upwards. जितं जितमित्युद्घोषः **समुच्छालितः** 104.16. *Vide* उद् + √छल्.

सम् + √भल् to make a search for. पुत्रैर्बाह्ये धने गते [सति] तैं निधयः **सम्भालिताः**। 100.22. cf. Guj. संभाळवुं 'to take care of'. *Vide* √भल्.

सम् + √मील् to meet. **सम्मील्य** 71.4.

सम्यक्त्व n. faith in true religion. श्रावकद्वादशव्रतीं **ससम्यक्त्वां** ललौ 8.22-23; 19.22; **सम्यक्त्वमूलै**कादशव्रतनिरतश्च श्रावकः कृतः 37.1; राजा **सम्यक्त्वं** ग्राहितः श्रावकः कृतः 47.14-15. [A Jaina technical term.]

सम्यग्दृश् m. a follower of the Jaina religion; lit.: 'one having proper apprisement', मिथ्यादृशां दृशौ सैन्धवेनेव पूर्येते **सम्यग्दृशां** त्वमृतेनेव 29.22.

संयम m. initiation into Jaina religious order. **संयम**मादाय दिवं लेभे 19.17-18. [A Jaina technical term.]

सरस्वतीकण्ठाभरण n. lit.: 'an ornament on the neck of Sarasvatī, the goddess of learning'.

[1] a title of minister Vastupāla. 59.1; 111.15; 130.3-4; 132.27-28.

[2] a title of minister Yaśovīra of Jābālipura. 123.24. *Vide* PC.

सरस्वतीकण्ठाभरणप्रासाद m. N. of a monument built by king Bhoja at Ujjayinī. 59.23.

सरस्वतीभाण्डागार m. a library. 129.22-23.

सर्वकरणी f. one of the 72 arts mentioned in the text to have been learnt by Āma, the king of Gopagiri, who is stated in PK. to have flourished in the 9th cent. of the Vikrama Era. 28.12. [A Jaina technical term.]

सर्वज्ञपुत्रक m. lit.: 'the son of an Omniscient one'.

[1] an epithet of the great Jaina pontiff Siddhasena Divākara. 16.23, 24.

[2] an epithet of Bappabhaṭṭisūri. 41.10.

सर्षपविद्या f. 'the mustard-lore'. 17.11. [As stated in the text, when required, one conversant with this lore may recite the charms and throw mustard-seeds in some reservoir of water. As many horsemen as the number of mustard-seeds thrown in water, equipped with 42 weapons, would spring forth therefrom. After killing the enemies the horsemen would disappear. This lore has been considered by PK. as one of the *Rahasyavidyās* or secret lores. Siddhasena Divākara is stated here to have acquired this lore.]

सविधस्थ adj. standing near by. 27.4.

संहनन n. constitution of bones in the body. 53.8-9, 9. *Vide* वज्रऋषभनाराचसंहनन.

सांकलीयालीपद्या f. N. of a *padyā* or path for ascending mt. Giranāra. 48.29. *Vide* पद्या.

सांठक m. a reed. **सांठक**सौधमेकं कृतम् 99.3. cf. Guj. सांठो; Hindī साँटा.

साधर्मिक m. a follower of the same religion, *i.e.*, the Jaina religion. 5.23; 48.11,12; 94.28; 95.26; 97.15; 98.10; 113.28. [A Jaina technical term.] cf. Guj. सामीभाई, स्वामीभाई. *Vide* साधर्मिकवात्सल्य; also *vide* PC.

साधर्मिकवात्सल्य n. distribution of gifts among the followers of one's own religion. 5.23 ; 48.11, 12 ; 97.15 ; 98.10 ; 113.28–29. [A Jaina technical term.] cf. Guj. सामीवच्छळ. *Vide* साधर्मिक.

सामाचारी f. virtuous conduct befitting a monk.
अष्टवर्षं निजं बालमपि व्रतमजिग्रहत् ।
सामाचारीमपि प्राज्ञं किञ्चित्किञ्चिदजिज्ञपत् ॥ 22.11. [A Jaina technical term.] *Vide* समाचारी.

सामाजिक m. a member of an assembly. 37.32–38.1.

सामानिक m. a type of gods as prosperous as Indra. 14.29 ; 59.4. [A Jaina technical term.]

सामायिक n. the first initiation to a religious vow to avoid all censurable thoughts, words and actions either for a fixed period or for the whole life ; one of the six *āvaśyakas* for a Jaina. 19.13 ; 53.2. [A Jaina technical term.]

सांयात्रिक m. a sea-faring merchant. 85.15-16. *Vide* PC.

सार adj. excellent. **सार**कतिपयपुरुषवृतः- 32.16 ; अहो **सारं** सारस्वतम् ! 35.9 ; **सारं** हारमेकं सह गृहीत्वा 46.26 ; हारान् **सारान्** रचयन्ति 86.27 ; भोजनवाराः **साराः** प्रतिसदनम् 91.25 ; **सारं** सैन्यं कृतम् 103.19 ; दीयतां धनाश्वादि **सारम्** 103.30 ; **सार**सुभटयुक् 104.11 ; बोहित्थानि **सार**वस्तुपूर्णानि 109.15 ; **सारा**श्वलक्षेण सह 117.20 ; **साराश्व**° 125.11-12. cf. Guj. सारुं.

सार्वज्ञ n. Omniscience. 16.28.

साहणसमुद्र m. an epithet of Śaṅkha, the king of Lāṭa ; lit. : 'ocean of armies'. 108.20. [The epithet was given to him on account of his possessing a huge army. Pkt. साहण is from Skt. साधन 'an army'.]

साहाय्य m. a helper. प्रासादं कारयामहे । यदि यूयं **साहाय्याः** स्यात । 122.7.

सिद्धसारस्वत adj. one who has propitiated Goddess Sarasvatī by chanting the Siddha-Sārasvata charm. 21.6 ; 31.7 ; 58.10. *Vide* सिद्धसारस्वतमन्त्र.

सिद्धसारस्वतमन्त्र m. a charm for propitiating Goddess Sarasvatī. 61.22-23. *Vide* सिद्धसारस्वत.

सिद्धिगमन n. attaining salvation. 53.7.

सिमिसिमायमाना adj. burning with a peculiar sound. 46.22. cf. Guj. समसमती.

सीकरि f. *same as* श्रीकरी. 132.26.

सीमालभूपाल m. a neighbouring king ; lit. : 'kings ruling near the boundaries *i. e.* सीमा of one's kingdom'. 17.20-21. *Vide* PC.

सुखासन n. a type of litter. 9.9 ; 16.1 ; 121.2 ; 129.27 ; 132.25. [This is different from पालखी and वाहिनी, as in the last two places they are separately mentioned in the same context.] *Vide* PC.

सुखासिका f. happiness, joy. तत्र लेप्यमयी प्रतिमाऽऽस्ते । तत्र स्नात्र**सुखासिका** न पूर्यते श्रावकाणाम् । तस्मादनेन राया रीरीहेममयीं स्नात्रप्रतिमां निर्मापयत । 112.9-10.

सुधर्मा f. N. of the assembly-hall of Indra. 59.3.

सुरत्राण m. a Sultan. 57.21 ; 58.3 ; 117.13, 18 ; 118.3, 5 ; 119.6, 9, 14, 29 ; 120.5 ; 133.12, 15, 16, 20, 23, 27, 28. *Vide* PC. सुरताण.

सुवर्णसिद्धि f. a miraculous attainment by which one can change baser metals into gold. 83.8. *Vide* हेमविद्या, हेमसिद्धिविद्या; *vide* also PC.

सूक्ष्मसम्पराय m. a type of *cāritra* wherein the *kaṣāyas* like anger etc. have no scope at all, but *lobha* or greed is still there in a very subtle form. 53.6. [A Jaina technical term.]

सूक्ष्मेक्षिका f. precision, accuracy. 4.9.

सूतिका f. a mid-wife. 20.4.

सूत्रकण्ठ m. a Brāhmaṇa ; lit. : 'one who has worn the sacred thread on one's neck'. 67.20.

सूत्रणा f. a stratagem, a plan. 20.6.

सूत्रधार m. [1] an architect. 122.16, 28, 29 ; 123.2, 3 ; 124.6.
[2] a sculptor. 81.11, प्रथमयामे **सूत्रधारः** प्राहरके स्थितः । तेन काष्ठपुत्रिका तरुणीसदृशी कृता समग्राऽपि । 12 ; तदा **सूत्रधारेणै**केन दारवी कुमारदेव्या मातुर्मूर्तिर्मैहन्तकायनवीनघटिता दृष्टौ कृता । 114.32.
[3] an artisan. 119.18 ; **सूत्रधाराणां** सप्तशती घटयति घाटम् 122.18, 20, 23 ; 123.15-16, 16, 17. cf. Guj. सुतार, सुथार 'a carpenter'.

सूर adj. brave. 44.11 ; 115.25.

सूरिगुण m. pl. the qualities of a Jaina pontiff. भद्रबाहुश्चतुर्दशपूर्वी **षट्त्रिंशद्गुणसम्पूर्णः सूरि**रासीत् । 2.17. For details *vide* Abhidhānarājendra, VII, p. 1071. *Vide* PC.

सूरिमन्त्र m. an ancient charm, with miraculous effects, repeated by *Sūris* or Jaina *ācāryas*. सूरीणां **सूरिमन्त्र**प्रभावाद्वस्त्राण्येव नीलीभूतानि न पुनर्वपुः । 8.3-4 ; **सूरिमन्त्र**स्मरणपरान् श्रीहरिभद्रान् दृष्टवान् । 25.27. [A Jaina technical term.]

सैन्यक m. a soldier. ग्रामाः **सैन्यकै**र्भक्ष्यन्ते 99.19.

सोमवार m. Monday. 50.22, 23 ; 51.2.

सौधर्म m. N. of the first heaven (according to Jaina cosmology). 78.7. *Vide* PC.

सौवर्णटङ्कक m. a gold coin. 29.21. *Vide* टङ्कक, हैमटङ्कक.

स्थगिका f. a box. 80.17. *Vide* PC.

स्थगिकाधर m. a betel-box-bearer. 33.14; **स्थगीधर** m. 32.25, 28, 29; 33.4.

स्थान n. a point, a thing. द्वादश**स्थानानि** 53.7.

स्थाल n. a large plate. 100.10, 11, 14. *Vide* PC.

स्थाली f. a dish, a plate. 5.24; 6.14; 13.25. cf. Guj. थाळी.

स्नात्र n. the ceremony of bathing an idol. 95.2; 96.28; **स्नात्र**सुखासिका 112.9; **स्नात्र**प्रतिमा 112.10; 119.2. [A Jaina technical term.]

स्पर्द्ध n.? competition. **बद्धस्पर्द्ध**भरा: 123.12.

स्पर्शपाषाण m. a touch-stone, a kind of stone supposed to turn everything it touches into gold. 57.16; 58.2.

स्फुटितचनक m. gram baked in hot sand. 57.26-27. cf. Guj. फोडेला चणा.

स्फूर्जित adj. overwhelmed. राज्ञा भुवनप्रज्ञा**स्फूर्जितेन** (v.l. स्फूर्त्तितेन, स्फूर्तिज्ञेन) 10.4.

स्फोटिक m. a sort of skin-disease. 83.4. [Here it is stated to be of 108 types.]

स्वदृष्टौ आ+√ह्वे to give audience. वादिना तं श्लोकं श्रुत्वा द्वारस्थद्वारेण भाणितं राज्ञे—दर्शनमेव भिक्षुरीहते नार्थम्। ततो राज्ञा **स्वदृष्टौ आहूत:**। 20.22-23.

स्वापतेय n. wealth, property. 102.33.

√हक्क to drive away with a loud cry. पित्रा **हक्कितो** रुष्टो देशान्तरमसरत् 7.10; तत: सङ्घेन **हक्कित:**। क्रुद्धो गत्वा बौद्धानां मिलित:। 10.30; राज्ञा **हक्कितो** गतो गृहम् 57.24; सा तेन **हक्किता** हता च। याहि रे दु:खं गृहीत्वा इत्युक्ता च। 82.15; वणिजि पश्यति वीरमो [आकार्य] **हक्कित:**—का ते चर्चा, यदयं त्वदधिकं करोति? अस्माकं न्यायं न वेत्सि। दूरे भव; पुनर्मद्दृष्टौ हि नागन्तव्यं भवता। 124.24-25. cf. Deśī हक्क; Guj. हाकवुं; Hindī हाँकना; Mar. हाकणें.

हक्का f. a loud cry. °ग्रामण्यश्चिरसञ्चितं धनं **हक्कयैव** दण्डिता: 103.19-20. cf. Deśī हक्का; Guj., Mar. हाक. *Vide* PC.

√हक्कार् to summon loudly. व्याघ्रराजं **हक्कारय** 50.16. cf. Pkt. हक्कार; Guj. हकारवुं, हकालवुं; Hindī हंकारना; Mar. हकारणें.

हज n.? a pilgrimage to Mecca. 132.24; **हजयात्रा**र्थिनी 119.9, **हजयात्रायै** 13, **हजयात्रे**च्छा 16. cf. Arabic 'hajj'.

हट्ट n. [1] a market. °देशास्तदा तीर्थानां चिरं पूजोपयोगिनो **हट्टाद्याया:** प्रक्लृप्ता: 43.5.
[2] a shop. 23.15, 16; उद्घाटे **हट्टे** 25.27; **हट्टपङ्क्ति** 68.14; **हट्टानि** 122.13.
Vide PC.

हट्टिका f. a small shop. पूग**हट्टिका** 98.8; नेयं वद्रूआख्या तव **ग्रामहट्टिका,** क्षत्रियाणां सङ्ग्रामोऽयम् 108.28. cf. Guj. हाटडी.

हरसिद्धि f. N. of a mother-goddess. 78.25.

हस्ते √कृ to win over. इत्यादि दृढं मृदुसारं निगद्य **हस्ते कृतो** राजा 127.14-15. cf. Guj. हाथ करवुं.

हालिक m. a farmer. 35.4. cf. Guj. हाळी.

हिमगृह n. a summer-house. 92.22.

ही ind. showing emphasis. राजपुत्रो जातमात्रो ग्रामाद्दूरे क्षिप्तो **ही** 20.7. cf. Hindī ही.

√हृ (causal) to be defeated. द्वयो: कोऽपि न **हारयति** न जयति च 35.30; राजा हृदयेऽ**हारयत्** 58.6. cf. Guj. हारवुं; Hindī हारना.

हेमन् n. a gold coin. 29.29; 48.26; 50.19, 20; 55.25; 57.21; 61.4, 5; 88.27; 90.2, 14, 18, 19, 20; 107.31; 111.30; 120.14; 125.1. **कनक** n. 92.12. **हेमनाणक** n. 20.29.

हेमविद्या f. a miraculous lore which could change any metal into gold. तत्रैकं पुस्तकं छोटयित्वा वाचयन्नाद्यपत्र एव द्वे विद्ये लभते स्म। एका सर्षपविद्या; अपरा **हेमविद्या**। 17.10-11; **हेमविद्या** पुनरक्लेशेन शुद्धहेमकोटी: सद्यो निष्पादयति, येन तेन धातुना। 17.13-14. [This lore appears to be in the form of a *mantra.*] *Vide* सुवर्णसिद्धि, हेमसिद्धिविद्या.

हेमसिद्धिविद्या f. *same as* सुवर्णसिद्धि. तत्र प्रभुणा गाथायुगलेन स्तवनं बद्धम्। तत्र **हेमसिद्धि-विद्याऽ**वतारिताऽस्तीति वृद्धा: प्राहु:। नागार्जुनेन च रस: प्रारब्ध:। 13.28-29. *Vide* हेमविद्या.

√हेर् to spy. एकदा **हेरयामि,** किमिमौ समाचरत:। 65.3, राज्ञा **हेरितो**ऽहम्। अपराधी लब्ध:। 65.10. cf. Deśī हेर; Guj. हेरवुं; Mar. हेरणें.

हेरिक m. a spy. भीमसिंहसैन्य**हेरिकै**र्गत्वा तज्ज्ञात्वा 106.22. cf. Guj. हेरक, हेरु.

हैमटङ्कक m. a gold coin. 31.4; 37.14. *Vide* सौवर्णटङ्कक.

III. Purātanaprabandhasaṅgraha

This collection of ancient Prabandhas was published in 1936 A.D. as No. 2 of the Singhī Jaina Series. The full name of the work is "Prabandhacintāmaṇi-sambaddha-Purātanaprabandhasaṅgraha" and was published as part II of the PC. As stated in the Introduction by Muni Jinavijayajī, the learned editor, it is a compilation of Prabandhas allied to the contents of the PC. from 5 MSS. of unknown authorship and, containing as it does both historical and legendary matter, is important for the study of ancient history and culture of Gujarāta.

At least some of these Prabandhas were composed in 1290 V.S. (c. 1232 A.D.) by Jinabhadra for Jayantasiṃha, son of minister Vastupāla. Ms. P is dated 1528 V.S. (c. 1470 A.D.), mss. B and BR appear respectively to be at least 400 and 250 years old; ms. G is inferred by the editor to have been written in the reign of Emperor Pherozeshah after 1407 V.S. (c. 1349 A.D.); while the age of ms. Ps appears to be earlier than 1500 V.S. (c. 1442 A.D.).

Some Prabandhas from ms. B not pertaining to the contents of PC. have been separately grouped and printed as an Appendix to the Introduction. The matter of pp. 116-134, containing a sort of summary of some of the Prabandhas of the PC., is taken from a sixth ms. about 300—400 years old.

The language appears to be more simple and archaic than that of PC. and PK. and a few of these Prabandhas seem to be older than both PC. and PK. upon which their authors might have drawn.

The references are, as usual, to the pages and lines in the text of the Purātanaprabandhasaṅgraha (PPS.) referred to above. The references from the Appendix to the Introduction as well as a few from the footnotes to the Introduction are preceded by the term "Int." so that they can easily be distinguished from those from the text proper.

अकूपार m. an ocean. अधीत्य ७२ कलाऽ**कूपार**पारंगत: 129.2. *Vide* PC. कूपार.

अखर्व adj. great. **अखर्व**जडबुद्धि: 64.4. *Vide* PK.

अगर m., n. Aloe-wood, Agallochum. चन्दनं पट्टकूल**अगर**काष्ठानि च बहूनि सन्ति। 89.8-9. cf. Guj. अगर.

अग्निशकटी f. a fire-hearth. 122.26. *Vide* PC.

अङ्ग n. N. of a type of scriptural texts of the Jainas. शासनदेवी रात्रौ प्रभुं जगौ—यद्**ङ्ग**द्वयं मुक्त्वा नवाङ्गानां वृत्तिं कुरु। 95.14. [Abhidhānarājendra explains the term thus: "लोकोत्तराणि प्रवचनस्य द्वादश अङ्गान्याचाराङ्गादीनि"—Vol. I, p. 36ª. For further details *vide* pp. 36 ff. of the same. Originally there were 12

Aṅga texts. The 12th Aṅga *viz. Dṛṣṭivāda* (which contained the Pūrvas) being lost 11 Aṅgas are extant. A Jaina technical term.]

अञ्जनीरोग m. a sty, *i.e.*, a small sore swelling on the edge of the eye-lid. 79.28. cf. Guj. आंजणी. *Vide* पीलूकुलीयक.

अटक m. a captive? नृपोऽप्यन्तस्थो धृत:। सुवर्णनिगडे क्षिप्त्वा गजमधिरोप्य धारायामानीत:। धवलगृहेऽपरे सिंहासने निवेशित:। पण्डितपरिमलोऽपि राजवर्गेण सहायात:। राज्ञा भोजेनोक्तम्—पं० उपविशत। परमासनं न मोचयति। "इह निवसति मेरु: शेखरो भूधराणां०"। भोजेनोक्तम्—**कोटक:** (?)। किं तस्य चरितें (तं)। मं(पं)डितेन "अयं वरामेके०" इति उक्ते "जन्मस्थानं न खलु विमलं०" इत्युक्तवता—पण्डित उक्त:—पारितोषिकं याचस्व। देव! अयं नृपतिर्मुच्यताम्। 20.11-15.

अट्ट m. a shop. 44.14; 54.34; 121.13; 123.14. *Vide* हट्ट.

अढारहीउ adj. of eighteen years? अथ श्रीवीरधवलवारके नान्दउद्रीपालित:, **अढारहीउ** बडूउ हरदेव: बडूयाचांचरीयाकस्य शिष्य:। 78.7. *Vide* बडूउ.

अणपन्नी (व्यन्तर) m. a type of the *Vyantaras*. 100.2, 26. [*Vide* Abhidhānarājendra, Vol. I, p. 290ᵇ, which explains अणपन्निय (= अप्रज्ञप्तिक) as under:

"व्यन्तरनिकायोपरिवर्तिनि व्यन्तरभेदे। ते च रत्नप्रभाया उपरितने रत्नकाण्डरूपे योजनसहस्रे अध उपरि च दशयोजनशतरहिते वसन्ति।"]. *Vide* पणपन्नी, व्यन्तर.

अतिशय m. a supernatural power, a miracle. तीर्थत्व**ातिशयेन** 58.20; देव**तातिशयात्** 91.24, तत: स**र्वातिशय**सम्पन्नं तद्बिम्बं ज्ञात्वा 91.27; अत्यन्तशान्तचरिता**तिशयस्तु** वीर: 104.18; अस्या: कुक्षौ पुत्ररत्नद्वयम**तिशायि** विद्यते, यज्जिनशासनप्रभावकं [स्यात्]। 54.1. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK.

अत्रार्थे adv. for this purpose. 45.15.

अद्य कल्ये adv. now-a-days. 45.2; 76.3; 106.2. cf. Guj. आज काल; Hindi आज़ कल.

अद्यदिन m., n. today, the present day. 49.25. cf. Guj. आजदिन.

अनडुह् m. an ox. उच्छृङ्खलं विचरतां भुवि निर्गुणत्वात् युष्मादृशाम**नडुहां** परिरक्षणाय॥ 28.14.

अनन्त m. a sacred thread having 14 knots, on which Lord Ananta, *i.e.* Viṣṇu, is invoked. तदनु कूर्चालसरस्वतीत्येवंविधानि बिरुदानि पठ्यमानैर्ब्राह्मणैर्मक्षिकाजालमिव वेष्टित:। **अनन्तबन्धनं** कृतम्। 54.35-36; 55.4, भगवन्! एवं भवति यदि सारा न क्रियते। शिक्षां यच्छत। [आदाव**नन्तम**पाकुरु। तस्मिन् दूरीकृते, तव कुले कोऽपि माहेश्वरो न जात:। अत: श्रावकत्वमङ्गीकुरु] आदाव**नन्तो**ऽपाकृत:। तत: श्रावकत्वं जातम्। 55.13-14. [The ceremony of worshipping and tying this thread on the right arm is known as *Ananta-bandhana* and is performed on the day of *Anantacaturdaśī viz.* the 14th day of the bright

half of the month of Bhādrapada. Vide for details *Smṛti-kaustubha* of Anantadeva, p. 170 (N. S. Edn.). The ceremony is not so prevalent in Gujarāta but is still performed by Mahārāṣṭrian Brāhmaṇas. The *Ananta-bandhana* of the text, therefore, appears to denote Brāhmaṇism.]

अनशन n. fast unto death. 16.24; 31.31; 33.21, 34; 37.22; 43.27; 44.23-24, 24; 52.32; 53.21; 65.7, 9; 68.23, 24, 30; 69.1; 70.30; 94.26; 95.21-22; 105.24; 123.24; 124.26, 29; Int. 29.7, 16, 19. [A Jaina technical term.] *Vide* अनशनमरण; also *vide* PC., PK.

अनशनमरण n. death after religious fasting. 16.32. [A Jaina technical term.] *Vide* अनशन.

अनुपदम् √जन् to be on the heels of, to pursue closely in order to catch. देव! शासनसर्वस्वमादाय द्वौ श्वेताम्बरौ नष्टौ। नृपस्तु **अनुपदं जातः**। 105.9. *Vide* अनुपदिक.

अनुपदिक adj. one following closely. विवरे देवीहरिसिद्धिक्षिप्तो दीपः पतन् मया **दृष्टः**। तस्या**नुपदिके**न मयापि झम्पा दत्ता। 5.31. *Vide* अनुपदम् √जन्; also *vide* PC. पदिक.

अन्तःपुर n. a resident of a king's harem, a queen. तस्य राज्ञो**ऽन्तःपुर**सहस्र ५। एवं ३६००० पिण्डविलासिन्यः। मुख्यदेव्यश्चतस्रः। 24.25; कस्यापि राज्ञो**ऽन्तः-पुर**द्वयम्। एकया महे गन्तुकामया निजाभरणपेटिका कस्याश्चिन्निजसख्याः समर्पिता। 114.1-2. *Vide* PK. अन्तःपुरी.

अन्तरान्तरा ind. occasionally, at intervals. 38.12; 51.30. *Vide* PK.

अन्तर्धन n. private property. एकं श्रीनेमिने, एकं श्रीचन्द्रप्रभाय, द्वयमात्मनो**ऽन्तर्धनं** दध्याः। बाह्यधनमपि तव प्रचुरमस्ति। 43.27-28.

अन्तस्थ adj. remaining inside (the cage). 20.11. [A spelling peculiarity.]

अन्धकारपट m. a garment or blanket which makes the wearer invisible to other eyes, the invisible cloak. 3.2. [Folklore tells us that king Vikramāditya of Ujjayinī was fond of moving out in the streets of the capital at night putting on the *Andhakārapaṭa* in order to learn the true condition of the people.] cf. Guj. अंधारपट, अंधारपछेडो. *Vide* PC. वीरचर्या.

अन्धगड m. a head-less boil, lit.: 'a blind boil'. लूता द्विचत्वारिंशत्, **अन्धगडाः** सप्तविंशतिः, स्फोटिका अष्टोत्तरं शतं, विद्रूराणि दोषाश्च सर्वे व्यनेशन्। 9.32-33. *Vide* PK.

अन्धारी f. a solitary confinement; lit.: 'a dark (room)'. नृपेण भेदभयात् **अन्धार्यां** क्षेपितः। 86.29. cf. Guj. अंधारी exactly in this sense.

अपवरक m. the inner apartment of a house. 9.26; 16.19; पृथग्। स्तोकमपि स्थानमर्थ्यताम्। तेन **गृहद्वारेऽपवरको** दर्शितः। तत्र भूमिशुद्धिं कृत्वा यावद्द्वारं ददाति तावन्निधानं निर्गतम्। 32.17-18; 76.1. *Vide* अपवरिका, उपवरक, उपवरिका; also *vide* PK.

अपवरिका f. *same as* अपवरक. प्रतिदिनं रात्रौ सप्ता**पवरिकाः** सुवर्णाः करोति। 6.7, 30-31. *Vide* उपवरक, उपवरिका; also *vide* PK.

अबोटिक m. the priest of temples of goddesses (like Kaṇṭeśvarī etc. where animal-sacrifices were performed). 41.27-28, 32. *Vide* अबोटिन्; also *vide* PK.

अबोटिन् m. *same as* अबोटिक. पश्चाद् व्यापारे जातेऽर्बुदे श्रीमाता**ऽबोटी**पार्श्वाद्विमलवसहिकोपरि मूल्येन भूर्गृहीता द्रम्मैराच्छाद्य। 52.32-33. [टी for टि is evidently a scribal error. A sub-caste of the Brāhmaṇas in Dwārikā is known at present as अबोटी.] *Vide* अबोटिक.

अभय m. absence of fear. राज्यं मया दत्तं राज्ञे, [जीवे]**ष्वभयः**। 11.17. [A gender peculiarity.]

अभिग्रह m. a religious vow. 12.28; 32.32-33, 33; 59.3; 68.33; 75.19, 21; 80.4, 5; 95.17; 98.24; 124.22, 29. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

अमारि f. non-killing. तस्या **अमारि**दोहदो जज्ञे। स पित्रा पूरितः। 33.4; 41.26, 27; 42.11, 12; 43.32. [A Jaina technical term.] *Vide* अमारिका; also *vide* PC.

अमारिका f. *same as* अमारि. 43.20.

अम्बिली f. a tamarind tree, Tamarindus indica. 95.24. cf. Pkt. अंबिलिया; Guj. आंबली.

अम्बुचीच m. N. of the king of Hastikalpapura, who is stated to have been deaf and dumb. When thirsty, he uttered the word "अम्बु" and when hungry, the word "चीचु". Hence his name. He is stated here to have been a contemporary of Kṛṣṇa and Vidura. 108.10, 16, 24, 26. cf. Deśī चिच्चणा and चिचणी, "a flour-mill". *Vide* चीचु.

अर्क m. the Calotropis Gigantea tree. ततस्तेन सर्पवान्तगरललिप्ता**र्कपत्राणि** भक्षितानि। 22.29, 34. cf. Guj. आकडो.

अर्हत् m. the highest divinity of the Jaina religion, the *Tīrthaṅkara*. 42.33. [A Jaina technical term.]

अलिका f. a caterpillar. ततो राज्ञा ताम्बूलमध्ये**ऽलिका** विलोक्य स्मार्त्ताः शुभमरणं पृष्टाः। 13.4-5. [This records a belief that on the sight of an *alikā* in the betel-leaf to be eaten one would become conscious of the death that was drawing near.] cf. Guj. इयळ, इयळ; Mar. अळी.

अव + √कृ — to cry out. सुरत्राणेनोचे-कुतोऽस्मिन् प्रस्तरे पादं न ददासि ? तेनोचे— महावीरोऽसौ कथ्यते । सुरत्राणोऽवकृयद्य[थ]सातीदृग् नाम बिरुदं धत्ते तदा कस्मान्मौनेन स्थितः । Int. 30.30-31.

अवट m. a pit, a well. 27.20 ; 127.13. *Vide* PC., PK.

अव + √तृ — (causal) to take off from the body (as an ornament). द्वारभट्टस्य तस्मिन् शृङ्खले दत्ते नृपेणोक्तमवतारय । 40.31. cf. Guj. उतारवुं. *Vide* उद् + √तृ.

अवदात n. brilliance, excellence, glory. मद्द(० स्य ?)वदातवती विज्ञप्तिका निमन्त्रणार्थं प्रहिता । तत्रेदं काव्यम् —

इदं ज्योतिर्जालं जटलितविहायःस्थलमलं
सखे मा माणिक्य प्रथय परितः सर्वहरितः ।
अयं गुञ्जापुञ्जाभरणसुभगं भावुकवपुः
पुलिंद्राणा(० दाना ?)मिन्द्रस्तव नहि परीक्षाक्षममतिः ॥

तथापि सूरयो नायाताः । तदा द्वितीयविज्ञप्तिकायां श्लोकोऽयं प्रहितः । तद्यथा "जडसङ्गमे प्रहर्षी (?) द्विजिह्व जनवल्लभोऽतितुच्छपदः । वटकूर ० ।" अनेन श्लोकेन सूरयो रुष्टाः । तत आशीर्वादे विशेषावदाते श्लोकोऽयं प्रहितः—

वंशार्द्धर्द्धपरिस्फूर्त्या रे पिञ्जन ! विजृम्भसे ।
गुणालीजन्महेतूनां तूलानां हृद्विपाटयन् ॥ 76.24-33.

अवधि m. knowledge by which one can see objects up to a particular अवधि or distance. 97.14, 15; 100.27. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

अवलगा f. service, attendance. श्रीबीसलदेवस्याग्रेऽवसरे जायमाने रागानभिज्ञस्य राज्ञः रागसङ्केताः कृताः सन्ति श्रीनागलदेव्या । श्रीरागस्य शरीरं, वसन्तस्य कुसुमं, भैरवस्य भेरीरवः, पञ्चमरयाङ्गुलिपञ्चकं, मेघरागस्याकाशः, नट्टनारायणस्य चक्रं, कानडा कर्णः, धनासी धान्यं, नाटसारि पासकः, सोरठी पश्चिमा, गूर्जरी सिंहासनं, देवशाखायां द्वारशाखादर्शनम्—एवम् । एकदा कोऽपि बहुकारः समागतो देवशाखायामवलगां करोति । राजा रागं न वेत्ति । राज्ञी तु वारं वारं द्वारशाखां दर्शयति । एवं बहुकारेणोक्तम्—राज्ञि ! भवती चेत् द्वारशाखां विदारयति, ततोऽपि राजा न वेत्ति । 79.1-6; एवमुक्ते तया मन्दं २ द्रव्यं पितृगृहे प्रविष्टं कृतम् । एकदा निशि गृहं ज्वालितम् । तदनु निर्धनतयात्मचतुर्थकुटुम्बं निःसृतम् । कस्मिन्नपि नगरपाद्रे सम्बलमिषेण पिता गतः, मातापि गता, सोऽपि तां विहाय गतः । सा तु द्रव्यबलेन राजकुमारवेषं विधायावलगां जग्राह ।.... त्रयमपि तया सङ्गृहीतम् । 112. 26-29; ततो दत्ता हस्तिपदरक्षा । ततश्चतुष्पथे लोकैः सह कलहं कृत्वाऽऽगतः । ततो राज्ञा कस्यापि पूर्वव्यापारिणो नित्यमवलगां विदधतः पदभ्रष्टस्य हस्तिपदे रक्षाव्यापारो दत्तः । 115. 22-24. [In the first quotation it is mentioned that the songster was attending upon the king by singing the musical mode of देवशाखा which is popularly known as देशाख.] cf. Deśī ओलग्गा; Pkt. ओलग्ग; Old Guj. ओलग; Old Mar. ओलग, वोळग, वोळगवट; उलिग; Modern Guj. ओळग; Kannaḍa ऊळिग; Mar. ओळगणें. *Vide* उलगा, ऑलगा: *Vide Śabda ane Artha*, p. 152 for details about the derivation etc. of this vocable.

अव + √ लोक् — to need, to require. नृपदर्शनमवलोक्यते 23.17. *Vide* वि + √ लोक्.

अवलोकनासिखर n. N. of a शिखर or peak of mt. Raivata, modern mt. Giranāra. अवलोकनासिखरमारुह्य दिशावलोकनं कृतं सिद्धेशेन । 34.15.

अवष्टब्धिनी f. a binding, a bond. यदि काऽपि शक्तिर्भवति तदा कार्यम् । अत्र न काऽप्यवष्टब्धिनी । 52.31-32.

अवसर m. a festival. किमेष देवतावसरोऽवसरकः ? 17.21; स्नानं शृङ्गारं च विधाय देवतावसरमकरोत् 25.15; 47.14; 57.8, 17; स्नात्रावसरे 75.9-10; श्रीसिद्धराजमुकुटावसरे 132. 8-9. *Vide* देवतावसर; also *vide* PC., PK.

अश्ववार m. a horseman. 39.30; 55.27; 56.12, 16; 59 24; 83.13, 14. *Vide* PC., PK.

अश्वानवीरक्रिय — ? तन्नागपुरप्रत्यासन्नमकडाणाग्रामे मम्माणीनामखाणौ बिम्बं निष्प..........स्ते मूले द्रामलक्ष एकं व्ययति । तत्राश्वानवीरक्रियेण (?) क्रीत्वा बिम्बमानीयताम् । 99.22-24.

अष्टापद n. a *tīrtha* or a holy place of pilgrimage on a mountain of that name (according to Jaina Cosmology). 42. 31. *Vide* PC.

अष्टाह्निका f. a religious ceremony for eight days (wherein the Jainas observe fast). 92. 14. [A Jaina technical term.] *Vide* PK. अष्टाहिका.

अस(सि)णिदेवी f. N. of a mother-goddess. 102.5.

अस्माकीन pronoun. our. रणभग्नस्य नृपाधमस्य मुखमस्माकीनानि पात्राणि द्वारभट्टादीनि न पश्यन्ति । 79.23. [A spelling peculiarity.] *Vide* आस्माक.

आई f. a mother. 118.15. *Vide* PC.

आईधूया f. mother's daughter. 118.15. *Vide* PC. आईधुआ.

आकली f. colic, gripes. अन्त्ययात्रायां मह वस्तुपालस्य आकेवालीयसरसः पाल्यां आकली समेता । तत्र स्थितो मन्त्री । भूमौ मुक्तः । 78.1-2. cf. Guj. आंकडी. *Vide* उदरवाढि.

आकृष्टिविद्या f. the miraculous lore which enabled one to attract any object from any place towards oneself. 47.9, 14; 75.25. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., and PK. आकृष्टिलब्धि.

आ + √ गम् — to know, to learn. यस्याष्टादशपुराणानि अष्टौ व्याकरणानि चउपईबन्धेन मुखपाठेनागच्छन्ति । 78.10. cf. Guj. मोढे आवडे छे.

आघाटे √ दा — to grant a gift of land with unconditional right of ownership. राज्ये प्राप्ते कालिङ्गीयको नाम्ना ग्रामो दत्त आघाटे तस्मै । 46.13. cf. Guj. अघाटे देवुं, अघाट देवुं.

आघे adv. far, at a distance. षण्मासावधि भोगकरणेन श्रीवज्रस्वामिध्यानेन सर्वान् व्यन्तरान् आत्मायत्तीकृत्य षण्मासान्ते काप्याघे (!) कपर्दिनि क्रीडार्थं गते, नूतनकपर्दिवचनेनाद्यबिम्बमुत्थाप्य नूतने स्थापिते, तदधिष्ठायके नूतने कपर्दिनि कृते, आद्य आरार्टिं मुक्तवान् । 101.18-20. cf. Guj. आघे.

आ + √ चल् — (causal) to set in motion. चतुर्थस्य शिरसि सार्द्रीकृते क्षुरमाचालयन्नस्ति 21. 12-13.

आचाम्ले m. a religious vow observed by the Jainas to take only boiled food which contains no fatty substances or salt. 29. 8 ; 75. 19 ; 95. 17, 20 ; Int. 30. 7. [A Jaina technical term.] *Vide* आम्बिलवर्धमानतपस्; also *vide* PC., PK.

आचोरितरब्बाक adj. one who has stolen gruel. श्रीसिद्धस्ते श्रुत्वा तमाचोरितरब्बाकबाहडेन नोमा (?) पत्तने मुहडासाप्रतापमल्लपत्नी बा० ऊमादे बन्धुर्वणिगट्टे । 123. 13-14. [रब्बाक < Guj. राब ? This is an adjective of a man called Bāhaḍa.] *Vide* रब्बाक.

आत्मन् pronoun. pl. we. नैवात्मनां राजभयम् । 75. 12. cf. Guj. आपण, आपणे, आपणु. *Vide* for details of derivation and shades of meaning *Śabda ane Artha*, pp. 67-70.

आ + √ धा to take, to hold. प्रसादमाधातु गुरवः । 91. 16; स्वयं खड्गमाधाय छत्रं स्थितः । 109. 5.

आमिम् ind. probably this is the same as आम्, the interjection of assent or recollection. गुरवो विज्ञप्ताः — एकोऽहमामि आतमपञ्चमो भूत्वा समागमम् । 106. 34.

आमलसारक n. a flat fluted melon-shaped member usually at the summit of the spire of a temple. 45. 15. [In Old Guj. also the word आमलसारक is fairly current. *Vide* e.g. *Prācīna Gurjara Kāvyasaṅgraha* (G. O. Series no. XIII), p. 4, *Revanta-girirāsu* (cir. V. S. 1277), I. 10:

मोलवमंडलमुहमुहमंडणु ।
भावडसोहु दालिधुखंडणु ।
आमलसारसोवन्नु तिणि कारिउ ।
किरि गयणंगणि सूरु अवयारिउ ।
अवरसिहरवरकलस झलहलइ मणोहरे ।
नेमिभुयणि तिणि दिठ्ठइ दुह गलइ निरंतर ॥

आम्बिलवर्द्धमानतपस् n. a serious and continued type of the *ācāmla* penance. 68. 32 ; 80. 4. [A Jaina technical term.] *Vide* आचाम्ल ; also *vide* PK.

आरनाल n. a sour gruel made from the fermentation of boiled rice. 92. 20 ; 94. 3.

आरम्भण n. seizing, killing. 27. 13.

आराटि f. a loud cry of sorrow, wrangling. यदि न मन्यते तदा खड्गं कर्षयित्वा वाच्यम्—याहि नो वा मारयिष्यामि । अहं खड्गेऽवतरिष्यामि । तथाकृते स आराटिं कृत्वा प्रणष्टः । तत्र देवकुल्यां क्षेत्रपालः स्थापितः । 52. 17-19; प्रातिवेश्मिकया श्वश्र्वग्रे निवेदितम् । वैश्वदेवेऽपूजिते द्विजेष्वभुक्तेषु शूद्राणामन्नं दत्तम् । एषा वधूः न सामान्या । तयाऽऽराटिः कृता । सोमभट्टे समायाते उक्तम् । तेन तातादिना ताडयित्वा निष्कासिता । 97. 32-98. 2; तदधिष्ठायके नूतने कपर्दिनि कृते, आद्य आराटिं मुक्तवान् । तदनुभावात्पर्वतो द्विधा जातः । ध्वजारोपणप्रस्तावे

जावडी भार्यासहितः प्रासादोपरि नृत्यन् आद्यकपर्दिनोत्पाट्य वैताढ्यपर्वते उत्तरश्रेण्यां नीतः । 101. 19-20. cf. Deśī आरडिअ, आराडी; Pkt. आरड, राडि; Old Guj. आरडिइ; Guj. आरडवुं, राड्यं, राडं; Hindī राढ; Mar. राड. *Vide* आराडि.

आराडि f. *same as* आराटि. इतः पूर्वकपर्दी आयातः । बिम्बपरावृत्तं दृष्ट्वा आराडिं विधाय निस्सृतः । तदा पर्वतस्तु द्विधा जज्ञे । 100. 10-11.

आराधना f. meditation with a vow (when one 's end is drawing near). 124. 24. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK.

आरासण n. N. of a town. 30. 17; 31. 7; आरासणीय 30. 16; अरासण 31. 6. *Vide* PK.

आरोग्यता f. freedom from disease, health. कुष्ठी जातः । ...... यदि भणसि ततस्तवारोग्यता दीयते । 114. 19.

आलक m., n. ? a corner ? ममेति मनोरथ आसीत् । यद्यत्र विमलवसह्यां आलकेऽपि बिम्बं लघ्वपि करिष्यामि । 52. 30-31; तत्रेति मनोरथ आसीत् । यद्यत्रालके एकं बिम्बं स्थापयामि तदा भव्यम् । 53. 21-22. cf. Guj. आळो, आळियो, आळियुं 'a cravice'.

आलोचन n. confession of crimes before a priest with the intention of undergoing an expiation for the same. प्रभो ! अहमालोचनार्थी गुरूणां सकाशे गतः । मया प्रायश्चित्तं याचितम् । 105. 18. [A Jaina technical term.] cf. Pkt. आलोअण; Guj. आलोयण.

आवश्यक n. N. of an ancient canonical text of the Jainas. एकदा प्रतिक्रमणानन्तरं काऽपि साध्वी आवश्यकं गुणयति । 103. 34. *Vide* PC.

आवारिक n. the ceremony of covering an idol with suitable garments etc. ? [From आ + √ वृ 'to cover'.] तदनु पातसाहिना सङ्घपतीभूय पूजामहाध्वजाऽऽवारिकारात्रिकादिकं कृत्वा...... Int. 31. 31-32.

आवासलेखकवही f. (the job of keeping) record of the accounts of the house-hold. इति श्रुत्वा तिहुणपालस्योलगा प्रारब्धा । तेन आवासलेखकवही दत्ता । ग्रासः कृतः । 53. 33-34. *Vide* लेखक, वही.

आसङ्घ m. confidence, trust. तेन आवासलेखकवही दत्ता । ग्रासः कृतः । आसङ्घे जाते तया पुत्र्या सह प्रीतिरभूत् । 53. 34. cf. Deśī आसंघ (*vide Pāiasaddamahaṇṇavo*, p. 156a).

आस्माक pronoun. our. आस्माकपुत्र्याः 71. 21. *Vide* अस्माकीन.

इका आगला ? appears to be the name of a particular type of *Dramma*. एवं सर्वाङ्क ३ कोटिशत, ३२ कोडि, ८४ लक्ष, ७ सहस्र, ४ शत, १४ लोहडिआ अथवा इका आगला द्राम भीमप्री० । 65. 29-30. [This is a *Drāma* called इका आगला struck by king Bhīmadeva as it is called भीमप्री०.]

इङ्गाल m. a charcoal. हस्ती परवशो जातस्तस्य कलकलोऽयम् । नृपस्तदाकर्ण्य उत्थाय काष्ठपञ्जरे प्रविश्य भुजार्गलां ददौ । छिप्तिपस्तु शनैरपसृत्य 'कथमिहे'त्यार्यां वाणहीतले इङ्गालेन लिखित्वा जैनमप्रैषीत् । 20. 10. cf. Pkt. इंगाल; Guj. इंगार, इंगारो. *Vide* PC. where the word means 'a live coal'.

Pkt. इंगाल and Guj. इंगार-इंगारो also have the sense of 'a live coal'. The present context, however, does not admit this meaning and therefore, it may mean here simply 'a charcoal'.

इङ्गिनी f. a special type of *anaśana*. ततो राज्ञा ताम्बूलमध्येऽलिका विलोक्य स्मार्त्ताः शुभमरणं पृष्टाः। तैरुक्तम्—**इंगिनीं** साधय। तथा विहिते सप्तमदिने स्वर्विमानमायान्तं वीक्ष्य मुदितः। 13. 4-5. [*Abhidhānarājendra*, Vol. II, p. 531ᵃ explains the term thus: "इंग्यते प्रतिनियतदेश एव चेष्ट्यतेऽस्यामनशनक्रियायामितीङ्गिनी श्रुतविहिते क्रियाविशेषे, तद्विशिष्टयावत्कथिकानशनतपोभेदे, च।" A Jaina technical term.]

इत्वर adj. movable. 33. 34.

इभ्य m. a wealthy man. 34. 5, 13; 98. 30. *Vide* PC., PK.

ईछ n. tasting. तेन स्वजीवनार्थं विक्रेतुं कोहलकानि समानीतानि। विक्रेतुं लग्नः। '**ईछ**' सम्बन्धेन नवकोहलकानि गतानि। चत्वारो विलोक्यन्ते। 110. 9, पृष्ट :—कस्त्वम्?। राज्ञीशालकः। कोऽपि राज्ञीशालको वर्त्तते कस्मिन्नगरे?। तेनोक्तम्—'नव कोहलां **ईछ** तेर' एवं कुत्रापि वर्त्तते। 15-16. cf. Guj. ईचवुं 'to eat very much' (used in contempt).

ईर्यापथिकी f. a ceremony for repentance of one's bodily sins. वर्षमध्ये श्रुतपारगो जातः। अन्येद्युरारनालं गुर्वादेशेनानीयेर्**यापथिकीं** प्रतिक्रम्य गुर्वग्रे गाथां पठितवान् 92. 20-21. [A Jaina technical term.]

उद् + √ छल् to be raised; lit.: 'to fly upwards'. **उच्छलित** 42.32; **उच्छाल्य** Int. 30. 19. *Vide* PK.

उच्छल n.? being raised or tossed upwards. स्थानान्तरस्थैः पत्तिभिर्धान्यं रन्धमानैः स्थाल्युच्छलात् परिज्ञाता। 51. 1. cf. Guj. उछाळ, उछाळो.

उच्छीर्षक n. [1] a pillow. पल्यङ्के निजदुकूलाच्छादितो**च्छीर्षकम्**। 116. 8; 76. 9. *Vide* PC., PK.

[2] that end of a cot or bed where the head is to be kept while lying down. स पल्यङ्के किञ्चिद्दृष्टिं दत्त्वो**च्छीर्षके** मस्तकं कृत्वा सुष्वाप। नृपो विस्मितः।..कथ**मुच्छीर्षकं** ज्ञातम्?। 3. 17-18; पल्यङ्के **उच्छीर्षकं** प्रान्तो वा कथं ज्ञातः? देव! **उच्छीर्षके** चूर्णेन पादः खरण्टितो भवति। 3. 28-29. cf. Guj. उशीकुं, ओशीकुं. *Vide* प्रान्त.

उच्छून adj. swollen, turgid. 15. 27.

उड्डाह m. calumny, contempt, ridicule. त्वरितं काष्ठसज्जतां कुरु। येनेदृशं मां दृष्ट्वा जनो धर्मस्यो**ड्डाहं** विधास्यति। 42. 8-9. cf. Pkt. उड्डाह [*vide Pāiasaddamahaṇṇavo*, p. 191ᵇ.] *Vide* PK.

उत्तारक m. [1] the residence or lodgings (of a guest or a sojourner). 56. 1, 2, 24; 66. 7, 8; Int. 16. 31.

[2] an encampment. 24. 2, 3; 39. 25; 63. 16; 67. 9; 87. 15; 89. 11.

cf. Guj. उतारो. *Vide* PK.

उद् + √ कल् to boil. तत्रो**त्कलमाना** तैलकटाहिका दृष्टा 5. 32; तैलकडाहि**रुत्कलति** 20. 24. cf. Guj. **ऊकळवुं**.

उद् + √ तॄ [1] to descend. अहं सप्तमभूमेरथ **उत्तरितुं** न लेभे। .... सा भर्त्तरि सुप्ते दवरकेण भूत्वा बहिर्गता। नृपशय्यान्ते **उत्तीर्य** नृपं प्राप्ता। 4. 1-5; पण्डितपत्न्या **नृपकुलादुत्तरन्त्या** पण्डितबिरुदान्यधीयानानां लक्षत्रयी दत्ता। 18. 3-4; अवलोकनासिखरमारुह्य....... ततः **उत्तरितः**। 34. 15-18; नृपस्तु धौतवासांसि परिधायोपरि गतस्तदनु गुरवः। सर्वं तीर्थकार्यं कृत्वा नृपो वाग्भटदेवेन नूतनपद्यया मन्त्रिणाऽऽग्रेण कारितयो**त्तारितः**। 43. 12-13; गवाक्षा**दुत्तीर्य** 55. 30; प्रतिलेखनार्थं सिक्किको**त्तारिता**। Int. 31. 25-26.

[2] to alight from. वाहिन्या **उत्तीर्य** 8. 11; **उत्तीर्णः** 25. 21; समुद्रा**दुत्तीर्य** तटे स्थितः। 56. 25; वाहणवस्तून्यु**त्तार्य** 99. 21.

[3] to cross. तन्मार्गे लवणसमुद्रः। तमु**त्तीर्य**..7. 9; पूर्वं सम्मुखा क्षुत् जज्ञे, बिडाली दृष्टा **उत्तरिता** च। 28. 17.

[4] (causal) to remove. (गर्वः) उपायेनो**त्तारयितव्यः** प्रस्तावे 9. 3; राजन्! शिरसि दर्दुरी जाताऽस्ति। ततस्तेन शस्त्रकर्म्मणा तालु **उत्तारितम्**। 97. 4-5.

[5] (causal) to remove evil effects of, to neutralize. तस्याः सत्यकथनेन विषं जपित्वो**त्तारितम्**। स निरामयो जातः। 111. 16.

[6] (causal) to put off (ornaments). नृपेण शृङ्खलं कनकमयं स्वकण्ठा**दुत्तार्या**म्बडगले क्षिप्तम्। 40.30.

[7] (causal) to furnish with a lodging. माघेन सम्मुखं गत्वा नृपः स्वगृहे एव सकटकोऽप्यु**त्तारितः**। 17. 19.

[8] to encamp. बहिः **कटकमुत्तारितम्**। Int. 31. 22.

[9] (causal) to wave (lights before an idol). आरात्रिको**त्तारणाय** नृपो विज्ञप्तः। नृपेणोक्तम्—त्वमेवो**त्तारय**। 40. 29.

Vide PC., PK.

उत्थापनिका f. taking a lead (in fight). महान् रणः समजनि। सज्जनदण्डेशेन स्वयमु**त्थापनिका** कृता। शरीरे घातदशकं लग्नम्। 49. 16; बलद्वयं बहिर्निर्गतम्। इतो मन्त्रिणा राजपुत्रा व्याहृताः। कः पूर्वमु**त्थापनिकां** विधास्यति?। तदनु चालुक्येन भुवनपालेन बीटकं याचितम्। मया शङ्खो वृतः। 56. 12-14. *Vide* PC. for another meaning.

उत्सिष्ट ? तदनु तया राज्ञोऽग्रे न्यगादि समरया। यत्—'पावको**त्सिष्ट**वर्णाभः शर्वरी०।' 10.29. [Can this be synonymous with उत्सृष्ट 'given up, left'?]

उत्सूर n. late, delay. एवं विमृशयतोः सध्यं दिनं जातम्। इतोऽनुपमदेव्या चेटी प्रहिता—**उत्सूरं** जातं देवताऽवसरस्य। 57. 7-8. *Vide* PK.

उत्स्पृखल ? यन्मया सर्वमपि सईदस्य सत्कं राज्ञे दत्तम्। यदि कदापि सईदस्य धूलिर्मम गृहे तिष्ठति तदो**त्स्पृखल**(?)मिति भणित्वा सईदभागिनेयस्य पर्यङ्के घटात् सर्पं आकृष्य क्षिप्तः। 73. 26-27.

उदम्बर m. the threshold of a house. इतः पृथ्वीराजे दिवं गतौ श्रीजैत्रचन्द्रेण वर्द्धापनकान्यारब्धानि। गृहे गृहे घृतेनो**दम्बर**क्षालनमारब्धम्। 89. 19. [This quotation evidently refers to a mode of expressing joy *viz.* by washing the threshold of the house. cf. e.g. *Uṣāharaṇa* of Vīrasiṃha (15th Cent. A. D.), line 995:
'घीइसुं **ऊंबर** ढोहि, तोरण सहकार तणां सोहि'.]
cf. Pkt. उंबर; Guj. उंबर, उंबरो, ऊमर, ऊमरो; Mar. उंबर.

उदरवाढि f. colic, stomach-ache. इतो मुख्यपूजिकोदरे **उदरवाढि**र्जाता। सा कोकूयते। 40. 20. cf. Guj. वाढ्य (in the dialects of Saurāṣṭra) and वाढ. *Vide* आकली.

उद् + √ गम् to shoot up. तया मार्गे सर्वत्रापि देवतादत्तबीजैर्वृक्षा रोपिताः, **उद्गताश्च**। Int. 27. 23. cf. Guj. ऊगवुं.

उद्गीत adj. lacking in charm. अनेके जना भवतां सह पर्यालोचं कुर्वन्ति, तत्कथ**मुद्गीते** वदने भव्यम्? [v. l. **कथमुद्गानसत्यं** (?) वदने भव्यम्।] 65. 1–2. [Here 'उद्गानसत्यं' is not clear to the editor.]

उद् + √ गृ to escape, to be saved. ये पतितास्ते पतिताः, शेषाः सन्तु। एक एवावशेषोऽस्ति यः स तव नाम्ना। यमकरणं व्यावर्त्यताम्। इत्थं कृते प्रासादाश्चत्वार **उद्गरिताः**॥ 48. 7-8; कथमस्माकं तुरगा यास्यन्ति, कथं त**वोद्गरिष्यन्ति**? 80. 18. cf. Pkt. उव्वर, उव्वरिअ; Guj. ऊगरवुं.

उद् + √ ग्रह् (causal) to collect revenues or to draw tributes. प्रतापसिंहः कर**मुद्ग्राहयितुं** याति गर्जनके। 86.9; षण्मासै**रुद्ग्राहित** २४ लक्षपारुथकद्रमान् 128.13-14; **उद्ग्राहित**वर्षत्रयसुराष्ट्रद्रव्येण 131.23; **उद्ग्राहितम्** 'the collected revenues or tributes'. 34.4-5, 12; 51.17; 132.6. *Vide* PC., PK.

उद्ग्राहणक n. collection of revenues. [पञ्चकुल] गूर्जरध**रोद्ग्राहणके** गच्छति। 12. 29-30. *Vide* PC.

उद्घाट adj. uncovered, *i. e.*, (a horse) without saddle etc. एकदा वाणारसीपतिः श्रीगाङ्गेयकुमारो गजसहस्र १ शत ४ एवं १४००, तुरङ्गमलक्ष ३ जीणसालाहान्, द्वयं **उद्घाटं** एवं लक्ष ५, मनुष्यलक्ष २१; एवं सामग्र्या मालवपतिं भोजं प्रति चचाल। 20.2-3. cf. Pkt. उग्घाड; Guj. उघाडुं. *Vide* PK.

उद्धारके adv. on credit. रे रे इदं श्रीमालं न, भिल्लमालमिदम्। यत्र मम मित्रस्य मयि सत्यपि केनाप्यु**द्धारके**ऽपि किमपि नार्पितम्। 18.20-21. cf. Guj. उधारे, उधार, उधारं.

उद्धस adj. desolate. पुरमेकमु**द्धसं** दृष्ट्वा मध्ये प्रविष्टः।..मम सन्देशो विध्यग्रे वाच्यः—यन्मे पुरं प्रातर्दिशो दिशं कथं याति?।.. पुनः शून्यपुरे सन्ध्यासमये नृपाय भिलितः।.. अत्रैव पुरे तव पिता दुर्गरोधे सन्नद्य बहिर्निःसृतः। धारातीर्थे मृतः। मस्तकं विना त्वया अपि संस्कारः कृतः। करोटिका कालदण्डचण्डालगृहेऽस्ति।.. स यथा यथा तां करोटिकां ताप्यमानां पश्यति तथा तथा क्रुद्धः सन् पुरं शून्यं विधत्ते। 109.14-28. [The vocable उद्धस in this sense in current in Old Guj. literature.]

उद् + √ पद् (causal). to lift up, to raise. प्रासादोपरि नृत्यन् आद्यकपर्दिनो**त्पाठ्य** वैताढ्यपर्वते उत्तरश्रेण्यां नीतः। 101. 21, 31; तत एकं पल्यङ्कपादमु**त्पाठ्या**ङ्गुल्यर्पिता। Int. 30. 26, **उत्पाठ्यते** 33. *Vide* PK.

उन्दर m. a rat. **उंद्दर**टंका २० 123.7; **उन्दर**द्रव्येणो**न्दर**वसही कारिता। 125.14. cf. Pkt., Guj., Mar. उंदर. *Vide* उन्दरिका.

उन्दरिका f. a small mouse. कस्यापि व्यवहारिणः स्वप्ने मुखे **उन्दरिका** प्रविष्टा। तेन रोगो जातः। षण्मासाः सञ्जाताः। केनापि मतिमता वैद्येन भोजनं दत्त्वा ऊषालो दत्तः। तदन्तः कृत्रिमा मूषिकाः पतिताः। ततो नीरोगो जातः। 114.25-26. cf. Guj. उंदरडी. *Vide* उन्दर.

उपयाचित n. an offering, especially to the deities, to render them propitious. अनेकौषधदेवपूजो**पयाचितै**रपि नापत्यमाप। 92.13. *Vide* PC. उपयाचिती - √ कृ.

उपरि ind. [1] towards. वज्राकरं स्मृत्वा **तदुपरि** प्रस्थितः 1.5; नृपेण **शूलोपरि** प्रहितः 3. 19–20, 20; 25. 26–27; 28. 27; 30. 23; 32. 9; 45. 22; 55. 20; 60. 13–14; 68. 17, 29; **गृहस्योपरि** व्रजन् मार्गे सार्थेन सह चौरैर्दृष्टः। 110. 23.

[2] with, for, towards. देव! अस्यो**परि** तव चित्तं कीदृशम्?। 5. 11–12; वृद्धस्य वीरमो**परि** मोहोऽस्ति 67. 12; कथं ममो**परि** कोपं कुरुषे? 90. 24–25; बौद्धानामु**परि** प्रकुपिताः। 105. 15; चेतसि विरागवान् जातः संसारो**परि**। Int. 28. 28.

[3] on (an occasion). इति निर्णीतदिनो**परि** जयसिंहदेवेन जगद्देवस्य परमारवंशोद्भवस्य पट्टबन्धः कृतः। 25. 13–14; प्रतिष्ठो**पर्या**कारणमागतम्। 40. 17; श्रीहेमसूरिकथितदिनो**परि** 45. 26–27; एकदा पारणादिनो**परि** श्रीयशोभद्रसूरीणां क्षमाश्रमणानि समाग्रतानि। 115. 4.

[4] towards (for assailing). स कटकमादाय गूर्जरत्रो**परि** गतः। पत्तनं भग्नम्। 19. 6; इति प्रत्युत्तररुष्टेन भोजेन पत्तनो**परि** बाह्यावासा दत्ताः। 21. 9; सैन्यं तैलपदेवस्यो**परि** चालितम्। 21. 18; गूर्जरदेशो**परि** सेनाधिपत्यं दत्तम्। 21. 29–30; कोऽपि बीटकं मल्लिकार्जुनो**परि** ग्रहीष्यति। 39. 22; गाजणपतिनृपते**रुपरि** कटकं विधाय। 47. 10–11; पत्तनो**परि** तुरुष्काणां सैन्यमाययौ। 49. 9; देवगिरे**रुपरि** बीटकं याचितमस्ति। 55. 22; श्रीवस्तुपालो**परि** कटकं गृहीत्वा समागतः। 74. 6; 86. 6; 87. 24; 89. 6; 90. 16.

[5] after, beyond. सन्ध्यो**परि** नैवेद्यानि कारितानि 1.15; सन्ध्यो**पर्ये**हि। 47. 32.

cf. Guj., Mar. उपर and Hindī ऊपर in all these senses. *Vide* PK.

उप + √ लक्ष् to recognise. अवदेशीयोऽयं राजा **उपलक्ष्यताम्** 21.16-17; **उपलक्ष्य** 33.32; 44.17; 82.5; 130.11; **उपलक्षितः** 46.17; **उपलक्षयसि** 50.15, 16; 55.30; **उपलक्षे** 50.16; **उपलक्षयति** 80.23; **उपलक्षिता** 105.14; 131.2. *Vide* उपलक्षण; also *vide* PK.

उपलक्षण n. recognising. 93.7. *Vide* उप + √लक्ष्.

उपवरक m. *same as* अपवरक. 4.21; 17 21; 38.18; 107.14, 15. *Vide* अपवरिका, उपवरिका.

उपवरिका f. *same as* अपवरिका. 48. 19; 73. 22. *Vide* अपवरक, उपवरक.

उपसर्ग m. a calamity. 16. 28. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

उपाश्रय m. a Jaina monastory. 92. 16; 93. 1–2; 94. 16; 103. 34; 105. 15; 107. 8; 119. 20. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

उर्वरा f. the earth. 134. 19.

उलगा f. service. 53. 33. *Vide* अवलगा, ऑलगा.

उलपित adj. embazzled. अन्यदा तेन एकान्ते चिट्ठकवाचनच्छलेन तस्य शिरश्छेदितम् । तस्य भाण्डागारोऽपि धृतः । सर्वमपि टीपयित्वा गृहीतम् । उपवरिकात्रये मृत्तिकां वीक्ष्य सा स्वयं गृहीता । .... राज्ञोक्तम्—तर्हि **उलपित**विषये दिव्यं देहि, घटसर्पमाकर्षय । 73. 21-25. cf. Guj. ओळवेलुं. In Old Guj. also the verb उलव in this sense is current. *Vide* e.g. *Naladavadantīrāsa* (V. S. 1612), of Mahīrāja, verse 98 :

कहिनी वस्तु न जाइ **उलवी**,
को कहिनइ न सकइ भोलवी ।
देसविदेसना आव्या संघात,
व्यापारिइ रहिया वछीयात ॥

उसेरि f. ? ततः सूरिभिर्निजव्यन्तरद्वयं प्रहितम् । तत् द्वयं वलमानं यवनव्यन्तरैर्धृतं, कुट्टितं च । दिनत्रयं स्थापितं च । तावता गुरूणां **उसेरि**र्जाता । दिनत्रयं यावत् कटके चलिते मुक्तम् । ततस्ताभ्यां समग्रमपि स्वरूपं श्रीपूज्यानां निवेदितम् । 83. 26-28.

ऊणं खूणम् adv. any damage or harm. आयुषोऽन्तं परिज्ञाय नृपं मुत्कलापयामास—देव ! क्षम्यताम्, यत्स्वामिन **ऊणं खूणं वा कृतः** । कदाचिद् देयद्रम्माणां शङ्का भवति; तदा न कार्यम् । मदीयं शरीरं तवायत्तम्, द्रव्यः किम्, द्रम्माणां पत्रं विदारयिष्यामि । परं मा व्रज । 68. 12–15. [ऊण is from Skt. ऊन 'something insufficient' and खूण is Pkt. 'damage or harm'. Here both are used together in an adverbial way.]

ऊतरी f. N. of a neck-ornament. सम्पूर्णेषु ग्रन्थेषु शासनदेव्या पुस्तकलेखनाय रत्नखचिता स्वर्णमयी **ऊतरी** समवसरणे मुक्ता । सर्वत्र दर्शिता कोपि मूल्यं न कुरुते । तथा राजमहाराजश्री[भी]मेन द्रम्मलक्षत्रयदाने पुस्तकानि लेखयित्वा समग्रदेशाचार्याणां दत्तानि । 95. 17-19. cf. Guj. ऊतरी.

ऊर्द्धी - √ भू to remain in standing position. **ऊर्द्धीभूय** स्थितः 3.6; **ऊर्द्धीभवतु** 60. 31. cf. Guj. ऊभवुं, ऊभा थवुं, ऊभा रहेवुं. *Vide* PK. ऊर्ध्व + √स्था.

ऊषाल m. a medicine producing vomitting. कस्यापि व्यवहारिणः स्वप्ने मुखे उन्दरिका प्रविष्टा । तेन रोगो जातः । षण्मासाः सञ्जाताः । केनापि मतिमता वैद्येन भोजनं दत्त्वा **ऊषालो** दत्तः । तदन्तः कृत्रिमा मूषिकाः पतिताः । ततो नीरोगो जातः । 114. 25–26.

एकत्रीस pronoun. twentyone. **एकत्रीसवार**भणनेनैकविंशतिसहस्रा दापिता मन्त्रिणा । 64. 1. cf. Guj. एकत्रीस.

एकसम्मती-√ भू to be of one opinion, to be unanimous. मोक्ष एकः पन्थानः पञ्च । **एकसम्मती भव** । 19.14.

एकोदनियोगिन् m. appears to be a type of *Yogin*. अथैकदा **एकोदनियोगी** गले सरावं बद्ध्वा मन्त्रिणमायातः । पृष्टम् । देव ! द्वात्रिंशत्सहस्राः श्रीपत्तने नृपवेश्मनि देयाः । त्वां संस्मृत्यायातः । 62.10-11.

एहिरे–याहिरा f. constant coming and going. 106.28. *Vide* PK.

ओजेनि f. N. of a river flowing near Vāmanasthalī along with the river Vālahī. 114.24.

ओञ्छवृत्ति f. maintaining oneself by gleaning or gathering grains. 12.22. *Vide* कणवृत्ति.

ओतु m., f. a cat. 133. 7; Int. 31. 8. *Vide* PC.

ऑलगा f. *same as* अवलगा. 54. 13. *Vide* उलगा.

कांकिडिक n. appears to be the name of a town or village in Western Rājasthāna. क्रमेण नागडस्य श्रीपत्तने श्रीकरणं जातं राज्ञः श्रीवीसलदेवस्य । पश्चात् राउल-उदयसिंहराजादेशे समायाते मूं(वी ?)सलदेवस्य **कांकिडिक**मर्प्य । नागडाग्रे त्रा(झ ?)गडं च कथयति । 50. 1–2.

कङ्कणकाव्य n. a poetical piece engraved on the bracelets. 63.6,28. *Vide* PC. कङ्कणोत्कीर्ण.

कङ्कतिका f. a small comb (especially used by ladies). 82.25. *Vide* PC., PK.

कच्चोल n. *same as* कच्चोलक. 120.21.

कच्चोलक n. a cup (used specially for keeping ghee, oil, saffron, etc.). 17.23; 94.15. *Vide* कच्चोल; also *vide* PC., PK.

कच्छ m. a forest. कदाचित्स राजाऽश्वापहृतो वनेऽस्मिन् **कच्छ-महाकच्छानुक्रमे** कुलपतिं विश्वभूतिं प्रणम्य उपविष्टः । Int. 26. 26-27. cf. Pkt. कच्छ.

कञ्चुक m. [1] a bodice. बप्पभट्टिसूरिभिर्नर्तक्या नीली**कञ्चुके** दृष्टिः क्षिप्ता । Int. 29. 22–23.
[2] a dowry. 128. 13.
Vide PC. ; also *vide* PK. कञ्चुलिका.

कटाहि f. [1] a frying pan. इत उपाश्रयात्पाश्चात्ये तैल**कटाहि**र्मण्डिता । 105. 15, 16. *Vide* कटाहिका, कडाहि; also *vide* PK.
[2] a dagger. वालाकदेशमध्ये सुग्रामग्रामे दत्तः श्रेष्ठी । तस्य द्वौ सुतौ । एकदा श्रेष्ठी अनशनं जगृहे । निर्व्यञ्जनं मत्वा लघुना **कटाहिः** कृष्टा । Int. 29. 16–17. *Vide* PK. कट्टार.

कटाहिका f. a frying pan. 5.32; 6.2,6,8. *Vide* कटाहि, कडाहि; also *vide* PC., PK.

कटिक m. a brick-layer, a mason. प्रारब्धं प्रेक्षणम् । इतः सीलणेन इष्टिकाः समानीय पातिताः मृत्तिकारासभानि रङ्गान्तः समाजग्मुः । पानीयं च । **कटिक**स्त्वाकारितः । प्रासादं कुरु । तेन कृतः । 47.32-33. cf. Deśī कडइअ; Guj. कडियो.

कटिका f. a large earthen jar ? युवामधोऽवनौ जातौ । ज्येष्ठपत्नीसहिता अहं **कटिका**पाश्चात्ये उपविष्टा । 63.22-23. cf. Guj. कोठी. *Vide* कोष्टी.

कडाहि f. a frying pan. 20.24. cf. Guj. कडाई. *Vide* कटाहि, कटाहिका.

कणवृत्ति f. maintaining oneself and the family by begging grains. 90.25. *Vide* ओञ्छवृत्ति; also *vide* PK.

कणिक ? dough. राज्ञापि दरिद्रमुखे **कणिक**गोलिकाप्रयोगेन तालुनि काकपदं दर्शितम् । 10. 6–7; **कणिक**धारायां भज्यमानायां परमारपञ्चशती मृता । 35. 13–14.

कणिका f. *same as* कणिक. सिद्धराजप्रधानैः **कणिका**या धारा कृता 23. 13.

कण्ठ m. a bank, a coast, a border. खनी**कण्ठे** 116. 5; सागर**कण्ठ**वर्ती 134. 3. *Vide* PC.

कण्डारक ? ५०० गवां दुग्धं २५० पानं यावत् ४ गावः । तापिते तस्मिन् **कण्डारकेण** शालिर्विधीयते पाके शर्करादिना संस्कृते स्तोके परिवेषिते राजा तृप्तः । 130. 30–31.

√ कथ् [1] to tell. ततस्तेन सहजतो वार्त्तां कुर्वाणेन सीतारामप्रबन्धः **कथयितुमारेभे** 78.12.
[2] (causal) to send a message; lit.: 'to cause to say'. **कथापितम्** 20.20; 23.4; 25.11; 39.21; 52.12; 56.26,33; 63.16; 64.3; 66.25; 87.4-5, 31; 89.18, 27; 98.17; 102.2, 3; 105.21; 108.14; **कथापयति** 25.13; **कथापयन्ति** 45.34; **कथाप्यते** 66.24.
Vide PK.

√ कन्दल् to weave ? रे रे ग्रामकुविन्द **कन्दलयता** वस्त्राण्यमूनि त्वया
गोणीविभ्रमभाजनानि बहुशः स्वात्मा किमायास्यते ।
77.22-23. *Vide* कुविन्द.

कन्दल m., n. [1] an obstruction. परतीर्थिकान् **कन्दलं** कुर्वाणान् वारयन्ति । 59.31.
[2] a controversy. यदि मम भणितं कुरुत, तदा वः **कन्दलं** निर्वाहयामि । 60.31-32.

कपाट m., n. a door. 89.24; Int. 15. 16. *Vide* PK.

कपोलासन n. a posture of meditation. अन्यदा डाहलदेशीयकर्णमात्रा देमतया सिद्धयोगिन्या प्रहरं यावत् शुभलग्नकृते प्रसवसमये **कपालासनेन** गर्भो धृतः । 23. 1-2. *Vide* कायोत्सर्ग.

कबाडिन् adj. quarrelsome and foolish. अरे ! नृपो न किन्त्वेष **कबाडी** । य एवंविधे वर्षाकाले भ्राम्यति । 23. 20. *Vide* PK.

कमा m. pl. hired labourers. इत एकस्मिन् क्षेत्रे कलकलं श्रुत्वा, धनुरारोप्य, पृष्टवान्—के यूयम् ? । अस्य क्षेत्रधनिकस्य **कमा** । उदयनेनोक्तम्—अस्यैव स्युः किं वा अन्यस्यापि ? । भवन्ति, परं स्थानान्तरिताः । 32. 9–10. *Vide* कर्मकर.

कम्बा f. a bar (*e.g.* of gold or silver). तथाकृते स हिरण्य**कम्बा**भिर्धनवान् जातः । 104.30. *Vide* काम्बी; also *vide* PK., and PC. कम्बिका.

करचण्डी f. the cavity formed by putting the two palms together in a semicircular curve near the mouth with the intention of drinking water. 116.15. *Vide* PC.

करडाक m. N. of a horse belonging to Vāsūha Jagaḍū of Bhadreśvara. 80.17, 19.

करडान्त्र n. *same as* कर्बुर अन्त्र. 10.5.

करण n. a document, a bond. इतः **करणे** स्वे-स्वमतख्यापनाय पत्रं लेखयितुं गतौ । 29.1; श्रीकरणम् । लाटाह्वयदेश**करण**मपि तस्य अर्पयति स्म नरेन्द्रो, येन वशीकरणपञ्चकमनुष्यः (?) ॥ 32.6. *Vide* पट्ट.

करम्ब m. rice mixed with curds. दधि**करम्बः** 2.4; तया पादेनाहत्य **करम्ब**करोटं पूर्वधृतं त्यक्तम् 4.27; तत्र कूर**करम्बो** दध्ना कृतः 49.26; कूर**करम्बं** भोजितः 50.16. *Vide* करम्बक, करम्भ, करम्भक.

करम्बक m. *same as* करम्ब. 125.14. *Vide* करम्भ, करम्भक, दधिकरम्ब; also *vide* PK.

करम्भ m. *same as* करम्ब. 125.14. *Vide* करम्बक, करम्भक.

करम्भक m. *same as* करम्ब. 123.7. *Vide* करम्बक, करम्भ.

करोट n. a cup or bowl. तया पादेनाहत्य **करम्बकरोटं** पूर्वधृतं त्यक्तम् । नृपवदनं खरडितम् 4.27. cf. Guj. करोटुं. *Vide* PC. वाहटिका.

करोटिका f. the skull. 109.27, 28.

कर्कर m. a pebble. 51.1; 82.32; 101.9, 10; 130.19. *Vide* PC., PK.

कर्करकोष्ठक m. a rampart built with pebbles. 51.1. *Vide* कर्कर, कोष्ठक.

कर्णवारा f. [1] a legal suit. तस्य समीपे देवदत्त उपविष्टः । **कर्णवारा** कथिता । 112.3.
[2] tendering a judgment after due consideration of truth and falsehood of the arguments put forth by both the parties. पुत्रस्नेहेन लवणप्रसादो धवलक्कपुरे घनं तिष्ठति । पत्तने अमात्याः **कर्णवारां** कुर्वन्ति । 54.23-24; 111.20, अहमनेन वणिक्पुत्रेण साक्षिभिश्च [मुषितः] कोऽपि नगरमध्ये न यो न्यायान्यायं विलोकयति । **कर्णवारां** सत्यां कुरुते । 28-29, किमर्थं समायातः ? । **कर्णवारां** प्रच्छनाय । 30, तव पिता नगरमध्यस्थां समग्रां **कर्णवारां** कुर्वन् लोकानां मध्या बहुतरं द्रव्यं समानयत् । 31-32; 112.8, 10.
Vide कर्णवारिन्.

कर्णवारिन् m. a judge. 111.29; **कर्णवारी**पुत्रेण कथितम् 112.6, **कर्णवारी**पुत्रस्य पदं जातम् । 8. *Vide* कर्णवारा. [The long °**री**° is noteworthy.]

कर्णे प्रविश्य √ वच् to tell a secret tale; lit.: 'to say after entering the ear (of the hearer)'. एकेन **कर्णे प्रविश्योक्तम्**—यद्राजपुत्रवाटके धरणिगः श्रेष्ठ्यस्ति । तेन जङ्घाबलपरिक्षीणाः स्वगुरवः स्थापिताः सन्ति च्छन्नम् । 48.11-12. *Vide* कर्णे √ वच्.

कर्णे √ वच् to give secret instructions. **कर्णे उक्तं** नृपः श्रुत्वोत्थितः । 41. 30. *Vide* कर्णे प्रविश्य √ वच्; also *vide* PK. कर्णे √ शिक्ष्.

कर्णे वि + √ लग् to poison one's ears, to give false information to a person and win him over to one's opinion; lit.: 'to stick to the ears of'. इतः शल्यहस्तो नृपस्य **कर्णे विलग्नः** — यदेष मन्त्री वारं २ तुरुष्कानानयति । नृपो रुष्टः । तद्वचसा मन्त्रिणं हन्तुं बुद्धिमकरोत् । 86. 12-13.

कर्बुर अन्त्र n. 'a variegated bowel, a speckled entrail'. 5. 5; 116. 24. *Vide* करडान्त्र; also *vide* PC.

कर्मकर m. a hired labourer. 82. 14, 15; 126. 23-24. *Vide* कमा; also *vide* PC., PK.

कर्मस्थाय m. [1] any construction work. 34.4; 40.13; 52.13; 65.2; 70.17.
[2] a chief engineer. एकदा मन्त्रिणा चिन्तितम्—यं श्रीशत्रुञ्जये **कर्म्मस्थाये** मुच्यते स देवद्रव्यं विनाशयति। 64.24.
Vide PC., PK.

कलागुरु m. a preceptor in arts. 91.11. *Vide* PK.

कलापनीय [v. l. कालापानीय] n. a peacock's feather ? गुरुभिर्नीरमानाय्य **कलापनीय**(B. **कालापानीय**)—मर्पितम्। तेन पूर्वं देहाभ्यङ्गः कृतः पश्चात्पीतं च। 42.10.

कलिङ्ग n. a water-melon, Citrullus vulgaris. 46.11. cf. Guj. कलिंगड, कलिंगडुं, कालिंगडुं.

कल्प m. [1] heaven. 94.27. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.
[2] a sacred precept. इतः कोऽपि कार्पटिको **कल्प**प्रमाणेन रैवतशैलाद्लाबुना सिद्धरसकूपात् तुम्बिका भृता। 82.16-17; कस्मीरदेशात् **कल्प**प्रमाणेन रैवतकगिरौ श्रीनेमिं नमस्कर्तुं समागतः। 97.23-24.

कल्ये ind. [1] tomorrow. तर्हि मद्वाक्यादिन्द्रं पृष्ट्वा **कल्ये** वाच्यम्। 1. 20-21; 66. 10; 73. 29.
[2] near future. देवास्माकं स्वामी केनापि कारणेन रुष्टोऽस्ति। **कल्ये**ऽप्यस्मानाकारयिष्यति। 31. 28; देव ! यदद्य पृथ्वीराजस्य तत्**कल्ये** आत्मनो ज्ञेयम्। 89. 26.
[3] yesterday. देवदर्शनोत्कण्ठया **कल्ये**ऽपि न भुक्ताः। 60. 26-27; अहं भिक्षावृत्त्या शतयोजनानि…….. दीक्ष्यात्रागता **कल्ये** कृतोपवासा पारणकदिने कस्मादपि खलं प्राप्य तत्खण्डेनेशं सम्पूज्य तदंशमतिथये दत्त्वा पारितम्। 133. 27-28.
cf. Guj. काल, काले & Hindī कल in all these senses. *Vide* अद्य कल्ये.

कल्याणक n. a religious festivity observed by the Jainas in honour of the Jina's coming down from the former life, birth, initiation to the religious order, attaining *Kevalajñāna* and salvation. अद्यापि **कल्याणके** प्रथमकलशो धवलक्कीयस्य सङ्घस्य। 96.5-6; श्रीनेमेर्दीक्षा–ज्ञान–निर्वाण–**कल्याणक**त्रयस्थानं विलोक्य श्रीरैवतकगह्वरे स्वर्गान्निमिप्रतिमां गृहीत्वा समेतः। 97.16-17; श्रीनेमे रैवतकाचले **कल्याण**त्रिकं समजनि। 97.22-23. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

काङ्गुणीतैल n. Oleum nigrum, a medicinal drug called Celastrus paniculata. तया निशि कुम्पकव्यत्ययेन **काङ्गुणीतैल**कुम्पकात् तैलं परिवेषितम्। स मृतः। तं तथा विलोक्यापवादभीतया तया तदेवान्नमुपभुक्तम्। तत्प्रभावात्सारस्वतमजनि। 21.33—22.1. *Vide* PC.

काणवराटक m. a broken or useless coin; lit.: 'a perforated or broken cowrie' (which was used as a limited legal tender). सर्वः

कोऽपि वाचयति, अत्र इयद् द्रव्यं लग्नम्, परं **काणवराटक**मपि गृहीतुं न पारयति। 57.16. [This is an idiomatic expression. The quotation in question may be translated in the following way: " All will read that so much money has been spent here, but no one will be able to take away even a broken cowrie out of it."]

काण्ठुली f. a professional female dancer. Int. 29.23.

कादिक m. a Muslim judge or a Muslim divine. इतश्च सुरत्राणमोजेदीनमाता **कादिकश्च** हजयात्रां कर्तुं पत्तनमायातौ। 66.17. [This is a Sanskritisation of Arabic *Kází.*]

कान्थडिक m. a mendicant wearing rags and shreds. **कान्थडिकं** तपस्विनं आरोपिततृतीयज्वरकम्पमानकन्थाकं प्रेक्ष्योवाच। 128. 19.

कान्दविक m. a confectioner. 3. 9, 11. *Vide* PC.; also *vide* PK. कान्दविकी.

कांदिशीक adj. not knowing in which direction he should really fly away. 19.11. *Vide* PC., PK.

काम्बी f. *same as* कम्बा. तेन द्रव्येणागतमाञ्जिष्ठाठामानि क्रीत्वा तद्विक्रयावसरे सांयात्रिकैर्जलचौरभयात्तदन्तर्निहिता **हैमकाम्ब्यः**। 132. 10-11. cf. Guj. कांबी in the sense of a leg-ornament.

काया *f.* a body. 7. 28. *Vide* PK.

कायोत्सर्ग m. a posture of meditation. 26. 28; 27. 2; 101. 13. [A Jaina technical term.] *Vide* कपालासन; also *vide* PC., PK.

एवं कारइ ind. thus in all. 59. 31. cf. Pkt. कारेइ; Guj. आम करीने.

कारापक adj. one who causes to be made or prepared or erected. 43. 1. *Vide* PC., PK.

कारु m. an artisan [used here in the sense of a shoe-maker]. 9.24. *Vide* PC., PK.

कार्पटिक m. an anchorite moving from place to place on pilgrimage. 9.22; 37.13; 65.28; 82.16; 129.23; 130.1, 1-2; 132.5. *Vide* कार्पटिका, कार्पटिकी; also *vide* PK.

कार्पटिका f. a female anchorite moving from place to place on pilgrimage. 133.26. *Vide* कार्पटिक, कार्पटिकी.

कार्पटिकी f. *same as* कार्पटिका. 36.10. *Vide* कार्पटिक.

कालम् √ कृ to die. अभिग्रहद्वैविध्यं सत्याप्य **कालं कृत्वा** सुगतौ प्राप्तः। 32.33-34. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

कावडि f. a bamboo lath provided with slings at each end for carrying pitchers etc. on one's shoulders. इतः कोऽपि कार्पटिको कल्पप्रमाणेन रैवतशैलादलाबुना सिद्धरसकूपात् तुम्बिका भृता। तामादाय **कावडि**मध्ये गुप्तीकृता मध्ये मार्गस्य याति। 82.16-17. cf. Deśī काव, कावड; Guj. कावड, कावडी.

√काव्ल् ?. तेन सप्तदिनान्ते **सितां कावलयित्वा** (?) क्षुरिकाद्वयं विधाय परमण्डलभेटामिषेण राज्ञेऽर्पितम्। राज्ञा फलद्वयं भक्षयित्वा लोहमुष्टिद्वयं योगिनीद्वय[ाय भक्षण]हेतोरर्पितम्। ताभ्यां न भक्षितम्॥ 36. 28-29.

काष्ठधवल m. ? an excellent mansion or palace. इतो भोजेन **काष्ठधवलो**परि स्थित्वा विलोकितम्। बहु सैन्यं दृष्ट्वा छित्तिपमहामात्यं सन्ध्यर्थमप्रैषीत्। 20. 6–7.

काष्ठभक्षण n. burning oneself alive; lit.: 'being eaten away by wood'. 5. 13; विवादे जाते कन्यया **काष्ठभक्षणं** कृतम्। 7. 19–20; राज्या तद्वियोगेन **काष्ठभक्षणमा**रब्धम्। 7. 33-34; 10.4; 36. 21, 22; 42. 8; ततो विषण्णेन तेन पुस्तकैः सह **काष्ठभक्षणं** प्रारब्धं यावता तावता तत्रागतेन श्रीभद्रबाहुना कथितम्—कथं **काष्ठसाधनं** कुरुषे ? शास्त्राणि न वितथानि। 91. 4–5; 114. 7; Int. 27. 34; Int. 28, 12; सा मुक्तकेशा **काष्ठारोहणे** सज्जा जाता। 4. 8; **काष्ठाधिरोहण**सज्जा 6. 30; **काष्ठारोहणाय** गतः 14. 2. *Vide* PK.

कांस्यताल n. a cymbal or a huge bell. तदनु ब्राह्मणैः श्रीयुगादिदेवभाण्डागारात्**कांस्यतालार्द्धं** गोष्ठिकैरानीय नृपाय दर्शितम्। देव! असौ स प्रासादो यत्रैवं **कांस्यतालान्या**सन्। 24.3-4. *Vide* PC.

काहल adj. tender, timid, cunning. मन्त्रिणा शङ्खस्य कथापितम्—यत्त्वं बलवानसि, क्षत्रियोऽसि, अहं वणिग्मात्रम्। तत आवयोर्द्वन्द्वयुद्धमस्तु। सोऽत्यर्थं बलवान् हृष्टः सन् **काहले** मन्त्रिणा सह प्रहर २ अयाचत्। सैन्ययोस्तटस्थयोर्युद्धं भवति। 56.26-28. [The vocable काहल in this sense is current in Pkt. (*Vide Pāiasaddamahaṇṇavo*, p. 304a). However, syntactically a better reading would be काहलेन, if this interpretation is appropriate.]

किराटक m. a deceitful merchant.
पुत्रादपि प्रियतमैकवराटिकाणां
मित्रादपि प्रथमयाचितशाटकानाम्।
आजानुलम्बितमलीमसशाटकानां
वज्रं दिवः पततु मूर्ध्नि **किराटकानाम्**॥ 123.15-16.
[For detailed discussion *vide* Sāṇḍesarā, B. J.: "A Note on the word '*Kirāṭa*'—a Deceitful merchant" in the Bhāratīya Vidyā, March-April 1947.]

किरि m. a boar. 128.26. *Vide* PC.

कीटमारि f. a mass-massacre; lit.: 'killing insects'. 44.7. *Vide* PK.

कीर्त्तन n. a temple. 48.4, 6; 53.22; 65.22; 68.31; Int. 15.21. *Vide* PC., PK.

कीर्तिस्तम्भ m. a pillar of victory. 113.8. *Vide* PC., PK.

कीलिकाभङ्गं प्रति + √ईक्ष् to be patient. यदि तव विचारे एति तदा वीरमस्य राज्यं दीयते। मन्त्रिणा उक्तम्—स्वामिन्! मया स्वस्वामिसूनोर्वीसलस्याङ्गीकृतमस्ति। राणकः प्राह—यद्यप्येवं तथापि मद्वाक्यं मन्यस्व। मन्त्रिणा मानिते, रात्रौ वीरमः समेत्य राणकं लत्तया प्रहृत्य, प्राह—भो डोकर! अद्यापि राज्याशां न मुञ्चसि ?, किं द्वितीयमपि म्रियमाणं अपेक्षसे ?। एवमुक्त्वा गतः। राणकेन चिन्तितम्—अनेन **कीलिकाभङ्गो** न प्रतीक्षितः। 67.2-6. [This is an idiomatic expression.]

कुङ्कुमपत्री f. a letter of invitation at an auspicious occasion. 59. 7. cf. Guj. कंकोत्री. *Vide* पत्री.

√ कुट्ट् to beat. चौरच्छलेन **कुट्टयित्वा** 45. 28; 60. 24; स लकुटैः **कुट्टयित्वा** गृहीतः। 110. 24; Int. 30. 22; **कुट्टितम्** 83. 27. cf. Guj. कूटवुं. *Vide* कुट्टन.

कुट्टन n. beating. स्नायूद्बद्धकरङ्क**कुट्टन**रता मार्दङ्गिकाः स्युर्वृकाः 58. 31. *Vide* √ कुट्ट्.

कुतप m. a leathern bottle. रससिद्धिर्निश्चिता।...नागार्जुनेन द्वौ **कुतपौ** भृतौ ढङ्कपर्वतस्य गुहायां क्षिप्तौ। पृष्ठचराभ्यां ताभ्यां ज्ञातौ; वलमानो दर्भाङ्कुरेण जघ्ने मृतः। **कुतपौ** देवतया हृतौ। 92.1-3; मांगूः क्षत्रियः पाराच्यौ भूम्याम्। भोजने घृत**कुतपः**। 133.4. *Vide* कूप, कूपक, कूपिका, कुम्पक; also *vide* PK., and PC. कुतुप.

कुदालीया m. pl. men with hoe. 59.29. cf. Guj. कोदाळो–कोदाळी (from Skt. कुद्दाल) 'a hoe', whence कोदाळियो. *Vide* कुहाडीया.

कुब्जिका f. the presiding deity of fate (who generally acts in a crooked way)? शास्त्राणि न वितथानि। परं या दोरिका भवताऽभिज्ञाने विहिताऽभूत् सा **कुब्जिकया** महाकष्टेन प्राप्ता। तदा वेलाव्यतिक्रमोऽजनि। तया तु सप्तदिनान्येवायुस्ततो मानितम्॥ 91. 5–6.

कुमर m. King Kumārapāla of Gujarāta. 38.31. [It is apparent that the king's name in the spoken dialect was कुमर (modern Guj. कुंवर, कुंअर) while कुमारपाल was its Sanskritisation.] *Vide* कुमरिक, कुमरसरस्.

कुमरसरस् n. N. of a lake constructed by minister Vastupāla in memory of his mother *Kumāradevī*. तेजलपुरे पौषधागार-**कुमरसरः**सहितं देवकुलम्। 65.12, 20. [In all probability the name कुमारदेवी was a Sanskritisation of the name कुमर in the local dialect. It is noteworthy that in modern Guj. also कुंवर, कुंअर is a personal name both for a male and a female, though derived from Skt. कुमार and कुमारी respy.] *Vide* कुमर.

कुमरिक m. *same as* कुमर. 38.32; 39.4,7. *Vide* कुमरसरस्.

कुमारभुक्ति f. the possession of a prince; *i. e.*, the territory offered to and under the sway of a prince. वीरधवलस्य **कुमारभुक्तौ** धवलक्कं दत्तम्। 54.22-23; यशोराजस्तु आशीनगरे **कुमारभुक्ता**वस्ति। 86.5. *Vide* भुक्ति.

कुम्पक m. a flask or bottle usually large in the middle but with a narrow mouth. तया निशि घृत**कुम्पक**व्यत्ययेन कांगुणीतैल**कुम्पकात्** तैलं परिवेषितम्। 21. 33–34; गुरुणा स्मित्वा भित्तावास्फाल्य शतखण्डे कृते शिष्यं विच्छायमुखमावर्ज्य भोजनं दापयित्वा व्यावर्तमानस्य **काचपात्रे** निरोधं कृत्वा प्राभृतं

प्रेषितम् ।‌ उद्घाट्य विलोकिते क्षारगन्धेन निरोधं ज्ञात्वा **कुम्पको** भग्नः । 93. 24–26. *Vide* कुतप, कूप, कूपक, कूपिका; also *vide* PC.

कुर्कुट — m. a cock. 85.8; 91.14; 95.5; 105.22: *Vide* PK.

कुविन्द — m. a weaver. 77.22. *Vide* √ किन्दल्.

कुसणाती — adj. preparing, mixing by gradually rubbing the ingredients together. पखाउजसत्कं भोजनं **कुसणाती** निर्विण्णा न । अधुना खिन्ना । 79.13. cf. Deśī कुसण; Guj. कसणवुं.

कुसीद — n. usury. 130.14.

कुहाडीया — m. pl. men with axe. 59.29. cf. Guj. कुहाडो, कुहाडी 'an axe', whence कुहाडियो. *Vide* कुदालीया.

√कू — to cry aloud. मुख्यपूजिकोदरे उदरवाढिर्जाता । सा **कोकूयते** । 40.20; वत्सस्तु मृतः । धेनुः **कोकूयते**, अश्रूणि मुञ्चति । 107.26.

कूट — n. treachery. 135.5. cf. Pkt., Guj. कूड.

√ कूण् — to contract, to make (a) wry (face). स्नानं कुर्वता पण्डितेन मुखं **कूणितम्** । 17.11; स मुखमेव **कूणयति** 17.12. cf. Pkt. कूण.

कूप — m. an oil-vessel. अन्यदा घृत**कूपं** मस्तके कृत्वा धनुरादाय मेघान्धकारयामिनीं विभातप्रायां मत्वा रामशेनोपरि चचाल । 32.8-9. *Vide* कूपक, कूपिका, कुतप.

कूपक — m. *same as* कूप. इतश्च वाराणस्यां प्रतोलीद्वारे चतसृषु वंशानां भारिका पञ्च शतानि प्रापक्षिप्यन्ते (प्रक्षिप्यन्ते ?) सन्ध्यायां यदि चूर्णं न क्षिप्यते तदा **कूपकाः** पतन्ति। 89.5-6; रसे जाते रसं गृहीत्वा राजसदसि समागतः। तत्रागतेन रस**कूपको** भग्नः। 97.1-2. *Vide* कुतप, कुम्पक, कूपिका; also *vide* PK.

कूपिका — f. a small oil-vessel. 30.17; 32.8. cf. Guj. (तेलनी) कुप्पी. *Vide* कुतप, कुम्पक, कूप, कूपक.

कूर — m. boiled rice. क्षीरतन्दुलमयः **कूरः** 17.24; तत्र **कूरकरम्बो** दध्ना कृतः, शाके लिम्बुकं च भोजनीयम्। 49.26-27; **कूरकरम्बं** भोजितः 50.16. *Vide* PK.

कूर्चालसरस्वती — f. a title of Minister Vastupāla of Dhavalakka (mod. Dhoḷakā); lit.: 'Sarasvatī with beard', *i. e.*, in male form. 54.35-36; 55.3. *Vide* PK.

कूर्पर — m. either the elbow or the knee. अम्बडेन **कूर्परा**हता मञ्चकाद्बहिः पपात । मृता । 40. 13.

√ कृ — (causal) to cause to be done. **काराप्य** 16. 3; **कारापितम्** 31.33; **काराप्यम्** 53. 22; **कारापिता** 101. 23. *Vide* PK.

कृष्णचित्रक — n. a mystical diagram. एकदा हेमाचार्याः छत्रशिलायां निविष्टास्तेजो ददृशुः । विलोकयतां समीपे समागतं तत् । मध्यगतपुरुषभेटः । **कृष्णचित्रका**र्पणं लोभवृद्धिहेतुरिति निस्पृहैर्निषिद्धः । 37. 28–29. *Vide* चित्रकवल्ली; also *vide* PC. कृष्णचित्रककुण्डलिका and चित्रकसिद्धि.

कृष्णदेव — m. Sanskritised form of 'Kānhaḍadeva', the name of King Kumārapāla's sister's husband, who helped him in securing the throne. 45.32, 34.

कृष्णाक्षरित — adj. whose name was kept in the black-diary; lit.: 'whose name was written in black letters'. स सीधाको बाल्यतोऽपि द्यूतव्यसनी पित्रा **कृष्णाक्षरितः** । 105.29.

केवल — n. Omniscience. **केवल**ज्ञानं प्राप्य मुक्तिं जगाम । Int. 29.10-11. [A Jaina technical term. For detailed explanation *vide Abhidhānarājendra*, III, pp. 642 ff.] *Vide* केवलिन्; also *vide* PK.

केवलिन् — m. one possessing the *Kevalajñāna*. 15.10; 97.12; 127.28. [A Jaina technical term.] *Vide* केवल.

कोट — m. a fort. द्वाविंशतिवेलायां कपिल**कोट**स्थितो लाषाको रुद्धः । 13.1-2; यत् सुरत्राणः काकराख्य**कोट**स्य [*v. l.* °कोट्टस्य] एकत्रिंशच्छराणि पातयित्वा निस्सरिष्यति । Int. 31.12-13. cf. Deśī कोट्ट; Guj., Hindī, Marāṭhī कोट. *Vide* कोट्ट, कोष्ठक; also *vide* PK. कोट्ट.

कोटाकोटि — f. the number achieved by multiplying ten millions by ten millions. ततोऽधिकास्तु परे **कोटाकोट्यो**ऽभूवन् । 9. 35-36. *Vide* PK.

कोटिवेधिन् रस — m. a chemical preparation of mercury that possesses such magical powers as to enable one to perform the most difficult tasks. दुष्टनिर्दलनसमर्थश्रीपार्श्वनाथस्य दृष्टौ साध्यमानः सर्वलक्षणोपलक्षितया महासत्या मृद्यमानो रसः स्थिरीभूय **कोटिवेधी** भवति । 91. 19–21, 29–30. *Vide* PC., PK.

कोडि — f. a crore or ten millions. 65. 27, 30. *Vide* PK., & PC. कोडी.

कोद्रव — m. a species of grain eaten by the poor, Paspalum Scrobiculatum. रावणनृपालयसप्तमभूमौ कुचेलां **कोद्रव**दलनपरां विधिं राक्षसनिवेदितां ननाम । 109.21. cf. Guj. कोदरो.

कोरिक — m. a war-like aboriginal tribe. 109.7; 112.29. cf. Guj., Mar. कोळी; Hindī कोरी. *Vide* कोलिक.

कोलिक — m. *same as* कोरिक. 99.30; 100.3, 4, 20, 21, 22, 23. *Vide* PK.

कोश — m. a covering. मन्त्री कृतधौतवसनः कृतमुख**कोशः** पादचारेण सम्मुखो जातः । 65. 4–5. *Vide* PK. for another meaning.

कोट्ट — m. a surrounding wall. Int. 31. 35. *Vide* कोट, कोष्ठक.

कोष्ठी — f. a huge earthen jar. राज्ञा मार्यमाणो नष्टः । सज्जनकुलालेन **कोष्ठी**मध्ये क्षेपितः । 38.12-13. cf. Guj. कोठी. *Vide* कटिका.

कोष्ठक — m. a rampart. प्रत्यहं ढोये (?) जायमाने सुरङ्गाखानकैः खण्डिः पातयितुमारब्धा । पतिता कर्कर**कोष्ठके** । 50: 34–51.1. cf. Guj. कोठो, कोट. *Vide* कर्करकोष्ठक, कोट, कोट्ट.

कोष्ठागार — m. a granary, a store-house. 40.1; 80.28. *Vide* PK.

कोहलक n. a kind of pumpkin-gourd, Benincasa Ceriféra. 110.9, नव कोहलां ईछ तेर 16. cf. Pkt. कोहली; Guj. कोळुं, कहोळुं.

कौटुम्बिक m. a farmer. अन्यदा श्रीकुमारपालस्य कस्यापि **कौटुम्बिकस्य** गृहे हालिकत्वेन वर्त्तमानस्य सकणशकणांबाभारमुद्वहतः शिरस उपरि दुर्गयोपविश्य स्वरोऽकारि । 45.18-19; 54.15,16. cf. Guj. कणबी; Hindī कुनबी; Mar. कुणबी. *Vide* PC. कुटुम्बिक, कुटुम्बिन्.

क्रयाणक n. merchandise; lit.: 'a thing fit to be sold'. यस्मिन् पक्षेऽभ्रं दृश्यते तस्मिन् पक्षे प्रवहणानि चालनीयानि । अग्रे पुनः **क्रयाणकं** वापितं जावडेन । 101.8. cf. Guj. करियाणुं; Hindī किराना.

क्षण m. [1] a compartment. पुनः खनिते एक**क्षण**-द्वि**क्षण**-तृतीय**क्षण**-चतुर्थ**क्षणे** प्रकटीकृते महती स्वर्णोपानदेका प्रकटी जाता 9.9. *Vide* PK.

[2] a festival. **दीक्षाक्षणे** 64.13, अस्मिन् **क्षणे** 14; **अन्त्य-समयक्षण**: 124.28. cf. Mar. सण. *Vide* PC.

क्षपण n. continuous fasting. तत्र बिम्बं स्नात्रजलेन गलितं दृष्ट्वा **मासद्वयक्षपणं** कृतम् 97.24. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

√ क्षम् (causal) to beg pardon. **क्षमित्वा** 64.16; **क्षमयित्वा** 68.17, 29; **क्षामिता**: 100.7, 30; **क्षाम्यन्ताम्** 100.29. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

क्षमाश्रमण n. [1] a monk. एकदा पारणादिनोपरि श्रीयशोभद्रसूरीणां **क्षमाश्रमणानि** समागतानि । 115.4. [Here the word is used in neuter because क्षमाश्रमणानि probably connotes both the male and female pupils of Yaśobhadrasūri].

[2] a peculiar mode in which a Jaina layman salutes a monk. गुरुभिर्लक्षणान्यवलोक्य श्रेष्ठी उक्तः—श्रेष्ठिन्! पुत्रो महाभाग्यवान्, त्वद्गृहे सन् तव कुलस्यैव द्योतको भावी; परं गृहीतदीक्षः सकलस्यापि जिन-शासनस्य द्योतको भविता । ततः श्रेष्ठिना श्रेष्ठिन्या च **क्षमाश्रमणं** दत्तम् । भगवन्! सपुत्रयोरप्यावयोर्दीक्षया प्रसादं कुरु । 26.34-35; इतः शिष्यमाणिक्ये-नोक्तम्—यदि पौषधशाला भवति तदा वर्ण्यते । मन्त्रिणा **क्षमाश्रमणं** दत्तम् । एषा पौषधशालैव भवतु । तदनु सा मुख्यपौषधशाला जाता । 31.19-21; ते तपोधनान् नमस्कृत्य धर्मोपदेशं श्रुत्वा **क्षमाश्रमणपूर्वं** तपोधनानादाय गताः । 44.10-11. [क्षमाश्रमणं दत्तम् = modern Guj. खमासणुं दीधुं in Jaina parlance. A Jaina technical term.]

क्षमितक्षामणा f. begging pardon (during the *Paryuṣaṇa* festival) for one's misbehaviour. मन्त्री **क्षमितक्षामणापूर्वं** पञ्च परमेष्ठिनः स्मरन् स्वर्गं गतः । 68.24. [A Jaina technical term.] cf. Pkt. क्षामणा; Guj. खामणा, खमतखामणा. *Vide* PK. क्षामणा.

क्षात्रपात m. digging a hole in the wall of a house with a view to enter the same for committing theft. अन्यदा काकरग्रामे श्रेष्ठिगृहे **क्षात्रपातं**

कृत्वा सर्वस्वं गृह्णतस्तस्य करो मञ्जूषान्तर्दधिभाण्डे पतितः । 12.26-27. cf. Guj. खातर पाडवुं. *Vide* खात्रपात.

क्षामणा f. begging pardon (during the *Paryuṣaṇa* festival) for one's misbehaviour. मन्त्रिणा तदैव **क्षामणाद्यं** कृत्वा पुत्रस्य शिक्षां दत्त्वाऽनशनं गृहीतम् । 31.30-31. [A Jaina technical term.] *Vide* क्षमित-क्षामणा; also *Vide* PK.

क्षुण्ण n. an evil, a fault. इदं लग्नं हेमाचार्यैर्निरूपितं न वा ? । यदि निरूपितं तदा महत् **क्षुण्णं** जातम् । 45.4. *Vide* खूण.

क्षुल्ल(क) m. a young monk. पथि व्रजन् लघु**क्षुल्लक**त्यक्तपुञ्जकेन खरण्टितः । 77.28; तद्भागिनेयो मल्लनामा **क्षुल्लः** वेषपरावर्त्तेन बौद्धपार्श्वे । 83.2; 130.22. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK.

क्षेत्रपति m. [1] the owner of a field.

[2] the deity believed to be the protector of the place and more commonly known as क्षेत्रपाल.

एकदा कुमारपालदेवः सप्तदिनानि यावद् बुभुक्षितः कस्यापि गोधूमक्षेत्रे कलिङ्गानि गृहीत्वा अरघट्टघटिकया वाफयित्वा रात्रौ यावद्भक्षितुं लग्नः, तावद् हालिको दण्डमुद्यम्य धावितः । परं **क्षेत्रपतिना** रक्षितः । राज्ये प्राप्ते कालिङ्गीयको नाम्ना ग्रामो दत्त आघाटे तस्मै ॥ 46.11-13. *Vide* क्षेत्रपाल; also *vide* PC., PK.

क्षेत्रपाल m. the deity believed to be the protector of the place. तथाकृते स आराटिं कृत्वा प्रणष्टः । तत्र देवकुल्यां **क्षेत्रपालः** स्थापितः । 52.18-19; इतो वलभ्याः श्रीचन्द्रप्रभबिम्बं साम्बा**क्षेत्रपाला**दि अधिष्ठातृबलेन व्योम्नि शिवपत्तने गतम् । 83.5; श्वेताश्वारूपः पुरः **क्षेत्रपालो**ऽपि प्रातः सङ्घस्य पुर आयातः । 95.30. *Vide* क्षेत्रपति; also *vide* PC., PK.

खञ्जरीट m. the wagtail. 88.5.

खटिका f. a chalk. ततो वृद्धेन कर्णात् **खटिका**मादाय बम्भसूत्रं कृतम् । 105.8. *Vide* खटिकासिद्ध; also *vide* PC., PK.

खटिकासिद्ध adj. appears to be one who has accomplished some sort of miraculous power useful in constructing temples etc. देवतया कुपितया, द्वावपि पश्चात्तापपरौ—आवाभ्यां किमकारि यः **खटिकासिद्धः** कलावान् स हतः; तं हत्वाऽऽवाभ्यां किं साधितमिति—चिन्तयन्तौ मारितौ । 92.6-7. *Vide* PK. खटिकासिद्धि, where the meaning in question is quite clear.

खट्वा f. a bed-stead, a couch. 2.17. cf. Guj. खाट, खाटलो.

खडखडा f. a bother, a clamour. 89.22. cf. Guj. खडखड, खटखट.

खण्डि f. a hole, a break. सुरङ्गाखानकैः **खण्डिः** पातयितुमारब्धा । 50.34; तदा महाविग्रहे जायमाने प्राकारे **खण्डिः** पतिता । 87.25. cf. Guj. खांड in the dialect of North Gujarāta.

खत्तक n. a niche (in the wall). 120.8. *Vide* PC.

खद्ध adj. killed, eaten away. ओतुना **खद्ध**शुकसाकमृतश्रीजयकेशिराजानं श्रुत्वा 133.7. cf. Deśī खद्ध.

√ खरड् — to besmear, to soil. तया पादेनाहत्य करम्बकरोटं पूर्वधृतं त्यक्तम्। नृपवदनं **खरडितम्**। 4.27. cf. Pkt. खरड; Guj. खरडवुं. *Vide* √ खरण्ट्.

√ खरण्ट् — *same as* √ खरड्. तया दधिकरम्बोऽग्रे त्यक्तः। मुखं च **खरण्टितम्**। 2.4; उच्छीर्षके चूर्णेन पादः **खरण्टितो** भवति। 3.28-29; पथि व्रजन् लघुक्षुल्लकत्यक्त-पुंजकेन **खरण्टितः**। 77.28.

√ खल् — to stop suddenly, to be hindered. कालेन कान्तीपुरीवासिनो धनपति-नामकस्य सांयात्रिकस्य यानपात्रं देवतातिशयात् **खलितम्**। 91.24-25. cf. Pkt. खल; Guj. खळवुं. *Vide* √ खलह्.

खल — m. an oil-cake. कल्यें कृतोपवासा पारणकदिने कस्माद् अपि **खलं** प्राप्य तत्खण्डेनेशं सम्पूज्य तद्देशमतिथये दत्त्वा पारितम्। 133.27-28. cf. Deśī खोल; Guj. खोळ.

√ खलह् — to hinder, to prevent. नृपं प्रेष्य जसराजः स्थितः। तेन किञ्चित्कटकं **खलहितम्**। 87.11. cf. Guj. खाळवुं. *Vide* √ खल्.

खल्लि — f. a bald head. 125.22. *Vide* PC.

खाणि — f. a quarry. तन्नागपुरप्रत्यासन्नमकडाणाग्रामे मम्माणीनामखाणौ बिम्बं निष्प....
....स्ते मूले द्रामलक्ष एकं व्ययति। 99.22-23. cf. Pkt. खाणि; Guj. खाण.

खात्रपात — m. *same as* क्षात्रपात. Int. 22.27. *Vide* PC. खात्रपात, खात्रपातन, PK. खातपतन.

खादक — m. one who misappropriates money. स स्वदर्शनमार्गस्थो देवलेखकं विलोकयति। एकदा आदेशवर्त्तिभिः **खादकै**रुक्तम्—भगवन्! यूयं तीर्थमठपाः।... एभिर्मलिनैर्जीर्णैश्चीवरैर्भव्यं न। 64.31-33. cf. Guj. खावुं in the sense of misappropriating money etc.

खिल — m., n. an ancillary portion. अभयदेवसूरीणां तत्र स्थितानां महादुर्भिक्षे सिद्धान्तास्तद्-वृत्तयोऽपि त्रुटिताः। यदवस्थितं तदपि दुःखबोधत्वात् **खिलं** जातम्। 95.13-14.

खूण — n. a damage, a harm. देव! क्षम्यताम्, यत्स्वामिन ऊणं **खूणं** वा कृतः। 68.12-13. cf. Pkt. खूण. *Vide* ऊणं खूणम्, क्षुण्ण.

खेजडीतरु — m. a kind of tree known as Prosopis Spicigera. 50.7. cf. Guj. खेजडो, खीजडो.

गङ्गेटी — f. the tree Grewia Populi-folia. तस्य केनापि गुप्तमुखदंडकार्पणे प्रभुणा श्रीपादलिप्तेन उष्णोदकेन मदनं स्फेटयित्वा बुद्धयोन्मोचने तथा **गंगेटी**समा(?)—गुरूणां समीपे मूलपर्यन्तपरिज्ञापनाय प्रेषणे नद्यां तारयित्वा मूले ब्रुडिते बुद्धया मूलं परीक्षा। 92.26-27. cf. Guj. गंगेटी.

गच्छ — m. a section of Jaina monks and lay followers owing their allegiance to one Ācārya. 10.9; 26.2; 52.20; श्रीचैत्र**गच्छीयाः** श्रीधर्मसूरयः 43.6; सण्डेर**गच्छोद्भवैः** 49.24; विद्याधर**गच्छे** 92.15; श्रीबृह-**द्गच्छे** 103.33; श्रीकोरण्ट**गच्छे** 136.8. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

गज्जणपुर — n. Sanskritised name of the city of Gazna. सं. १२६३ वर्षे पातसाहि साहबदीनेन **गज्जणपुरा**त्समागत्य पृथ्वीराजं लाहडरमून्धउरयोरन्तराले निहत्य ढिल्ली गृहीता। 135.2-3. *Vide* गर्जन, गर्जनक, गाजणपति.

गढ — m. a fort. 35.26; 46.2; 48.8; 65.25. cf. Deśī, Guj., Mar. गढ.

√ गण् — (causal) to get calculated and determined. देव! सीमन्तोन्नयनाय मुहूर्त्तमस्मत्स्वामिन्या **गणापयत**। 41.10.

गणधर — m. one of the chief disciples of a *Tīrthaṅkara*; lit.: 'head of a *gaṇa* or an assemblage of monks'. 101. 17. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

गण्ठिसहितपस् — n. a type of penance. अवधिना दृष्टम्—**गंठिसहितपसः** प्रभावादहं देवो जातः। 100. 27. [*Vide* for details *Abhidhānarājendra*, III, p. 790. A Jaina technical term.]

गण्डुरिका — f. a female dancer. अन्यदा प्रभोर्भगिनी सरस्वती तनुगमनिकायां गता। कुमुदः प्राह—केयं **गण्डुरिका** श्वेताम्बरी? कुमुदेनोक्तम्—आर्ये। नृत्यं कुरु। नग्नाट! त्वं मृदङ्गं वादय। 27. 28-29.

गण्डूपदा — f. an earth-worm. **गण्डूपदा** किमधिरोहति मेरुशृङ्गम्। 103. 24.

गताशुक — adj. dead. वेषः कोऽपि तुरुष्कसन्ततिभवः कक्षान्तरे लम्बित-श्छायामाश्रयते **गताशुक**पशोर्जीर्णोर्णकापोट्टलः। 29. 3-4. [A spelling peculiarity.]

गद्याण — m. N. of a (gold?) coin current in ancient India. 108.12, 14, 20. cf. Guj. गदियाणो, a weight of gold.

गन्धवहश्मशान — n. N. of a crematory on the out-skirts of Ujjayinī. 5.30. *Vide* PK.

√ गम् — to be cured. तथाकृते आचार्याणां जलोदररोगोऽ**गमत्**। 114. 11.

गर्जन — n. *same as* गर्जनक. अर्बुदाद्रौ नाहडतटाकं कारयित्वा **गर्जन**प्रतोल्याः कपाटमादाय तत्र प्रचिक्षिपे। Int. 15.16. *Vide* गज्जणपुर, गर्जनक, गाजणपति.

गर्जनक — n. Sanskritised name of the city of Gazna. 86. 5, 9, 10; 89.17. *Vide* गर्जन, गज्जणपुर, गाजणपति.

गर्त्तापूर — m. the foundation of a building. तादृग्गृहं मण्डयत यत्र सन्तान्वयिनः खादन्ति पिबन्ति च। द्रव्यं स्वेच्छया दास्यामि। निमित्तज्ञानाहूय शुभमुहूर्त्ते **गर्त्तापूरः** कृतः। 2.8-9. *Vide* PC.

√ गल् — to dissolve, to melt. स स्तम्भो न पानीयेन **गलति**, न च्छिद्यते, नाग्निना दह्यते। 104.31-32. cf. Guj. गळवुं.

गवेक्षण — n. a balcony, a portico. 53.6. [Guj. गोख < Pkt. गउक्ख, गवक्ख < Skt. गवाक्ष.]

गाजणपति — m. the King of Gazna. 47. 10, 12, 14. *Vide* गज्जणपुर, गर्जन, गर्जनक.

गादी f. a sermon-hall. अणहिल्लपत्तने मलधारिश्रीदेवप्रभ(v. l. हेमप्रभ)सूरि-व्याख्याने **गादीयां** १४शत उपविष्टेषु, तस्मिन् व्याख्याने साधुमदनपालपुत्री कुमरदेवी बालविधवा व्याख्याने उपविष्टासीत् । 53. 16–18. [Here the locative form is गादीयाम् which in Classical Skt. would be गाद्याम्.]

गान्धिक m. a grocer. 114. 15. cf. Guj., Mar. गांधी.

√ गिणिगिण् to produce a nasal sound, to hum. नासावंशनिरोधना**द्गिणिगिण**त्पाठप्रतिष्ठास्थितिः 125. 21. *Vide* PC.

गिरनार m. N. of a mountain in Saurāṣṭra. 34. 20; 58. 10; 136. 7. *Vide* गिरिनार.

गिरिनार m. *same as* गिरनार. 34. 23; 65. 23; 131. 31; Int. 31. 33. *Vide* PK.

गुडित adj. (an elephant) made ready with armour on. वीराणां सन्नाहाः समर्पिताः । गजा १८ **गुडिताः** । अश्वाः सर्वेऽपि सज्जिताः । 49.12. [गुडः is 'an elephant's armour'. Abhayadevasūri's *Vṛtti* on the *Praśnavyākaraṇasūtra* interpretes गुडा as 'a type of armour': "माढी-तनुत्राणविशेषस्तेन वरवर्मणा च प्रधानतनुत्राणविशेषेणैव **गुण्डिता-परिकरिता** यं ते माढीवरवर्मगुण्डिताः, पाठान्तरे 'माढीगुडवम्मगुण्डिता' तत्र **गुडा-तनुत्राणविशेष एव**......"—I-III (Āgamodaya Samiti's edition), page 47. The verb गुडवुं 'to make an elephant ready for fight' is fairly current in Old Guj. *Vide e.g.*: 'गडयडतु **गयवर गुडीय,** जंगम जिम गिरिशृंग तु'—*Bharatabāhubalirāsa* (V.S. 1241) of Śālibhadrasūri, verse 21; 'रुहिर रल्लि तहिं तरइं तुरंग **गय गुडीय** अमूंझइ'—*Ibid.*, verse 143; 'अलूखानि आयसिं पूंतारि ततखिण **गयवर गूड्या**'—*Kānhaḍadeprabandha* of Padmanābha, I. 144; '**हस्ती गूडिया,** तुरी पाखर्या'—*Ibid.*, second edition, p. 116.]

गुड्डर m. ? a tent. प्रातः प्रतोलीद्वारे आवासान् दत्त्वा स्थेयम् । नृपस्तत्र गतः ।......अहं रज्जुं प्रेषयिष्यामि, तत्प्रयोगेण त्वयाऽऽगन्तव्यम् । तया मानितम् । मालिनी पुष्पस्थाने रज्जुमादाय गता । तस्या अर्पितः । तया स्तम्भे बद्ध्वा बहिः क्षिप्तः । देव्यादेशाद्राज्ञा **गुड्डरस्य** स्तम्भे बद्धः । सा भर्त्तरि सुप्ते दवरकेण भूत्वा बहिर्गता । नृपशय्यान्ते उत्तीर्य नृपं प्राप्ता । 3.33–4.5. *Vide* गुप्तोदर गुरूदर,.

√ गुण्
[1] to study by muttering. आवश्यकं **गुणयति** । 103.34; इयं गाथा हरिभद्रेण **गुण्यमाना** श्रुता । 104. 3.
[2] to repeat (a *mantra* or religious formula). नवकारलक्षाः ३ **गुणनीयाः** । 52.29.
Vide PK.

गुप्तोदर m. a tent. 39.24; 40.5; 49.17. *Vide* गुड्डर, गुरूदर.

गुप्तौ √ कृ to keep in custody. मिथ्यादृष्टीनां च वचनात् राज्ञा **गुप्तौ कृताः** सूरयः । 100. 28–29.

गुफा f. a cave. Int. 15. 19. cf. Guj. गुफा.

गुमटी adj. beautiful. 122. 26. *Vide* PC.

गुरूदर m. a tent. 46.23. *Vide* गुड्डर, गुप्तोदर; also *vide* PC.

गूर्जरत्रा f. Gujarāta. 19. 6; 23. 20; 25. 1; 27. 6; 28. 19; 29. 31; 33. 29; 50. 29; Int. 31. 30. *Vide* PK. गूर्जरात्र.

गूहली f. a peculiar auspicious diagram on the floor. रात्रावम्बिकयाऽभाणि—राजन्! श्रीनेमिस्तव सत्त्वेनात्रैष्यति । प्रभाते पारणं कार्यम् । यत्र च **गूहली** पुष्पप्रकरश्चोपरि त्वया तत्र खनितव्यं हस्तेन नेमिः प्रग(क)टीभविष्यति । 98. 27-28. *Vide* PK.

गृहसूत्र n. arrangement for the maintenance and security of one's family. नृपेणामात्याः पृष्टास्तैः पण्डिताः । तैर्मासि एको याचितः । मुख्यपण्डितः **स्वगृहसूत्रं कृत्वा** निर्ययौ । 38. 20-21; तथा देव! स पृथ्वीराजस्तव अर्गलासम आसीत् । तस्मिन् विनष्टे **गृहसूत्रं कर्त्तुं** युक्तं वा वर्द्धापनकम्? 89. 25-26.

गोध्रिय(क) m. an epithet of Vīrama, son of Rāṇaka Lavaṇaprasāda and brother of Rāṇaka Vīradhavala of Dhoḷakā. He was called गोध्रियक due to the fact that he had been given the territory of Godhrā as *Kumārabhukti*. 66. 9, 10.

गोन्द्रक m., n. the out-skirts of a village. 111. 9. cf. Guj. गोंदरुं, गोंदरो. *Vide* पाद्र.

गोलिका f.
[1] a round earthen vessel in which curds-milk is preserved. अग्रे महीरीआ एकाऽभ्येति । भट्टेनोक्तम्—अये मध्ये क यासि ? । अद्य नृपः परोक्षो जातः, कस्ते दधि लास्यति ? । तया तत्कालं **गोलिका** त्यक्ता । रुदितुं प्रवृत्ता । 5. 14-15.
[2] a pill. राज्ञापि दरिद्रमुखे कणिक**गोलिका**प्रयोगेन तालुनि काकपदं दर्शितम् । 10. 6.
cf. Guj. गोळी in both these senses.

गोष्ठिक m. the keeper of a Jaina temple. 24.3; 31.14; 52.12. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK.

गोष्ठी f. an assembly. बाणे गीर्वाण**गोष्ठीं** भजति मघवति ब्रह्मभूयं प्रपन्ने 74.13. *Vide* PK.

ग्रथिल adj.
[1] simple, crazy. 39.6; 49.7; 73.32. cf. Guj. गहेलो, घेलो. *Vide* ग्रहिलता.
[2] intoxicated, drowsy. निद्रा**ग्रथिलः** 87.25.
Vide PC. ग्रथिलाचार्य.

ग्रन्थौ √ कृ to amass money. क्रमेण द्रम्मपञ्चकं **ग्रन्थौ कृतम्** 33.16-17. cf. Guj. गांठ करवी exactly in this sense.

√ ग्रह् to prevent. कोऽस्मान् **ग्रहीष्यति** स ऊर्द्धीभवतु । 60.31.

ग्रहणक n. a mortgage. अमुं ग्रन्थं **ग्रहणके**ऽङ्गीकृत्य लक्षत्रयं द्रम्माणां ददत । 17.34; पुस्तक**ग्रहणका**र्पणपूर्वं श्रीभोजात्कियद् द्रव्यमानेयमित्युक्ता 131,2; यमपुरे कृतान्त-

मन्दिरे तव प्रियो विद्यते । यदि तस्याः स्थाने ग्रहणके कोऽपि मुच्यते, तदा समेति । Int. 28.13. *Vide* PK.; also PC. for another sense.

ग्रहणा f. a type of special instructions at the time of initiation into monk-hood. संसारमसारमाकर्ण्य वैराग्यवानभयः पितरमापृच्छ्य दीक्षाग्रहणे ग्रहणासेवनारूपशिक्षाद्वययुतः समग्रसिद्धान्तपारगामी महाक्रियो जातः । 95.11-12. [*Vide Abhidhānarājendra*, III, p. 856ᵃ, where this is explained as: "गुरुसमीपे इत्वरं यावत्कालं वा व्रतप्रतिपत्तिः" and "गुरुमूले श्रुतधर्मेत्यादिविधिना सम्यक्त्वव्रतोपादाने". A Jaina technical term.] *Vide* सेवना.

ग्रहिलता f. a craze.
गण्डूपदा किमधिरोहति मेरुशृङ्गं
किं धारवेरज(?)गिरौ निरुणद्धि मार्गम् ।
शक्येषु वस्तुषु बुधाः श्रममारभन्ते
दुर्गग्रहग्रहिलतां त्यज शम्भलीश ! ॥
103. 24-25. cf. Guj. गहेलछा, घेलछा. *Vide* ग्रथिल.

ग्रास m. land given for maintenance; wages. 13.22, 25; 22.23; 24.5, 8; तेन आवासलेखकवही दत्ता । ग्रासः कृतः । 53.34; द्रम्मौ द्वौ दिनं प्रति ग्रासे कृत्वा 54.3; 65.13; 79.19; तेनावर्जितेन ग्रासशासनादि समर्पितम् । 79.21; विशेषग्रासलाभोऽपि दर्शितः । 80.10; 101.33; तव पुत्राणां किं ग्रासं ददामि ? । 102.23-24; दिनं प्रति १६ गद्याणी ग्रासे कृताः 108.12; ग्राममेकं दत्तं ग्रासार्थम् । 128.28. *Vide* PC., PK.

√ घट् [1] to be in fitness of things. तेन सह साम्यमपि न घटते, कुतोऽधिकत्वम् ? 5.27-28; न घटते 67.36.
[2] to fashion, to shape. घटितो न टङ्कैः 34.21; शिलाकोटिघटितः प्रासादो जातः 40.14. *Vide* घटक, घटापन.
Vide PC., PK.

घटक m. one who fashions or frames a shape. एकः काष्ठघटकः सूत्रधारः 8.19. *Vide* √ घट्, घटापन.

घटसर्प m. N. of a type of ordeal. राज्ञोक्तम्—तर्हि उत्पतितविषये दिव्यं देहि, घटसर्पमाकर्ष्य । इति प्रतिपन्ने घटसर्पाकर्षणसमये महं॰ श्रीतेजःपालेन सर्वसमक्षमित्युक्तम्—यन्मयां सर्वमपि सईदस्य सत्कं राज्ञे दत्तम् । यदि कदापि सईदस्य धूलिमैम गृहे तिष्ठति तदोत्पृखल(?)मिति भणित्वा सईदभागिनेयस्य पर्यङ्के घटात्सर्प आकृष्य क्षिप्तः । स च मृतः । सा च धूलिर्द्वात्रिंशत्कोटिप्रमाणा गृहे स्थिता । 73. 25-28. *Vide* PK.

घटानुकारिमाणिक्य n. a term of ridicule and contempt used for a gambler; lit.: 'a ruby of the shape of a pitcher'. प्रभोऽस्य कल्ये परिवारः किं स्तोकोऽस्ति, यदस्यै घटानुकारिमाणिक्यस्य दीक्षा दत्ता ? । 106. 2-3.

घटापन n. the wages of a manufacturer. तस्या घटापने मूल्ये चानयने लक्षं ९ व्ययं जाताः । 101. 15. cf. Guj. घडामण. *Vide* √ घट्, घटक.

घटी √ मण्ड् to begin to measure time with a clepsydra eagerly awaiting the stipulated moment. राज्ञो घटी मण्डिता । इतो वसाहस्य भोगाद्युपस्कारो विस्मृतः । तेन तमानीतुं गते लग्नघटी असमये वादिता । स आगतः । मध्ये प्रवेशं अलब्ध्वा लग्नघटीं श्रुत्वा विषण्णः । 44. 29-30. cf. Guj. घडी मांडवी.

घनतर adj. many. मम सदृशा घनतरा अपि विपद्यन्ते । नामाऽपि कोऽपि न वेत्ति । 37.23-24; कयाचित्प्रोषितभर्तृकया पत्यागमनकारणं विलोकयन्त्या दिना घनतरा गताः । 111.6. cf. Guj. घणेरा. *Vide* घनम्.

घनम् ind. for the most part, for a considerably long period of time. पुत्रस्नेहेन लवणप्रसादो धवलक्कपुरे घनं तिष्ठति । 54.23. cf. Guj. घणुं. *Vide* घनतर.

घनाघन m. a showering cloud. रोगशोकादिदुःखदावघनाघनः । 96.5.

घर n. a house, a place. पुनर्नृपाहूतः स्वघरे गतः । 13.31; सा घरं (गृहं) मध्ये गता । 32.14; एवं चलति देवालये दक्षिणदिग्भागे दुर्गा जाता । मन्त्रिणोक्तम्—स्थिरीभवत । तत्रैको मारवः क्षत्रियो मन्त्रिणा पृष्टः—भो एषा किं वक्ति ? । देव ! इयं नूतनगृहे निष्पद्यमाने द्वारशाखोपरि स्थिता मुदिता स्वरं विधत्ते । तत्र सार्द्ध बार घर (*v. l.* द्वादश घरेण) उपविष्टास्ति । भवतामित्थं १२ ॥. यात्रा भविष्यन्ति । 59. 25-28. *Vide* PC.

घर्घर m. either a jingling bell or a metal water-pot. श्रीपत्तने आभडवणिग् कांस्यकारगृहे घर्घरादिना ५ विशोपकैराजीविकः । *Vide* घुर्घरक, घुर्घरमाला; also *vide* PC. घर्घरक and PK. घुर्घुर.

घाट m. a mountain-pass. वलमानस्य स्तम्भनकाचार्यैर्घाटे रुद्धे, घाता जाताः । 19.6-7; घाटमार्गेषु बद्धेषु रुद्धेषु श्रीभीमेन श्रीकर्णस्य शुकचरणेन कृत्वा लेखः प्रस्थापितः । 23.6-7; स सपरिच्छदो मालवं प्रति व्रजन्, राज्ञा जावालिपुरीयस्य चाचिगदेवस्य पार्श्वात् सईवाडीघाटसमीपे मारितः । 67.26-27; सौराष्ट्रघाटे 128.14. *Vide* घाटी; also *vide* PC., PK.

घाटी f. *same as* घाट. तेन मार्गे घाटी रुद्धा । तत्र कटकं हतप्रहतं जातम् । 39. 23.

घुर्घरक m. a jingling bell. मणिकारहट्टे घुर्घरकान् घर्षति । 33.10. *Vide* घर्घर, घुर्घरमाला; also *vide* PK. घुर्घुर.

घुर्घरमाला f. a string of little bells (generally tied round the neck of a bullock). कृतशृङ्गारौ घुर्घरमालादिना कौसुम्भवस्त्रैश्च धृतौ वृषभौ । 59.23. cf. Guj. घूघरमाळ. *Vide* घर्घर, घुर्घरक.

घुसृण n. saffron. 128.34. *Vide* PC., PK.

घूर्णन n. pondering over continuously. Int. 30.14. [For full quotation *vide* घूर्मा(र्णा)सरस्वती.]

घूर्मा(र्णा ?)सरस्वती f. an epithet of Jinaprabhasūri; lit.: "the snoring Sarasvati". तस्य च यदा यदा भाणने संशयो भवति तदा तदा निद्रायमाण इव किञ्चिद् विमृशति । तदा सम्यग् बुध्यते च । ततो घूर्मा(र्णा ?)सरस्वती तस्य नाम तावता दत्तम् । श्रीजिनप्रभसूरिस्तु कियद्ग्रन्थाध्ययनानन्तरं बहुशुद्धप्रज्ञत्वेन तद्घूर्णनावसरे तमर्थं लिखति सम्यग् बुध्यते च । ततो गुरुभिस्तं तथा कुर्वन्तं दृष्ट्वा तस्य प्रत्यक्षसरस्वती बिरुदं ददे । Int. 30.12-15. cf. Guj. घोरी. *Vide* घूर्णन.

घृतपूर m. a kind of sweet-meat. 125.13. *Vide* PC.

घृष्टि f. floor soaked in milk and rubbed or kneaded and parched or fried.

जाते तद्विरहे दैवाद्दासी त्वमसि मे प्रिया ।
यत् क्षीरेण विना घृष्टिरपि प्रीतिकरी न किम् ॥

Int. 28. 6-7. cf. Guj. घसियो.

घोटक m. a horse. 51.14 ; तेषां मठे **घोटक**सप्तशतीराज्यम् । 76. 15-16 ; 80.16 ; 98.26 ; 113.18. *Vide* PC.

चउपई f. N. of a Prakrit metre of four quarters, each of which contains 15 *mātrās* and 4 *tālas*. यस्याष्टादशपुराणानि अष्टौ व्याकरणानि **चउपई**बन्धेन मुखपाठेनागच्छन्ति । 78.10.

चक्रिन् m. a sovereign (according to Jaina mythology). 42.19 ; 58.22. *Vide* PK.

चक्रेश्वरी f. N. of the *Śāsanadevatā* of *Ṛṣabhadeva*, the first *Tīrthaṅkara*. 70.5. [A Jaina technical term.] *Vide* PK. चक्रेश्वरीविद्या.

चच्चर m. [1] N. of a Pkt. metre ; also a type of song. त्वया पौषधशालाद्वारे **चच्चरे चच्चरो** मण्डनीयः । 76. 5-6 ; तेन **चच्चरः** क्षिप्तः । 78.10. *Vide* चाचर, चाचरीयाक.
[2] a quadrangle. 76.5-6. *Vide* चत्वरक.
cf. Pkt. चच्चर, Guj. चाचर.

√ चद् to mount, to ascend, to climb. ममोपरि **चटिष्यति** 6.20 ; सा भित्तौ **चटिता** 6.29 ; **चटितः** 34.26 ; 50.7 ; कपर्दैरनुभावाद्बिम्बं यावतीं भूमिं दिने **च[टति]** तावतीं रात्रौ पश्चाद्याति । 99.24-25 ; बक **चट** तपसे त्वं शाखिनि कापि सान्द्रे Int. 16.27. *Vide* PK.

चडावक n. mounting (an elephant etc.). तदनु तेजःपालेन गजः समानायितः । तं नृपस्योपायने कृत्वा, एककोटि १६ लक्ष, वर्षं यावत् **चडावके** कृत्वा गृहीतम् । 67. 29-68.1. cf. Pkt. चडावण, चडण; Guj. चडा(ढा)व, चडा(ढा)वो.

चतुरक m. a tent, an encampment (of an army). पुरमवलोक्य पुराद्बहिर्दृशं ददौ । मदनकपटैः कृष्णान् **चतुरकान्** दृष्ट्वा प्राह—अरे ! पूर्द्वारे किमिदं दृश्यते ? । 23.18-19 ; प्रातः राणकः सकलपरिग्रहं सम्मील्य सहस्रलिङ्गोपकण्ठे उत्तारकं (v. l. **चतुरकं**) दत्त्वा स्थितः । 67. 8-9. *Vide* PK.

चतुर्दशविद्यापारीण adj. proficient in the 14 lores. चित्रकूटे हरिभद्रो द्विजश्च**तुर्दशविद्यापारीणो** महावादी । 103.32.

चतुर्मासक n. [1] the moonsoon.
[2] the staying at one place and observing certain vow during the four months of monsoon *viz.* from the 11th day of the bright half of the month of Āṣāḍha to the 11th day of the bright half of the month of Kārttika.

कर्णावतीसङ्घप्रार्थनया कर्णावतीं गताः । **चतुर्मासकं** स्थिताः । 27.4 ; श्रीहेमप्रभसूरयो धवलकापुरे **चतुर्मासकं** स्थिताः । 53.30 ; श्रीजिनप्रभसूरयः कृत**चतुर्मासकाः** सन्ति । 103.33. *Vide* PC., PK.

चतुष्पथ n. a market-place. 3. 8-9; चतुरशीतिश्च**तुष्पथानि** 24.18 ; एकदा **चतुःपथान्तरे** एकामजां दीनार ५ जग्राह । 33.17 ; स इत्थं **चतुःपथान**तिक्रम्य प्रतोलीद्वारे गतः 46.8 ; तेन पुरान्तश्च**तुष्पथे** गच्छता भक्त्या श्रीवीतरागो नमस्कृतः । 73. 30-31 ; 78.16 ; एकश्च**तुष्पथे** घोटकं त्वरयन् दृष्टः । 113.18 ; **चतुष्पथे** लोकैः सह कलहं कृत्वाऽऽगतः । 115. 22-23 ; **चतुष्पथे** तत्र डालं दत्त्वा यो य आयाति तस्य तस्याग्रे वदति—अत्र राज्ञो गजशाला भविता; अत्र पुनः पट्टहस्तिन आलानस्तम्भो भावी । एवं भणतस्तस्य व्यवहारिभिरुक्तम्—इह मा कृथाः, अस्मद्गृहाणि पातयिष्यन्ति । इति च्छद्म कृत्वा द्रव्यं गृहीतम् । 115. 24-26. *Vide* चतुष्पद; also *vide* PC., PK.

चतुष्पद n. *same as* चतुष्पथ. एकदा **चतुष्पदे** विसाधनहेतौ प्रहितः । इतो हट्टान् दीयमानान् दृष्ट्वा पृष्टम् । तैरुक्तम्—सूरयः समायाताः । सम्मुखैर्गम्यते । 44. 15-16.

चत्वरक m. a quadrangle. चतुष्पथ-**चत्वरके** न्यायघण्टा बन्धापिता । 22.23. cf. Guj. चोतरो. *Vide* चच्चर; also *vide* PC. चत्वर.

चन्दबलिद्दभट्ट m. N. of an associate of Pṛthvīrāja Cauhāṇa, the great king of Delhi and Ajmer who was defeated by Shahabuddin Ghori,–more popularly known as चंदबरदाई. 88.23 ; **चन्दबलिद्दिक** 86.16. [Here ms. P. has quoted two Apabhraṃśa verses as recited by Candabalidda. These verses are found in the *Pṛthvīrājarāso*, which shows that though some portions of the *Rāso* may be comparatively late, it has a nucleus which is not later than at least the fifteenth century.]

चपेटा f. a slap. 48.3.

√ चम्प् to press. तदा पादाङ्गुष्ठश्च**म्पितः** । 7.13. *Vide* PK.

चरटक m. a thief. 60.15. *Vide* चरड; also *vide* PC. चरट.

चरड m. *same as* चरटक. 12.24. *Vide* PC. चरट.

चरणयोः (नि+) √पत् to fall at the feet of. मन्त्रि**चरणयोः पतित्वा** 61.24 ; **चरणयोर्निपत्याह** 81. 15-16 ; **चरणयोर्निपत्य** Int. 15.22. *Vide* चरणयोः √ लग्, पादयोः √पत्, पादयोः वि + √ लग्.

चरणयोः √ लग् to fall at the feet of. गुरूणां **चरणयोर्लगित्वा** 44.31 ; 115.15 ; Int. 30.4. *Vide* चरणयोः (नि +) √ पत्, पादयोः √ पत्, पादयोः वि + √ लग्.

चरित्र n. observance of religious practices and vows. न वीतरागादपरोऽस्ति देवो न ब्रह्मचर्यादपरं [**चरित्रम्**] । 104.24. [A Jaina technical term.] *Vide* चारित्र, चारित्रिन्.

चाचर m. N. of a Pkt. metre ; also a type of song—*same as* चच्चर. शम्बलं नास्ति किञ्चित् । **चाचरं** क्षिपत । 78.8-9. *Vide* चच्चर, चाचरीयाक.

चाचरीयाक m. a professional reciter of चाचर songs. **चाचरीयाक** एको महाविद्यानुपागतोऽस्ति। 76.3, 5; अथ श्रीवीरधवलवारके नांदउद्रीपालितः, अढारहीउ बडूउ हरदेवः बडूयाचा**चरीयाकस्य** शिष्यः। 78.7, इतश्च महाराष्ट्रीयो गोविन्द**चाचरीयाकः** समाययौ। 9-10, 11. *Vide* चच्चर, चाचर.

चाडा f. attendance, service, help. श्रीहेमसूरिपार्श्वे कोऽपि वादी कपटेन पृच्छनाय समागतः। पृष्टम्—उर्वशीशकारः कीदृशो भवति। सूरीणां मनः सन्देहदोलारूढं सम्पन्नम्।......तत उपरि भूमिस्थेन लेखकं संपाठयता भाण्डागारिकेन कपर्दिनाम्ना दृष्टः। तेनेति लिखित्वा पत्रिका तथा मुक्ता यथा पृच्छको न पश्यति। तद्यथा—उरू शेते उर्वशी। तद्विलोक्यैवं स्थिता गुरवः। पुनस्तेन पृष्टम्। गुरुभिः कथितम्। किं पृच्छन्नसि ?। तेनोक्तम्—उर्वशीशकारः। गुरुभिरुक्तम्—तालव्यः। तेनोक्तमहं वादी परं कपटेनागतोऽभूत्। नमो विधाय गतः। गुरुभिरुक्तम्—भाण्डागारिकेन रम्या **चाडा** विहितास्ति॥ 37.12-17. [The vocable चाड (f.) exactly in this sense is current in Old Guj.; *e.g.*:

(1) उलखि अंतर, बांह दि, पर भू, पंच वक्र,
सदरिस नवि विसाद थां, **चाड** सारि, कहि चित्रि.
—*Uṣāharaṇa* of Vīrasiṃha, lines 452-453.

(2) हरि चक्रवर्तीनी **चाडिइ** चालइ राजकुली छत्रीस.
—*Ibid.*, lines 802, 806, 810.

(3) **चाड** करुं हुं चेलु ताहरु, आयस दि मझ सामि.
—*Ibid.*, line 927.

(4) जे पद नहीं याग नइ तीरथि घणि दानि त्रैलोकि,
सोमनाथनि **चाडइ** मरतां ते पुहुता सुरलोकि.
—*Kānhaḍadeprabandha* of Padmanābha, I. 92.]

cf. Guj., Mar. चाड in slightly different connotations.

चातुर्थिकज्वर m. quartan fever. केनापि राज्ञा-चौरद्वयं [पेटीमध्ये निःक्षिप्य नद्यां] प्रवाहितम्। कस्मिन्नपि नगरे केनापि राज्ञा निष्कासितम्। पृष्टम्—कियन्ति दिनानि जातानि। ताभ्यां तुर्यं दिनं [कथितं] कथं ज्ञातम्?। राजन्! **चातुर्थिकज्वर**प्रभावतः। 113.28-30. cf. Guj. चोथियो ताव.

चारण m. a wandering minstrel, a bard. 23 27; 34.15; 35.14; 39.32; 47.20; 50.7, 19, 30; 51.14; 52.23; 63.31; 69.11; 115.2, 3; 125.27; 126.3, 9; 134.3. *Vide* PC., PK.

चारित्र n. observance of religious practices and vows. यूयं चारित्रिणः। युष्माकमाधारे **चारित्र**मस्तीति। Int. 31.25. [A Jaina technical term.] *Vide* चरित्र, चारित्रिन्.

चारित्रिन् adj. an observer of the religious practices and vows.
नाभीतिदानात्परमस्ति दानं
चारित्रिणो नापरमस्ति पात्रम्॥ 101.25; Int. 31.25. *Vide* चारित्र, चरित्र.

√ चिगचिग् (causal) [1] to speak out in a quick manner.
[2] to glisten.

तया गाथा उक्ता—
चक्किदुगं २, हरिपणगं ५, पणगं चक्कीण ७, केसवो ६, चक्की ८।
केसव ७, चक्की ९, केसव ८, दुचक्कि ११, केसी अ १२, चक्की अ १२॥

इयं गाथा हरिभद्रेण गुण्यमाना श्रुता। अजानँस्तत्र प्रविष्टः। प्रवर्त्तन्या उक्तम्—कः प्रविशत्यत्र ?। तेनोक्तम्—अति**चिगचिगापितम्**। प्रवर्त्तन्या उक्तम्—नूतनं लिप्तं **चिगचिगायते**। 103.34—104.4. *Vide* PK. चिकचिकापित.

चिट्टडक m.? a brief note or communication. **चिट्टडक**वाचनच्छलेन 73.21-22. *Vide* चिठडिका.

चिठडिका f. a brief note or communication. **चिठडिकां** लिखित्वा सर्ववृत्तान्तयुतां गोलकान्तस्तां क्षिप्त्वा मुद्रां दत्त्वाऽर्पितो गोलकः। Int. 31.10-11. cf. Guj., Hindī, Mar. चिट्ठी. *Vide* चिट्टडक.

चित्रकवल्ली f. a mystical diagram. अन्यदा घृतभाण्डमक्षीणं प्रेक्ष्य सुस्थके **चित्रकवल्ली** दृष्टा। स्त्रियाः कैतवेन गृहीता। 82.24-25; इतश्च मधुमत्यां नगर्यां प्राग्वाटज्ञातीयश्रेष्ठी जावडिः, भार्या सीतादेवी, प्रवहण १८ पूरयित्वा समुद्रमध्ये प्रवहणसहित**चित्रवल्ली** (?) मध्येऽपतत्। 101.4-5. *Vide* कृष्णचित्रक; also *vide* PC. कृष्णचित्रककुण्डलिका & चित्रकसिद्धि.

चीचु n.? food? हस्तिकल्पपुरेऽम्बुचीचो नृपतिर्महात्यागी। परं कर्णयोर्न शृणोति। तृषितस्त्वम्बु इति वक्ति, बुभुक्षित**श्चीचु** इति वदति। 108.16-17. cf. Deśī चिच्चणा and चिंचणी, "a flour-mill". *Vide* अम्बुचीच.

चीरिका f. a small piece of cloth. कलशे करं क्षिप्त्वा **चीरिकाया** आकर्षणं कुरु। विदुरेणाधः करं क्षिप्त्वा कृष्टा, विलोकिता। ग० १६ तत्र लिखिताः। बटुकरूपेण कृष्णेनोपरितनी गृहीता। तत्र **चीरिकायां** कोटिर्लिखिता। 108.19-20. cf. Guj. चीरी.

चुल्लक m. a fire-place. रुदमानं बालकं **चुल्लके** क्षिप्तवती कापि नारी दृष्टा। 113.25. cf. Guj. चूलो. *Vide* चुल्हक; also *vide* PC. चुल्ली.

चुल्हक m. *same as* चुल्लक. पुत्रेण शिशुपालवधो नाम काव्यं कृत्वा **चुल्हकोपरि** च्छन्नं धृतम् 17.5-6.

चूर्णि f. a search for food. तेनाङ्गुलित्रयमूर्ध्वीकृतम्। राज्ञा चिन्तितम्—किमनेनाङ्गुलित्रयेण का सञ्ज्ञा विहिता। द्वितीयदिने तथैव तेनाङ्गुलिद्वयम्, तृतीयदिने एकाङ्गुलिः। आकार्य राज्ञा पृष्टम्। तेनोक्तम्—राजन्! दिनत्रयं **चूर्णि**रस्ति, किं राज्ञा। इति तुष्टेन तस्मै वर्षाशनं दत्तम्। 22.7-9. cf. Guj. चूण, चूणी in the same sense.

चैत्य n. a Jaina temple. 12.23; 15.9; 16.23; 27.11; 30.12; 31.7; 32.12; तत्र **चैत्यबलानके** ९ धडी सुवर्णस्य चतुरस्रं कलशं ददौ। 40.32-33; 45.15; 60.20; 62.1; 64.31; 65.10; 67.28; 70.17; 92.13; 94.5; 97.17, 23; 98.7; 107.5; Int. 26.15; Int. 27.30.

चैत्यपरिपाटी f. going for salutation to different temples (in a place of pilgrimage or a town) according to a settled order. 43.8, 14; 60. 18-19. *Vide* PK.

चैत्यवासिन् m. a sect of Śvetāmbara Jaina monks who resided in temples (चैत्य) and were also owners of the same (as opposed to the monks of orthodox type known as सुविहित who emphasised on penances and absence of possessions). 127.1. *Vide* PC.

चोल्क m. a heap with a hollow inside; a bag (?). तेन स्वगृहे छत्रं स्थापयित्वा पत्रचोलकमध्ये क्षिप्त्वा २० योजनप्रान्ते मोचितः। 38.19. cf. Pkt. चोछय; Guj. चोळो; Hindī चोला. *Vide* पत्रचोलक.

चौरिकी f. theft. 60.15.

च्छेकभारत n. the title of a poetical composition by Amaracandrasūri, presumably identical with his Bāla-bhārata. ततः पं. सोमेश्वरसान्निध्यात् प्रथमं गद्यभारतम्, तदनु च्छेकभारतं च चकार। 78.20-21. [According to this reference Amaracandrasūri had also prepared a prose-epitome of the Mahābhārata which is not extant.]

छगण n. cow-dung. छगणकर्करैर्भृत्वा पञ्चमदिने समुद्रं निस्तीर्य मधुमत्यां नगर्यां समागतो जावडः। छगणानि सुवर्णीभूतानि, कर्करा रत्नानि सञ्जातानि। 101.9-10. cf. Guj. छाण.

छटा f. sprinkling. त्वया कुण्ड्यः कुङ्कुमजलैर्भृत्वा प्रतोल्युपर्युपविश्य स्थेयम्। अग्रे गच्छतां हयानां छटा देयाः। येषां ता लगिष्यन्ति तेषां वर्णपरावर्त्तो भविष्यति। 102.7-8, येषां छटा लग्नास्तेऽश्वाः शेषाः स्थिताः। 11. cf. Guj. छांट. *Vide* PK. √छण्ट्, छण्टन.

छत्रशिला f. a huge slab on mt. Giranāra hanging high like an umbrella. 37.28; 43.11; 47.4. *Vide* PC.

छन्द m. propensity. 87.12.

√ छिद् (causal) to get cut off. तदनु मन्त्रिणा क्षुल्लकपराभवत्वात्तस्य करः छेदापितः। 77. 28-29.

छिम्पिका f. a woman of the cloth-printer class. 80.3; 126.25. *Vide* PC.

√ छुट्
[1] to be free from. किं पाखण्डेन छुट्यसे। 106.5; स आत्मानं विक्रेतुं कामोऽपि न छुटति। 110.10; कर्मभ्यो न छुट्यते। Int. 29.9; यद्येते भूता रात्रौ मम प्रत्ययं दर्शयिष्यन्ति तदा छोटयिष्यामि नो चेत्सर्वाश्चूर्णीकरिष्यामि। Int. 32.3.
[2] (causal) to untie, to open. मद्यं पिबताऽभक्ष्यं भक्षयता ग्रन्थिश्छोटनीयः। 100.24.
Vide PK., also PC. √ छुट्.

छुरिका f. a dagger. 16.3-4; 125.17. छुरी 117.7; 130. 1, 2. *Vide* PK., also PC. छुरिकाभ्यास.

जगढक्कणी f. the covering of the earth. एकदा पृष्टम्—दुनीमध्ये किं पुष्पं वृद्धम्?। सभ्यैः स्वधियोक्तम्—परं तत्र मनश्चमत्कारकारि। सूरिणोक्तम्—वुणिफलं वृद्धम्। येन नवखण्डपृथ्व्या लज्जा ढक्क्यते। तेन हेतुना जगढक्कणीति विरुदं दत्तम्। Int. 30.27-28. cf. Guj. ढांकणी, Hindī ढँकन 'a lid, a cover'.

जजी f. a fight (probably from √ जज् 'to fight').
युद्धे जाते १४ शततुरङ्ग स० ६ जजी (?)
जीतउं छहि जणेहिं सांभलि समहरि वाजीइ।
विहुं मुजि वीरतणेहिं चिहुं पगि उपरवटतणे'॥
—इति चारणोक्तिः। 69.9-11.

√ जट् to stud with. तन्माणिक्यं स्वर्णजटितं कृत्वा कण्ठाभरणे.....43.30. cf. Guj. जडवुं, जडित. *Vide* PK. for another sense.

जयतां m. N. of a ruler of the Paramāra dynasty. Here he is also called जैत्र, which appears to be the Sanskritisation of the colloquial name. 44.7.

जयसिंघदेव m. the colloquial name of Siddharāja Jayasiṃha, the great king of medieval Gujarāta. 31.18, 27. *Vide* PK. जेसिंघदेवनृप.

जरीदक ? ? वर्षद्वयादनु तया सुरत्राणः समाकारितः। स भारं विमुच्य जरीदकेन धावितः (?)। नृपस्य कटकेन सह युद्धे जाते सुरत्राणो भग्नः प्रणष्टः। 89.32-33.

जलम् √ मुच् to make a firm resolution by taking a quantity of water in the hollow of the hands and pouring it out. श्रेष्ठिना बिम्बस्याग्रे जलं मुक्तम्। 99.18. cf. Guj. जळ मूकवुं.

जलाधारं m. the seat of a *Śivaliṅga*; lit.: 'the holder of water (poured on the *Śivaliṅga*)'. जलाधारोपरि हेमाभः। दुरालोकश्चक्षुषातिरूपः। असम्भाव्यस्वरूपः। तपस्वी प्रादु०। राज्ञः स्तुतिः। 124.17-18. cf. Guj. जळाधारी.

जंसपडह m. *same as* यशःपटह. 35.17.

जागरणि f. a courtesan; lit.: 'one who keeps awake (at night)'. 38.30.

जातिस्मरण n. the remembering of the past birth. 84.15; 85.4; Int. 29.9; जातिं स्मृत्य 109.24; जातस्मृतिः 130.12; 133.23; जातजातिस्मृती Int. 29.18. *Vide* PC.

जामातृशुद्धि f. incorrect emendations made by some impolite fool just out of a false show of knowledge, even though the original is quite correct and requires no emendations; lit.: 'the emendations made by a son-in-law'. 116.19. *Vide* PC.

जाम्बड(v.l. जाबड)वर्ग m. N. of a particular clan or group. पश्चात्तत्र प्रासादेऽजमेरीयश्रेष्ठिवर्गो नागपुरीयो जाम्बड(v.l. जाबड)वर्गः समायातः। ते गोष्ठिका जाताः। 31.14.

जाल n. scarcity, famine; a swarm (of locusts?). अन्यदा कुङ्कणे **जाल**पतनं श्रुत्वा महिरावणाधिपतिं मल्लिकार्जुनं प्रति दूतं प्राहिणोत्—तथा विधेयं यथा **जालं** न पतति तव देशे। तेन च वलमानं विज्ञापितम्—यदावयोरेष पणः। कुङ्कणाधिपो गूर्जरेशस्य वगि(?)कायां पत्राणि पूरयति, तत्करोमि अन्यदधिकं न जाने। अत्र जना मत्स्यमांसरताः प्रायश्चान्नदौस्थ्यात्। श्रीकुमारपालेन कथापितम्—यदन्नं तथा प्रेषयिष्ये यथा पत्त(?)नार्थो भवति। तेनोक्तम्—सर्वथा नैतत्। 39. 18-21.

जालन्धर m. a *Kāpālika* or a worshipper of Śiva of the left-hand order. 21.4.

जालि m. a kind of tree. तेन **जालि**वनमध्ये श्रीपार्श्वतीर्थं प्रादुःकृतम्। तेनैकदा वनं निरीक्ष्यमाणेन **जालि**वनमध्ये लेष्टुराशिर्दृष्टः। अम्लानशितपत्रिकापुष्पैः पूजितः। लेष्टवो विरलीकृताः। मध्ये बिम्बं दृष्टम्। 31.10-11. *Vide* PC.

जाली f. an entanglement, a shrubbery. तस्य तटे वंश**जाल्य**स्ति। तत्र **जाल्यां** वानरीशिरो लग्नमस्ति। 84. 17-18, 21; तृतीया स्तम्भनग्रामे सेडिकानदीतटे तरुजाल्यन्तरा भूमिमध्ये न्यस्ताऽस्ति तां प्रकाशय। 95.25, 32. *Vide* PK.

जीणसालार्ह adj. with the saddle fixed on the back; lit.: 'fit for the fixing or arranging of the saddle'. एकदा वाणारसीपतिः श्रीगाङ्गेयकुमारो गजसहस्र १ शत ४ एवं १४००, तुरङ्गमलक्ष ३ **जीणसालार्हान्**, द्वयं उद्धाटं एवं लक्ष ५, मनुष्यलक्ष २१; एवं सामग्र्या मालवपतिं भोजं प्रति चचाल। 20.2-3. cf. Persian *jīn*, Pkt. जीण and Guj., Hindī, Mar. जीन 'a saddle'; and Guj. साल 'a joint fitting a socket'.

√ जीव् (causal) to bring back to life. **जीवापय** 8.15. *Vide* PK.

जीवग्राहं √ गम् to flee for one's life. स **जीवग्राहं गतः**। 39.8. cf. the equivalent Guj. expression 'ते जीव लईने नाठो'.

जीवग्राहं √ ग्रह् to catch alive. राजा **जीवग्राहं गृहीतः**। 87.32. *Vide* PK.

जीवितस्वामिन् m. a life-time statue of a *Tīrthaṅkara*; metaphorically, a life-like image of a *Tīrthaṅkara*. तात! वायडपुरे **जीवितस्वामिनं** श्रीमुनिसुव्रतमपरं श्रीवीरं नन्तुं चलत। 32.26-27; पूर्वं भग्नो राजा श्रीमालपुरे श्रीशत्रुञ्जये सोपारकेऽष्टापदे च **जीवितस्वामि**प्रतिमाश्चकार। 42. 31-32. *Vide* PK. जीवन्तस्वामिन्.

जेमन n. eating, food. 38.15. cf. Guj. जमण; Mar. जेवण.

जोटक n. a pair. रे गलितकंसस्य ६४ **जोटकानि** निःश्वानानां किं स्फुटितानि?। 90. 6-7. cf. Pkt. जोड; Guj. जोटो, जोड; Hindī जोटा, जोड; Mar. जोड.

ज्येष्ठ m. husband's elder brother. 57.16; 63.22. cf. Guj. जेठ.

ज्येष्ठपत्नी f. husband's elder brother's wife. 63.22. cf. Guj. जेठाणी.

झकटक m. a quarrel, a dispute. Int. 32.15. *Vide* झगड; also *vide* PK. झगटक.

झगड m. *same as* झकटक. नागडाग्रे त्रा(झ?)**गडं** च कथयति। 50.2. *Vide* PK. झगटक.

झम्पा f. a jump. **झम्पा** दत्ता। 5.31; **झम्पां** यच्छति 6.1, **झम्पां** ददौ 2, 8, **झम्पां** दत्ते 6; 6.10; 98.6; 105.32. *Vide* PK. झम्पा, झंम्पापन, √ झम्प् and PC. झम्पापात.

झोटिङ्गचेट m. a type of goblin.

मुद्गानुद्गतमुद्गरानुरुगदाघातोद्धतान् व्यन्तरान्
वेतालानतुलानलाभविकटान् **झोटिङ्गचेटा**नपि।
जित्वा सत्वरमाजितः पितृवने नक्तंचराधीश्वरं
बद्धा बर्बरमुर्वरापतिरसौ चक्रे चिरात्किङ्करम्॥

134. 16-19. *Vide* धूंसक, व्यन्तर.

झोलिका f. a piece of cloth knotted on two opposite sides. Here it refers to a sort of cradle prepared by suspending a piece of cloth tied on all the four corners or the two sides to the branches of some tree. 128.6. *Vide* PC.

टङ्कक m. a coin. स्वर्णटङ्ककलक्षम् 86.10; अथ श्रीभोजो नित्यं भावनाभावितः प्रातः रैटङ्ककान् ददौ। 117.9; दीनारटङ्काः स्वर्णमयाः Int. 31.21; स्थालं टङ्कैर्भृत्वा Int. 32.1-2. *Vide* टङ्कशाला, टङ्का; also *vide* PK. टङ्क.

टङ्कशाला f. a mint. विग्रहः प्रारब्धः। **टङ्कशाला** पतितुमारब्धा। षण्मासान्ते दण्डेन भव्यं विधाय म......स्थाने गतः। 50. 3-4; अथ **टङ्कशालायां** हरिण्यङ्किता द्रम्माः पतन्ति। 85.2. *Vide* टङ्कक, टङ्का; also *vide* PC.

टङ्का f. a coin. 123.7. *Vide* टङ्कक, टङ्कशाला.

टङ्किका f. a stone-cutter's chisel. 64.19. cf. Guj. टांकणुं. *Vide* PK. टङ्क.

√ टाल् to break. भोजनार्थं गृहे आकारितः। अङ्गमर्दकैरङ्गानि **टालितानि**। 56.31-32. cf. Guj. टाळवुं; Hindī टालना; Mar. टाळणें.

टिप्पन n. a subscription list. 33.15; cf. Guj. टिप्पण, टीप. *Vide* टिप्पा, √ टीप्, टीपा.

टिप्पा f. a list. 54.35; 89.11. cf. Guj. टिप्पण, टीप. *Vide* टिप्पन, टीपा, √ टीप्.

√ टीप् to make a list of. सर्वमपि **टीपयित्वा** गृहीतम्। 73.22. cf. Guj. टीप करवी. *Vide* टिप्पन, टिप्पा, टीपा; also *vide* PK. √ टिप्प्.

टीपा f. *same as* टिप्पा. 55.1.

टीपि f. gleaning and collecting. एकदा दीपो रूमञ्जर्यां लग्नस्तस्य तापेन रेणुः स्वर्णीभूता। स वृत्तान्तो मन्त्रिणा श्रुतः। अतो याचिता। राणकेन दत्ता। गृहे **टीपिः** कृता। 57. 2-4. cf. Guj. टीपवुं.

टोकर m. a bell. 132.30. cf. Guj. टोकरो. *Vide* PK. टोक्करक.

टोपिका f. a cap. Int. 30. 18, 20. *Vide* PK.

ठक्कर m. an honorific term. 43.3. *Vide* ठक्कुर.

ठक्कुर m. [1] an honorific term. 30.18, 28, 29, 30; 32.7; 53.30; 54.26; 55.8, 31. *Vide* ठक्कर.
[2] a ruler. 50.11; 52.21; 64.32.
Vide PK.

डम्भन n. a collection. दण्ड-मुण्ड-**डम्भनानि** सोमेश्वरे दृष्ट्वा सिद्धेशस्य गिरिनारे हर्षः। 131.31.

डामर m. the colloquial form of the name दामोदर. Dāmodara was the ambassador of King Bhīmadeva of Gujarāta at the court of King Bhoja of Mālava. 21.10, 22, 23, 24; 23.7.

डामर n. an awful infectious disease. अथ तक्षशिलायां पञ्चशतीतीर्थपवित्रितायां महान् रोगो जातः। न कोऽपि कस्यापि वेश्मनि याति। पुरीं शून्यप्रायां वीक्ष्य सङ्घेनाचिन्ति—सर्वेऽप्यधिष्ठायका नष्टाः। इति चिन्तिते शासनदेव्या उपदिष्टम्—सर्वे व्यन्तरास्तुरुष्कव्यन्तरैरुपद्रुताः। वर्षत्रयानन्तरं तुरुष्कभङ्गो भावी। इति ज्ञात्वा यदुचितं तत्कार्यम्। पुना रोगशान्त्यै उपायोऽस्ति। नड्डूलनगरे श्रीमानदेवसूरीणां चरणोदकेन सिञ्चत स्वमानुषाणि; यथा **डामरं** नश्यति। 107.9-13.

डाल m. a temporary settlement. चतुष्पथे तत्र **डालं** दत्त्वा यो य आयाति तस्य तस्याग्रे वदति—अत्र राज्ञो गजशाला भविता; अत्र पुनः पट्टहस्तिन आलानस्तम्भो भावी। 115.24-25.

डोकर (v.l. डोल्लकर) m. an old man (a contemptuous term). रात्रौ वीरमः समेत्य राणकं लत्तया प्रहृत्य, प्राह—भो **डोकर** (v. l. **डोल्लकर**)! अद्यापि राज्याशां न मुञ्चसि? 67.4-5. [The v. l. डोल्लकर would lit. mean 'one whose hands are unsteady'. cf. Deśī डोल, Guj. डोलवुं 'to be unsteady'. Probably it is a Sanskritisation of डोकर.] cf. Pkt. डोक्कर; Guj. डोकरो; Hindī, Mar. डोकरा.

डोल्लकर m. *same as* डोकर. 67.31.

√ ढक्क् to conceal, to cover. वुगिफलं वृद्धम्। येन नवखण्डपृथ्व्या लज्जा **ढक्क्यते**। तेन हेतुना जगढक्कणीति बिरुदं दत्तम्। Int. 30.27-28. cf. Pkt. ढंक, ढक्क; Guj. ढांकवुं; Hindī ढांकना; Mar. ढांकणें.

ढाढसिक adj.? guilty? ......सकशाप्रहारां वीक्ष्य विषण्णेन चिन्तितं यदसौ मां मारयिष्यति विषं दत्त्वा। ततो भोजनावसरे राज्ञा बहुमानेन निजरसवतीं भोजयित्वा राणकपदं दत्तम्। इत्थं विषि(ष)ण्णः क्षीणतेजा जातः। राजा तु पुनः पुनः चरान् परिपृच्छति। स चाद्यापि जीवति। स इत्थं चतुःपथानतिक्रम्य प्रतोलीद्वारे गतो मृतः। राज्ञोक्तम्—[आ! बाढं] **ढाढसिकः**। 46.6-9.

√ ढाल् to pour out, to cast off. गवाक्षस्याधः समुद्रस्तत्र शिप्रां **ढालयामास**। 41.8. cf. Deśī ढाल; Guj. ढाळवुं, ढोळवुं.

ढोय n.? a fight, a skirmish. तदनु परिभवमसहमानः श्रीजलालदीनसुरत्राणः सं १३६० वर्षे माघमासस्य पञ्चम्यां स्वयमागत्य पर्वतस्य स्वर्णगिरेः शृङ्गे आवासान् दत्त्वा स्थितः। प्रत्यहं **ढोये**(?) जायमाने सुरङ्गाखानकैः खण्डिः पातयितुमारब्धा। 50.33-34.

तङ्गणिकायां √ गम् to go to ease one's bowels. अन्यदा **तङ्गणिकायां गच्छद्भिः** पूज्यैर्भार्या-वचनैस्ताड्यमानः कोलिको दृष्टः। 100.21. *Vide* तनुगमनिका, of which perhaps this may be a derivative.

तट n. vicinity. अथैकदा राणकवीरधवलेन ताम्बूले [वं]ठायार्पितः। तेन विलोक्य **तटे** [क्षिप्तः] एवं द्वित्रिवेलम्। 65.32-33. *Vide* तटस्थ.

तटस्थ adj. standing nearby. सैन्ययोस्तटस्थयोर्युद्धं भवति। 56.27-28; कियतां कार्पटिकानां त्वं राज्यं ददासीति भवान्योक्तो भवस्तां गां पङ्कमग्नां कृत्वा नृरूपस्**तटस्थः** पान्थान् उ०। 129.23-24; नाहडेन स ज्वालितः। वह्नौ निक्षिप्तः। स्वयं **तटस्थे** प्रासादे स्थितः। Int. 15.15. *Vide* तट; also *vide* PK.

तटिनि f. a river. 117.20. [A spelling peculiarity.] *Vide* PK. देवि, पुत्रि.

ततः पृष्टे ind. thereafter. ततस्तेन चिन्तितं—यद्यसौ न भुंक्तेऽस्ति, तदा भोजयिष्यामि। **ततः पृष्टे** स वल्लभकलत्रगृहे प्रेषितः। 46.15-16. cf. Guj. ते पछी.

तदात्व n. that time, that occasion. **तदात्वा**गतव्यन्तरैः स्थितव्यन्तरपार्श्वे पृष्टमिति—कथं भवतामियन्तो दिवसा महाविदेहे लग्नाः। 114.14-15.

तनुगमनिका f. easing one's bowels. 27.28; 30.25; 99.32; 106.31, 32. *Vide* तङ्गणिकायां √ गम्.

तपापक्ष m. *same as* तपागच्छ; *vide* गच्छ. Int. 31.23. [The term पक्ष is used here exactly in the sense of गच्छ.]

तपोधन m. an ascetic. 10.16, 22; 26.18-19; 31.31, 32; 33.18; 44.3, 10, 11; 45.7, 22; 48.10, 13; 53.6; 63.20, 23, 27; 64.26, 27, 29; 65.13, 21, 28; 68.10; 71.10; 91.12; 92.16; 93.2, 3, 8; 97.31; 115.15; 132.31; Int. 26.16. *Vide* तपोधना, तपोधनिक; also *vide* PC., PK.

तपोधना f. a female ascetic. Int. 29.2. *Vide* तपोधन, तपोधनिक.

तपोधनिक m. *same as* तपोधन. 63.16. *Vide* तपोधना.

तर्कुक m. a suppliant. शौर्यं शत्रुकुलक्षयावधि यशो ब्रह्माण्डभाण्डावधि
त्यागस्**तर्कुक**वाञ्छितावधिरियं क्षोणी समुद्रावधिः। 122.32.

तलहट्टिका f. the foot or base of a mountain. 43.13; 50.24; 74.27; 98.11. *Vide* PC., PK.

तलार m. a police-officer. 84.5, 8. cf. Old Guj. तलार. *Vide* तलारक, तलारक्ष.

तलारक m. *same as* तलार. 130.2.

तलारक्ष m. a police-officer. श्रीकुमारपालेन राज्ये प्राप्ते तत्क्षणं कडी**तलारक्ष**स्याकारणे सुखासनेन समं लेखः प्रहितः। 46.4; राजा-ऽमात्य-**तलारक्ष**-व्यवहारिणां पुत्राः मित्राणि च कर्म-बुद्धि-विक्रम-व्यवसायान् मन्यन्ते। 113.6. *Vide* तलार, तलारक; also *vide* PK.

ताडङ्क m. a long ear-ornament. 40.2-3; 41.20-21; 46.28. *Vide* PC.

तापिका f. a culinary utensil. 82.20. *Vide* PC.

ताम्बूल m. a (folded) betel-leaf (containing areca-nut, chunam, clove, cardamom, etc.). अथैकदा राणकवीरधवलेन ताम्बूलो [वं]ठायार्पितः। तेन विलोक्य तटे [क्षिप्तः]। एवं द्वित्रिवेलम्। राज्ञा पृष्टम्—किमरे ! त्यजसि ? । स्वामिन् ! मुखे क्रमयः कृष्णवर्णाः । 65.32-34. [It will be interesting to compare here the Persian word *tambūl* exactly in the same sense.] *Vide* ताम्बूलस्थगिका, ताम्बूलिक.

ताम्बूलस्थगिका f. a betel-box. 7.24. *Vide* ताम्बूल, ताम्बूलिक; also *vide* PK., and PC. स्थगिका.

ताम्बूलिक m. a seller of betel-leaves. 39.13. cf. Guj. तंबोळी. *Vide* ताम्बूल, ताम्बूलस्थगिका.

तारणदुर्ग m. N. of a hill-fort. 47.22, 24, 27; तारणगढ 48.8. [It is mentioned in the text that when Ajayapāla, who succeeded King Kumārapāla to the throne of Gujarāta, destroyed all the Jaina temples, only the four situated on the तारणगढ were saved 'tactfully' by Sīlanāga Kutigiyā. Apparently this तारणदुर्ग or तारणगढ is mod. *Tāraṅgā* hills, a Jaina place of pilgrimage, in North Gujarāta.]

तालक n. a lock. 4.22; 16.19, 20; 38.18; 41.31. *Vide* PK.

तालकं √ दा to lock. तालकं दत्त्वा स्वं समीपे गृहाण । 4.22; ततो राज्ञा तमसि आपादमस्तकं चतुश्चत्वारिंशल्लोहशृङ्खलाभिर्नियन्त्र्यापवरके क्षिप्त्वा तालकं दत्त्वा मोचितः। 16.18-19; 38.18; 41.31. *Vide* √ दा [1].

तिलकुट्टी f. the caky sediment of sesamum after the oil is pressed out. एवं रसवतीं कृत्वा.....लोकयितुं (?) व्रजन् वैद्यः शीतकालं भणित्वा अश्नानां तिलकुट्टीं दत्त्वा व्याघुटः सिरःस्थिता शेषतिलकुट्ट्योऽपि स्यत् (?) तस्याः परिमलमाघ्राय तिलकुट्टीं... चिन्तितं ममैष मनोरथो दुष्टः । 89.9-11.

तिहुअणपालपुत्र m. son of Tribhuvanapāla, King Kumārapāla. 38.1. *Vide* PK. तिहुअणपालदेवनन्दन.

तीर्थंकृत m. a Jaina *Tīrthaṅkara*. 96.7. [A Jaina technical term.] *Vide* तीर्थेश्वर.

तीर्थेश्वर m. *same as* तीर्थंकृत. 125.5.

तुग्लक m. Tughluq. 135.26. [The Muslim rule of the Tughluq dynasty prevailed on the throne of Delhi from 1320 A.D. to 1413 A.D.]

तुन्दलपुटी f. a cup of rice, *i.e.*, the lowest type of food.

वृत्तिर्नारभटी न तुन्दलपुटी
नाथास्ति मे सङ्कटी,
श्रीमद्भोज ! तव प्रसादकरटी
भङ्क्तां ममापत्तटी ॥ 122.27.

[This is an instance of metathesis if it is not a scribal error for तन्दुलपुटी. In fact, the latter is the reading in the context at PC. 29.13.]

तुरक m. a Muslim (in contempt). 87.10. cf. Guj. तरक, तरकडो. *Vide* तुर(रु)ष्क.

तुर(रु)ष्क m. *same as* तुरक. 1.2; 29.3; 49.9, 20; 50.29; 86.5, 7, 12; 89.28; 90.12; 107.11, 21; 126.16.

तुला f. a type of weight. अष्टौ हाटककोटयस्त्रिनवतिर्मुक्ताफलानां तुला 118.9, पलशतैरेका तुला (टिप्पनी)। 30.

तृतीयज्वर m. the tertian fever. 128.19. *Vide* PC, तृतीयज्वरिन्.

तेजल m. the colloquial name of Minister Tejaḥpāla. 67.1.

तेजी m. a horse of excellent breed. तथा उपायनैः तेजी ५०० प्रहितानि सार्द्धम्। 66.21; अथ कन्यकुब्ज० तद्राजसुता महणका कञ्चुकसंबन्धे गूर्जर० पञ्चकुलं षण्मासैरुद्ग्राहित २४ लक्षपारुथकद्रमान्, ४००० तेजी-तुरङ्गान्, [सौराष्ट्रघाटे] लात्वा यान् वनराजेन हत्वा...128.13-14. {PK., while narrating the story under the first reference, says at 119.25-26: 'तावता धवलकिशोरशतपञ्चकं अन्यदपि दुकूलगन्धराजकर्पूरादि गृहीतम्।' Similarly PC., while narrating the story under the second reference, states at 13.1: "चतुर्विंशतिसंख्यान् पारुथकद्रम्मलक्षांस्तेजोजात्यांश्चतुःसहस्रसंख्यांस्तुरङ्गमान्.... ' This second quotation specifies तेजस् as a special breed of horses.] cf. Guj. तेजी 'a horse'.

तेर pron. thirteen. 'नव कोहलां ईछ तेर' 110.16. cf. Guj. तेर; Hindī तेरह; Marī तेरा.

त्रङ्गटक n. either the leg or a short tight trouser covering the legs. इतो वीकमो द्यूतकारी द्यूताद्युत्थितः। कान्दविकगृहे दत्ते, बहिः स्थित्वा द्वारमुद्घाटयेत्याह। तेनोक्तम्—कस्त्वम् ? । वीकमेणोक्ते इत्युक्ते स आह—कस्ते द्वारमुद्घाटयति । मम किं त्रङ्गटकं ग्रहीतुकामः ? । तेनोक्तम्—बाढं बुभुक्षितः । 3.9-11. [This is an idiom which literally means: 'Are you going to take away my *traṅgaṭaka* ?'—*i.e.*—'In what way will you be able to harm me?'] cf. Guj. तंगडी, टंगडी.

त्रिचेली f. a group of three garments. 119.6. *Vide* PC.

त्रिजगड्डू adj. saviour of the three worlds.

निर्यातदानदाता
हरिकान्ताहृदयहारश्शृङ्गारः ।
दुर्भिक्षसंनिपाते
त्रिजगड्डूजगड्डू चिरं जीयात् ॥

80.33. [This epithet was bestowed upon Jagaḍū, a merchant-prince from Bhadreśvara (Kaccha), because he saved the people of Gujarāta by giving corn during a great

famine that occurred in the years 1257-1259 A.D. The *Jagaḍūcaritra* of Sarvānandasūri (14th century of the Vikrama Era) hails Jagaḍū as the saviour of the world at several places (*e.g.* VI. 94, 97, 106, 109, 111, 112, 137; VII. 32) and the sixth Sarga of the work is named *Sakalajanasañjīvana*. Moreover, the *Abhidhānarājendra*, Vol. IV, p. 1384, narrates the story of Jagaḍū, in which it is stated that "जगडूर्जगदुद्धर्त्ता भविष्यति". The *Abhidhānarājendra* notes that its narration is in accordance with the story given in the *Upadeśataraṅgiṇī*. The printed edition of Ratnamandiragaṇi's *Upadeśataraṅgiṇī* (16th cent. V.S.), published by the Dharmābhyudaya Press, Vārāṇasī in Vīra Saṃvat 2437 (1910-11 A.D.), however, does not contain the whole story as presented there. In the section on *Dānaphalopadeśa*, the instance of Jagaḍū is mentioned (pp. 40-41): There is stated, 'जगडूसाधुनाऽपि तोतलकसोलाभिधस्वपितृप्रोक्तं जगऊआ इत्यभिधानं दुष्काले जगज्जनजीवनाऽन्नप्रदानेन सत्यं कृतम्।' (p. 40, ll. 11-12). जगऊआ is vocative form of जगऊ which appears to bear some similarity with Marāṭhī जगणें, 'to be saved' and its causal जगविणें 'to save'.

On the basis of this evidence we have taken the epithet त्रिजगडू in the sense of 'the saviour of the three worlds'. The word त्रिजगडू is evidently an Apabhraṃśa form. Can it be a derivative of त्रिजगदुद्धर्तृ ?]

त्रिभुवनस्वामिनी विद्या f. a type of miraculous lore. एकदा श्रीकुमारपालेन श्रीहेमसूरयः पूर्वभवस्वरूपं पृष्टाः। ततः सूरयः सिद्धपुरे गताः। प्राचीमाधवाग्रे श्मशानभूमौ चतुरः श्रावकान् कृतोपवासान् चतुर्दिक्षु तपोधनांश्चत्वारो विदिक्षु स्थाप्य स्वयं **त्रिभुवनस्वामिनीं विद्यां** स्मृतवन्तः। देव्याह—स्मरणकारणं वदत। तैस्तु नृपभवः पृष्टः। 44.2-4.

त्रिवेदिन् adj. a knower of the three Vedas. **त्रिवेदिनं** विप्रं जलन्यासावसरे प्राह 133.8. cf. Guj., Hindī त्रिवेदी. *Vide* PC. त्रिवेदीवेदिन्.

√त्रुट् [1] to break down completely. एष गजस्त्रुटितः, अपरमानयत। 13.26.

[2] to be lost. पल्यपुरे श्रीवर्द्धमानसूरिषु दिवं गतेष्वभयदेवसूरीणां तत्र स्थितानां महादुर्भिक्षे सिद्धान्तास्तद्वृत्तयोऽपि **त्रुटिताः**। यदवस्थितं तदपि दुःखबोधत्वात् खिलं जातम्। शासनदेवी रात्रौ प्रभुं जगौ—यदङ्गद्वयं मुक्त्वा नवाङ्गानां वृत्तिं कुरु। 95.12-14.

[3] to be spent up, to be used up. ततः सङ्घवात्सल्ये विधीयमाने घृतं **त्रुटितम्**। सङ्घपतिचित्ते विषादो जात इति यद्विरङ्गो भविष्यति। 75.23-24.

cf. Guj. तूटवुं. *Vide* त्रुटि; also *vide* PK.

त्रुटि f. [1] loss, deficiency. नृपस्योपायने कृत्वा एककोटि १६ लक्ष, वर्षं यावत् चंडावके कृत्वा गृहीतम्। व्ययस्तादृगेव।...तेजःपालेन स हस्ती ढौकने कृतः। लाटेन सिमराकेन वेसरश्चैकः। द्रम्म लक्ष ३६ **त्रुटौ**, द्वितीयवर्षे श्रीकरणं मुक्तम्। 68.1-6.

[2] complete consumption, being used up completely. अन्यदा सं० १३१५ वर्षे दुर्भिक्षकाले श्रीवीसलेन चणक**त्रुटौ** भद्रेश्वरव्यापारिणो जागडस्य लेखः प्रहितः। 80.20-21.

Vide √ त्रुट्.

दण्ड m. tribute or fine. 21.31; 35.26; 50.3; 51.2, 6, 8; 88.21; 118.12. *Vide* PC., PK.

दण्डनायक m. [1] the commander of the army. अथैकदा पत्तनोपरि तुरुष्काणां सैन्यमाययौ। **दण्डनायक**सज्जनेन बनासनदीतीरे गाडरो नामाऽरघट्टस्तत्र रणक्षेत्रं सज्जीकृतम्। देवी सहस्रकला स्वयं सज्जनदण्ड[नाय-]केन सह सैन्यमादाय सम्मुखमागता। 49.9-11, 18.

[2] a military governor. इतश्चन्द्रावतीं परित्यज्य धंधूपरमारः श्रीभीमदेवेन समं विरोधात् धारापुरीं गतः। पश्चान्नृपेणाश्वसहस्रैर्द्वादशभिर्युतो विमल**दण्डनायक**श्छत्रं दत्त्वा प्रहितश्चन्द्रावत्याम्। 52.2-4, 8.

Vide दण्डपति; also *vide* PK., and PC. दण्डाधिपति.

दण्डपति m. same as दण्डनायक. 49.6, 7, 8, 13, 21; 52.7, 10, 19; 53.3. **दण्डप** m. 52.10. **दण्डेश** m. 34.19; 49.16, 19; 131.23. *Vide* PC. दण्डाधिपति.

दत्ति f. a gift. 62.26, 28; 70.16. *Vide* दाति; also *vide* PK.

दर्दुरी f. cutaneous and herpetic eruptions, commonly known as दद्रु in Skt. एकदा श्रीनृपस्य शिरसि शिरोऽर्त्तिरतीव जाता। ततो वाग्भटेनोक्तम्—राजन्! शिरसि **दर्दुरी** जाताऽस्ति। ततस्तेन शस्त्रकर्म्मणा तालु उत्तारितम्। **दर्दुरी** दृश्यते परं न निःसरति। धर्तुं न शक्यते। तदनु जलभृतस्थालं धृतम्। तत्रापि नायाति। ततो जामात्रा लघुवाग्भटेन तदवलोक्य निजरुधिरभृतस्थालं दर्शितम्। तद्गन्धेन सा तत्रागता। राजा निरामयो जातः। ततः पृष्टेन लघुवाग्भटेनोक्तमिति—यदियं रक्तजा, रक्तं विना जले नायाति। 97.4-7. cf. Guj. दादर.

दवरक m. a rope. सा भर्त्तरि सुप्ते **दवरकेण** भूत्वा बहिर्गता। 4.4. cf. Skt. दोरक; Guj. दोर, दोरी, दोरडो.

दशपूर्वधर m. a Jaina monk possessing the knowledge of ten *Pūrvas*. 99.11; 101.12. [A Jaina technical term.] *Vide* पूर्व; also *vide* PK.

√दा [1] to close, to shut. कान्दविकगृहे **दत्ते**, बहिः स्थित्वा द्वारमुद्घाटयेत्याह। 3.9; द्वारं **दत्त्वा** 4.31; काष्ठपञ्जरे प्रविश्य भुजार्गलां **ददौ**। 20.9; प्रतोल्यो **दत्ताः**। 23.12; द्वारं **ददाति** 32.17; हट्टान् **दीयमानान्** दृष्ट्वा पृष्टम्। 44.16; प्रतोलीं **दातुं** न यच्छति। 102.1. *Vide* तालकं √ दा.

[2] to allow, to permit. प्रतोलीं दातुं न **यच्छति** । 102.1 ; क्वं दातुं न **दद्म:** । हरिभद्रेणोक्तम्—कथं न **दत्थ** ! । 104.8 ; तत्र मृतकानां दाघं दातुं न **ददते** । 110.11.

[3] to put or place upon. भूमौ पातयित्वा कण्ठे चरणः **प्रदत्तः** । 1.24 ; महती स्वर्णोपानदेका प्रकटी जाता । स्वर्णवालकगुम्फिता सर्वरत्नखचिता । विस्मितेन गृहीत्वा हृदि कण्ठे च **दत्ता** नृपेण । 9.9-10 ; निजौ चरणौ परदन्तिदन्ते **दत्त्वा** तत्राधिरुह्य कौङ्कणस्वामी व्यापादितः । 46.27 ; स रिंछाङ्के शिरो **दत्त्वा** सुप्तः । 81.9-10 ; विग्रहे वर्षे १२ जाते राज्ञा घासं शिरसि **दत्त्वा** स्वनराः प्रहिताः, मध्यतत्त्वं स्वरूपमादातुम् । 103.19 ; सर्वेऽप्युपरि चरणं **दत्त्वा** व्रजतः । 105.6, 7, 8 ; तदुपरि सूरिणा पादो न **दत्तः** । सुरत्राणेनोचे—कुतोऽस्मिन्प्रस्तरे पादं न **ददासि** ? । Int. 39. 29-30.

[4] to cast upon. स पल्यङ्के किञ्चिद्दृष्टिं **दत्त्वो**च्छीर्षके मस्तकं कृत्वा सुष्वाप । 3.17 ; पुराद् बहिर्दृशं **ददौ** । 23.19 ; झम्पा **दत्ता** 5.31 ; झम्पां **यच्छति** 6.1, झम्पां **ददौ** 2-3, 8, झम्पां **दत्ते** 6 ; 98.6 ; 105.32.

[5] to press. तेन प्रत्यासन्नं मृतकं जानोरधः **प्रदत्तम्** । 13.29.

[6] to erect, establish. प्रतोलीद्वारे आवासान् **दत्त्वा** स्थेयम् । 3.33-34 ; गोदावरीतीरे आवासान् **ददौ** । 20.4-5 ; इति प्रत्युत्तररुष्टेन भोजेन पत्तनोपरि बाह्यावासा **दत्ताः** । 21.9 ; 25.3 ; 50.34 ; 60.19 ; सहस्रलिङ्गोपकण्ठे उत्तारकं **दत्त्वा** स्थितः । 67.9 ; Int. 26.4 ; चतुष्पथे तत्र डालं **दत्त्वा** 115.24.

[7] to attach (a seal). चिठ्डिकां लिखित्वा सर्ववृत्तान्तयुतां गोलकान्तस्तां क्षिप्त्वा मुद्रां **दत्त्वा**ऽर्पितो गोलकः । Int. 31.10-11.

[8] to dig. भोजेन सुरङ्गा **दापिता** सिद्धा च । 14.12.

[9] to offer (a blow). सुरत्राणेन मुद्गरघाते **दत्ते**ऽग्निस्फुलिङ्गाः प्रकटीभूताः, परं न भग्नः । Int. 32.1.

[10] to perform. इतः सेनानीः सन्नद्धीभूय पुराद्बहिर्निर्गत्य फेरकं **दत्त्वा** मध्ये याति । 25.5 ; फेरकान् देहि 103.10, 12.

cf. Guj. देवुं in all these senses. *Vide* PK.

दाघ m. burning. 19.8 ; 109.19 ; 110.11, 12. cf. Guj. डाघ 'burning (a corpse)'.

दाघं √ दा to put to fire, to perform funeral ceremonies. तत्र मृतकानां **दाघं दातुं** न ददते । 110.11. cf. Guj. डाघ देवो.

दाढा f. a beard. 133.4. cf. Guj., Hindī, Mar. दाढी. *Vide* PC. दाढिका.

दाति f. *same as* दत्ति. 72.4. *Vide* PC.

दान्त m. an ivory? ५०० सिंहासन दान्त-काष्ठमय 65.24. cf. Guj. दांत in the sense of 'an ivory'.

दालि f. split pulse. 38.33, 34 ; 39.3, 5. cf. Guj. दाळ; Hindī दाल. *Vide* PK. where the word is used in the sense of cooked split pulse.

दाहिमा m. N. of a Rājaput clan. 86.6. cf. Guj., Hindī दाहिमा.

दिन *m.* a day. अद्यतनो **दिनो** भ्रातालभ्यः 4.19-20 ; गतमात्र एव दुर्गं गृह्णामि वा यावन्तो **दिना**स्तत्र लगन्ते...88.18-19 ; बहवो **दिना** जाताः । 98.33 ; तात ! पर्वताधस्तादेते वाणिज्यकारका एतान् **दिनान्** किं स्थापिताः ? 103.20-21 ; किय**द्दिनाः** स्थिताः । 107.6 ; **दिना** घनतरा गताः । 111.6. [A gender peculiarity. In Guj. the word is in masculine.]

दिशो दिशम् adv. in all directions. 48.24 ; 109.16. *Vide* PK. दिशोदिशि.

दीपदिन m.? the *Dīpāvalī*-day, *i.e.* the new-moon day or the fifteenth day of the dark half of the month of Aśvin. **दीपदिने** श्मशाने गतः । 13.28. *Vide* दीपालिका, दीपाली.

दीपालिका f. the *Diwālī* holidays. कुम्भीपुरे यशोधनो व्यवहारी । तस्य पुत्रो विद्यानन्दो विस्तरेण परिणीतः । **दीपालिकाया**मागता वधूः । 112.23-24. cf. Pkt. दीवाली; Guj., Mar. दिवाळी; Hindī दिवाली. *Vide* दीपदिन, दीपाली.

दीपाली f. *same as* दीपदिन. दीपाली निशि मग० चौरवध्यभूमिपार्श्वे शूकरं प्रति बाणम् । 128.25. cf. Pkt. दीवाली; Guj., Mar. दिवाळी; Hindī दिवाली. *Vide* दीपालिका.

दुनी f. the world. **दुनी**मध्ये किं पुष्पं वृद्धम् ? ।... ...दुणिफलं वृद्धम् । येन नवखण्डपृथ्व्या लज्जा ढङ्क्यते । तेन हेतुना जगढङ्कणीति विरुदं दत्तम् । Int. 30.27-28. [This is a Sanskritisation of Arabic '*duniyá*', which is also prevalent in a number of modern Indian languages.]

दुर्वेस m. a fakir, a Muslim mendicant. मशीतिं विलोकितुं गतस्तत्र स्वर्णटङ्कलक्षं **दुर्वेस**ादीनां ददौ । 86.10. [दुर्वेस is a Sanskritisation of the Persian word *daraveśa*, which is also prevalent in several modern Indian languages.]

दुःषमा f. N. of a spoke or a particular period in the wheel of time; *viz.* the fifth in the *Avasarpiṇī* and the second in the *Utsarpiṇī*.

दुःषमाजलधौ येन मग्ना सुविहितस्थितिः ।
हेलयेव समुद्दध्रे धरित्रीवादिपोत्रिणा ॥ 26.5.

[The present wheel of time is *Avasarpiṇī* and the particular period is *Duḥṣamā*. Hence the Jainas describe it as the fifth spoke (Guj. 'पांचमो आरो'). A Jaina technical term. *Vide* for detailed explanation *Abhidhānarājendra*, Vol. IV, pp. 2600^b–2601^b.]

दूमित adj. afflicted, distressed. विशेषतो दानं दीयमानं दृष्ट्वा मनसि **दूमितो** राणकः । 74.32 ; स लकुटैः कुट्टयित्वा गृहीतः । आभरणानि गतानि । शरीरे **दूमितो**... 110.24 ; कुसुमशय्यायां वृन्तेन **दूमितो**ऽस्मि । 113.4. cf. Pkt. दूमिअ; Old Guj. दूमिउ, दूमिओ.

दृष्टौ बिल्वयुगं √ भञ् lit.: ' to break a pair of *Bilva* [*Ægle marmalos*] fruits (by mutual crashing) in the sight of '. This implies permission to give out the details of a secret affair. स शूलोपरि नीयमानोऽस्ति । आरक्षकस्त्विति वक्ति—यन्तो रात्रिवृत्तं पृच्छ्यसौ न वक्ति । तया नार्या गवाक्षस्थया शब्दः श्रुतः । स दृष्टः । चेटीं प्राह—अरे **दृष्टौ बिल्वयुगं भञ्ज** । तया तथाकृते तेनोक्तम्—कथयिष्यामि नृपनीतः । 3.20-22, मया व्याहृतम्—यत् शिरो याति, परं न वच्मि । तर्हि कथं कथयसि ? । तयैवोक्तम् । तया कथम् ? । चेटीं प्रेष्य **मदृष्टौ बिल्वे बिल्वेनाहत्य भग्नम्** । अत उक्तम्—तत्कथय । 26-28. [This is an idiomatic expression.]

देवकुलिका f. a small temple. 48.2; 52.19; 62.7; 65.19. *Vide* देवकुली; also *vide* PC., PK.

देवकुली f. *same as* देवकुलिका. 52.15, 18.

देवतावसर m. [1] *Vide* अवसर. 17.21; 25.15; 47.14; 57.8, 17.
[2] a temple. दण्डपति**देवतावसरे** श्रीआदिनाथबिम्बमस्ति । 52.19. *Vide* PC., PK.

देवदूष्य n. a garment of gods, a divine garment. तदनु **देवदूष्यसमानि** नासानिःश्वासहार्याणि वस्त्राण्याजग्मुः । 17.22-23.

देवशाखा f. N. of a musical mode popularly known as देशाख. 79.3, 4.

देवालां m. pl. portable temples. भवतामिह १२ ॥. यात्रा भविष्यन्ति...तदनु बहुसूरीणामनुमतं सप्तशतानि देवालयानामग्रे चलन्ति ।.....क्षपणक ११००, भट्ट ३३००, **देवालां** ६४; वाहिनी १८०...मनुष्य एवं कारङ ७०००० एवं सामग्र्या चचाल । 59.27-31.

देवि f. a respectful epithet appended to the name of a lady. जयतल्लदेविभ्रातरौ 69.8; 83.7. [A spelling peculiarity.] *Vide* तटिनि, पुत्रि; also *vide* PK.

देशना f. a sermon. 15.8; 42.11; 53.32; 99.15; Int. 28.33. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

देशपट्ट m. exile, banishment. पिशुनेन मन्त्रिणा देवा उक्तः—एष त्वां हनिष्यत्येव । नृपेण **देशपट्टो दत्तः** । 13.27-28; 29.17; ततस्तस्य मूषकस्य **देशपट्टो दत्तः**, शालान्तर्न स्थेयम् । Int. 31.29. cf. Guj. देशवटो; Mar. देशवटा.

देह m. the body. **देह**मस्ति परं सम्यग् न ज्ञायते । 6.26-27; **देहं** तु तव पिण्डैः पोषितम् । 68.15-16; **देहं** पतितम् । 85.5; उत्सूत्रप्ररूपणया शासनदेव्या रुष्टया **देहं** विनाशितम् । 95.21. [A gender peculiarity.] *Vide* PK.

दैव m. destiny. परं तथापि मे **दैवः** किमपि ददाति, त्वयाऽऽत्मानं ज्ञाप्यम् । 49.33. [A gender peculiarity.] *Vide* दिन, पुस्तक.

दोटी f. a kind of coarse cloth. ते तु, एका स्त्री एकः पुमान्, नीलीं **दोटीं** प्रावृत्य मध्ये, नग्नीभूय विजह्रतुः । 19.21-22. cf. Guj. दोटी.

दोरिका f. [1] कथं काष्ठसाधनं कुरुषे ? । शाल्मलि न तितथाति । परं या **दोरिका** भवताऽभिज्ञाने विहिताऽभूत् सा कुञ्जिकया महाकष्टेन प्राप्ता । तदा वेलाव्यतिक्रमोऽजनि । तया तु

सप्तदिनान्येवायुस्ततो मानितम् । 91.5-6. [The exact meaning of this vocable is not clear. Can it be जीवनदोरिका ' the string of life ' (Guj. जीवनदोरी) which connotes the extent of one's life ?] *Vide* कुञ्जिका.

दोषम् √ दा to lay blame on, to blame. यदि कोऽपि न गृह्णाति तदा नृपप्रतोल्यां शब्दं क्षिप्त्वा पुरस्य **दोषं दत्त्वा** व्यावर्त्तनीयम् 2.24; पुरदूषणं दत्त्वा यामः 2.27.

दोसिक m. a cloth-merchant. 39.13; 78.12. [A Sanskritisation of Pkt. दोसिअ < Skt. दौष्यिक from दूष्य ' a cloth '.] cf. Guj. दोशी.

द्यूतकारिन् m. a gambler. 3.9.

द्रम m. *same as* द्रम्म. २४ लक्षपारुथक**द्रमान्** 128.13-14; प्रमुभिः साम० **द्रमा** ३ [लक्षाः—टि०] मोकला मोचिताः । 132.8. *Vide* द्रम्म, द्राम.

द्रम्म m. a principal coin (current in ancient and medieval India). 17.4, 34; 33.15, 16; 34.6, 9, 13, व्यये भीमप्री[य]**द्रम्म**लक्ष ६३ । 26; 39.10; 42.25; 43.21, **द्रम्म**सौस्थ्यम् 23; 49 27, 31; 51.3, 4; 52.1, 33; 53.23; 54.3; 55.24; 56.6, 7; 60.21; 61.18; 62.28; 67.20; 68.5, 14, 15, 28, 34; 72.5; 75.26, 31; पारुथा**द्रम्माः** 78.11; 85.2; राजमहाराजश्री[भी]मेन **द्रम्म**लक्षत्रयदाने पुस्तकानि लेखयित्वा समग्रदेशाचार्याणां दत्तानि । 95.18-19; 100.16; 105.30, 31; 106.5; 110.13, 16; 133.39; Int. 31.4, 6. *Vide* द्रम, द्राम, पार[रू]थक, पारुथा, भीमप्रीद्राम; also *vide* PC., PK.

द्रम्मसौस्थ्य n. lit.: ' well-being in the matter of Drammas ', *i.e.*, solvency. 43.23. *Vide* PK. द्रम्मसुस्थ

द्रव्य m. [1] wealth. मदीयं शरीरं तवायत्तम्, **द्रव्यः** किम्, द्रम्माणां पत्रं विदारयिष्यामि । 68.14-15. [A gender peculiarity.]
[2] a coin. **द्रव्यसहस्राणि** चतुश्चत्वारिंशत्सङ्ख्यानि मन्त्री ददौ । 74.26.

द्राम m. *same as* द्रम्म. भीमप्री (v.l. भीमपुरी) **द्राम** ९८ लक्ष । 33.22; एवं **द्राम** मूडा ३६ 53.23; १८ कोडि **द्राम** दण्ड-कलश-पुस्तकपदे । 65.27, लोहडिआ अथवा इका आगला **द्राम भीमप्री०** । 30; **द्राम**लक्षत्रयी दत्ता । 78.17; 99.23. cf. Guj. दाम. *Vide* द्रम, द्रम्म, भीमप्रीद्राम.

द्वारभट्ट m. a chronicler, a bard. 40.31; 46.20, 30; 79.18, 23; 86.16. *Vide* PC.

द्वारशाखा f. the leaf of a door, a door-frame. 59.26; 79.3, 5. *Vide* PK.

द्वारशाला f. the hall adjacent to the entrance of the house, an audience-hall. इति विचिन्त्य यावद्**द्वारशाला**यामागत्योपविष्टः, तावद्द्वारपालेनोक्तम् 57.32.

द्वारावलगक m. an officer protecting the city-gates; lit.: ' the servant (attending) at the gate '. 25.7, 8. *Vide* अवलगा.

द्वारिका f. a back-door. इतः सूर्यस्तेऽम्बडो **द्वारिकया** प्रविश्य नृपं पाश्चात्येन [न]त्वा पृष्ठौ स्थितः। 39.25-26. cf. Guj. बारी.

द्विजपाटक m. ? the locality of Brāhmaṇas. 88.9, 13. *Vide* पाटक.

द्वीपदी f. a verse of two lines. एकदा रात्रौ नष्टचर्यायां तैलिकेन **द्वीपदी** पुनः २ प्रातः पृष्टः 117.31.

धगड m. a Muslim warrior. सुरत्राणेन वदने निष्ठीवनं कृत्वा एकस्मै **धगडाय**, या पत्युर्न जाता सा मे भविष्यति इति वदता, प्रदत्ता। 90.11-12. [In Old Guj. the word धगड is prevalent in the sense of 'a Muslim warrior' and धगडायण in that of 'a Muslim army'. *Vide*, for instance, the following references from Śrīdhara Vyāsa's *Raṇamallachandā* (beginning of 15th cent. A.D.):

'यदि न भवति रणमल्लः प्रतिमल्लः पादशाहकटकानाम्।
विक्रीयन्ते **धगडै**र्बाजारे गुर्जरा भूपाः॥' verse 7;

'जां अम्बरपुडतलि तरणि रमइ, तां कमधजकन्ध न **धगड** नमइ'. verse 30^{ab};

'बहु बलंकाक करइ बाहुब्बलं. धन्धलि **धगड** धरइ धरणी तलि'. verse 39^{cd};

'धमक्कि धार छोडि धान छण्डि धाडि- **धगगडा**.
पडक्कि वाटि पक्कडन्त मारि मीर मक्कडा.' verse 45^{ab};

'धारक्कट धारि **धगड** धरं धसमसि धसमसि धुंब्ब पडन्त
....
धुंरि धसि धसि धूंस धरइ **धगडायणि**. धर वरि रुण्ड रलन्त' verse 53^{bd};

'पक्खरि पण्डरं भिडस भिडन्तु धसि **धगडायण** धूंस धरन्तु' 56^{ab}; 58^{c}; 59^{c}; 61^{a}. Also *vide* *Kānhaḍadeprabandha* (1456 A.D.) of Padmanābha:

'भाजइ कंध, पडइ रणि माथां,
  धगड तणां धड धाइ;
मांहोमांह मारेवा लागइ,
  विगति किसी न लहाइ.' I.212.]

cf. Mod. Guj. धगडो 'a strong man, a bully'.

धडी f. a particular measure or weight. नव **धडी** हिरण्यस्य 40.1-2, तत्र चैत्यबलानके ९ **धडी** सुवर्णस्य चतुरस्रं कलशं ददौ। 32-33. cf. Guj., Hindī, Mar. धडी.

धनासी f. N. of a musical mode. 79.3. cf. Guj. धनाश(स)री, धन्याश्री.

धनिक m. an owner. के यूयम्?। अस्य क्षेत्र**धनिक**स्य कमा। 32.9-10; प्रतापमल्लेन प्रधाना उक्ताः—कुमारः किं न स्थाप्यते?, सोऽपि **धनिको**ऽस्ति। तैरुक्तम्—स्थापयत। असिबलेन तदा राज्यं जातम्। 39.14-15. cf. Guj. धणी 'an owner'.

धरणकं √ दा to catch hold of a debtor and keep him in restraint in order to secure the money. अन्यदा रममाणेनोक्तम्—द्रम्म ५०० यावत् क्रीडयध्वम्। द्रम्मान् ददामि, शिरो वा ददामि। तैरुपवेशितो द्यूतकारैः, तेन हारितम्। द्रम्मा याचिताः। रात्रौ श्रीवीरप्रासादे **धरणकं दत्त्वा** सुप्तेषु द्यूतकारेषु सिद्धः प्रासादभित्तेर्झम्पां ददौ। 105.30-32. cf. Guj. धरणुं देवुं.

धर्मलाभ m. a term of blessing by a Jaina monk to a devotee; lit.: 'may you gain piety!' 16.16; 49.7, 8, 9; 63.21; 92.17; 117.3. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

धर्मवहिका f. a diary in which the details of charities done by the king were regularly noted. 33.22; 118.5, 8; **धर्मव्ययवहिका** 132.33. *Vide* वहिका; also *vide* PC. धर्मवहिका and धर्मव्यय.

धर्मशिला f. a place in the shrine of Somanātha in Saurāṣṭra where pilgrims used to sit while giving religious donations. 112.19. *Vide* PC.

धर्मस्थान n. a religious place. 62.20; 68.26; 128.18, 20. *Vide* PC., PK.

धवलका[क]पुर n. N. of a town in Ahmedabad district, mod. *Dhoḷakā*. 26.20; 52.27; 53.30; 69.12.

धवलगृह n. a big mansion, a palace. 5.1; 15.22; 16.29; 17.11; 20.12; 24.20, 24; 25.23, 24; 31.18; 67.10; 84.13; 86.4; 88.10, 11; 102.15; 107.24; **धवलं गृहम्** 24.20. *Vide* PC., PK.

धाटी f. a dacoity. 101.30; 102.1, 3, 4; 113.8; 128.9. *Vide* PC., PK.

धारागिरिवाटिका f. N. of an orchard in the fort of Jāvālipura, mod. Jhālora in Rājasthāna. 49.24-25. *Vide* वाटिका.

धारातीर्थ n. a battle; lit.: 'a holy place where the sharp-edged blade of the sword (is used)'. 109.26. *Vide* PC.

धारिणीविद्या f. a type of miraculous lore. नगरद्वारे बृहस्पतिर्विद्वान् परीक्षार्थं रौप्यकच्चोलके घृतं विलीनं प्रहितवान्। प्रभुभिर्**धारिणीविद्यया** तन्मध्ये सूत्रप्रोतां सूचीं प्रक्षिप्य प्रहिता। 94.14-16.

धीरा f. patience, courage. गयणा-मयणाभ्यामिन्द्रजालविद्या साधिता। ततः पत्तने नूतने सहस्रलिङ्गसरसि गयणो निजविद्यां प्रकाशयितुं मकररूपेण प्रविश्योपद्रवति। बहुभिरुपायैरलब्धे तत्र राज्ञा पटहो वादितः। लघुभ्रात्रा मयणेन **धीरां** याचयित्वा निष्कासितः। प्रसादितौ तौ राज्ञा। 36.23-25; Int. 22.29. *Vide* PK.

धूलिधावक m. one who washes sweepings from the street in the hope of findings something valuable. 78.5; 132.2. cf. Guj. धूळधोयो. *Vide* PC., PK.

धूंसक m. a type of goblin. तदन्ता रात्रौ सुप्तस्तदा 'पतामि' इति वचनमशृणोत्। चिन्तितमभिनवगृहे **धूंसकः**। 2.12. *Vide* झोटिङ्गचेट.

√ धृ to keep as a concubine. इतो लवणप्रसादेन वीरममाता सपुत्रापि त्यक्ता। सा मेहतावास्तव्येन त्रिभुवनसिंहकौटुम्बिकेन **धृता**। 54.14-15, अनेन मम कान्ता **धृता**, परं मे पुत्रेण सह बाढं स्नेहवानसौ। 18. *Vide* PK. धृता.

ध्यामलित adj. made grey or dust-white. पूर्वं भरतो राजा श्रीमालपुरे श्रीशत्रुञ्जये सोपारकेऽष्टापदे च जीवितस्वामिप्रतिमाश्चकार। श्रीसङ्घस्वचक्रोच्छलितरजःपुञ्ज**ध्यामलित**दिक्चक्रवालः सङ्घपतिर्भूत्वा ववन्दे। 42.31-32.

ध्वजा f. a flag. 24.1, 2, 15.

नगोदर n. a neck-ornament. ...अनायाते अनुपमदेव्या **नगोदरं** बन्धोः समर्थ-विह्न(? ह ?)रणं तेषां कारितम् । 63.17-18. [The meaning is not clear in the present context, but the word is widely prevalent in Old Guj. literature; *vide e.g.* the following references from the *Prācīna Phāgu-saṅgraha* (Baroda, 1955): Rājaśekharasūri's *Neminātha Phāgu* (c. 1349 A.D.), verse 20^{b}:

'**नगोदर**कंठलउ कंठि अनु हार विरोलो'; Padma's *Neminātha Phāgu* (c. 15th cent. V.S.), verse 8^{ab}:

'गोरी कंठि **नगोदर**, बीजल जिम झबकंति'; *Cupai Phāgu* (16th cent. V.S.), verse 27^{ab}:

'गलइ **नगोदर** नइ झूमणूं,
घणु शणगार हव केहु भणूं';

Viraha Desāurī Phāgu (16th cent. V.S.), verse 47^{cd}:

'कांनि मोतीलिग खींटली, कंठि **नगोदर** हार'; *Jambuswāmī Phāga* (1374 A.D.), verse 49; *Amararatnasūri Phāgu* (latter half of 15th cent. A.D.), verse 12. Also *vide* *Varṇaka-samuccaya*, Part I (Baroda, 1956 A.D.), page 218, line 5.

नट्टनारायण m. N. of a musical mode. 79.2. cf. Guj. नटनारायण.

नन्दीश्वरतपःकरण n. a type of penance. 75.15. [A Jaina technical term.]

नमस्कार m. a *mantra* very well-known in Jaina scriptures. 64.27, 34; 100.4. [A Jaina technical term.] *Vide* नवकार, पञ्चपरमेष्ठिपद; also *vide* PK.

नवकार m. *same as* नमस्कार. **नवकार**लक्षाः ३ गुणनीयाः । 52.29. cf. Guj. नवकार. *Vide* पञ्चपरमेष्ठिपद.

नवान्तःपुरचिकीर्षु adj. desirous of marrying a new wife. 84.32. *Vide* अन्तःपुर.

नंष्ट्वा √गम् to flee away. गृहस्योपरि व्रजन् मार्गे सार्थेन सह चौरैर्दृष्टः । सार्थो गृहीतः । स उपविश्य स्थितः । केऽपि **नंष्ट्वा गताः**, केऽपि योधिताः । 110.23-24. cf. Guj. 'नासी जवुं'.

नाटसारि m. ? N. of a musical mode. 79.3. *Vide* पासक.

नाटारम्भ m. N. of the horse of Pṛthvīrāja, the great King of Delhi and Ajamera, after whose defeat the Muslim rule was established in India. 87.9.

नाणक n. a coin. कपर्दिका मालवदेशीय**नाणक**म् । 21.32; वर्षशतदिनमित**नाणक**हारकान् दत्त्वा 130.25-26. *Vide* PC., PK.

नाभी f. the navel. 73.10. [A spelling peculiarity.]

नामापि न √ग्रह् to remain away from, not to disturb; lit.: 'not to take even the name of'. तुरुष्कः प्रत्यासन्नस्वस्वभूमौ विद्यते तव **नामापि न**

गृह्णाति । 89.28. [This idiomatic expression may be translated into Guj. thus: 'तारुं नाम पण लेतो नथी'.]

नायक m. the male of the Nāyaka caste, an aboriginal tribe of Gujarāta. 44.5, 6, 14, 15, 18, 20, 22, 24. cf. Guj. नायको, नायकडो. *Vide* नायिका.

नायिका f. the female of the Nāyaka caste, which is an aboriginal tribe of Gujarāta. 22.29. *Vide* नायक.

नालक n. the burrow of a mongoose. तेन रङ्गभाण्डतप्तजलेन वाडिमध्ये नकुल**नालक**सप्तकं विनाशितम् । 114.18.

नालिमण्डप m. a particular type of pavilion.

दहनेन विनाशितं पुरा
सचिवौ सच्चरितव्रताविमौ ।
अचलेश्वर**नालिमण्डपं**
रचयामासतुरेनमर्बुदे ॥ 63. 11-12.

[Can it be 'a pavilion with tiles'? नालि = Mod. Guj. नाळ्य f. 'a tile'.]

नाशिका f. the nose. Int. 32.13. [A spelling peculiarity.]

नियोगिन् m. an officer. 56.1. *Vide* PC.

निरोध m. ? urine. तृणरत्नपात्रे सिद्धरसं ढौकितवान् । गुरुणा स्मित्वा भित्तावास्फाल्य शतखण्डे कृते शिष्यं विच्छायमुखमावर्ज्य भोजनं दापयित्वा व्यावर्तमानस्य काचपात्रे **निरोधं** कृत्वा प्राभृतं प्रेषितम् । उद्घाट्य विलोकिते क्षारगन्धेन **निरोधं** ज्ञात्वा कुम्पको भग्नः । दैवयोगाद्वह्निसंयोगे सा समूत्रा मृत् सुवर्णं जाता । 93.24-26.

निर्घातन n. killing. Int. 32.7.

निर्द्धाटित adj. put to flight, driven away. शरीरे घातदशकं लग्नम् । परं म्लेच्छसैन्यं **निर्द्धाटितम्** । 49.16-17.

निर्वृत्ति f. tranquility, satisfaction. 36.34; 77.2. [A spelling peculiarity.]

निश्रेणी f. a ladder. 133.15. *Vide* PC., PK. निःश्रेणी.

निःश्वान m. N. of a musical instrument. महति संयुगे जायमाने नृपेणोक्तम्—रे गलितकंसस्य ६४ जोटकानि **निःश्वानानां** किं स्फुटितानि ? । [कथं] न श्रूयन्ते । देव ! वाद्यमानानि सन्ति परं शृङ्गिणीगुणैरुपलप्सा (? रुद्धा)नि । 90.6-8. [निःश्वान appears to be a Hyper-sanskritisation of the word निःसाण, which is a technical term of the science of music; *vide* *Saṅgītaratnākara*, VI. 1152-55. The terms निशान and निशाण of Guj. and Mar. respy. are probably the derivatives of Skt. निःसाण. Also cf. Deśī निस्साण.] *Vide* निस्वान.

निषद्या f. a broom made of wool, carried by Jaina monks to remove dust. इतस्तस्य रुधिरालिप्ता **रजोहृतिः** कयाचिद्देव्या शकुनिकारूपया चित्रकूटे

पौषधागारे परित्यक्ता । गुरुभिरुपलक्षिता । **निषद्यादर्शनात्** ज्ञातमरणाः शिष्याणां रौद्रध्यानं गताः । 105.13-14. [The vocable निषद्या ordinarily means 'a seat—generally made of wool' or 'a posture'. It also means an Upāśraya wherein a monk sits. In the present context, however, it appears to have been used as a synonym of रजोहृति 'the woolen broom carried by Jaina monks for removing dust'. The *Abhidhānarājendra* gives two words णिसज्जा and णिसिज्जा (< Skt. निषद्या) in all the three connotations. However, the meaning of निषद्या given by us is also supported by the same authority; *vide* vol. IV, p. 2140^{a}, ll. 5-6:

(णिसिज्जा =) 'रजोहरणोपकरणभेदे, सा च द्विधा—सौत्रिकी, और्णिकी चेति ।'] *Vide* रजोहृति.

निस् + √ काश् — [1] to take out. नवनिष्पादितत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरितभण्डारो रात्रौ चौरवृत्त्या **निःकाशितः** । 77.1-2; धरणेन्द्रादेशात् स्तोत्रमध्याद्वृत्तद्वयं मन्त्रगर्भितं **निष्काशितम्** । 96.3.
[2] to exile. देशा**न्निष्काशितः** । 30.1; 128.24; **निःकाशिता** देशात् 130.24.
Vide PK.

निस्तार — m. final emancipation. दीक्षा मया **निस्तारार्थं** जगृहे । तत्र द्रव्याशनेन कथं मलिनयामि! 64.30.

निस्वान — m. *same as* निःश्वान. **निस्वाननिस्वन**पूर्वकं श्रीवीसलदेवाज्ञा श्रुता । 67.11.

नीरोध — m. restraint.
विधाय **योगनीरोधं** धिक्कृतापरवासनः ।
परलोकमलंचक्रे धर्मध्यानैकधीनिधिः ॥ 96.11-12.

नीलपट — m. N. of a peculiar sect. 19.20, 21, 27, 29, 32. [The male and female adherents of this sect moved in couples. Each couple was covered by a single blue cloth of *Doṭī*-type, otherwise naked inside this cover. They proclaimed that they were the true offsprings of God on account of their अर्द्धनारीश्वरत्व. In the reign of King Bhoja of Mālava, 49 such couples were there. Bhoja got all the males killed and the females exiled.]

नैषेधकी — f. abandoning sinful actions. **नैषेधकीं** कृत्वा मध्ये गतः । 107.14. [A Jaina technical term.]

नौवित्त — m. a sea-faring merchant, a navigator. 26.32. cf. Pkt. नाइत्त. *Vide* नौवित्तवाटी; also *vide* PK., and PC. नौवित्तक.

नौवित्तवाटी — f. the locality of sea-faring merchants or navigators. 26.32. *Vide* नौवित्त and वाटी.

न्यायघण्टा — f. the bell of justice. 86.4; 107.24. *Vide* PC.

न्यासे √ कृ — to pay in advance. प्रातः मन्त्रिणा आकारितस्य चाचरीयाकस्य सहस्रद्वयी **न्यासे कृता** । इत्युक्तं च—यत् त्वया पौषधशालाद्वारे चच्चरे चच्चरो मण्डनीयः । एवं षण्मासं मण्डितः । ततः सत्कृत्य प्रहितः । 76.4-6.

पखाउज — n.? a timbrel, a type of drum. अन्यदा मध्यरात्रौ नागलदेवी राज्ञश्चरणसंवाहनं कुर्वाणा श्रान्ता । ततस्तयोक्तं वृद्धमहिलीबउलीपुरः—यत् त्वं चरणसंवाहनं कुरु । अहं श्रान्तास्मि । ततो मयणसाहारेणोक्तम्—यत् त्वं आत्मानं **पखाउजीपुत्रीत्वं** न वेत्सि । **पखाउज**सत्कं भोजनं कुसणाती निर्विण्णा न । अधुना खिन्ना । 79.11-13. cf. Pkt. पक्खाउज्ज; Guj. पखवाज, पखाज; Hindī पखावज; Mar. पखवाज. *Vide* पखाउजी.

पखाउजी — m. one who plays upon the timbrel. 79.12. cf. Guj. पखवाजी, पखाजी. *Vide* पखाउज.

पछेडउ — m. a scarf, a sheet. 40.2. *Vide* पछेवडउ, माणिकउ पछेडउ; also *vide* PC.

पछेवडउ — m. *same as* पछेडउ. अग्निपखालु **पछेवडउ**. 46.28. *Vide* माणिकउ पछेडउ; also *vide* PC.

पञ्चकुल — n.! a government officer. अन्यदा श्रीकन्यकुब्जदेशीयमहणकराज्याः [**पञ्चकुलं**] गूर्जरधरोद्ग्राहणके गच्छति । 12.29-30; अथ कन्यकु० तद्राजसुता महणकाकञ्चुकसम्बन्धे गूर्जर० **पञ्चकुलं** षण्मासैरुद्ग्राहित २४ लक्षपारुथकद्रमान्, ४००० तेजीतुरङ्गान्, [सौराष्ट्रघाटे] लात्वा...128.13-14. *Vide* PC.

पञ्चज्ञानानि — n. pl. the five kinds of knowledge (according to Buddhist philosophy). 106.22.

पञ्च परमेष्ठिनः — m. pl. the five chief venerable ones of the Jainas, *viz.* Arhat, Siddha, Ācārya, Upādhyāya and Sādhu. 68.24. [A Jaina technical term.] *Vide* पञ्चपरमेष्ठिपद.

पञ्चपरमेष्ठिपद — n. *same as* नमस्कार(मन्त्र). It contains salutation to five venerable ones. 42.3. [A Jaina technical term.] *Vide* पञ्च परमेष्ठिनः.

पञ्चशब्दवादक — m. the player of the five types of musical instruments. रङ्केण **पञ्चशब्दवादकान्** बहुस्वर्णेन विभेद्य तस्य तुरगस्यारोहणकाले एव क्रियमाणे पञ्चशब्दसांराविणे तार्क्ष्यवदुड्डीय स दिवमुत्पतितः । 83.12-13. *Vide* पञ्चशब्दसांराविण; also *vide* PC.

पञ्चशब्दसांराविण — n. the accummulated sound of all the five musical instruments played upon simultaneously. 83.13. *Vide* पञ्चशब्दवादक.

पञ्चसमिति — f. pl. the five ways of right conduct. 15.12. [A Jaina technical term.] *Vide* समिति.

पञ्चाङ्गप्रणाम — m. a peculiar way of paying homage, wherein the worshipper touches the ground with five limbs *viz.* 2 knees, 2 hands and the head. 124.6. *Vide* पञ्चाङ्गप्रसाद; also *vide* PC.

पञ्चाङ्गप्रसाद m. a gift of ornaments or dress for five parts of the body. 80.7. *Vide* पञ्चाङ्गप्रणाम; also *vide* PC.

√ पट् (causal) to tear up. पट्टं **पाटितवान्** । 124.21 ; बाहुलोडपुरद्वासप्ततिलक्ष**पाटित**पट्टा 133.23. cf. Guj. फाडवुं; Hindī फाड़ना; Mar. फाडणें.

पट m. a plan, a map. ततो वामदेवस्य सूत्रधारस्य **पटं** दर्शयित्वा प्रासादः कारितः । 75.21-22.

पट्ट m., n. [1] a slab. शिला**पट्टे** 11.25.
[2] a throne. विश्वमल्लः स्वामिनः **पट्टे** अभिषिक्तः । इतो गोप्रियकेनोक्तम्—राज्ञाऽभिषिक्तो भवति त्वया वा ?, मया न कथं ? । त्वं तु **पट्टस्य** पदातिरसि । 66.8-10 ; तत्**पट्टे** प्रद्योतनसूरयः । 107.7 ; **पट्टा**भिषेकः 123.33. *Vide* पाट.
[3] a silken upper garment. भाण्डागारे किमप्यस्ति ? चन्दनं **पट्ट**-दुकूलागरकाष्ठानि च बहूनि सन्ति । 89.8. *Vide* पट्टकूल, पट्टसूत्र.
[4] a beam. तत्र धवलगृहमारब्धम् । काष्ठदले निष्पद्यमाने, भित्तयः पृथुला जाताः । **पट्टास्तु** ह्रस्वाः । 102.15-16, 18. cf. Guj. पाटडो.
[5] a band. मन्त्रिणा युद्धार्थे सैन्यसामग्री कृता ।...इतो निर्णीतदिनोपरि जयसिंहदेवेन जगद्देवस्य परमारवंशोद्भवस्य **पट्टबन्धः** कृतः । 25.12-14 ; **पट्टराज्ञी** 41.15, 24. cf. Guj. पट्टो.
Vide PC., PK.

पट्ट(-क) m. a deed of lease, a document. तृतीयव्रताधिकारे मृतकद्रव्यद्वासप्ततिलक्षमितं **पट्टं** पाटितवान् । 124.20-21 ; बाहुलोडपुरद्वासप्ततिलक्षपाटित**पट्टा** 133.23 ; ततस्तेभ्यो जीर्णदुर्गप्रत्यासन्नं ग्रामं वितीर्य **पट्टको** विदारितः । 60.32. *Vide* करण; also *vide* PC.

पट्टकूल n. a fine or silken garment. ततो लोकेन मुद्रिका-**पट्टकूला**दि-दानेन द्रामलक्षत्रयी दत्ता । 78.16-17 ; एताः स्त्रियो विभूषण**पट्टकूल**मौक्तिकादिभिर्विवर्जिताः कथम् ? । Int. 31.19. *Vide* पट्ट [3] ; also *vide* PC., PK.

पट्टशाला f. an attiring or dressing room. तदनु सा मुख्यपौषधशाला जाता । तत्र **पट्टशालाया**मुभयोः पार्श्वयोरादर्शाः पुरुषप्रमाणा आसन् । 31.21-22 ; 76.1.

पट्टसूत्र n. a silken thread. 65.24. *Vide* पट्ट [3].

पट्टिका f. a slab (of wax etc.). मदनमय**पट्टिका** 120.15, मदन**पट्टिका** 16. *Vide* पट्ट [1] ; also *vide* PC., PK.

पट्टिलक m. a village headman. अत्र ग्रामे महिणल**पट्टिलकस्य** गौर्नित्यं चतुर्भिस्तनैः क्षीरं क्षरति । 95.32-33. [चतुर्भिस्तनैः is evidently a scribal error for चतुर्भिः स्तनैः .] cf. Deśī पट्टइल; Guj. पटेल ; Mar. पाटिल. *Vide* PC., PK. पट्टकिल.

पट्टी f. a (vast) tract of land, a county. आलिगकुम्भकारस्य सप्तशतग्राममितच्चित्रकूटीय**पट्टी** । 123.22. cf. Guj. पाटी 'a tract of land'; पाटीदार 'a person holding a tract of land', so a caste of agriculturists. *Vide* पाटी ; also *vide* PC. पट्टिका [2].

पडसूधीलोअक m. a lump of the dough of fine white wheaten flour. तेन स्वबुद्ध्या **पडसूधीलोअको** विभज्य चतुर्णां समर्पितः । कथितं च—यावन्मात्राणि सन्ति तावन्मात्राणि कुर्वन्तु । चत्वार्यपि रत्नानि तैः कूटसाक्षिभिरन्यादृशानि २ कृतानि । 112.4-6. [पडसूधी was also a food-preparation made of this. The word is prevalent in modern as well as old Guj. *Vide e.g.* 'तदनंतरु सप्तपुडां षाजां, किशां ति षाजां, जिसां प्रासादनां छाजां, पवित्र प्रधान देवनउं धानु, मालवी गोधूम हाथि मल्या, धोई दल्या, एनी **पडसूधी**, खइ सवि वार सूधी'.

—*Varṇaka-Samuccaya*, Part I, 4.15–17 ;

'दूधपाक सेलडीपाक षरगां पाजां जलेबी हेसमी, वारू **पडसूधी** तणा आछा मांडा, लगार नही षांडा'

Ibid., 199.20–22.]

cf. mod. Guj. पड(र)सूदी, पसूंदी ; also लूओ, लोई, लोयो 'a lump of dough'.

पण m. an agreement. 39.19; 77.20. *Vide* पणबन्ध.

पणपन्नी m. a type of *Vyantaras.* स मृतः अणपन्नीपणपन्नीव्यन्तराणां मध्येऽवतीर्णः । 100. 2, 26. *Vide* अणपन्नी.

पणबन्ध m. an agreement. 38.30 ; 106.25. *Vide* पण ; also *vide* PC.

पतद्ग्रह m. a spittoon. मोढेरपुरे रुधिरं **पतद्ग्रहे** पयो जातम् । 83. 11–12. *Vide* PK.

पतिमारिका f. the killer of her own husband. 90.5.

पत्र n. a betel-leaf. 39.20. For full quotation *vide* जाल.

पत्रक n. a letter. 58.3 ; 89.12, 14 ; 129.26. *Vide* पत्री.

पत्रचोलक m. a heap of leaves with a hollow inside. 38.19. For quotation *vide* चोलक.

पत्री f. a letter (of invitation on an auspicious occasion). सर्वदेशेषु **कुङ्कुमपत्र्यः** प्रहिताः । 59.7. *Vide* पत्रक, कुङ्कुमपत्री ; also *vide* PK.

पद n. an item. तस्य कि**मायपदम्** ? 55.24 ; १८ कोडि द्राम दण्ड-कलश-पुस्तक**पदे** 65.27–28. *Vide* PC., PK.

पदम् + अव + √ धृ to honour by one's presence at. प्रभो ! कथं **पदमवधारिताः** ; व्यावृत्ताश्च । 55.30–31. cf. Guj. पधारवुं. *Vide* पादम् + अव + √ धृ [1].

पदोपवेशन n. installation (of a person) on the status (of an Ācārya). 63.5.

पद्या f. a track. 34.25, 26, 27 ; 43.9, 12 ; 47.5, 6 ; 60.21 ; 85.7 ; 126.9 ; Int. 26.16. *Vide* पाज, पाजा, साङ्कलीआपद्या ; also *vide* PC., PK.

परकायप्रवेशविद्या f. the lore which would enable a soul to enter another body. 6.12 ; **परकायाप्रवेशविद्या**वेदी योगी मिलितः । 7.28; **परकायप्रवेशविद्या**सिद्ध-द्विजेन राज्ञः शबे स्वात्मा निवेशितः । 82.9 ; **परकायप्रवेशं** विना सर्वमफलम् । 116.26, **परवपुःप्रवेशविद्या**सिद्धिः 32. *Vide* PK. परवेशविद्या.

परतीर्थिक m. a follower of a religion other than that of the Jainas. **परतीर्थिकान्** कन्दलं कुर्वाणान् वारयन्ति । 59.31–32.

परवश adj. who has lost all control over oneself, *i.e.*, mad. हस्ती **परवशो** जातस्तस्य कलकलोऽयम् । 20.9. [परवश is used exactly in this sense in Guj.] *Vide* PK. परवशत्व.

पराखी adj. (like) an outsider, a stranger. एकदा प्रतापमल्लो रात्रौ वैकालिकं कर्तुमुपविष्टः । सा वेश्या परिवेषयति । नामलदेवी दीपकरा **पराखी** (?) वर्त्तते । 39.1–2. [This refers to an anecdote which describes that Pratāpamalla, King Kumārapāla's sister's husband, had kept a courtesan in his house and his legal wife Nāmaladevī stood with a lamp in her hand like a *stranger* while he was taking his supper, which was being served by the courtesan.]

परि + √ कर्म् to do chemical processes for purifying mercury. गुरुमुखात् श्रुतम्—यत् रससिद्धिं विना दानेच्छा न पूर्यते । तदनु रसं **परिकर्मयितुं** प्रवृत्तः । स्वेदन-मर्दन-जारण-मारणानि चक्रे । परं स्थैर्यं न बध्नाति । 91.18–19. *Vide* PK. परिकर्मण, परिकर्मित.

परि + √ छिद् to make out. यस्याहं भणितं न **परिच्छिनद्मि** तस्य शिष्यो भवामि । 103.32–33.

परिच्छेद m. preparations. भो ! त्वं पुण्यवान्, लग्नमधुनास्ति, **परिच्छेदं** कुरु बिम्ब-प्रतिष्ठायाम् । 44.32–33.

परि + √ धा (causal) to honour by offering dress either in appreciation of excellent service or as a token of special favour or of veneration. राजा[ज्ञा] **परिधाप्य** करिणं दत्त्वा चोक्तम्—अतः परं विग्रहो न कार्यः । 23.25 ; तस्योपगा(का)रस्यैकवेलं भव्यं त्वया लभ्यम् । लोहटिकं विना यामि । इदं तव मानम्, परं स्वस्वामी विरूपाणि वदन्निवार्यः । मन्त्री **परिधापितः** । मन्त्रिणोक्तम्—यद्येवं तर्हि अधुनैव प्रयाणं कुरु । 50.17–18 ; स लवणप्रसादो तेन भोजितः । **वस्त्राणि दत्त्वा** प्रहितः । 54.19–20 ; एकदा मोजनी(दी)नसैन्यं ढिल्लीतश्चलितम् । प्रयाणक ४ जातानि । राणकस्य शुद्धिर्जाता । वस्तुपालो बीटकं गृहीत्वाऽश्वलक्ष १ युतोऽर्बुदगिरौ गत्वा हतवान् । भग्नम् । राणकेन **परिधापितः** । 70.1–2 ; मुद्गलपातसाहिसमीपात्समागतो जगद्देवः श्रीसिंद्धराजभूपतिना नवलक्षकङ्कणं **परिधापितः** । 85.10 ; नृपेण लखणसेनमाहूय सगौरवं **परिधाय** दण्डं मुक्त्वा स्वराज्ये प्राहिणोत् । 88.21 ; तैर्हृष्टैर्नृपाय निवेदितः—यदसौ जैनः स्वदीक्षां ग्रहीष्यति । नृपेण गौरवं कृतम् । दुकूलानि **परिधापितः**, अलङ्कृतश्चाभरणैः । 106.23–24. *Vide* परिधापनिकां √दा ; also *vide* PK.

परिधापनिकां √दा *same as* परि + √ धा (causal). मन्त्री **परिधापनिकां** तस्मै **दत्त्वा** पुरे प्रविष्टः । 50.22.

परि + √ नी (causal) to give in marriage. एषाऽस्यैव भवतु । अन्यां **परिणाप्य** द्वितीयः प्रेषितः । 110.3–4. cf. Guj. परणावी.

परीक्षक m. a tester (of jewels), one who can determine the exact value (of a jewel) by testing (it). 111.25. cf. Guj. परीख, पारेख.

पर्यवसापित adj. comforted? सिद्धरसं मत्वा सर्वं कृष्ट्वा गृहज्वालनं कृतम् । सर्वजनस्य समक्षं रोदति । स्वच्छद्म प्रकटीकरणम् । लोकैः **पर्यवसापितस्त**थैव प्रज्वलितं गृहं मुक्त्वाऽन्ये गोपुरे गृहं कृतम् । 82.20–21. [Perhaps this may be a scribal error for पर्यवस्थापित 'comforted'.]

पर्यूषणा f. a Jaina religious festival of eight days in the months of *Śrāvaṇa* and *Bhādrapada*. 48.9. [A Jaina technical term.] *Vide* PK. पर्युषण-पर्युषणा.

पर्वतिका f. a hill. 87.10.

पल n. a particular weight equivalent to 4 *karṣas* or $\frac{1}{100}$th of a *tulā*. **पल**शतैरेका तुला । 118.30 ; जात्यघुसृणस्याष्टौ **पलानि** 128.34.

पल्यङ्क m. a couch. 1.16 ; 3.5, 6, 15, 16, 17, 25, 28 ; 17.26 ; 90.23 ; 116.8 ; Int. 30.26. *Vide* PC.

पल्योपम n. a particular inestimably long period of time. 59.3, 4. [*A palyopama* is the time required to empty completely a one-*yojana* wide and one-*yojana* deep pit filled with the hair of a newly-born lamb, grown during the first seven days, by the process of with-drawing one hair every hundred years. *Vide Abhidhānarājendra*, Vol. V, p. 723. A Jaina technical term.]

पशु m. a goat. 41.28, 30, 31 ; 42.5, 6. *Vide* PK.

पाङ्गुल adj. lame, *i.e.*, equivocal? अत्राद्य कटकं स्थापय । अहं गाजणपतिमानेष्यामि । निशि सूरिभिराकृष्टिविद्यया देवतावसरं कुर्वद्भिर्गाजणपतिरानीतः । परस्परं मैत्री जाता । अक्षरैः **पाङ्गुलां** (?) पत्राणि जातानि ॥ 47.13–15. cf. Guj. पांगळुं.

पाज f.? *same as* पद्या. 34.23, 28. cf. Pkt. पज्जा ; Guj., Hindī पाज f. *Vide* पाजा.

पाजा f. *same as* पाज. यदि सूर्योदयाद् अर्वाक् द्वादश **पाजा** अत्र पर्वते करोषि, तदा त्वां परिणये । 84.25–26. *Vide* पद्या.

पाट f.? a throne, a platform. ५२ आचार्यपद—५२ सिंहासन—५२ **पाट** एवं सर्वं विधीयते । 75.17–18. cf. Guj. पाट f. *Vide* पट्ट [2].

पाटक m. a ward, a locality. 88.9, 13. cf. Guj. पाडो 'a street'. *Vide* द्विजपाटक.

पाटी f. a (vast) tract of land, a county. अथैकदा श्रीदेवाचार्याः शाकम्भरीं प्रति विजहुः । अन्तराले मेडतकपुर**पाट्यां** फलवर्द्धिकाग्रामे मासकल्पं स्थिताः । 31.9–10. cf. Guj. पाटी 'a tract of land'; पाटीदार 'a person holding a tract of land', so a caste of agriculturists. *Vide* पट्टी.

पाडू(रू)थक m. *same as* पारु[रू]थक. 51.3.

पाण्डे m. an honorific title of Brāhmaṇas meaning 'a learned man'. Int. 31.10, 14, 15, 30. cf. Hindī पाण्डे, पाण्डेय.

पातसाहि m. a Muslim sovereign. 83.19; 85.10; 87.24, 28, 30, 31; 135.1, 2, 5, 10, 15, 20, 22, 24, 27, 29, 31; Int. 31.31; पा० Int. 30.16. cf. Persian, Guj., Mar., Hindī पादशाह.

पातालविवेर n. an opening in the ground leading to the nether-world. 5.30, 31; 6.5–6. *Vide* PK.

पात्र n. [1] a person; a suitable person. कथं त्वं कारणं विना नित्यं तीर्थंकरणप्रवण**पात्राणि** मारयसि । तेनोक्तं—[कथय] किं **पात्रं** ? । राज्ञोक्तं—'भोगीन्द्र ! बहुधा० ।' इति तुष्टो मनुष्य**पात्राणि** ररक्ष । 10.1–2; मासान्ते मुत्कलापयामास । राज्ञा हस्त्यश्वादीन्युपढौकितानि । जयसिंहदेवस्तु **पात्राष्टकं** ययाचे । नृपेणार्पितम् । राजा मुत्कलाप्य पत्तनोपरि चलितः । **पात्राष्टकं** यावत्पुरप्रतोल्यामागतं सुखासनादि संहृत्य...तावन्निर्गमे उक्तम्—अग्रे पत्तनं क ? । जनैरुक्तम्—'पत्तनं दूरे' इति श्रुत्वा षण्णां हृदयसङ्घट्टो जातः । इतो द्वयस्योपर्याच्छादनं दत्तम् । द्वयं जीवितम् । तन्नृपेण सह क्रमेण पत्तने प्राप्तम् । माऊ नाम एकस्याः, परस्याः पेथू । अद्यापि माऊहराणि पेथूहराणि च **पात्राणि** श्रूयन्ते । 25.25–30; रणभग्नस्य नृपाधमस्य मुखमस्माकीनानि **पात्राणि** द्वारभट्टादीनि न पश्यन्ति । 79.23; प्रथमं दिग्वस्त्रैर्मण्डले मण्डिता कुमारी । **पात्रं** नापूरि तैः । ततः श्रीबप्पभट्टसूरयो वसतौ ध्याने उपविष्टाः । सङ्केशो वासान् दत्त्वा प्रहितः । तेन कन्याशीर्षे वासाः क्षिप्ताः । ततः **पात्रेणा**भाणि—......इनि गाथाद्वयं तस्या मुखात्सर्वैरपि श्रुतम् । 99.1–8; **पात्रा**भावे तद्वेषधारिणं वण्ठं ननाम । 124.23; तथा कलियुगे मोहात् तिरोहितं **पात्र**परिज्ञानम् । 132.20, 22;

न विद्यया केवलया तपसा वापि **पात्रता** ।
यत्र वृत्तमिमे चोभे तद्धि **पात्रं** प्रचक्षते ॥

एवं गुणोपेत**पात्र**भक्त्या मुक्तिः । 133.1–3.

[2] a deserving supplicant. **पात्र**दानमलं विनोददानं बहुतरम् । 75.29; नाभीतिदानात्परमस्ति दानं चारित्रिणो नापरमस्ति **पात्रम्** ॥ 104.25; **पात्र**पाणिकमलार्पणमासां तासु शान्तिकविधिर्विधिदृष्टः ॥ 130.16, ततः प्रभृति **पात्र**दानादि ॥ 17; सौमित्रे ! नूनमस्माभिः **पात्रे** दत्तं पुरा नहि ॥ Int. 21.31.

Vide पात्री; also *vide* PK.

पात्री adj. fit for, a receptacle of. राज्ञो मान**पात्री** सीता पण्डिता जाता । 22.1. *Vide* पात्र.

पादम् + अव + √धृ [1] to honour by one's presence at. देव ! दर्शयामि । पुरोपान्ते **पादमवधारयत** । 5.10–11; देव ! **पादमवधार्यताम्** । मम रङ्कस्य गृहेऽद्य कल्पद्रुमागमनम् । 9.17–18; देव ! मध्ये **पादमवधारयत** । 13.13–14; देव ! कदाचिन्ममोपरि प्रसादं विधायास्मत्पुरे **पादमवधारणीयम्** । 17.17–18; प्रभो ! **पादमवधारयत**, यथोपरि गम्यते । 43.9; तेनाभ्युत्थितः **पादमवधार्यताम्** । 48.13; 49.26; मध्ये **पादमवधारयत** । 55.9, एकवेलं मध्ये **पादमवधारयत** । 32; तले कार्यं कृत्वा वेगेन **पादमवधारणीयम्** । 65.6; किमर्थं **पादमवधारिताः** । तेनोक्तम्—तव पार्श्वे याचितुम् । 112.12–13. *Vide* पदम् + अव + √ धृ.

[2] to go in peace and safety. देवी **पादमन्यत्रावधारिता** । 52.15; मन्त्रिणं वन्दापयितुं गृहे **पादमवधारयत** । 55.28.

Vide PK., and PC. पादौ + अव + √ धृ.

पादयोः √ पत् to fall at the feet of. **पादयोश्च पतितः** । 112.8. cf. Guj. पगे पडवुं. *Vide* चरणयोः (नि +) √ पत्, चरणयोः √ लग्, पादयोः वि + √ लग्; also *vide* PK. पदोः √ पत्.

पादयोः वि + √ लग to fall at the feet of; lit.: 'to embrace the feet of'. राज्ञा **पादयोर्विलग्य** सूरयः क्षामिताः । 100.30. cf. Guj. पगे लागवुं, पगे वळगवुं. *Vide* चरणयोः (नि +) √ पत्; चरणयोः √ लग्, पादयोः √ पत्; also *vide* PK. पदोः √ लग्, पादेषु √ लग्.

पादलेप m. a magical anointment for legs (using which one would fly in the sky or walk on water). 93.23, 30, 31; ततो गुरुणोक्तम्—आरनालमिश्रतन्दुलैनैकेनौषधानि पिष्ट्वा **पादलेपे** खगमनसिद्धिः । 94.3–4; **पादतललेपबलेन** 91.12, **चरणलेपे** कृते 14; कूटबुद्ध्या जलेन स्वागतमिषाच्चरणप्रक्षालनं कृतम् । तद्वर्णगन्धरसास्वादतः सप्तोत्तरशतमौषधीनां परिज्ञातम् । ततस्ताः सर्वा अपि संमील्य **चरणलेपो**ऽकारि । 94.31-32—95.1. *Vide* PC., PK.

पाद्र n. the out-skirts of a village or town. **पाद्र**देवतां नमस्कुर्वन् 21.21; कडीग्राम**पाद्र**प्रासादे सुप्तः । 45.27; नगर**पाद्रे** 112.27. cf. Guj. पादर. *Vide* गोन्द्रक; also *vide* PK. पद्र.

पानक m. beverage, spirituous liquor. 112.16.

पानीयरस m. a disease of abdomen. तया पादेनाहत्य करम्बकरोटं पूर्वधृतं त्यक्तम् । नृपवदनं खरण्डितम् । तावत्पत्या द्वारमुद्घाटितम् । दीपः कृतः । जनेन पृष्टम्—किमिदम् ? । पापाहं किं जाने । अस्य मद्भ्रातुः **पानीयरसो** जातः । उदरव्यथाऽस्य रवात्पपात । ......, जलमानीय वदनं क्षालितम् । शकटिकामाधाय उदरसेकः कृतः । नृपस्तु श्वासमेव न गृह्णाति । 4.27–30. [The word is also found used in Old Guj. *Vide e.g.*:

माई, प्राश्या ए पाखई थाय, पारवती, **पाणीरसो,**
हवइ हुइ ज हीयडला माहि, दैत्य भणइ, दुहवण घणी.

—*Uṣāharaṇa* of Vīrasiṃha (second half of the 15th cent. A.D.), lines 212–13.]

पापक्षय हार — m. a necklace supposed to destroy evils. 40.3, 34 ; लोकः कोलाहलं यावत्करोति तावन्नावमधिरूढा देवी सशृङ्गारा शृङ्गारकोटिशाटीपरिधाना, सहस्रकिरण-ताडङ्काभ्यामलङ्कृतकपोला, **पापक्षयेण हारेण** विराजितवक्षःस्थला......41.20–21. *Vide* PC. पापखउ हारु.

पापघट — m. lit. : 'a pot of sin'. अथ मयणल्लदेव्या **पापघटे** दीयमाने कोऽपि न गृह्णाति। अत्रान्तरे विषण्णां तां कश्चिद्द्विजन्मा जगादेति—मातर्! यदि भवत्रयस्य **पापघटान्** ददासि तदा गृह्णामि। हर्षितया तया तस्मै भवत्रय**पापघटो** दत्तः। अन्ये सर्वेऽपि विस्मिताः पप्रच्छुः—त्वया किं कृतम्?; **पापघटस्यै**कस्य निर्वाहो नास्ति, त्वया कथं त्रयं गृहीतम्। तेनोक्तम्—अस्या जन्मत्रयेऽपि पापमेव नास्ति, तत्कथं धनं न गृह्यते। सर्वैरपि मानितम्॥ 36.12–15 ; भवत्या भवत्रयपातकं मे **पापघटं** लात्वाधमः कश्चिद्विप्रः स्वं तद्दापकं च भवाम्भोधौ पातयति। मया तु वित्तमेतदादाय पुनर्ददता लब्धादष्टगुणं पुण्यमिति॥ **पापघटप्रबन्धः**॥ 133.9–11. *Vide* PC.

पामर — m. a poor person. 37.32. *Vide* PC.; also *vide* PK. पामरी.

पारणक — n. breaking a fast. 30.24 ; 68.33 ; 133.27. *Vide* PK.

पराची — f. an iron instrument for digging. 133.4. cf. Guj. पराई, *Vide* PC.

पारु[रू]थक — m. a kind of *Dramma*. अथ कन्यकु० तद्राजसुता महणका कञ्चुकसम्बन्धे गूर्जर० पञ्चकुलं षण्मासैरुद्ग्राहित २४ लक्ष**पारुथकद्रमान्,** ४०० तेजीतुरङ्गान्, [सौराष्ट्रघाटे] लात्वा यान्......128.13–14 ; वयं द्रम्मान् न जानीमः। **पाड्(रू)थकान्** दास्यामः। पार्श्वस्थैरुक्तम्—देव! मान्यताम्। एकस्मिन् **पारूथके**ऽष्टौ द्रम्मा भवन्ति। 51.3–4. [It appears from the *Lekhapaddhati* (pp. 34, 35, 36, 43, etc.) that the पारौपथ coin, minted at Śrīmāla or Bhinnamāla (Rājasthāna), tested thrice and unalloyed, was current in Gujarāta at least up to the close of the thirteenth century of the Vikrama Era. It was a silver *Dramma*. *Vide* Sāṇḍesarā B. J., *Jaina Āgamasāhityamāṃ Gujarāta* (in Gujarātī ;—Ahmedabad, 1952), p. 181 ; and Agrawāla V. S., Presidential address (in Hindī), Journal of the Numismatic Society of India, Vol. XII, pp. 201–2. Dr. Agrawāla refers to the *Kharatarapaṭṭāvalī* (1010–1336 A.D.) which states that Naravarman, the Paramāra king of Mālavā, wished to offer three hundred thousand *Pāruttha-Drammas* to Jaina Ācārya Jinavallabhasūri, who, however, accepted only two *Pārūtha-Drammas* for the maintenance of two Kharataragaccha temples at Cittoḍa.

Śrī G. K. Śrīgondekara conjectures in the Glossary at the end of the *Lekhapaddhati* (p. 114), while explaining the term पारौथक, that it 'may be a proper name, as coins are sometimes named after certain persons, *e.g.* बाबाशाई, महम्मुदी, etc.'. It appears that पारुथक, पारूथक, पारौपथ, पारुपथक, पारुत्थ, पारूथ and पारूथा are the names of one and the same coin.] *Vide* पाड्(रू)थक, पारूथा, द्रम्म ; also *vide* PC.

पारूथा — m.? *same as* पारु[रू]थक. तेन चच्चरः क्षिप्तः। **पारूथाद्रम्मा**श्चतुर्विंशतिसहस्र-सङ्ख्यका मिलितास्तस्य। 78.10–11. *Vide* पाड्(रू)थक, द्रम्म.

पालक — n. a cradle. राज्ञा सुवर्ण**पालकं** जल्पितम्। तदपि कथां प्राह। 8.8. cf. Guj. पाळणुं ; Hindī पालना ; Mar. पालक all in the sense of 'a cradle'. *Vide* PK.

पालि — f. a bank. देवपूजां विधाय सरसः **पालौ** व्रजन्तो वीक्ष्य 44.10. cf. Guj. पाळो, पाळ्य. *Vide* पाली.

पाली — f. *same as* पालि. 72.3 ; 78.1. *Vide* PC.

पालीताणक — n. N. of a town called Pālitāṇā at the foot of mt. Śatruñjaya in Saurāṣṭra, a famous place of pilgrimage for the Jainas. 65.4. *Vide* PK. पालित्तानकपुर.

पाश्चात्येन — adv. from behind. इतः सूर्यास्तेऽम्बडो द्वारिकया प्रविश्य नृपं **पाश्चात्येन** [न]त्वा पृष्ठौ स्थितः। अग्रे एहीति नृपोक्ते; देव! मया स्वस्वामिनः कालिमानीता। 39.25–26.

पासक — m. a die. नाटसारि **पासकः** 79.3; cf. Guj. पासो; Hindī पाँसा; Mar. फासा. *Vide* नाटसारि.

पिञ्जन — n. a bow-shaped instrument used for carding cotton.

गुणालीजन्महेतूनां तन्तूनां हृद्विपाटयन्।
वंशार्द्धार्द्धपरिस्फूर्त्या रे **पिञ्जन!** विजृम्भसे॥ 64.7–8 ; 76.32.

पिण्याक — m., n. an oil-cake. 36.10. *Vide* PC., PK.

√पिलपिल् — to sparkle. **पिलपिल**त्खड्गिः 125.22. *Vide* PC.

पीलुकुलीयक — m. paste of the fruits of the tree called Solanum nigrum. एकदा श्रीवीसलदेवस्य दक्षिणे चक्षुषि अंजनीरोगो जातः। ...ततोऽरिसिंहराजवैद्यस्याकारणं प्रहितम्। ...तत्पुरो राज्ञोक्तम्—मम भेषजं कथय, अन्यथा मारयिष्ये। व्यथा सर्वसाधारणा। त्वं तु कुत्रापि यास्यसि। अतोऽहं सर्वविदितं औषधं विधास्ये। तेन **पीलुकुलीयकः** कथितः। 79.28—80.1. [कुलीयक (Skt. कवलक, Guj. कोळियो) lit. means 'a mouthful'.] *Vide* PK. पीलुवृक्ष.

√पीष् — to pound, to crush. यवानां माणकं लभते। तेन वृत्तिः। तं **पीष्य** स्वयं पक्त्वाऽश्नाति। 33.11. [A spelling peculiarity.] cf. Guj. पीसवुं; Hindī पीसना.

पुञ्जक m. sweepings. 77.28. *Vide* PK.

पुत्रि f. a daughter. शैलपुत्रिशिवयोः 72.18. [A spelling peculiarity.] *Vide* तटिनि, देवि.

पुरुषसिद्धि f. a miraculous attainment by which a man can get a human size image of gold. तस्य हि अग्निवेताल—पुरुषसिद्धिभ्यां सुवर्णसिद्धया चोपकारैश्वर्यं तदा निरुपममासीत्। 9.35. *Vide* सुवर्णपुरुषसिद्धि; also *vide* PK. पुरुषकसिद्धि.

√पूज् to be adequate. विशेषतौ दानं दीयमानं दृष्ट्वा मनसि दूमितो राणकः। रणि-कैनोक्तम्—मन्त्रिन्! ईदृशेन व्ययेन कथं पूजयिष्यति। 74.32. [The verb पूज (Skt. पूर्यते > Pkt. पुज्जइ > Old Guj. पूजइ, पूगइ > Mod. Guj. पूगे) in exactly this sense is very common in Old Guj. पूग is its derivative in Old as well as Mod. Guj. *Vide e.g.*:

'जे जे गुरु दीसइं ते ते समय सिद्धांत तेहनी परीक्षाइं न पूजइं न पुहचइं।'
—*Ṣaṣṭiśataka Prakaraṇa* (Baroda, 1953 A.D.), p. 140, lines 4–5;

'ते तुरंगम जे वेगि पूजइ, ते द्रव्य जे सत्पात्रि वेचीइ'—*Varṇakasamuccaya*, part I (Baroda, 1956), p. 82, lines 14–15;

'वल्लभ मांणसि तणउ कमाहिउ किमिहं अनेरइ पूजइ?'—*Ibid.*, p. 136, lines 20–21;

'चकोर चक्रवाक मयूर कूजइं, जलकेलि तणी मनोरथ पूजइं'—*Ibid.*, p. 148, lines 3–4;

'मागिउ वंछिउ आपणउ, पूगउ मनहं ऊमाहो'—*Rāvaṇi Pārśvanātha Phāgu* (c. 1366 A.D.) of Prasannacandrasūri, verse 15[cd] (*Prācīna Phāgu-Saṅgraha*, p. 24);

'सीओला घरि कांती मासि, कामिनि मनि हवे पूगी आस'—*Cupai Phāgu* (16th Cent. V.S.), verse 55[ab] (*Prācīna Phāgu-Saṅgraha*, p. 116);

'मंगलकलस घरि करइ विलास, त्रिलोकसुंदरी पूगी आस,
सिंह लेई कुमरना वेस, चंपायइ वीनव्यउ नरेस'
—*Maṅgalakalaśa Phāga* (1593 A.D.) of Vācaka Kanaka-sōmā, verse 125 (*Prācīna Phāgu-Saṅgraha*, p. 167);

also *vide* *Nala-davadantī Rāsa* (1556 A.D.) of Mahīrāja (Baroda, 1954), verses 122[d], 152[d], 326[d], 791[d], 867[d], 953[d] and 1010[d].] cf. Mod. Guj. पूगवुं.

पूतर(*क) m. a small insect. 15.12; पूतरकाः 14. *Vide* PC.

पूत्√कृ to complain loudly, to bawl. पूत्कृतम् 2.5; 4.25, 29; 35.29; पूत्चक्रे 4.7; पूत्करोति 30.29; 115.13. *Vide* PK.

पूरी f. a city. 86.2. [A spelling peculiarity.]

पूरुष m. a man. 42.18.

पूर्व n. [1] the number obtained by multiplying 84,00,000 by 84,00,000. साष्टवार्षिकोऽस्माभिर्दीक्षिता, देशोनां पूर्वकोटिं तपस्तप्त्वा सेत्स्यति। 69.4–5. [A Jaina technical term.]

[2] a type of ancient literature of the Jainas, not extant, being a vast portion of the 12th *aṅga* of their Canon. दशपूर्वधराः 99.11; दशपूर्वधरेण 101.12. [The *Pūrvas* were fourteen in number. A Jaina technical term.] *Vide* दशपूर्वधर.

Vide PK.

पृष्टि f. the back. 39.26; 46.6; 50.5. *Vide* पृष्ठिधावित, पृष्ठि.

पृष्टिधावित adj. running after, pursuing, chasing. 87.9-10. *Vide* पृष्टि, पृष्ठिलग्न.

पृष्ठि f. the back. 109.19. *Vide* पृष्टि, पृष्ठिम्, पृष्ठिरक्षक, पृष्ठिलग्न, पृष्ठे(ष्ठौ)√लग्, पृष्ठौ; also *vide* PC.

पृष्ठिम् adv. after, behind, in pursuit. मयूरसुखात् सर्पश्चरणाग्रे पपात। मयूरः पृष्ठिमाययौ। Int. 29.14-15. cf. Guj. पूंठे. *Vide* पृष्ठि, पृष्ठौ.

पृष्ठिरक्षक m. one who backs up; lit.: 'protector from the rear'. मन्त्रिन्! तवाज्ञा भवति तदा वयं वारयामः। मन्त्रिणा प्रोक्तम्—कुरुत यद्रोचते। पृष्ठिरक्षकोऽहम्। 60.22-23. *Vide* पृष्ठि.

पृष्ठिलग्न adj. chasing, pursuing. परमहंसः कस्मिन्नपि पुरे प्रविश्य शरणे गतः। पृष्ठिलग्नं कटकमायातम्। 105.10-11. cf. Guj. पूंठे लागेलं. *Vide* पृष्ठि, पृष्ठे(ष्ठौ)√लग्, √लग्; also *vide* PK. पृष्ठलग्न.

पृष्ठे(ष्ठौ)√लग् [1] to follow, to go behind. तया सह चलितः। नृपः पृष्ठे लग्नः। 3.14. कमप्यदृष्ट्वा धेनु प्राह—केन पराभूतासि?। तं मम दर्शय। साऽग्रे भूता, नृपः पृष्ठौ लग्नः। तया वत्सो दर्शितः। 107.29–30.

[2] to follow with a hostile intent, to harass. मम त्वं काल इव पृष्ठे लग्नः। 108.15. cf. Guj. पूंठे लागेलो.

Vide पृष्ठि, पृष्ठिलग्न, √लग्; also *vide* PC.

पृष्ठौ adv. following, subsequently. कूपे पुत्रैः सह झम्पां ददौ। सोऽपि स्त्री-भ्रूण-घातिनं स्वं मन्यमानः पृष्ठौ झम्पां ददौ। 98.6. cf. Guj. पूंठे.

पेटलाउद्रपुर n. N. of a town called Peṭalāda in Khedā district of Gujarāta. 67.20.

पेटि f. a casket. काचमयपेटित्वात्। 114.3. cf. Guj. पेटी. *Vide* पेटिका, पेटी.

पेटिका f. a casket. एकया महे गन्तुकामया निजाभरणपेटिका कस्याश्चिन्निजसख्याः समर्पिता। तया हारश्चोरितः। तया समेतया पेटिकां दृष्ट्वा कथितम्—मम हारः केनापि चोरितः। 114.1-2. *Vide* पेटि, पेटी.

पेटी f. a box. केनापि राज्ञा चौरद्वयं [**पेटी**मध्ये निःक्षिप्य नद्यां] प्रवाहितम् ।–113.28. cf. Guj. पेटी. *Vide* पेटि, पेटिका.

पोटली f. a bundle. एकदा श्रीशत्रुञ्जयतलहट्टिकायां श्रीसङ्घपूजायां जायमानायां [वस्त्र**पोटली**-] बन्धनं कस्यापि पण्डितस्यार्पितं मन्त्रिणा । 74.27-28. cf. Deśī पोट्टलिगा; Guj. पोटली. *Vide* पोट्टल; also *vide* PK. पोट्टलक.

पोट्टल m. a bundle.

वेषः कोऽपि तुरुष्कसन्ततिभवः कक्षान्तरे लम्बित—
श्छायामाश्रयते गताशु कृपशोजीर्णोर्णका**पोट्टलः** । 29.3–4.

cf. Deśī पोट्टल. *Vide* पोटली; also *vide* PK. पोट्टलक.

पोठियां m. pl. pack-bullocks. 98.25. cf. Guj. पोठियो, pl. पोठिया exactly in the same sense.

पोतके √कृ to draw on a piece of cloth. उद्धाराय यतध्वम् । गुरुभिर्विमृष्टम्-आदौ बिम्बं **पोतके(?) क्रियते** । 99.22. [Probably this refers to drawing a sketch of the image on the canvas or cloth before carving it out.] cf. Pkt. पोत्तग; Guj. पोत, पोतुं; Hindī पोता and Mar. पोत all in the sense of 'a piece of cloth'.

पोसाल f. a Jaina monastery. 65.24. cf. Guj. पोशाळ, पोसाळ. *Vide* पौषधशाला, पौषधागार.

पौषधशाला f. a Jaina monastery. 31.20, 21; 37.4; 57.22; 76.5; 77.28; 95.3. [A Jaina technical term.] *Vide* पोसाल, पौषधागार; also *vide* PC., PK.

पौषधागार m. *same as* पौषधशाला. 26.33; 27.12, 16, 29; 30.11; 33.14; 38.14, 15, 18; 40.7, 8; 44.22; 57.17–18; 64.9, 10, 25; 65.12, 20; 104.5; 105.14, 32; 106.29; 123.8; 125.23. *Vide* पोसाल.

प्रक्षरा f. an iron-armour for the defence of a horse or an elephant. वीराणां सन्नाहाः समर्पिताः । गजा १८ गुडिताः । अश्वाः सर्वेऽपि सज्जिताः । **प्रक्षरां** ग्राहिताः । 49.12–13. cf. Guj. पाखर. *Vide* PK.

प्रति + √क्रम् to perform the *pratikramaṇa* rite. अन्येद्युरारनालं गुर्वादेशेनानीयेर्यापथिकीं **प्रतिक्रम्य** गुर्वग्रे गाथां पठितवान् । 92.20–21. [A Jaina technical term.] *Vide* प्रतिक्रमण.

प्रतिक्रमण n. a particular rite performed by the Jainas in morning and evening wherein they repent for the sins committed by them and become alert against recurrence of the same. 49.9, 14; 103.34. [A Jaina technical term.] cf. Pkt. पडिक्कमण; Guj. पडिकमणुं. *Vide* प्रति + √क्रम्.

प्रति + √लभ् (causal) to give gifts or alms to Jaina monks. **प्रतिलाभिताश्च** [साधवः] । 43.32; **प्रतिलाभितौ** 97.32. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK. प्रतिलाभना.

प्रतिलेखना f. cleaning. एवंविधप्रस्तावे साधुभिः **प्रतिलेखनार्थं** सिक्किकोत्तारिता । Int. 31.25–26. [A Jaina technical term.] cf. Pkt., Guj. पडिलेहणा. *Vide* PK.

प्रतोली f. a gate. 2.24; 3.33; 23.12, 30, 31; 25.22, 27; 30.29; 32.14; 35.20; 41.13; 46.8; 48.22, 24; 50.7; 86.13; 89.5, 24; 90.10; 101.29; 102.1, 7; 103.26; 107.29; 109.20; Int. 15.16; Int. 31.10. *Vide* PC., PK.

प्रत्यक्षसरस्वती adj. a title of the great Jaina Ācārya Jinaprabhasūri; lit.: 'one to whom Sarasvatī, the Goddess of Learning, was visible'. Int. 30.15.

प्रत्यय m. a desire. देवं नमस्कुर्वद्भिर्भोजमेकमागतं दृष्टम् । देवार्चकः पृष्टः—रे ! किमिदम् । देव ! **प्रत्ययान्** पूरयति । चिन्तितम्—जिनशासनस्य मुख्यमिदं तीर्थम्, परं तत्र कपर्दी मिथ्यात्वी जातः; एतन्न सुन्दरम्—99.12–13.

प्रत्याख्यान n. the vow of renunciation of some object of enjoyment. 48.10; 100.23; 114.13. [A Jaina technical term.] *Vide* PC.

प्रदीपनकं √लग् to be on fire, to take fire. अत्रान्तरे राज्ञा रक्षकपुरुषान् प्रेषयित्वा उपद्रुतः । तावतान्तःपुरे **प्रदीपनकं** लग्नम् । 10.12. *Vide* √लग्.

प्रभावक adj. (a monk) possessing powerful influence, and hence enhancing the influence of religion. 26.17; 54.1; 96.9; 106.1; 123.9; Int. 30.10. *Vide* प्रभावना; also *vide* PK.

प्रभावना f. [1] greatness, influence. 10.10; 16.23, 31; 28.26; 95.23; 121.2; Int. 30.22. [A Jaina technical term.] *Vide* प्रभावक; also *vide* PC., PK.

[2] distribution of gifts. 43.8; 126.7. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

प्रयाणक n. [1] a journey (with halts). 35.24; 60.18; 98.31; Int. 28.20. *Vide* PC., PK.

[2] a march 70.1. *Vide* PC.

प्रवर्त्तनी f. *same as* प्रवर्त्तिनी. 103.33; 104.3, 4. *Vide* महत्तरा.

प्रवर्त्तिनी f. a leader of female Jaina ascetics; lit.: 'a female promotor (of religion)'. 43.6. *Vide* प्रवर्त्तनी, महत्तरा.

प्रवहण n. a ship. 43.25; 80.14, 15; 99.16, 18; 101.4, 5, 8; 111.21, 24. *Vide* PC., PK.

प्रस्ताव m. [1] an occasion, an opportunity. चेटीजनस्य सुरभिवस्तुप्राप्तिः **प्रस्तावे** भवति 3.23; दिवा वक्तुमपि **प्रस्तावो** नाऽभूत् । 4.20-21; (गर्वः) उपायेनोत्तारयितव्यः **प्रस्तावे** 9.3; **प्रस्तावे** आकारयिष्यामि । 87.5; 101.12, 20. *Vide* PK.

[2] time. **तत्प्रस्तावे** 'at that time'. 100.20.

प्रहरणानि √गृह् — (passive) to have one's weapons snatched away (by the enemy). सोऽन्तरावस्थितश्रीमूलराजभिल्लैः **प्रहरणानि गृहीतः**। 13.2.

प्रह्लादनपुर — n. N. of a town in North Gujarāta, mod. Pālanapura., 43.2; 67.19.

प्राघुणक — [1] m. a guest. **प्राघुणका** यूयं सत्काराहाः। 25.9; कुतः **प्राघुणकाः**?। मरुस्थल्या भवन्तं ध्यात्वा वर्तनायागताः। 32.15-16. cf. Pkt. पाहुणग, पाहुणअ; Guj. परूणो, परोणो; Mar. पाहुणा.
[2] n. reception. मन्त्रिणा प्रवेशोत्सवपूर्वकं **प्राघुणकं** विधाय,..,... 66.17-18. *Vide* प्राघूर्णक.

प्राघूर्णक — n. reception. **प्राघूर्णकार्थे** सज्जीभूय स्थितोऽस्ति। 50.12-13. *Vide* प्राघुणक,

प्रातिवेश्मिका — f. a neighbouring lady. 97.32. *Vide* PK. प्रातिवेश्मिकी.

प्रान्त — m. that end of a bed or a couch where legs are to be kept while lying therein. पल्यङ्के उच्छीर्षकं **प्रान्तो** वा कथं ज्ञातः? 3.28. cf. Guj. पांगत, पांगथ f.; Hindī पाँयँता, पाँयँती. *Vide* उच्छीर्षक.

प्राशुक — adj. devoid of any santient element, pure. 75.20. [A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK. प्रासुक.

प्रेक्षण — n. a public show, a play. 47.32; Int. 29:22. *Vide* प्रेक्षणक, प्रेक्षणीय; also *vide* PC.

प्रेक्षणक — n. *same as* प्रेक्षण. 25.17. *Vide* प्रेक्षणीय.

प्रेक्षणीय — n. *same as* प्रेक्षण, 25.15. *Vide* प्रेक्षणक; also *vide* PK. प्रेक्षणीयक.

प्रौढिमा — f. elevation, grandeur. 123.22.

फलहिका — f. a slab (of stone). 66.26, 29; मम्माणाकरे मम्माणनगरे बाह्ये पूर्वदिशि या राइणिर्विद्यते तस्या अधः **फलहिका** मम्माणापाषाणमयं विद्यते, तां कारयित्वा इहानय। 101.13-15. *Vide* फलही.

फलही — f. *same as* फलहिका. 66.24; 70.4, 5. *Vide* PK.

फागुण — m. the month of *Phālguna*. 31.15.

फाल — ? a leap, a hop.

अत्रास्ति स्वस्ति शस्तः क्षितितलतिलको रम्यताजन्मभूमि-
देशः सम्पन्निवेशस्त्रिभुवनमहितः श्रीसुराष्ट्राभिधानः।
यस्योच्चैः पश्चिमाम्भोनिधिरपहरते लोलकल्लोलपाणिः
प्रस्फूर्जत्**फाल**फेनोल्बणलवणसमुत्तारणैर्दृष्टिदोषान्॥ 58.13-16;
सौरभ्यमालगुणमालतमालका...
व्योमान्तरालकृत**फाल**यशोमरालः।
जीमूतकालरिपुकीर्त्तिमृणालिनीनां
श्रीवस्तुपाल विजयी चिरकालमेधि॥ 61.14-15;

तत्र कामिकतीर्थमस्ति। तस्य तीरे वंशजाली। तत्राहं पूर्वभवे वानरीरूपाऽधिरूढा। **फाल**च्युता वंशकीलेन विद्धा मृता। 84.20-21. cf. Pkt. फाला; Guj. फाळ f. *Vide* फालां √दा.

फालां √दा — to leap, to take a jump. पुरा अर्बुदाचले मर्कटी **फालां ददाना** शाखया विद्धा। 85.4-5. cf. Pkt. फाला 'a leap'; Guj. फाळ देवी. *Vide* फाल.

फूलड — m. the father of Lākhā Phulāṇi, the well-known ruler of medieval Kaccha. 12.33. *Vide* PC.

फेरकं √दा — to take a round, to go round. इतः सेनानीः सन्नद्धीभूय पुराद्बहिर्निर्गत्य **फेरकं दत्त्वा** मध्ये याति। 25.5; यदाऽसौ कथयति **फेरकान् देहि** तदा त्वया कथ्यम्—अहं न वेद्मि, भवानग्रे भवतु। 103.10-11, 12. cf. Guj. फेरो देवो, फेरा फरवा.

फेरु — m. a jackal. 58.34. *Vide* PK. फेरण्ड.

बइकार — m. a songster. 79.4, 5. *Vide* PC.

बइठा ऊठि — f. retired life; lit.: 'sitting and standing (in peace)'. व्यापारे वर्ष १८ तदनु **बइठा ऊठि**। 68.27.

बडूउ — m. [1] a lad, a boy. अथ श्रीवीरधवलद्वारके नान्दउद्रीपालितः, अढारहीउ **बडूउ** हरदेवः 78.7. cf. Pkt. बडुअ < Skt. बटुक; also Old Guj. बडूउ, mod. Guj. बडवो 'a boy whose sacred thread ceremony is being performed',
[2] a scholar, a *Paṇḍita*. **बडूया**चाचरीयाकस्य शिष्यः 78.7. [बडूया is an oblique form of बडूउ. The word बडूउ has slightly changed its connotation here to 'a man who, undergoing training as a बडूउ, has become a scholar or a *Paṇḍita*'.
Vide अढारहीउ.

√बन्ध् — (causal) to get tied. चतुष्पथ-चत्वरके जयघण्टा **बन्धापिता**। 22.23.

बब्बूलवृक्ष — m. the *acaçia* tree, 45.22-23. cf. Guj. बावळ; Hindī बंबुल; Mar. बाभूळ, बाभळ,

बम्बारव — m. a loud out-cry, 77.29. *Vide* बुम्बापात; also *vide* PC. बुम्बारव and PK. बुम्बा, बुम्बारव, बुम्बावक्क.

बम्भसूत्र — n. the sacred thread. ततोऽत्र वाटिकाद्वारि जिनप्रतिमां मण्डयामः। सर्वेऽप्युपरि चरणं दत्त्वा व्रजतः। जैनस्तु न यास्यति, तदा ज्ञास्यते। सर्वेऽपि चरणं दत्त्वा निःशङ्कं गताः। उभाभ्यां विमृष्टम्-वयं ज्ञाता अस्माकमेतत्परीक्षार्थं कृतम्। ततो वृद्धेन कर्णात् खटिकामादाय **बम्भसूत्रं** कृतम्। उपरि चरणं दत्त्वा गतौ। 105.6-8. cf. Pkt. and Old Guj. बंभ < Skt. ब्रह्मन्.

बरकोढिन् — adj. an excellent leper (a contemptuous term). सा लज्जिता, कुष्ठी भवेति शशाप बन्धुम्। शीततौं नृपाग्रे मयूरेण **बरकोढी**ति सोपहासमूचे। cf. Pkt., Guj., Hindī, Mar. कोढी < Skt. कुष्ठिन्.

बर्बर(क) — m. a semi-divine being. धूमो विस्तृतः। क्रमेण **बर्बरो** वेतालः प्रकटीभूतः। 1.17, 20; द्वादशवार्षिके विग्रहे सिद्धनाथे खिन्ने **बब्बरको** वेतालः प्राह 23.14;

मुद्रानुद्धतमुद्गरानुरुगदाघातोद्धतान् व्यन्तरान्
वेतालानतुलानलाभविकटान् झोटिङ्गचेटानपि ।
जित्वा सत्वरमाजितः पितृवने नक्तंचराधीश्वरं
बद्ध्वा **बर्बर**मुर्वरापतिरसौ चक्रे चिरात्किङ्करम् ॥ 134.16–19.

[The first two references are to the well-known वीर वेताल conquered by the great king Vikramāditya of Ujjayinī; while the last two references are to the being known as 'बाबरो भूत' in the fables of Siddharāja Jayasiṃha, the great ruler of medieval Gujarāta.] *Vide* PC.

बलहट्ट m. an army-shop. रोगिणा घण्टा वादनीया। यथा वैद्या मिलन्ति, चिकित्सां कुर्वन्ति च। अपरं च रोगिणा **बलहट्टेषु** भेषजान्नादि ग्राह्यम्। 22.24–25. *Vide* हट्ट.

बलानक n. the pinnacle or ornamental top on the gate. तत्र चैत्य**बलानके** ९ धडी सुवर्णस्य चतुरस्रं कलशं ददौ। 40.32–33; तत्र गह्वरमध्ये चैत्ये गर्भगृहत्रयं कृत्वा रत्न-मणि-स्वर्ण-मयबिम्बत्रयं कृत्वा तत्र [स्थापितं]...काञ्चन**बलानकं** कृतम्। 97.17–18. *Vide* PC. बलानकमण्डप.

बलिस्ते जिह्वायाः idiom. lit.: 'may some oblation be offered to your tongue', *i.e.*, 'I thank you for giving such happy tidings.' अरे! कस्ते काष्ठानि लास्यति? अद्य नृपः परासुरासीत्। तेनोक्तम्—**बलिस्ते जिह्वाया** अद्य विशेषतो मम काष्ठानि महार्घ्याणि विक्रेष्यन्ते। 5.12–13. [This is an idiomatic expression indicating joy.] cf. Guj. idiom 'तारा मोढामां गोळ'.

बहिः + √गम् to go outside (the village), *i.e.*, to go to ease one's bowels. यो भक्ते समागते **बहिर्गन्ता**। 113.18. *Vide* बहिर्भूमि, बाह्यभूमौ √ गम्; also *vide* PK. बहिर्भूमिं √ गम्.

बहिर्भूमि f. going to ease one's bowels. ततः पूर्वेवतया श्रीवर्द्धमानसूरीणां **बहिर्भूमौ** रोदनेन ज्ञापनम्। 83.6; तया भयभीतयोक्तम्—अहं **बहिर्भूमौ** यास्यामि। 84.5–6, सा मृत्युवेलायां **बहिर्भूमौ** गता। 8–9. *Vide* बहिः +√गम्, बाह्यभूमौ √ गम्; also *vide* PK. बहिर्भूमिं √ गम्.

बहुरूपिणी विद्या f. N. of a lore which would enable one to assume many forms simultaneously. यत्र न यान्ति तत्र ते श्राद्धा विषादं कुर्वते। अतस्तां **बहुरूपिणीं विद्यां** स्मृत्वा रूपान् विधाय सर्वेषां मनोरथाः पूरिताः। 115.5–6.

बाई f. an honorific term for ladies. 30.30; 43.4; 123.14. cf. Deśī बाइया; Guj., Hindī, Mar. बाई.

बाण n. an arrow. 86.14, 15; 87.18. [A gender peculiarity.]

बान्धव m. a brother. तेषां गुरु**बान्धवाः** श्रीजिनवल्लभसूरयः 43.5–6. *Vide* PK.

बाप m. a father. 118.15. *Vide* PC.

बापपुत्र m. the father's son. 118.15. *Vide* PC.

बार pronoun. twelve. 59.27. cf. Guj. बार; Hindī बारह; Mar. बारा. *Vide* बारही.

बारऑलगउ m. an officer guarding the palace gates; lit.: 'the servant (attending) at the gate'. 24.31. *Vide* अवलगा, उलगा, ऑलगा, द्वारावलगक; also *vide* PC. बार.

बारही f. a ministry of twelve persons? कुमुदचन्द्रेण लञ्चां दत्त्वा **बारही** परावर्त्तिता। भाण्डागारिककपर्दिनं विना शल्यहस्तं बाहुकनामानं मन्त्रीश्वरं बाहुडदेवं च विना। 28.32–33. *Vide* बार.

बारिका f. a window, a small door. त्वमनर्हः। तव मिथ्यात्वं गच्छतो वारा न लगति। त्वयाऽत्र न कार्यम्। अहमन्यत्र गत उद्वेगकारी भविष्यामि। गुरुभिरुक्तम्—त्वं याहि। ततः स देवपत्तने गतः। तत्र तैर्व्यन्तरैरपरद्वारे क्षेपितः। तत्र कपर्दि**बारिका** जाता। 100.13–15. cf. Guj. बारी. *Vide* PC. बार.

बावन-बावनी f. two sets of fifty-two (things). वत्से! जघन्यं बावनी ढौक्यते, मध्यमं **बावन-बावनी**, उत्तमं नन्दीश्वरप्रासादः। ५२ आचार्यपद—५२ सिंहासन—५२ पाट एवं सर्वं विधीयते। 75.17–18.

बावनी f. a set of fifty-two (things). 75.17. [For quotation *vide* बावन-बावनी.]

बाह्यभूमौ √ गम् *same as* बहिः + √गम्. श्रीशीलगुणसूरिभि**र्बाह्यभूमौ गतैः** 12.23; इतश्च वृद्धो **बाह्यभूमौ गतः**। 113.16. *Vide* बहिर्भूमि; also *vide* PK. बहिर्भूमिं √ गम्.

बिडोत्तर pron. two more. माहेश्वरेषु प्रासादेषु, ३ सहस्र **बिडोत्तर** नूतन जीर्णोद्धार 65.26. cf. Guj. बिलोतेरसो, बिलंतेरसो '102'.

बिण्ट n.? the stalk of a betel-leaf. 3.16, 26.

बिम्ब n. an idol. 10.14; 16.23; 30.14, 18, 20, 28, 31; 31.11, 15, 33; 33.20; 42.33; 44.28, 31, 33; 45.1; 47.9, 18; 50.24; 52.19, 20, 31; 53.6, 21, 25; 65.22; 66.28; 70.5; 83.5; 91.25, 27; 95.28; 96.3, 6; 97.15, 17, 18, 21, 23, 24, 25; 99.18, 22, 23, 24, 29; 100.11, 17; 101.11, 17, 19, 21; 107.21; 124.30; Int. 30.29; Int. 32.4. *Vide* PC., PK.

बिरुद n. a title. 9.34; 18.4; 20.18, 19, 21; 27.16; 28.19; 54.36; 55.3; 67.16; 78.24; 90.15, 26; Int. 30.15, 28, 31. *Vide* PC., PK.

बीजपूर(क) n. the citron. 114.28, 29; 121.13; 122.3. *Vide* PC.

बीटक n. a roll of betel-leaf. 4.10; 39.22, 22–23; 39.27, 29; 46.22; 55.22; 56.14; 68.16; 70.2; 89.12, 31. *Vide* बीटकं √ग्रह्, बीटकं √दा, बीटकं √याच्; also *vide* PC., PK.

बीटकं √ग्रह् — to undertake an enterprize to secure the glory it may bring. कोऽपि बीटकं मल्लिकार्जुनोपरि ग्रहीष्यति 39.22, बीटकं गृहीतम् 22–23, 27, 29; बीटकं जगृहे 46.22; बीटकं गृहीत्वा 70.2. *Vide* बीटक, बीटकं √दा, बीटकं √याच्; also *vide* PK.

बीटकं √दा — [1] to allow to undertake an enterprize in order to secure the glory it may bring, at the risk of one's very life. बीटकं देहि। अस्य व्रतस्यैतदेवोद्यापनम्। सा विसर्जिता। पत्या सहाग्नौ प्रविष्टा। 4.10–11; राज्ञा बीटके दीयमाने...बाहडवारितेनापि आम्बडेन बीटकं जगृहे। राज्ञा कटकं राजगिरिं च समर्प्य प्रेषितः। 46.22–23.

[2] to permit to bid adieu. अश्रुपातपूर्वं राज्ञा बीटकं दत्तम्। 68.16. [This has reference to the custom of offering a roll of betel-leaf to a person bidding good-bye.] *Vide* बीटक, बीटकं √ग्रह्, बीटकं √याच्; also *vide* PK. बीटकं √ग्रह्.

बीटकं √याच् — to seek permission for bidding adieu. बीटकं च वनवासार्थं याचितमस्ति। 89.12; बीटकस्य प्रसादं कुरु यथा तपोवने यामि। 89.31. *Vide* बीटक, बीटकं √ग्रह्, बीटकं √दा.

√बुड् — to sink into water. एकेन बुडति 38.20, लोभेन बुडति 24, 25. cf. Pkt. बुड्ड; Guj. बूडवुं; Hindī बुडना, Mar. बुडणें. *Vide* √बुड्.

बुम्बारव m. a loud out-cry. 130.2. *Vide* बम्बारव; also *vide* PC. बुम्बारव, PK. बुम्बा, बुम्बारव, बुम्बावकत्र.

√बुल् — to cause to sink, to dip. सा द्विजैर्बोल्यमानापि न बुडति। 66.3. cf. Guj. बोळवुं, झबोळवुं.

बृहद्गच्छ m. N. of a *gaccha*, popularly known as *vaḍagaccha*.

प्रभाविनायैर्मुनिभिः कलाभृद्
मुख्यैरुपेतौ गुरुतारकौघैः।
अनन्तलीलाकलितः कितौऽस्ते
गच्छो बृहद्गच्छ इति प्रतीतः॥ 26.1–2. *Vide* गच्छ.

बेडा f. a company of soldiers. ततोऽम्बडो समीपमेत्य अश्ववारपञ्चशतीं याचितवान्। स तां गृहीत्वोपरि पथेन हेरकं कृत्वा मल्लिकार्जुनं बेडायां स्थितमश्वान् वाहयन्तं प्राह—भो! शस्त्रं कुरु। 39.30–31. cf. Guj. बेडो = 'लश्करनो भाग' – 'a part of an army': *Bhagavadgomaṇḍala* Lexicon, Vol. VII, p. 6446ᶜ. *Vide* PC. for another sense.

बोत्कट m. a goat. 7.35. *Vide* PK.

ब्रह्मशाला f. a school for the study of the Vedas. 65.25. *Vide* PK.

√बुड् — *same as* √बुड्. बुडति 41.19; 66.3; बुडिता 41.19; 66.31; बुडिते 92.27.

भक्त n. a meal. 113.15, 18. *Vide* PK.; also *vide* PC. भक्तकार.

भट्ट m. a bard. 27.16; 28.5; 39.28; 46.33; 51.17; 59.30; 60.29, 30; 86.30; 87.10; 88.23; Int. 26.23. *Vide* भट्टपुत्र; also *vide* PK.

भट्टपुत्र m. a bard; lit.: 'the son of a bard'. तव वाटिकामध्ये स्थितस्य द्विप्रहरवेलायां यो द्विजः समभ्येति,....इतो नागडनामा भट्टपुत्रस्त्रिदिनलङ्घनावसाने..49. 25–29; 67.6. [Here भट्टपुत्र is referred to as द्विज, which suggests that the caste of the bards (भट्ट, Guj. भाट) was considered to be a part of the Brahmanical fold.] *Vide* भट्ट.

भण्डार m. a library. 77.2.

भद्रित adj. made glossy; lit.: 'shaved'. [A euphemistic term.] मन्त्रिन्! भीमडाको नापितः किं करोति। तेनोक्तं—अश्वपति-गजपति-नरपति-नृपत्रयस्य शिरांसि भद्रितानि। चतुर्थस्य शिरसि सार्द्रीकृते क्षुरमाचालयन्नस्ति। 21.11–13.

भरटक m. a contemptuous term for a keeper of Śiva-temple. 60.23. *Vide* PK.

भरत m. the country Bhārata, India. 69.5; Int. 26.25.

भव्य adj. [1] excellent. 2.9; 17.7; 21.15; 25.11; 32.16; 39.12; 45.31; 47.25; 48.32; 49.27; 50.3, 7, 17; 51.2; 52.12; 53.22; 55.27, 39; 57.21; 61.26; 64.33; 65. 2, 3, 35; 108.18; 112.4, 15; 122.4, 6, 11; Int. 32.11.

[2] one worthy of attaining salvation. भव्यजनानाम् 26.3. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

भसित n. ashes. 61.28.

भस्त्रकधर m. a water-man; lit.: 'bearer of a leathern water-bag'. 54.14.

भाटक n. wages, hire, fee.

पुत्रादपि प्रियतमैकवराटिकाणां
मित्रादपि प्रथमयाचितभाटकानाम्।
आजानुलम्बितमलीमसशाटकानां
वज्रं दिवः पततु मूर्ध्नि किराटकानाम्॥ 123.15–16.

cf. Guj. भाडुं; Hindī भाडा; Mar. भाडें.

भाणन n. teaching. Int. 30.13.

भाण्डागारिक m. a steward. 28.32–33; 37.14, 17; 38.18–19; 43.2; 75.2; 102.25. *Vide* भाण्डारिक; also *vide* PK.

भाण्डागारे √स्था (causal) to preserve in a secret place. रे द्रम्माः क? देव! सन्ति। कथं नानीताः। स्वामिन्! रैवतकं दुर्गं मत्वा तत्र भाण्डागारे स्थापिताः। 34.9–10. cf. Guj. भंडारवुं.

भाण्डारिक m. *same as* भाण्डागारिक. 43.15. cf. Guj. भंडारी.

भार(क) m. a bundle. 45.18, 20. cf. Guj. भारो. *Vide* भारिका.

भारपट्ट m. a beam. 117.12. *Vide* PC., PK.

भारिका f. a bundle (of reeds etc.). इतश्च वाराणस्यां प्रतोलीद्वारे चतसृषु वंशानां **भारिका** पञ्च शतानि प्रापक्षिष्यन्ते (प्रक्षिप्यन्ते ?) 89.5. cf. Guj. भारी. *Vide* भार(क).

भावसार m. an individual of the cloth-dyers' class. 114.17–18. cf. Guj. भावसार. *Vide* छिम्पिका.

भावुक m. a sister's husband. 45.29; 121.21; 123.17, 18. *Vide* PC.

भिडवन्ध m. the compound wall (of a shrine). 125.13. *Vide* PC.

भीमडाक m. a contemptuous term used for भीम or भीमदेव, a king of medieval Gujarāta. 21.11, 15. cf. Guj. भीमडो.

भीमप्रीद्राम m. a type of *Dramma*. **भीमप्री(*v.l.* भीमपुरी)द्राम** ९८ लक्ष । 33.22; **भीमप्री[य]द्रम्म**लक्ष ६३ । 34.26; एवं सर्वाङ्क ३ कोटिशत, ३२ कोडि, ८४ लक्ष, ७ सहस्र, ८ शत, १४ लोहडिआ अथवा इका आगला द्राम **भीमप्री**० । 65.29–30. [Apparently these are coins struck by king Bhīmadeva. Elsewhere we also find references to वीसलप्रिय द्रम्मs, *i.e.*, coins struck by king Vīsala. In an unpublished collection of Sanskrit Prabandhas entitled *Laghuprabandhasaṅgraha* (folio 10a, line 1) belonging to the Gujarātī Department of M.S. University of Baroda, we get the following interesting reference: "टङ्कशालायां हरिणप्रिया द्रम्मा जाताः ।" Here 'हरिणप्रिया दम्माः' can only mean coins with the figure of a deer. The story related in *Laghuprabandhasaṅgraha* is repeated at PPS. pp. 84–85, where it is stated: "अथ टङ्कशालायां हरिण्यङ्किता द्रम्माः पतन्ति ।" (p. 85, l. 2). Similarly, PC. (pp. 109–110), while presenting a some-what longer version of the same story, says: "तस्मिन्नवसरे देव्या महालक्ष्म्याः पुरतष्टङ्कशालायां हरिण्याश्चतुर्णां पादानामधः शिशुरूपं नाणकं नूतनं सञ्जायमानमाकर्ण्य.." (p. 110, lines 2–3). From these references it may be inferred that the coins called भीमप्री०, वीसलप्री० etc. most probably bore the figures of the respective kings.]

भुक्ति f. [1] possession, *i.e.*, kingdom, realm. कुमारभुक्तौ धवलकं दत्तम् । 54.23. *Vide* कुमारभुक्ति; also *vide* PK., and PC. भुक्तिवृद्धि.
[2] food. स्त्रीमुक्ति-केवलिभुक्तिर्न मन्यते । 15.10.

भुण्डतर adj. worse. अमुं **भुण्डतरं** त्यक्त्वा नृपशरीरमधिष्ठाय भोगान्भोक्ष्ये 6.18. cf. Guj. भूंडुं; Hindī, Mar. भुंडा.

भुम्भली f. an almond-shaped vessel for keeping liquids. करे मद्य**भुम्भल्यौ** वर्तेते । 99.31–32. cf. Deśī भंभा; Guj. भंभली.

भुल्ल adj. who has erred, who has made a mistake and prays indulgance. कुमारेण रिंछस्तद्वचसा क्षिप्तः । स केशैर्बद्धः स्थितः, न पतितः । तेन कुमार उक्तः—रे किमिदम् ? अधुना किम् ? । स चरणयोर्निपत्याह—अहं **भुल्लः** । तेनोक्तम्—त्वं वचनाद्भ्रष्टः । अतस्ते तद् यातु । 81.14–16. cf. parallel Guj. expressions: भूल्यो, भूली गयो. Also cf. Pkt. भुल्ल; Guj., Hindī, Mar. भूल in the sense of 'erring, error'.

भूमी f. the earth. कर्णादि**भूमी**भुजः 71.27. [A spelling peculiarity.]

भूमौ √मुच् to place (a person) on the ground from the bed at the time of death and thereby prepare for the last sacrament. श्रीहेमसूरिमाता पाहिणिनाम्नी अनशने स्वीकृते **भूमौ मुक्ता** । 37.22; श्रीकुमारपालेन **भूमौ मुक्तेन** 47.18; **भूमौ मुक्तः** । 78.1–2. cf. parallel Guj. expressions: भोंये मूकवुं, भोंये नाखवुं, भोंये लेवुं.

भूर्ज m. a letter written on birch-bark. द्विवेलमुद्धृते भोक्ष्ये, परं **भूर्जं** (?) विना युष्माभिः किमपि न वक्तव्यम् । 40.11–12; इतः कस्मैचिन्नृपपुत्राय कन्या दत्ता । षण्मासान्ते लग्नं मत्वा नृपेण स **भूर्जा**न्र्पयित्वा (?) विधिनिमन्त्रणाय उक्तः—रे वत्स ! विधिं निमन्त्र्यागच्छ । 109.10–11. *Vide* भोज.

भूदङ्ग m. appears to be the N. of some aboriginal tribe. 63.24. [One ms. reads मातङ्ग in place of भूदङ्ग.]

√भेट् to meet, to see. **भेटितः** 35.17; **भेटयति** 73.21, **भेटयामास** 21. *Vide* भेट, भेटा, भेटन; also *vide* PK.

भेट m. a meeting. एकदा हेमाचार्याः छत्रशिलायां निविष्टास्तेजो ददृशुः । विलोकयतां समीपे समागतं तत् । मध्यगतपुरुष**भेटः** । 37.28–29. cf. Guj., Hindī, Mar. भेट (f.) 'meeting'. *Vide* √भेट्, भेटन, भेटा.

भेटन n. a meeting. ततो यात्रां कृत्वा समेतः सिद्धेशः । मन्त्री **भेटनाय** गतः । 35.27–28. *Vide* √भेट्, भेट, भेटा.

भेटा f. [1] a meeting. प्रधानैरानीतौ तावेव । प्रथम**भेटायां** राज्ञोक्तं—भण पण्डित ! वर्णय किंचन । 21.26. *Vide* √भेट्, भेट, भेटन.
[2] a present. तेन सप्तदिनान्ते सितां कावलयित्वा (?) क्षुरिकाद्वयं विधाय परमण्डल**भेटा**मिषेण राज्ञेऽर्पितम् । 36.28; ततो बीजपूरकमेकं **भेटा**कृते गृहीत्वा भूपसमीपं गतौ । सभां महतीं विलोक्य क्षुभितौ । राज्ञः पुरो बीजपूरकं मुक्तम् । राज्ञोक्तम्—पूर्णं पूर्णं किमेतत् ? । पण्डितेनोक्तम्—राज्ञो **भेटायां** 'लींबउस'—केन भाव्यम् । 114.27–30; बीजपूरद्वयं प्रच्छन्नं दत्तम् । तेन तत्स्वरूपमज्ञात्वा पत्रशाकाट्टे । तेनाप्यज्ञाते कस्यापि **भेटा**र्थम् । 121.13–14.
cf. Deśī भिट्ट, भिट्टा; Guj., Hindī, Mar. भेट (f.) in both these senses.

√भेल् to devastate. नृपः प्राह—तथा कुरु यथा दुर्गं गृह्णामि । तया प्रोक्तम्—कटकं सन्नद्धं कुरु । अयमत्रत्यो मध्याह्ने प्रतोलीत्रयमुद्घाट्य दानं दत्ते । यदाहं स्नात्वा केशविवरणं करोमि तदा ढौकनीयम् । सङ्केते मिलिते दुर्गो **भेलितः** । चित्राङ्गदस्तु स्वर्णपुरुषं

कण्ठे बद्ध्वा वार्धन्तः पपात । 103.26–28. [This is current in Old Guj. also. *Vide* e.g. :

करीउ पसाण, ऊठ्या हाथी,
तुरक चड्या गढ चांपइ
वेरती मेल देवकइ पाटणि
पाड्या .पोलि पगार.

—*Kānhaḍadeprabandha*, I.85[cd] 86[ab]. cf. Mod. Guj. मेलाडवुं; Mar. मेलणें.

भोज — n. appears to be the *same as* भूर्ज, देवं नमस्कुर्वद्भिर्भोजमेकमागतं दृष्टम् । देवार्चकः पृष्टः—रे ! किमिदम् । देव ! प्रत्ययात् पूरयति । चिन्तितम्—जिनशासनस्य मुख्यमिदं तीर्थम्, परं तत्र कपर्दी मिथ्यात्वी जातः; एतन्न सुन्दरम् । 99.12–13. [भोज is the Gujarātī derivative of Skt. भूर्ज.]

भोजनवारा — f. a feast or caste-dinner. 32.27. *Vide* PK.

मं० — adj. short form of महन्तक, an honorific term prefixed to the name of a respectable man ; lit. : 'a great or elderly man'. राजा म० तेजःपालस्य कुपितः । 73.23. *Vide* महं०, मं०; also *vide* PK. महन्तक.

मङ्गलवार — m. Tuesday. 25.11, 14.

मज्जाजैन — m. a staunch follower of the Jaina religion ; a Jaina to the core; lit. : 'a Jaina to the sinews'. 47.8 ; 49.8 ; 78.28.

मञ्चक — m. a couch. 133.15. *Vide* PC.

मठापत्य — n. the head-ship of a monastery. This appears to be the *same as* मठाधिपत्यम्. But it is not a scribal error, for the insertion of the letter 'धि' would not suit the metre.
अधिकारात् त्रिभिर्मासैर्मठापत्यात्त्रिभिर्दिनैः ।
शीघ्रं नरकवाञ्छा चेद्दिनमेकं पुरोहितः ॥ 128.21.

मड्डि — f. a whole piece of cloth ? तदनु द्रम्मसहस्र (२०००) वासणे प्रक्षिप्य एका त्रिपट्टदुकूला मड्डिर्दत्ता । 49.27.

मणिकार — m. a jeweller. 33.10 ; 132.9. *Vide* PC., PK.

√मण्ड् —
[1] to build, सूत्रधारानाहूयोक्तम्—तादृग्गृहं मण्डयत यत्र सप्तान्वयिनः खादन्ति पिबन्ति च । 2.7–8 ; एकदा श्रीशत्रुञ्जये शृङ्गोपरि कपर्दियक्षप्रासादः प्रारब्धः । पाषाणान् विदार्य मण्डयध्वम् । 64.17–18.
[2] to draw (a figure). ततोऽत्र वाटिकाद्वारि जिनप्रतिमां मण्डयध्वम् । 105.6.
[3] to set, to arrange. स्वर्णस्थाले द्वात्रिंशत्कचोलकैर्वृते मण्डिते क्षीरमयं पक्वान्नं परिवेषितम् । 17.23–24 ; कोऽपि स्थालं न मण्डयति । मन्त्रिणोक्तम्—स्थालानि किं न मण्डयन्ते ? । 32.28 ; रात्रौ घटी मण्डिता । 44.29 ; पौषधशालाद्वारे चत्वरे चत्वरो मण्डनीयः । एवं षण्मासं मण्डितः । 76.5–6 ; तत्र नित्यं लग्नं मण्डयित्वा पठिताभ्यासं करोति । एकदा सिंहलग्नं मण्डितम् । 90.29–30 ; उपाश्रयात्पाश्चात्ये तैलकटाहिर्मण्डिता । 105.15. *Vide* घटी √मण्ड्.
[4] to arrange a seat for, to seat. प्रथमं दिग्वस्त्रैर्मण्डले मण्डिता कुमारी । 99.1.
[5] to set up, to start. तत्र राधावेधो मण्डितः । 20.23 ; ततो रसविडम्बननाटकममण्डि । 22.13–14 ; इतो वस्तुपाल-तेजःपालौ हट्टं मण्डयतः । 54.25 , अरिभिर्विशेषविग्रहो मण्डितः । 87.27.
cf. Guj. मांडवुं; Mar. मांडणें in all these senses. *Vide* PK.

मण्डक — m. a kind of bread. 14.27. *Vide* PC., PK.

मण्डपिका — f.
[1] a protico. तथा कृते हैमकलशः प्रकटो जज्ञे; तदनु हैमी मण्डपिका च । 9.8 ; अथ मण्डपिकायां ये मधूच्छिष्टमयाः स्तम्भाः समायान्ति तानादाय गृहे शोध्य पश्चादागन्तव्यम् । 104.29-30. *Vide* PC., PK.
[2] a toll-station. इतो द्वितीयदिने मन्त्रिणा सईदो व्याहृतः । जलमण्डपिका द्रम्माणां लक्षैस्त्रिभिर्याच्यते । सईदेनोक्तम्—अर्पयतान्यस्य मया त्यक्ता । द्वितीयदिने उक्तम्—स्थलमण्डपिका द्रम्माणां लक्षपञ्चकेन याच्यते । 56.6–7. cf. Guj., Mar. मांडवी.

मण्डली — f. N. of a small town in Gujarāta, modern Māṇḍala in Ahmedabad district. 58.11. [Minister Vastupāla's ancesters came from this place.]

मण्डलीक — m. a feudal chief. 45.33 ; 69.12. *Vide* PK. ; also *vide* PC. मण्डलीकसत्रागार.

मण्डिका — f. a seat. अत्रान्तरे सिद्धरसयोगी तन्निशम्य समागतः । प्रदीपिकाधूमवेधेन राज्ञस्ताम्रमण्डिका सुवर्णीकृता । 22.17–18.

मदनकपट — n. a wax-cloth, an oil-cloth. पुराद्बहिर्दृशं ददौ । मदनकपटैः कृष्णान् चतुरकान् दृष्ट्वा प्राह—23.19. ['मदन...चतुरकान्' here means 'black tents made of water-proof textile'.] cf. Guj. मीणकप्पड.

मध्यवेदिन् — adj. knower of secrets. एकदा मन्त्रिणो राज्ञा सहाऽप्रीतिर्जाता । मन्त्री रूसणके मालवदेशं प्रति सपरिच्छदोऽचालीत् । राज्ञा ज्ञातमेषो मध्यवेदी । सैन्यं सत्वरमानयिष्यति । 31.23–24.

√मन् — to agree, to consent. अहं रज्जुं प्रेषयिष्यामि, तत्प्रयोगेण त्वयाऽऽगन्तव्यम् । तया मानितम् । 4.2–3 ; अधुना परावर्त्ते कृते जनो न मन्यते । 13.17 ; तेन सर्वं मानितम् 13.18 ; न मन्यते । 44.33 ; यदि न मन्यसे 44.33 ; मन्यते 102.22 ; अमानिते पण्डितं गृहाद् बहिः प्रेषयित्वा सखी तां जगाद । तथापि न मानयति । 15.26 ; भर्तृवचनं मानयित्वा 16.2 ; मानयित्वा 132.34 ; कः

कं **मन्यते**, कः कं न। 19.15; देव! इदमुद्ग्राहितम्। राज्ञोक्तं न **मन्यते**। ममादेशं विना कथं कारितः। 34.12–13; इत्यवगत्य **मानितः**। 22.22; दण्डो **मानितः**। 35.26, तत्रागत्य **मानितो** मन्त्री (causal: 'conciliated') 29; बलादपि **मानिता** गुरवः। 64.29; मन्त्रिणा **मानिते** 67.4; 102.22; **मानिताः** 'conciliated or reconciled' Int. 30.4; न **मन्ये** 28.20; **मानितम्** 30.1, 24; 36.15; 44.28; 51.4; 67.21; 75.31; 91.6, 'determined'; 103.5; 112.20, 22; 115.4; परिणयनं **मन्यध्वम्**। 32.29; **तैरमन्यत**। 34.6; न **मानयिष्यति**। 37.20; **मन्यते** 41.15; 52.17; देव! **मान्यताम्**। 51.3–4; **अमन्यमानः** 51.22; भवता नैवेदं **माननीयम्**। 52.17; **मन्यस्व** 67.4, **मन्यते** 21; त्वां लघुं भणित्वा कोऽपि न **मन्यते** 'believe' 111.32. cf. Guj. मानवुं, मनाववुं.

मनि-मनु idiom. mind reads mind. If one thinks nicely about another, the same feelings about the former occur in the latter's mind. 5.9, 10, अतो मनसि मनो भवति।... इति **मनि-मनु**सम्बन्धप्रबन्धः॥ 17–18. cf. Guj. मनोमन.

मनुष्य n. pl. one's own people, persons of one's trust. इतस्तस्य गृहे **मनुष्याणि** मुक्तानि। 56.33. *Vide* मानुष.

मन्द adj. sick, ill. 52.28. *Vide* PK.

मपन n. measuring. देवं नत्वा बिम्ब**मपने** लग्नः 30.18. *Vide* √मा [1].

मम्माणनगर n. N. of a town in the vicinity whereof the *mammāṇī* type of stone was easily available. मम्माणाकरे **मम्माणनगरे** बाह्ये पूर्वदिशि या राइणिर्विद्यते तस्या अधः फलहिका मम्माणापाषाणमयं विद्यते, तां कारयित्वा इहानय। 101.13–15. *Vide* मम्माणाकर, मम्माणापाषाण, मम्माणि, मम्माणी; also *vide* PC. मम्माणीयखनी, PK. मम्माणीखनी.

मम्माणाकर m. N. of a quarry of excellent marble. 101.13. *Vide* मम्माणनगर, मम्माणापाषाण, मम्माणि, मम्माणी; also *vide* PC. मम्माणीयखनी, PK. मम्माणीखनी.

मम्माणापाषाण m. a superior quality of marble. 101.14. *Vide* मम्माणनगर, मम्माणाकर, मम्माणि, मम्माणी.

मम्माणि f. *same as* मम्माणापाषाण. **मम्माणि**बिम्बम्। 124.30. *Vide* मम्माणनगर, मम्माणाकर, मम्माणी; also *vide* PK. मम्माणी.

मम्माणी f. N. of a quarry of excellent marble. तन्नागपुरप्रत्यासन्नमकडाणाग्रामे **मम्माणी**नामखाणौ 99.22–23. [Here the author has stated the exact location of this quarry, which is in the village Makaḍāṇā near Nāgapura or modern Nāgora in Rājasthāna.] *Vide* मम्माणनगर, मम्माणाकर, मम्माणापाषाण, मम्माणि; also *vide* PC. मम्माणीयखनी, PK. मम्माणीखनी.

मरहट्ठदेश m. the country of Mahārāṣṭra. 11.2.

मलिक m. a Muslim ruler. 135.8, 9, 10, 11, 15, 16, 17. [From Arabic *Malik*]. *Vide* मल्लिक, मलिका.

मलिका f. a female Muslim ruler. 135.7. *Vide* मलिक, मल्लिक.

मलीमस adj. dirty. 123.16. cf. Pkt. मलीमस.

मल्लिक m. *same as* मलिक. अइबुको नाम मुख्यो **मल्लिको** मारितः। 50.30.

मशी[सी]ति f. a mosque. 65.25; 86.10. *Vide* PK.

महत्तरा f. a leader of female Jaina ascetics; lit.: 'a respectable old lady'. 26.25; 105.25. cf. Mar. महतारी, म्हातारी. *Vide* प्रवर्त्तनी, प्रवर्त्तिनी.

महं० adj. short form of महन्तक, an honorific term prefixed to the name of a respectable man; lit.: 'a great or elderly man'. 30.17; 31.30; 32.3; 34.23, 24: 36.30, 31; 65.11, 16, 17, 18; 68.27; 71.29; 73.20, 26; 75.6,9; 78.1; 80.5; 114.15. *Vide* म०, मं०; also *vide* PK. महन्तक.

महाङ्ग m. a camel. 71.13.

महाजन m. the group of senior members of different trade-guilds. 115.9. *Vide* PC., PK.

महाधर m. a dignitory, a high-placed person. इत्थं वारितेनापि कृष्णदेवेन राज्यं दत्तम्। ततश्चतुर्दशराज्यस्थान**महाधर**, ४ राउल, ७२ मण्डलीक, ८४ राणा, ३६० सामन्तपरिवारः प्राकारबहिर्निर्गत्य स्थितः। 45.32–33; तदनु प्रधानै**र्महाधरै**श्चोक्तं वीरमं प्रति—देव! राजा मान्यः। 67.18. *Vide* PK.

महासाधनिक m. commander-in-chief. 38.2. *Vide* PC.

महिमा f. religious festivities and celebrations. स्वयंकारितश्रीपार्श्वनाथचैत्ये **महिमां** विधाय 60.19–20; तत्र चन्द्रप्रभ-प्रभासादिषु तीर्थेषु **महिमां** कृत्वा 61.6–7.

महिरावण n. N. of the Capital of Koṅkaṇa. अन्यदा कुङ्कणे जालपतनं श्रुत्वा **महिरावणा**धिपतिं मल्लिकार्जुनं प्रति दूतं प्राहिणोत् 39.18. [Mahirāvaṇa is called a river in the *Bhāṣya* of the *Bṛhatkalpasūtra*; *vide* Sāṇḍesarā, B. J.: जैन आगमसाहित्यमां गुजरात, p. 76. Here Mallikārjuna, the King of Koṅkaṇa, is called महिरावणाधिपति. Most probably *Mahirāvaṇa* must be a city on the bank of the river of that name.]

महिली f. a maid-servant; lit.: 'a woman'. अन्यदा मध्यरात्रौ नागलदेवी राज्ञश्चरणसंवाहनं कुर्वाणा श्रान्ता। ततस्तयोक्तं वृद्ध**महिली**बउलीपुरः—यत् त्वं चरणसंवाहनं कुरु। 79.11–12. [The word is prevalent in Old Guj. literature exactly in this sense; *vide, e.g., Uṣāharaṇa* of Vīrasiṃha :

महिलीनी संघाति मिली,
तिणि ताहरी लज्जा टली. line 296;
मा कहि, धू धरीइ नही
महिलीनी मति मंनि. line 298;
महिलि मालणि नि छूटु आलि,
पईसति परखुं पाणीहारी. line 659.]

महिषवित्त adj. one who earns one's livelihood by means of keeping buffaloes. 112.29.

महीआरी f. a cow-herdess. 14.8. cf. Guj. महियारी in the same sense. *Vide* महीरीआ.

महीरीआ f. *same as* महीआरी. अग्रे **महीरीआ** एकाऽभ्येति। मन्त्रेनोक्तम्—अये मध्ये क यासि ? । अथ नृपः परोक्षो जातः, कस्ते दधि लारयति ?। 5.14–15.

मं०, adj. shortened form of महं०. Occasionally it was prefixed to the names of women also. 34.1; **मं०** कुमारदेव्या नमस्कृताः । 55.28; 65.18. *Vide* म०, महं०; also *vide* PK. महन्तक.

√मा [1] to measure. राजविहारे बिम्बं **मपन्** दृष्टः 30.31. cf. Guj. मापवुं. *Vide* मपन.

[2] to be contained in, to be accommodated in. पश्चाद्दुर्गः पर्वतोपरि अन्यत्र प्रारब्धः। चित्रकूटेति नाम कृतम्। वासे जायमाने उपरि लोका न **मान्ति**। पश्चात्रूपेणोक्तम्—कोटीध्वजा मध्ये वसन्तु, लक्षेश्वरा बहिः। 103.16–17. cf. Guj. माडुं, समावुं.

मागसिर m. the month of Mārgaśirṣa. 38.14. *Vide* मार्गसिर.

माजिष्ठा f. madder, Rubia Munjista. तेन द्रव्येणागत**माजिष्ठा**ठामानि क्रीत्वा तद्विक्रयाविसरे सौयात्रिकैर्जलचौरभयात्तदन्तर्निहिता हैमकाम्ब्यः। 132.10–11.

माणक n. a measure of corn. यवानां **माणकं** लभते। तेन वृत्तिः। 33.10–11. *Vide* PC., PK.

माणिकउ पछेडउ m. a scarf called माणिक्य. 40.2. *Vide* पछेडउ, माणिक्यपट; also *vide* PC.

माणिक्यपट m. *same as* माणिकउ पछेडउ. 41.21.

मातृशाले n. the house of the parents of one's mother. 4.18; 102.22, 23; **मातुःशाल** n. 33.29–30. *Vide* PK.

मानुष n. [1] pl. one's own people, one's family. यदि ते विरूपं भवति, तदा तव **मानुषाणि** निर्वाहयिष्ये प्रासादं च कारयिष्ये। 56.15; श्रीमानदेवसूरीणां चरणोदकेन सिञ्चत **स्वमानुषाणि** 107.12.

[2] a person of one's trust. सद्मसमीपे **मानुषं** प्रहितम्। 98.31–32.

cf. Guj. माणस exactly in these senses. *Vide* मनुष्य; also *vide* PK.

मारण n. a kind of chemical process on a mineral to remove its

injurious qualities before using it for the purpose of alchemy or medicine. तदनु रसं परिकर्मयितुं प्रवृत्तः। स्वेदन-मर्दन-जारण-**मारणा**नि चक्रे। 91.18–19.

मारव adj. an inhabitant of Maru or Mārawāḍa. कोऽपि **मारवो**ऽभ्यर्थितः 45.14; तत्रैको **मारवः** क्षत्रियो मन्त्रिणा दृष्टः 59.26. [The word is used as a substantive at the first reference.] *Vide* मारुक, मारुयक; also *vide* PK.

मारि f. killing. 124.31. *Vide* PC., PK.

मारिका f. a female murderer. पति**मारिकां** न भजे 4.6; मे पति**मारिकायाः** का गतिः स्यात् 41.7.

मारुक m. the king of Maru or Māravāḍa. 50.10. *Vide* मारव, मारुयक.

मारुयक m. *same as* मारव. 45.23; 48.31; 113.26. *Vide* मारुक.

√मार्ग् to ask for. द्रव्ये **मार्ग्यमाणे** 131.24. *Vide* मार्गण; also *vide* PC., PK.

मार्गण m. a supplicant. 59.23. *Vide* √मार्ग्; also *vide* PC., PK.

मार्गसिर m. *same as* मागसिर. 136.8.

मालिनी f. a female gardener. 3.34; 4.3. cf. Guj. माळण. *Vide* PK. मालिक.

मालोद्घट्टन n. the ceremony of auctioning garlands placed on the neck of images of the *Tirthankaras* etc. मेरुमहाध्वजा-महापूजा-अमारिकादिसर्वं प्रवर्तितम्। **मालोद्घट्टन**समये राज्ञि सद्वे चोपविष्टे मन्त्री वाग्भटदेवो द्रम्मलक्षचतुष्कम-वदत्। 43.20–21. *Vide* PK.

माह m. the month of Māgha. 31.15. cf. Pkt., Guj. माह.

मिथ्यात्व n. non-belief (in Jainism). 78.29; 91.16; तव **मिथ्यात्वं** गच्छतः वारा न लगंति। 100.13. [A Jaina technical term.] *Vide* मिथ्यात्विन्, मिथ्यादृष्टि; also *vide* PK.

मिथ्यात्विन् m. a non-believer (in Jainism). जिनशासनस्य मुख्यमिदं तीर्थम्, परं तत्र कपर्दी **मिथ्यात्वी** जातः 99.13; यतस्तत्पिता **मिथ्यात्वी**। 124.3–4. [A Jaina technical term.] *Vide* मिथ्यात्व, मिथ्यादृष्टि.

मिथ्यादृष्टि m. a non-believer (in Jainism). 37.18; 100.28. [A Jaina technical term.] *Vide* मिथ्यात्व, मिथ्यात्विन्; also *vide* PC., PK. मिथ्यादृश्.

√मिल् [1] to balance or tally (accounts). तस्य लेखकं न **मिलति**। व्यवहारिणो लेखकं **मेलयित्वा** समर्पितमश्वराजेन। 54.2–3.

[2] (causal) to collect. **मेलितं** धनम् 43.26; कियद्भिर्दिनैर्द्रम्माः सहस्रदशो **मेलिताः** 100.13; सत्पुरसद्वं **मेलयित्वा** गृहं गताः। 124.2; सर्वकटकं **मेलयित्वा** Int. 31.13.

cf. Guj. मळवुं; मेळववुं in both these senses. *Vide* √मील्; also *vide* PK.

मीनति f. an earnest request, an entreaty. सुरत्राणेनोक्तम्–सर्वैर्भूतैर्ममाग्रे **मीनतिः** कृता, अयं दुष्टः अस्मानभिभवति तेन त्वया शिक्षा दातव्या। 32.6. cf. Guj. मीनतजारी; Hindī मिनती, मिन्नत; Mār. मिंनती.

√मील् [1] to meet. कुतः समायातः ?। छाडापुत्री बाई हांसी तस्या **मीलनाय**। 30.30; पुनः सङ्घं **मीलय** प्रायश्चित्तं कृतवन्तः। 105.23. cf. Guj. मळवुं.

[2] (causal) to mix, to mingle. नागार्जुनश्चरणक्षालनं कृत्वा स्वाद-वर्ण-गन्धादिभिः सप्तोत्तरं शतमौषधाना**ममीलयत्**। 91.13. cf. Guj. मेळववुं.

[3] (causal) to collect. प्रासादार्थं द्रव्यं **मीलयित्वा** महिषपुरात् श्रीमल्लवादिशिष्य आम्रेश्वराभिधो नियुक्तः। 96.2. cf. Guj. मेळववुं. *Vide* √मिल्.

मुकेरक m. a troop of colts. प्रातर्मालवेश**मुकेरको** वातप्रेरितो मुत्कलः समेष्यति। त्वया कुण्ड्यः कुङ्कुमजलैर्भृत्वा प्रतोल्युपर्युपविश्य स्थेयम्। अग्रे गच्छतां हयानां छटा देयाः। येषां ता लगिष्यन्ति तेषां वर्णपरावर्त्तो भविष्यति। मध्ये प्रवेशं च बिधास्यन्ति। प्रातस्तथैव कृतम्। बहवोऽश्वाः प्रविष्टाः पुरान्तः। तथा महान्तमेकमश्वं दृष्ट्वा स्थानपालेन गले लगित्वोक्तम्—भव भव इति। तदनु प्रविशन्तः स्थिताः। वाहरायां समागतायां पृष्टम्—अस्माकमश्वाः प्रविष्टा भविष्यन्ति। लाखणेनोक्तम्—मध्ये समेत्य पश्यत। तैरश्वसाधनं निरैक्षि द्वौ हयौ लब्धौ। तावादाय गताः। येषां छटा लग्नास्तेऽश्वाः शेषाः स्थिताः। एवमश्वसहस्र १२ जाताः। महदाधिपत्यं जातम्। 102. 6-12.

मुखमोटन n. the twisting of the face. 5.4. *Vide* PC. मुखमोटना.

√मुच् [1] to appoint, to entrust certain work to. शरीरमेकान्ते मुक्त्वा तं प्रहरके **मुक्त्वा** 6.17; मृणालवती चेटी परिचर्याकृते **मुक्ता**। 14.10; मन्त्री सान्तूः श्रीपत्तने **मुक्तः**। 35.24; अपरेष्वपि व्यापारेषु स्वमनुष्यान्**मुमोच**। 56.8; यं श्रीशत्रुञ्जये कर्म्मस्थाये **मुच्यते** स देवद्रव्यं विनाशयति। 64.24 (Guj. translation: 'जेने मूकवामां आवे छे ते').

[2] to place, to put. कस्मिन्करे पिण्डं **मुञ्चामि** ? 8.6, **मुञ्चतु** 6; आसनं न **मोचयति** 20.13; अनशने स्वीकृते भूमौ **मुक्ता**। 37.22; श्रीगुरूणां पुरो विज्ञप्ति**र्मुक्ता**। 40.16; पिण्डः पश्चान्**मुक्तः**। 46.21; **भूमौ मुक्तेन** 47.18; तत्र चैत्ये सुंडु **मुक्त्वा** देवं नन्तुं मध्ये गतः 32.12; तस्य गृहे मनुष्याणि **मुक्तानि**। 56.33; भूगता क्रियते जनवेश्मसु वा **मुच्यते**। 57.13-14; **मुक्तम्** 75.20; **मुक्तः** 84.9; 85.3; 87.28; **मुक्तम्** 90.21, **मुक्तः** 23; 92.20; **मुक्ता** 95.18; भाण्डागारे **मुञ्च** 102.24; **मुक्तानि** 115.9-10, 26; **मुक्ता** 130.2; परिग्रहं प्रमाणी-कुर्वन् प्रभुभिः सामु० द्रंमा ३[लक्षाः—टि०] मोकला **मोचिताः**। 132.8; **मुक्तानि** Int. 21.28; **मुच्यते** Int. 28.15.

[3] (causal) to cause to be released, to liberate. अहमेनं जनं **मुञ्चापयामि**। 111.14; जनो **मुञ्चापितः**। 15.

cf. Guj. मूकवुं in all these senses. *Vide* PK.

मुण्ड[ण्डि]क n. a tax levied per head, especially at places of pilgrimage. अत्र वस्त्रपथतीर्थे पद्याप्रत्यासन्ने **मुण्डिके** जनं २ प्रति द्रम्माः पञ्च २ याचन्ते। तान् भवतां कः प्रदास्यति ?। ...भरटकैरुक्तम्—**मुण्डकं** दत्त्वा व्रजत। तैरुक्तम्—मुण्डे केशाः सन्ति। 60.20–24. cf. Guj. मूडकुं. *Vide* PK. for another meaning.

√मुत्कल् [1] (causal) to take leave of, to bid adieu. **मुत्कलापयामि** 2.31; **मुत्कलाप्यसे** 2.32; 106.25, 30; **मुत्कलाप्य** 4.32; 17.29; 25.26; 31.29; 43.31; 47.29; 60.13; 66.2, 31; 68.9, 23; 70.27; 94.14; Int. 27.22; **मुत्कलापितः** 17.16; 68.28; **मुत्कला-पिताः** 101.32; **मुत्कलापयितुम्** 19.27; **मुत्कलापयामास** 25.25; 68.12; **मुत्कलापय** 42.9; **मुत्कलापनीयाः** 106.9.

[2] (causal) to tender one's resignation. रुद्रादित्येन नृपो वारितः। यावद्वित्तं (द् हितं ?) न शृणोति तावद्रुद्रा[दित्यो] **मुत्कलाऽप्य** स्थितः। 14.5-6.

cf. Guj. मोकळा थवुं. *Vide* मुत्कल, मुत्कलापन; also *vide* PK.

मुत्कल adj. [1] free. एकैकवृत्तपाठे एकैकनिगडभङ्गे निगडसङ्ख्यया वृत्तभणनम्। सूरयो **मुत्कला** जाताः। 16.20.

[2] ear-marked for giving free, *i.e.*, as donations. विसा० आभटेन पूर्वं निर्धनेन ९ लक्षाः परिग्रहपरिमाणे **मुत्कलाः** कृताः। 132.31.

[3] free from restraints, unbridled. त्वां महान्तं विधास्ये चिन्ता न कार्या। प्रातर्मालवेशमुकेरको वातप्रेरितो **मुत्कलः** समेष्यति। 102.6–7.

cf. Guj. मोकळुं (adj.) in all these senses. *Vide* √मुत्कल्, मुत्कलापन, मोकल; also *vide* PK.

मुत्कलापन n. bidding good-bye. 60.8; 61.3. *Vide* √मुत्कल्, मुत्कल; also *vide* PK.

मुद्ग m. a type of goblin. 134.16. *Vide* झोटिङ्गचेट for quotation. Also *vide* धूंसक, मोग, व्यन्तर.

मुद्गल m. a Muslim; lit.: 'a Mughal'. 80.12; 85.10. *Vide* PK.

मुद्रा f. [1] minister-ship. मन्त्रिन्! **मुद्रां** गृहाण। 31.27–28; तं भाग्यवन्तं ज्ञात्वा **स्वमुद्रा** दत्ता भूपेन, राणिमा च। 32.23; राजा क्रुद्धः। मन्त्रिणा **मुद्रा**ऽर्पिता। अपरो व्यापारी जातः। अस्वास्थ्यं चौरबाहुल्यम्। 35.28; तदा गृह्णामि यदि **मुद्रां** तेजःपालो गृह्णाति।......किं **मुद्रया**। यदि ददात्येव तदेति वक्तव्यम्—यट्टिप्पां कारयत।......इत्युक्त्वा **मुद्रा** समर्पिता। व्यापारो जातः। 54.33–35; 55.1, 2; स राजकुले गतः। सर्व**मुद्रा**धिकारी कृतश्च। स महात्यागी नित्यं ब्राह्मणानामष्टादशसहस्रमग्रासने भोजयति। 88.15–16.

[2] Governorship: नृपस्तुष्टः, अम्बडस्य लाडदेशमुद्रां ददौ। 40.4. *Vide* श्रीकरी, सर्वमुद्राधिकारी.

मुलाण m. a Muslim theologian. एकदा सभास्थे सुरत्राणे सूरिभिः समं धर्मगोष्ठीं कुर्वाणे कोपि मुलाण आगतः। तेन निजटोपिका आकाशे स्थापिता। Int. 30.18. cf. Arabic *mullā*; Guj. मुल्ला, मुल्लां; Hindī, Mar. मुल्ला.

मुहडासा n. N. of a town in Gujarāta, modern Moḍāsā in Sābarakānṭhā district. 123.13.

मुहुयानगर n. N. of a town on the coast of Saurāṣṭra, modern Mahuvā. 99.13.

मूटक m. a weight of 50 maunds. 40.2; 46.27. *Vide* मूडा, मूढक; also *vide* PK.

मूडा m. pl. *same as* मूटक. 52.33; 53.23. cf. Kannaḍa मुडि and Koṅkaṇī मूँडो in the sense of a measure equivalent to 3 *Kalaśīs*. *Vide* मूढक; also *vide* PC.

मूढक m. *same as* मूटक. एवं हर्षितेन मूढकशत १८ चणकसमर्प्पणं विहितम्। 80.29. *Vide* मूडा.

मूर्तीब्रह्मन् adj. m. God Brahman incarnate. इतश्च तत्र पुरि मूर्तीब्रह्मा मयूरो नाम महाकविरस्ति। 15.17.

मूषिका f. a small mouse. कस्यापि व्यवहारिणः स्वप्ने मुखे उन्दरिका प्रविष्टा। तेन रोगो जातः। षण्मासाः संजाताः। केनापि मतिमता वैद्येन भोजनं दत्त्वा ऊषालो दत्तः। तदन्तः कृत्रिमा मूषिकाः पतिताः। ततो नीरोगो जातः। 114.25-26. *Vide* उन्दरिका.

√मृ to die. यदि मरसि तदाहमपि त्वामनु मरिष्यामि 6.28; मरति 84.9.

मृता adj. f. unfortunate; *i.e.*, a widow; lit.: '(as good as) dead'. एका मृता ब्राह्मण्यस्ति। तस्या जारेण सह सुता जाता। सा तां त्यक्तुं रात्रौ बहिर्गता। 7.25.

मेद m. N. of a predatory tribe. हे पान्थ! पुरस्य मध्ये समागच्छ। अत्र मेदानां प्रतिभयेन रात्रौ कोऽपि बहिर्न तिष्ठति। 101.27-28, इतो रात्रौ मेदधाटी प्रसृता। 30, त्वयाऽस्माकं पुरे मेदोपद्रवो रक्ष्यः। 33, मेदानामुपद्रवो रक्षणीयः। 34; मेदानां स्थानेषु गत्वा तेषु धाट्यां निर्गतेषु पाश्चात्ये उपद्रवं करोति। 102.1, 3, 4. *Vide* मेदपाट.

मेदपाट m. the village inhabited by the *Medas*. 102.4. *Vide* मेद.

मेरुमहाध्वजा f. the ceremony of hoisting and worshipping a huge banner. मेरुमहाध्वजा-महापूजा-अमारिकादिसर्वं प्रवर्त्तितम्। 43.20.

मेल m. a collection (of funds). तदनु अतिहृष्टेन तेन पञ्चाशतं द्रम्माणां प्रतिदिनं भोगपुष्पादि पूरितम्। परमेतत्सर्वं सूरिध्यानबलेनैव। तस्मिन्मेले जिनालयं कारितं येन निजावासस्थितो नित्यं प्रणामं करोति। Int. 31.4-5. *Vide* PK. for another sense.

मेलापक m. the mobilisation of an army. देव! यद्य पृथ्वीराजस्य तत्कल्ये आत्मनो श्रेयम्। मन्त्रिणा मेलापकः प्रारब्धः। तया सुरत्राणस्य कथापितम्—यदत्रैव स्थेयं परत्र न गन्तव्यम्। देव्या नृपो विज्ञप्तः—देव! मेलापकः किं कुरुते? तुरुष्कः प्रत्यासन्नस्वस्वभूमौ विद्यते तव नामापि न गृह्णाति। कोशव्ययं मन्त्री वृथैव कुरुते। राज्ञा मन्त्री उक्तः—सर्वः कोऽपि विसीदति मेलापकं विसर्जय। 89.26-29.

मोकल adj. free(ly), with generosity. श्रीपत्तने आभडवणिग् कांस्यकारगृहे घर्घरादिना ५ विंशोपकैराजीविकः। श्रीहेम० पार्श्वे २ प्रतिक्रामन् अधीतरत्नप० परिग्रहं प्रमाणीकुर्वन् प्रभुभिः सामु० द्रमा ३ [लक्षाः—टि०] मोकला मोचिताः। 132.7-8. cf. Guj. मोकळुं. *Vide* मुत्कल.

मोग m. a goblin. सिद्धरसं मत्वा सर्वं कुङ्का गृहज्वालनं कृतम्। सर्वजनस्य समक्षं रोदति। स्वच्छद्म प्रकटीकरणम्। लोकैः पर्यवसापितस्तथैव प्रज्वलितं गृहं मुक्त्वाऽन्ये गोपुरे गृहं कृतम्। तत्र मोगाः सन्ति। तस्मिन्साहसादुवास स निर्भयः। क्षेत्रे रात्रौ वसति। पत्नीं प्रति गृहे वक्ति पतामि ३। प्रातः कथितम्। सा क्षेत्रे स्वयं गृहे। पुनः शब्दे पतेति प्रोक्तः। स्वर्णपौरुषसिद्धिप्रदः। 82.20-23. cf. Deśī मोग्गड. *Vide* झोटिङ्गचेट, धूंसक, मुद्ग, व्यन्तर.

मोचिक m. a shoe-maker. मोचिकेनोपानहौ दत्ते। 39.13. cf. Deśī मोच 'a type of shoes'; Guj., Hindī, Mar. मोची 'a shoe-maker'.

मोटन n. pressing, twisting. राजानं कोऽपि भीत्या न जागरयति। कुब्जिकयाङ्गुष्ठमोटनेन जागरितः। 87.25-26. cf. Guj. मोडवुं; Mar. मोडणें. *Vide* मुखमोटन.

मोर m. a peacock. Int. 29.13, 20. cf. Guj., Hindī, Mar. मोर.

यत् ind. till. पश्चात्तेनाष्टवर्षाणि यद्दषभदत्ता सुता पालिता। Int. 26.34—27.1.

यमकरण n. a troop of dreaded soldiers; lit.: 'an instrument of Death'. अथाजयपालेन प्रासादेषु पात्यमानेषु, यमकरणं तारणदुर्गोपरि सन्नद्धं प्रातः प्रयास्यतीति श्रुत्वा वसाह-आभडमुख्यः समग्रोऽपि सङ्घः पर्यालोचितवान्—विलोकयत श्रीकुमारपालदेवेन प्रासादाः कारिताः, अनेन दुरात्मना पातिताः। 47.22-24; ये पतितास्ते पतिताः, शेषाः सन्तु। एक एवावशेषोऽस्ति यः स तव नाम्ना। यमकरणं व्यावर्त्य तीम्। इत्थं कृते प्रासादाश्चत्वार उद्धारिताः॥ 48.7-8.

यमगृह n. Rājapūta women's self-emolation by entering fire to avoid being caught alive by Muslim invaders. संवत् १२४८ वर्षे चैत्र शुदि १० दिने वाराणसीमादाय सुरत्राणः प्रवेशं कर्तुं प्रवृत्तः। कर्पूरदेवी यमगृहं प्रविष्टा। 90.9-10. [The vocable यमगृह in this sense is fairly common in 'Jaina' Skt. and its derivatives जमहर-जवँहर in old and modern Gujarātī-Rājasthānī. जौहर is in vogue in several modern Indian languages. For details *vide* Sāṇḍesara, B. J., *Śabda ane Artha* (Guj.), pp. 45-46.]

यशःपटह m. N. of an elephant belonging to king Madanabrahma of Kāntī and presented by him to Siddharāja Jayasiṃha, the

great king of medieval Gujarāta; lit.: 'fame (-proclaiming) drum'. 23.15, 22, 24, 30; 35.19, 21. *Vide* जसपडह.

यशोवर्म m. N. of a king of Kāśī. असद्देशस्वामी **यशोवर्म**स्तैलकटाहिकायां झम्पां दत्ते 6.6.

यानपात्र n. a ship. 91.24; 95.24. *Vide* PC., PK.

यावता....तावता adv. as soon as, no sooner than. स च महावस्थामुपेतो **यावता**श्रमोपद्रवं कर्तु लग्नः, **तावता** तपस्वी नष्टः। 35.30-31; प्रात**र्यावता** विलोकयति **तावता** सुवर्णं **दृष्टम्**। 83.21-22; 87.27, 28-29; 91.4.

युगन्धरीधान्य n. a kind of rice. अन्यदा श्रीकुमारपालस्य कस्यापि कौटुम्बिकस्य गृहे हालिकत्वेन वर्त्तमानस्य सकुणशकणांबाभारमुद्वहतः शिरस उपरि दुर्गायोपविश्य स्वरोऽकारि। ततः शाकुनिकः पृष्टः। तेनोक्तम्—तव राज्यं भविष्यति। परं तव सन्ततिर्न भविता। यतो **युगन्धरीधान्यं** सर्वधान्योत्कृष्टम्, तेन राज्यम्। यतः प्रभोर्हेतोर्भारकः, तेन न सन्ततिस्तव॥ 45.18-21. *Vide* PK, युगन्धरीलाज.

युगलिका f. two (spies). यात्रामनोरथे नृपे **युगलिका**— डाहलदेशीयः श्रीकर्णस्त्वां प्रति। 126.4, 6. *Vide* PC.

युगादि m. *same as* युगादिदेव. 43.26-27; 70.4; 98.11; Int. 26.15.

युगादिदेव m. the first *Tīrthaṅkara viz.* Ṛsabhadeva. 23.33, 34; 24.3; 43.31; 52.20; 66.29; 83.29; 100.17; **युगादिभर्तुः** 52.9; **युगादीशः** 70.28. *Vide* युगादि; also *vide* PC. युगादिजिन, युगादिदेव; PK. युगादीश.

युष् adj. possessed of, furnished with.
रूपलक्ष्मी**युषो** यस्याः समस्या कामकामिनी।
कर्णिका-मेनिका-नागयोषितः पदपांशवः॥ Int. 28.4-5.

योगपट m. the garment worn by ascetics to cover the back and knees while in meditation. 25.33. *Vide* PC.; also *vide* PK. योगपट्टपर्यस्तिका.

योग्य adj. meant for. चत्वार्यमूल्यकानि रत्नानि गृहे कलत्र**योग्यानि** प्रहितानि। 111.21-22, 23, 24, 26, 27; 112.7. cf. Guj. जोग, जोगुं.

योग्यम् ind. for, for the use of. कलत्रपार्श्वे पृष्टम्—मया तव योग्यानि चत्वारि रत्नानि प्रहितानि, आनय तानि, प्रविलोक्यन्ते; रत्नपरीक्षकाणां दर्श्यते। तया कथितम्—मम **योग्यं** केनचित्र समर्पितानि। 111.24-25; वयं साक्षीकृत्य तस्य प्रिया**योग्यं** समर्पितानि। 112.4; संवत् १५२८ वर्षे मार्गसिर १४ सोमे श्रीकोरण्टगच्छे श्रीसावदेवसूरीणां शिष्येण मुनिगुणवर्द्धनेन लिपीकृतः। मु० उदयराज**योग्यम्**। श्रीः। 136.8-9.

यौष्माक pronoun. your. **यौष्माका**धिपसन्धिविग्रहपदे दूताः कियन्तो द्विज! 119.2. *Vide* अस्माकीन, आस्माक.

रक्षणा f. protection. 90.29.

रङ्गमण्डप m. the assembly hall in a temple. 52.22. *Vide* PC., PK.

रजोहरण n. a broom made of wool, carried by Jaina monks to remove dust. Int. 30.19, 20, 21, 22; Int. 31.26. [A Jaina technical term.] *Vide* रजोहृति; also *vide* PK.

रजोहृति f. *same as* रजोहरण. 105.13.

रत्तिका f. N. of the smallest weight equal to 2½ grains Troy. 22.13. cf. Guj. रती.

रथकल m. a chariot-like cart. पर्वतोपरि यावन्मात्रं दिनेऽध्यारोह्यते तावन्मात्रं रात्रौ वलति। श्रीवत्रस्वाम्यादेशात् **रथकल**चक्रस्याध एकत्र स्वयमन्यत्र श्रेष्ठिनी स्थिता। तद्गयादेवतासाहाय्याच्च न निवृत्तो **रथकलः**। उपरिगतं बिम्बम्। 101.15-17. cf. Guj. रेंकड़ियुं 'a type of bullock-cart' (in the dialect of North Gujarāta); Hindī रहकला; Mar. रेंकला. *Vide* रहकल.

√रन्ध् to cook. स्थानान्तरस्थैः पत्तिभिर्धान्यं **रन्धमानैः** स्थाल्युच्छलात् परिज्ञाता। 51.1. cf. Guj. रांधवुं. *Vide* रन्धन, रन्धनी.

रन्धन n. cooking. झोलिकास्थं बालं वनाऽऽे आरोप्य माता **रन्धना**दिः श्रीशीलगुणसूरिभिस्तन्मातुर्वृत्तिं दत्त्वार्पितो वीरमतिगणिन्या पाल्यमानः। 128.6-7. [Probably रन्धन is a scribal error for इन्धन here, for the PC. clearly reads, in the same context: 'झोलिकासंस्थं बालकं वणनाम्नि वृक्षे निधाय **तन्मातेन्धनमवचिनोति**।'] *Vide* √रन्ध्, रन्धनी.

रन्धनी f. a female cook. 21.33; 91.31. *Vide* √रन्ध्, रन्धन; also *vide* PC., PK.

रब्बा f. gruel. करोटिका कालदण्डचण्डालगृहेऽस्ति। तया डिम्भानि **रब्बा**पानं कुर्वन्ति। 109.27; गाथामालोक्य जातप्रत्ययः। श्रीसिद्धस्तं श्रुत्वा तमाचोरित**रब्बा**कवाहडेन नामा(?) पत्तने मुहडासाप्रतापमल्लपत्नी बा० ऊमादे बन्धुर्वणिग्गेट्टे। 123.13-14. cf. Deśī रब्बा; Guj., Hindī राब.

√रम् to play. परमारवंशे समुत्पन्नया प्रासादे **रममाणया** कामलया स्तम्भभ्रान्त्या फूलडाभिधः पशुपालो वृतः। 12.33; इतः कौटुम्बिकः कान्तया वैकालिकायोपवेशितः। तेनोक्तम्—वीरमः क? तया प्रोक्तम्—क्वापि **रन्तुं** गतः। तेनोक्तम्—आकारयत, तं विना नाहं भोक्ष्ये। 54.16-17; स सीधाको बाल्यतोऽपि द्यूतव्यसनी पित्रा कृष्णाक्षरितः। एकदा **रममाणेन** हारितम्। पितुर्गृहाच्चौर्यं विधाय दत्तम्। अन्यदा **रममाणेनो**क्तम्—द्रम्म ५०० यावत् क्रीडयध्वम्। द्रम्मान् ददामि, शिरो वा ददामि। 105.29-31; धन्धुके [मोढकुले] चाचिग-चाहिणिपुत्रश्चाङ्गदेवो ऽष्टाब्दः श्रीदेवचन्द्रसूरिभिस्तत्रागते **रममाणो** दृष्टः। 123.32. [The third reference is to gambling.] cf. Guj. रमवुं exactly in this sense.

रसवती f. cooked food. 17.11, 12, 13, 25; 25.15; 46.7; 65.2; 87.33; 89.8, 9; 91.32; 115.10. *Vide* PC., PK.

रससिद्ध adj. one who has succeeded in accomplishing the alchemical preparation of mercury supposed to possess miraculous power of turning base metals into gold. 93.22, 23; 95.27. *Vide* रससिद्धि; also *vide* PK. रस.

रससिद्धि f. accomplishing an alchemical preparation of mercury supposed to possess miraculous power of turning base metals into gold. 91.18, 27, 30; 92.1. *Vide* रससिद्ध; also *vide* PK. रस.

रसीयाक m. N. of a mendicant, who lived on mount Ābu. 85.7. [At present his abode on mt. Ābu is known as the shrine of *Rasiyā vālama.*]

रहकल n. *same as* रथकल. सुरत्राणेन फलहीत्रयमर्पितम् । मार्गे **रहकलानि** भज्यन्ते । मन्त्रिणा कथापितम्–यद् **रहकलेषु** उभयोरपि पक्षयोरखण्डधारा तस्य देया । एवं महोत्सवे जायमाने फलहिकाः श्रीशत्रुञ्जये प्राप्ताः । 66.24-26. *Vide* रथकल; also *vide* PK. where the word is used in the sense of a 'bullock'.

राइणि f. a kind of tree known as Mimusops hexandra. मम्माणाकरे मम्माणनगरे बाह्ये पूर्वदिशि या **राइणि**र्विद्यते तस्या अधः फलहिका मम्माणापाषाणमयं विद्यते, तां कारयित्वा इहानय । 101.13-15. cf. Pkt., Guj., Mar. रायणी. *Vide* राजादन[नि]तरु.

राउल m. a Rājapūta chief. पुनरप्येकदा अनादि**राउल**मठे प्रविष्टः ।......इतश्चानादिराउलतपस्विसप्तशत्या सार्द्धं जेमनाय गतो नृपवेश्मनि । 38.13-16; 45.33; 50.1, 5, 22, 30; 51.2, 6, 7, 9, 10; 101.25; 102.23, 24, 25, 26, 30, 34. cf. Guj. रावळ, राओल, *Vide* PC., PK. राजकुल.

राजगोध्रईयाक m. the royal governor of a fort? ततो नित्यं कथापयन्ति कृष्णदेवस्य ते प्रधानाः— त्वया किं कृतं यदस्मै राज्यं दत्तम्? । तेन कथितमहं न मारयिष्यामि, यूयं मारयथ । मया राजा समग्रपरिवारो राजपाटिकोपायेन बाह्ये निःकासितोऽस्ति । ततो राजा दृष्टिकलया विनष्टं वीक्ष्य पश्चाद्वलितः । प्राकारासन्नं कान्हडदेवं विसूत्रयित्वा ततो निशि सप्तशतमितगढसङ्घराजपुत्रहस्ते दीपिका अर्पयित्वा **राजगोध्रईयाकं** सुप्तं विधृत्य एकरात्रिमध्ये समग्रमपि राजचक्रं वशीकृत्य राज्ये निविष्टः ॥ 45.33-34–46.1-3.

राजपाटिका f. a royal procession. 10.26; 22.6; 36.16; 46.1; 117.1, 23; 128.1, 23; 130.5. *Vide* राजपाटी; also *vide* PC.

राजपाटी f. *same as* राजपाटिका. 4.35; 5.19; 11.22-23; 13.22; 48.22; 81.6; 84.2; 88.10. *Vide* PK.

राजपितामह m. a title of Mallikārjuna king of Koṅkaṇa and a contemporary of king Kumārapāla of Gujarāta; lit.: 'the grandfather of kings'. पुरा श्रीकुमारपालेन क्षयाहे पिण्डदानसमये उद्ध्रियमाणे द्वारभट्टेन मयणसाहारेण पितामहपिण्डे प्रोक्तमिति–राजन्! **राजपितामहं** मल्लिकार्जुनं पितॄणां मेलय तदनु पिण्डमुद्धर । 46.20-21. [The PC., however, specifically states that this title was bestowed upon Āmbaḍa or Āmrabhaṭa, the killer of Mallikārjuna, by king Kumārapāla.] *Vide* PC.

राजपुत्रवाटक m. the locality of the Rājapūtas. 48.11. cf. Guj. राजपूतवाड़ो. *Vide* वाटक.

राजस्थापनाचार्य m. an epithet of minister Tejaḥpāla, who managed to install Vīsaladeva, the young son of Rāṇaka Vīradhavala, on the throne of Gujarāta; lit.: 'proficient in enthroning kings'. 67.16. *Vide* PK, where it is used as an epithet of king Āma of Gopagiri.

राजादनितरु m. *same as* राइणि. Int. 29.14; **राजादनो** दुग्धेन वर्षति । Int. 31.31; **राजादनि**तरोरधः स्थितम् । तावता सूरेर्ध्यानबलेन सङ्घसहितसुरत्राणोपरि कुङ्कुमकेसरकर्पूरमिश्रं दुग्धं **राजादनितो** ववर्ष । Int. 31.32-33. cf. Guj. रायण, रायणी; Hindī राजन; Mar. रायन.

राज्ञीशालक m. a self-appointed officer in an unjustly administered state; lit. 'the wife's brother of a queen'. कश्चित्परोपकारी न्यायी पुमान् अन्यायनगरे गतः । तत्र राजाप्रभृति सर्वेऽप्यन्यायिनो वसन्ति ।......खेटके पतितः । स आत्मानं विक्रेतुं कामोऽपि न छुटति । तेन पुरुषेण चिन्तितम्—कथं अथापि प्रतीकारं करोमि ? । श्मशानभूम्यां गतः । तत्र मृतकानां दाघं दातुं न ददते । मृतकमहत्त्वानुमानेन द्रव्यं याचते । लोकैः पृष्टम्—कस्त्वम् ? । **राज्ञीशालकः** । तस्य द्रव्यं ददाति । ततोऽनन्तरं दाघो भवति । तेन कियद्भिर्दिनैर्द्रम्माः सहस्रदशो मेलिताः । राज्ञः(० ज्ञा ?) पुरोहितः पृष्टः । तद्भूम्यां समागतः । द्रम्मानां सहस्रं याचते । पञ्चशत्या निर्वाहः । राज्ञोऽग्रे लोकेन रावा कृता । राज्ञा शब्दितः । स मुक्तकेशः कौपीनवासाः प्रत्यक्षपिशाच इव दृष्टः । पृष्टः—कस्त्वम् ? । **राज्ञीशालकः** । 110.8-15. cf. Guj. राणीनो साळो (in folk-tales).

राण m. a feudatory ruler. 55.1; 74.30.

राणक m. 32.26; 39.17; 40.14; 41.25; 46.7; 50.10, 11, 14, 15; 54.12, 29, 25, 29, 32; 55.20, 23, 25, 35, 36; 56.22, 23; 57.3, 4; 65.31, 32, 34; 66.2, 4, 6, 7, 8, 10, 11; 67.1, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 33; 68.9, 17, 18, 21, 23; 70.1, 2, 6; 73.29; 74.32; 75.2, 5.

राणा m. *singular*. **राणा**अम्बडमाता 43.4; *pl.* ८४ **राणा** 45.33. *Vide* राणिमा; also *vide* PK., and PC. राणक.

राणिमा f. feudatory rulership. तं आर्यवर्त्तं ज्ञात्वा स्वमुद्रा दत्ता भूपेन, **राणिमा** च । 32.23; प्रधानः कृतः **राणिमा** दत्ता 54.20-21. *Vide* राण.

राणी f. a queen. रामदेवस्य पितृव्यसुता लुखाई**राणी** अन्तःपुरेऽस्ति । 112.16-17. cf. Pkt., Guj., Mar. राणी; Hindī रानी.

राधावेध m. a peculiar type of shooting with an arrow. 20.19, 21, 23; 119.17, 19. *Vide* राधावेधिन्; also PC.

राधावेधिन् adj. one who is able to perform राधावेध. 69.31. *Vide* राधावेध; also PK.

राफ m. the hole or burrow of a snake. **राफ**मध्यान्निःसृतफणिः 45.23. cf. Deśī रप्फ; Guj. राफ, राफडो.

रामशयन n. a big bed or couch. राउलेन यशोवीरपुत्रस्य कर्मसिंहस्य गृहागतस्य **रामशयनं** प्रसादे दत्तम् ॥ 51.9. [Here 'राम' connotes 'bigness'. cf. Guj. रामगोटिलो 'a big ball', रामचक्कर 'a big circle', रामढोल 'a big kettle-drum', etc.]

रायतन n. a palace. पण्डितौ द्वौ कुत्रापि पठित्वा कस्मिंश्चिद्देशान्तरे महति **रायतने** गतौ। ततो बीजपूरकमेकं भेटाकृते गृहीत्वा भूपसमीपं गतौ। सभां महतीं विलोक्य क्षुभितौ। 114.27-28.

रायद्रहबोल m. an epithet of king Paramarddin of Kalyāṇakaṭaka; lit.: 'a destroyer of kings'. अन्यदा कोपकालाग्निरुद्र १, अवन्ध्यकोपप्रसाद २, **रायद्रहबोला**दि बिरुदानि श्रीपरमर्दिनः श्रुत्वा श्रीजयचन्द्रोऽसहमानस्तदुपरि ससैन्यश्चचाल। तद्देशभङ्गं कुर्वाणः कल्याणकटकनाम्नीं राजधानीमाजगाम स क्रमेण। 90.15-17. [द्रहबोल 'destruction'; lit.: 'being drowned in a deep pool' is prevalent in Old Guj. literature also. *Vide e.g.*:

राषइ जीव दीव मांहि पइठा, वरतइ हालकलोल।
तुरकां पासि दैव म म पाडिसि, वरि घाले **द्रहबोल**॥

—*Kānhaḍade Prabandha*, I.73.]

cf. Modern Guj. धरबोळ.

रायन n. an abode of wealth, *i.e.*, a wealthy person. भो क यासि ?। देव वयमुत्पन्नभक्षकाः। सर्वं भक्षितम्। क्वापि **रायने** गत्वा त्वन्नाम्ना द्रविणमादाय पुनरेष्यामः। 47.29-30.

रायविड्डार adj. an epithet of Āmbaḍa, son of minister Udayana; lit.: 'the destroyer of (enemy—)kings'. 32.31.

रायविहार m. N. of a Jaina temple at Pāṭaṇa. 30.17-18.

रावा f. a complaint, crying for help. तैः सह कलहो जातः। कुट्टयित्वा व्रतिभिः पातिताः। मन्त्रिणोऽग्रे **रावां** कर्तुमागताः। 60. 24-25; अग्रेसरैरेकाकिभिर्व्रतिभिर्वाटिकासु मार्गस्योपद्रवे कृते तपोधनिकैरेत्य मन्त्रिणोऽग्रे **रावा** कृता। 63. 15-16, ममाग्रे तपोधन**रावा** केनापि न कार्या। 27; राज्ञोऽग्रे लोकेन **रावा** कृता। राज्ञा शब्दितः। 110. 14. *Vide* PC.

रासभ *n.* a donkey. मृत्तिका**रासभानि** रक्तान्तः समाजग्मुः। पानीयं च। 47. 33. [A gender peculiarity.]

√रिङ्ख् to creep, to crawl. कलकले जाते वइजलो नष्टः; धाङ्काको हतः। राजा तु तत्रैव पपात। जनो दिशो दिशं गतः। इतो लब्धसञ्ज्ञस्तृषितो राजा **रिङ्खन्** प्रतोलीं प्रत्यासन्ने तन्तुवायगृहे प्रविष्टः। 48. 23-25. *Vide* PC.

रिन्छ m. a bear. 81.7, 8, 9, 10, 11, 14, 18. cf. Pkt. रिच्छ; Apabhraṃśa रिंछ; Guj. रींछ.

√रुद् to weep, to cry. **रोदति.** 11.5; 82.20; **रुदमानम्** 113.25.

रूढ adj. healed, cured. **रूढ**घातेन तेन द्विजा मुत्कलापिताः। 101.32. cf. Pkt. रुज्झ; Guj. रूझ, रूझावुं; Hindī रुझना; Mar. रुझणें—all in the sense of 'to heal'.

√रुल् [1] to welter, to be dragged. तृतीयो दुकूलाञ्चले **रुलमानै**रुपविष्टः। 45.31.

[2] to stray, to suffer. राज्यं वीरमस्य भविष्यति वीसलिको **रुलिष्यति**। 66.4. *Vide* PK.

रूअ n. cotton. सईदस्य वाहनानि एकदा दोलायितुं प्रवृत्तानि। वस्तुवापनि (?) कृता अग्रे घू (धूः?)नि भणित्वा रेणुः क्षिप्ता। गृहगतेषु पृष्टम्—किमायातम्?। बह्वी लक्ष्मीः। तेनोक्तम्—समुद्रस्य रेणुरपि श्रेष्ठा। वखारिर्भृता। एकदा दीपो **रूअ**जर्यां लग्नस्तस्य तापेन रेणुः स्वर्णीभूता। 57. 1-3. cf. Deśī रूअ; Guj. रू; Hindī, Mar. रूई. *Vide* PK. रूत.

रूसणक n. taking huff, taking offence. एकदा मन्त्रिणो राज्ञा सहाऽप्रीतिर्जाता। मन्त्री **रूसणके** मालवदेशं प्रति सपरिच्छदोऽचालीत्। 31. 23-24. cf. Pkt. रूस; Guj. रूसणुं, रूसवुं; Hindī रूसना; Mar. रुसणें.

रै m. wealth. अथ श्रीभोजो नित्यं भावनाभावितः प्रातः **रै**टङ्कान् ददौ। 117.9. *Vide* PK.

रोर m. a beggar, a poor man; lit.: 'one who is crying (for alms)'. 119.9. *Vide* PC.

√लक्ष् to recognize. इतो लग्नदिने स स्वपुरे गतः। जनैर्वरो मत्वा मध्ये नीतः। केनाप्य**लक्षितेन** किञ्चिन्नोक्तम्। हस्तमेलकवेलायां पुरे पूर्ववरः समाययौ। 109.32-110.1. *Vide* उप+√लक्ष्.

लक्ष m. Sanskritised name of the well-known ruler of Kaccha, Lākhā, the son of Phūla. 128.33. *Vide* लाखाक; also *vide* PC.

√लग् [1] to cost, to incur expenditure. कियद्द्रव्यं **लग्नम्** ? 2.16; 57.16; तव शत्रुजये किं **लग्नम्** ?। 61.18. *Vide* लागिः.

[2] to cling to, to adhere to. तया सह चलितः। नृपः पृष्ठे **लग्नः**। 3.14; अश्वस्य पुच्छे **लगित्वा** तत्र गतः। 7.10-11; एतल्लाङ्गूललग्नाः 29.14; गले **लगित्वा** 102.9; प्रविश्य शरणे गतः। पृष्ठिलग्नं कटकमायातम्। 105.11; साऽग्रे भूता, नृपः पृष्ठौ **लग्नः**। 107.30; मम त्वं काल इव पृष्ठे **लग्नः**। 108.15; शरीरे **लग्ना** 112.19. *Vide* पृष्ठिलग्न, पृष्ठे(ष्ठौ) √लग्.

[3] to clasp, to touch. गुरूणां चरणयो**र्लगित्वा** 44.31; चरणयो**र्लगित्वा** स्थितः। 115.15; पश्चान्मातृ-पुत्रौ हस्ते **लगित्वा** गच्छतः। 133.30; चरणयो**र्लगित्वा** मानिताः। 30.4. *Vide* चरणयोः √लग्.

[4] to fit in. इति श्रुतेन नूतना नासा कुतोऽप्यानीय तत्क्षणमारोपिता । लग्ना । 79.15;

[5] to catch (fire). तावताऽन्तःपुरे प्रदीपनकं लग्नम् । 10-12; दीपो रूमजयाँ लग्नस्तस्य तापेन रेणुः स्वर्णीभूता । 57.3. *Vide* प्रदीपनकं √लग्.

[6] to be affected with. ततस्तेन सर्पवान्तगरललिप्ताकेपत्राणि भक्षितानि । तैर्विरेको लग्नः । 22.29.

[7] to take time. तत्र वेला लग्ना । 27.12; यावन्तो दिनास्तत्र लगन्ते 88. 18-19; तव मिथ्यात्वं गच्छतो वारा न लगति । 100.13; कथं भवतामियन्तो दिवसा महाविदेहे लग्नाः । 114. 14-15, 17.

[8] to set in, to begin; to be engaged in. बिम्बमपने लग्नः । 30.18; कर्म्मदौर्बल्यात् श्रीगन्तुं लग्नाः । 33.9; उपद्रवं कर्तुं लग्नः 35.30; भक्षितुं लग्नः 46.12; देव्यै दातुं राज्ञी लग्नः । 55.1; नष्टुं लग्नम् । 56.29; द्रव्यं व्ययितुं लग्नौ । 57.21; वन्दितुं लग्नः । 60.33; तथा कर्तुं लग्नः । 103.12, गन्तुं लग्नः 23, विक्रेतुं लग्नः । 110.9; चलनाय लग्नः । 111.8, तस्योपद्रोतुं लग्नः । 12.

[9] to strike. घातो लग्नः । 32.32; शरीरे घातदशकं लग्नम् । 49.16; दीपधरस्य करे लग्नम् । 86.14; अग्रे गच्छतां हयानां छटा देयाः । येषां ता लगिष्यन्ति तेषां वर्णपरावर्तो भविष्यति । 102. 7-8, येषां छटा लग्नास्तेऽश्वाः शेषाः स्थिताः । 12; प्रहारो न लगति । Int. 31. 8, लग्नः 9.

[10] to have concern with. युद्धं मम लगति स किमपि न वक्ति । 37.25; यस्त्वया तुरगाधिरूढेन श्रीवीतरागो नमस्कृतः, तत्पुण्यं मे देहि । तेनोक्तम्—कथमस्य लग्नोऽसि । 74. 2-3.

cf. Guj. लागवुं, Mar. लागणें in all these shades of meaning. *Vide* PC., PK.

लग्नघटी f. a time-measuring instrument for announcing by its ringing the time for auspicious ceremonies previously fixed up by astrologers. 44.30. For full quotation *vide* √वाद्; also *vide* घटी, √मण्ड्.

लघुकास्मीर adj. lit. miniature Kāśmīra. पुरे मद्रीये लघुकास्मीरे वामनस्थलीनाम्नि गोलक्षमेरुब्राह्मी-ओजेनिनदीद्वये स्नानं कृत्वा तृणमपि खादति । 114.23-24. [The town of Vāmanasthalī in Saurāṣṭra is referred to here as miniature Kāśmīra on account of its being a centre of learning and perhaps because of the natural beauty of its surrounding region.]

लङ्घायमान adj. limping, hobbling. पादे किञ्चिन्न्यूनाङ्गुलित्वेन लङ्घायमानः । 30.9. cf. Guj. लंघातो.

लञ्चा f. a bribe. 28.32; 111.22. *Vide* PK., also PC. लञ्चोपचार.

लट्टित adj. strung together in the form of a garland. माघस्य जन्मनि पित्रा जातकं कारितम् । आयुर्वर्षाणां चतुरशीतिः, पदं प्रान्ते चरणशोफेन मृत्युः । पित्रा कल्पितप्रमाणकलितेन षोडशवर्षावृद्धं दिनदिनसम्बन्धी लट्टितो हारको द्रम्माणां मुक्तः । अतिव्ययवान्पीयेता सुखे निर्विहिष्यति । 17.2-4. cf. Guj. लटी, लडी 'a skein'.

लत्ता f. a kick, a blow with the foot. प्रतोल्यां गतो हस्ती । प्रहारे दत्ते दन्तभङ्गः समजनि । ततो लत्ताप्रहारेणार्गला भग्ना । यदा जेसलेन लत्तया हत्वा त्याजितः । स तदा त्रिखंड[डो (?) बभूव]. यशःपटहो जेसलस्य स्वयं भुवौ जातौ । 35.20-22; मन्त्रिणा पाश्चात्यस्थेन जानुना लत्तादानात् शङ्खः पातितः । 56.28; रात्रौ वीरमः समेत्य राणकं लत्तया प्रहृत्य, प्राह 67.4. cf. Deśī लत्ता; Guj., Mar. लत्ता, लात.

लब्धि f. a miraculous power attained through *Yoga* etc. अनेकलब्धिवताम् 92.16. *Vide* PK.

लवणसमुत्तारण n. popular custom of waving a quantity of salt and mustard seeds over the head of a person and bringing it down to the ground in order to remove the effects of evil sight, etc.

अत्रास्ति स्वस्ति शस्तः क्षितितलतिलको रम्यताजन्मभूमि-
देशः सम्पन्निवेशस्त्रिभुवनमहितः श्रीसुराष्ट्राभिधानः ।
यस्योच्चैः पश्चिमाम्भोनिधिरपहरते लोलकल्लोलपाणिः
प्रस्फूर्जत्फालफेनोल्वणलवणसमुत्तारणैर्दृष्टिदोषान् ॥ 58.13-16.

cf. Guj. लूण उतारवुं. *Vide* PC. लवणावतरण.

लहरित adj. intoxicated (with poison). विषमिश्रितमोदकभक्षणेन लहरितः । मूर्च्छां प्राप्तः । 111.11. cf. Guj. लहेर् आववी.

√ला to take, to accept. लाति 2.22; लाति 5.12,15; लातम् 9.30; 123.24; लात्वा 23.11; 103.14; 122.5; 128.14; 132.9, 19; 133. 10,15; लामि 124.8; लासि 133.8. cf. Pkt. ले; Guj. लेवुं; Hindī लेना; Mar. लेणें.

लाखाक m. N. of a well-known ruler of Kaccha popularly known as लाखो फुलाणि. *Same as* लक्ष. 12.32; लाखाकः 13.1, 2, 3, 4. *Vide* PC.

लाग m. a tax, a duty. मन्त्रिन्! दैवस्य एष लागः केनाप्यपाकर्तुं न शक्यते । मन्त्रिणा प्रोक्तम्—मम भोजनदानावसरो न पुनर्द्रव्यस्य । 60.28-29. cf. Deśī लाग; Guj. लाग, लागो; Hindī लगान.

लागि f. the cost, total expenditure. मण्डपस्तया भगिनीत्वेन कारितः । लक्ष ९ द्रव्यलागिः । 30.33. cf. Guj. verb लागवुं exactly in this sense. *Vide* √लग्.

लाड m. N. of a territory known as लाट. नृपस्तुष्टः, अम्बडस्य लाडदेशमुद्रां ददौ । 40.4.

लाडबहुला adj. highly fondled. 9.12. *Vide* PK.

लादित adj. caused to load (his belly with additional food). भोजान्ते भोजनम् । शीततौ प्रावरणम् । प्रच्छादककदशनं भोजितः **लादितश्च** रात्रौ स्तोकान्नं स्निग्धम् । 130.28. cf. Deśī लद्द; Guj. लादवुं; Hindī लादना and Mar. लादणें in the sense of 'to load'.

लिङ्ग *m.* a Phallus. तत्क्षणात् सोमेश्वरलिङ्गः प्रादुरभूत् । 98.29-30. [A gender peculiarity.]

लिम्बुक n. the fruit of citron tree. तत्र कूरकरम्बो दध्ना कृतः, शाके **लिम्बुकं** च भोजनीयम् । 49.26-27. cf. Guj. लिंबु; Mar. लिंबू. *Vide* लीम्बउसक.

लीम्बउसक n. the fruit of citron tree. राज्ञः पुरो बीजपूरकं मुक्तम् । राज्ञोक्तम्–पूर्णं पूर्णं किमेतत् ? । पण्डितेनोक्तम्–राज्ञो भेटायां '**लीम्बउस**'केन भाव्यम् । 114.29-30. *Vide* लिम्बुक.

√लुण्ट् to rob. **लुण्टाप्य** 64.9. *Vide* PC., PK.

लुम्बि f. a bunch of fruits. तत्राम्रः प्रकटीबभूव । तत्र सहकारैर्**लुम्बि** गृहीत्वा पुत्रायार्प्पयत् । 98.4-5. cf. Pkt. लुंबी; Guj. लूंब, लूम; Mar. लुंबी, लोंबी.

लूता f. a sort of skin-disease. **लूता** द्विचत्वारिंशत्, अन्धगडाः सप्तविंशतिः, स्फोटिका अष्टोत्तरं शतं, विद्रूराणि दोषाश्च सर्वे व्यनेशन् 9. 32-33. *Vide* PC., PK.

लूति f. a worm in the betel-leaf. अथैकदा राणकवीरधवलेन ताम्बूलो [वं]-ठायार्पितः । तेन विलोक्य तटे [क्षिप्तः] एवं द्वित्रिवेलम् । राज्ञा पृष्टम्—किमरे ! त्यजसि ? । स्वामिन् ! मध्ये कृमयः कृष्णवर्णाः । राणकेन मन्त्रिणोऽग्रे उक्तम्—यद-हमराजापि **लूत्या** नृपः कृतः । 65. 32-34.

लेखक n. an account, an entry in the account-book. उपरि भूमिस्थेन **लेखकं** संपाठयता भाण्डागारिकेन कपर्दिनाम्ना दृष्टाः । 37. 14; गृहाधिपतेर्**लेखकं** विदधतो मध्यरात्रिरजनि । 46. 15; तेन आवास**लेखक**वही दत्ता । 53. 34; तस्य **लेखकं** न मिलति । व्यवहारिणो **लेखकं** मेलयित्वा समर्पितमश्वराजेन । 54. 2-3; स स्वदर्शनमार्गस्थो देव**लेखकं** विलोकयति । 64. 31-32; एकदा कटकस्थेन राणकेन मन्त्रीशो **लेखकं** याचितः । मन्त्रिणोक्तम्—अत्र नास्ति । राज्ञोक्तम्—कल्ये समानेत-व्यमेव । एवं स्थिते मन्त्रिणा तुरगारूढो देपाकः प्रेषितः । तेन पुरान्तश्चतुष्पथे गच्छता भक्त्या श्रीवीतरागो नमस्कृतः । पश्चा**ल्लेखकं** गृहादानीय दत्तं स्वामिनोऽग्रे । 73. 29-31. cf. Pkt. लेक्ख; Guj. लेखुं; Hindī, Mar. लेखा. *Vide* PK. लैख्यक.

लेखशाला f. a school. पुत्रजन्म । सोऽष्टाब्दः । **लेखशाला**पराभूतो पितृनामानवगम्य मर्तु-कामोऽर्केण करे कर्करोऽर्पितः । 82.31-32; बौद्धदेशे गतौ । तत्राव्यक्तवेषौ विद्यामठे पठितुं प्रवृत्तौ । स्वस्थाने समेतौ ग्रन्थपरावर्तने प्रवृत्तौ । बौद्धाधिष्ठात्र्या तारादेव्या वायुयोगात् पत्रमुड्डाप्य **लेखशालायां** क्षिप्तम् । 'नमो जिनाय' इति दृष्ट्वा छात्रैरुपा-ध्यायस्य दर्शितम् । 105.3-5. *Vide* लेखशालिक; also *vide* PC.

लेखशालिक m. a school-boy. पुत्रजन्म । सोऽष्टाब्दः । **लेखशालिक**पराभूतो मातृपार्श्वे पितृ-नामानवगम्य मर्तुकामोऽर्केण करे कर्करोऽर्पितः । 130.19. *Vide* लेखशाला; also *vide* PK.

लेष्टु *m. n.* a clod, a lump of earth. जालिवनमध्ये **लेष्टुराशिर्**दृष्टः । अम्लानशितपत्रिकापुष्पैः पूजितः । **लेष्टवो** विरली-कृताः । 31.11; **लेष्टूनि** विरलीकृतानि । 33.

लोढी f. a type of iron-weapon. शरीरे दूमितो गाढं देवीं भञ्जनाय **लोढीं** गृहीत्वा गतः । 110.24-25. cf. Guj. लोढी 'an iron pan'.

लोलीयाणक n. N. of a village or town in Saurāṣṭra. अन्यदा वामनस्थलीवास्तव्यः पण्डितवीसलो **लोलीयाणके** गतः । तत्र जायमाने जागरणे व्यासेनैकेन वाहगस्याग्रे **लोलीयाणकं** व्याख्यातम् । यदत्र मनुष्याणामेकादशसंदस्रा उपोषिताः सन्ति । स्नानं कुर्वन्ति च । वीसलेनोक्तम्–किं स्नानेनामुना ? । पुरे मदीये लघुकास्मीरे वामन-स्थलीनामनि गोलक्ष्मेकं वालही-ओजेनिनदीद्रये स्नानं कृत्वा तृणमपि खादति । 114. 21-24.

लोहटिक n. a clash of swords, *i.e.*, a fight. नागडो नृपाग्रे प्रतिज्ञामाधाय जावालि-पुरग्रहणे प्रौढकटकेन निःसृतः ।....राउलेनोपरि स्थितेन सर्वं दृष्ट्याऽवलोक्य, यशोवीरं प्रत्युक्तम्—मन्त्रिन् ! सर्वस्वमपि दत्त्वा नागडं पश्चा..वर्तय । .....राणकस्त्वाह—यस्त्वया अमुकवर्षे वाटिकान्तः कूरकरम्बं भोजितस्तमुपलक्षयसि ? । देव ! [कथं] नोपलक्षे । मन्त्रिन् ! स अहम् । तस्योपगा(का)रस्यैकवेलं भव्यं त्वया लभ्यम् । **लोहटिकं** विना यामि । इदं तव मानम्, परं स्वस्वामी विरूपाणि वदन्निवार्यः । 50.4-18. [लोह in the sense of 'a sword' is fairly common in Old Guj. literature. *Vide e.g.*:

रणि राउत वावरइ कटारी, **लोह** कटाकडि ऊडइ ।
तुरक तणा पाषरीया तेजी, ते तरूआरे गूडइ ॥

—Kānhaḍade Prabandha, I.211;

कंध कबंध पड्या रणि दीसइ, कीधउ कचराबोह ।
सोमनाथ मूकाव्यउ राउलि; पछइ पषालियां **लोह** ॥

—*Ibid.*, I. 222;

सींगिणि गुण सपराणा गाजइ, साम्हा आवइ तीर ।
ऊड्यां लोह वीज जिम झबकइ, भिडइ ति मोटा मीर ॥

—*Ibid.*, II. 52.]

लोहडिआ m. pl. a type of coin. एवं सर्वाङ्क ३ कोटिशत, ३२ कोडि, ८४ लक्ष, ७ सहस्र, ४ शत, ९४ **लोहडिआ** अथवा इका आगला द्राम भीमप्री० । 65. 29-30.

वखारि f. a godown. किमायातम् ? । बह्वी लक्ष्मीः । तेनोक्तम्—समुद्रस्य रेणुरपि श्रेष्ठा । **वखारिर्**भृता । 57. 2. cf. Deśī वक्खार; Guj., Mar. वखार; Hindī बखार.

वगिका f. a granary, a store-house? अन्यदा कुङ्कणे जालपतनं श्रुत्वा महिरावणाधि-पतिं मल्लिकार्जुनं प्रति दूतं प्राहिणोत्—तथा विधेयं यथा जालं न पतति तव देशे । तेन च वलमानं विज्ञापितम्—यदावयोरेष पणः । कुङ्कणाधिपो गूर्जरेशस्य **वगि(?)कायां** पत्राणि पूरयति, तत्करोमि अन्यदधिकं न जाने । अत्र जना मत्स्यमांसरताः प्रायश्चान्न-दौस्थ्यात् । श्रीकुमारपालेन कथापितम्—यदन्नं तथा प्रेषयिष्ये यथा पत्त(?)नार्थो भवति । तेनोक्तम—सर्वथा नैतत् । 39.18-21.

वटक n. N. of a kind of food prepared of gram or kidney-bean flour duly fermented and having condiments added to it. 17.24. cf. Pkt. वडग; Guj. वडुं.

वट्टक m. a type of broad cup. वृद्धस्य वीरमोपरि स्नेहोऽस्ति, मा कदाचिदेतद्विघटयतु— इति विमृश्य वट्टके विषं क्षिप्त्वा......मध्ये प्रविश्य राणकं प्राह—तात ! अमृतमिदं सत्वरं पिबत। 67. 12-15. cf. Deśī वट्ट; Guj. वाटको-की-कुं; Hindī बाटी; Mar. वाट, वाटी.

वड adj. elder. तेनोक्तम्—मयानन्तगुणं लाभं विचार्य कणकोष्ठागाराः सर्वेऽपि रङ्कहेतोर्दत्ताः। राज्ञोक्तम्—तर्हि मया वडरङ्केन भाव्यम्। एवं हर्षितेन मूढकशत १८ चणकसमर्पणं विहितम्। 80. 28-29. cf. Deśī वड्ड; Guj. वड, वडुं.

वडीयार m. N. of a tract in North Gujarāta comprising Hārīja, Rādhanapura, Samī and Mujapura Tālukās and surrounding region. कन्य० एकदेशगूर्जर० वडीयारदे० पञ्चासरग्रामे चापोत्कटवंश्यं झोलिकास्थं बालं वनाऽग्रे आरोप्य...128.6. [Pañcāsara, the original place of the Cāvaḍā clan, is today a small village in this tract.]

√वण् to weave. स चीवरं प्रत्यहं वणयति। 99.31. cf. Deśī वुणण; Guj. वणवुं; Hindī बुनना; Mar. विणणें, *Vide* वुणिफल.

वण्ठ m. a servant (of a king or a minister). 31.32; 55.11; 65.33; 80.6; 124.23, 29; 133.12, 14. *Vide*, PC., PK.

√वद् [1] to challenge. योगिनीप्रतिमल्लत्वं वदन् श्रुतः। 36.27.

[2] to bid at an auction. मालोद्घट्टनसमये राज्ञि सङ्घे चोपविष्टे मन्त्री वाग्भटदेवो द्रम्मलक्षचतुष्कमवदत्। 43. 20-21. *Vide* PK.

वदाहि f. *same as* विदाहि. Int. 31.35. [This is a *v.l.* for विदाहि.] cf. Guj. वदाय, वदा < Arabic *wadáa*.

वनस्पती f. a herb. इतः पूर्वकपर्दी आयातः। बिम्बपरावृत्तं दृष्ट्वा आराडिं विधाय निस्सृतः। तदा पर्वतस्तु द्विधा जज्ञे। सदाफला वनस्पत्यपि तदा ज्वलिता। 100.10-12. [A spelling peculiarity.]

वनीपक m. a supplicant. तद्दिने ब्राह्मणश्रमणवनीपकदेशान्तरिणां विशेषतो दानं दीयमानं दृष्ट्वा मनसि दूमितो राणकः। 74. 31-32.

√वन्द् (causal) to give an opportunity to salute. एकदा कुलगुरवः श्रीविजयसेनसूरयो वन्दापयितुमायाताः। मं० कुमारदेव्या नमस्कृताः। उक्तम्—मन्त्री नायातो ?। मन्त्रिणं वन्दापयितुं गृहे पादमवधारयत। गुरवस्त्वावासं प्राप्ताः। उपरितनभूमौ गताः। तत्र गवाक्षस्थो मन्त्री द्विजैर्वेष्टितो दृष्टः। तेनाप्यनभ्युत्थिताः। पश्चाद्वलिताः। 54.36-55. 28-29; 55. 4, 5. *Vide* PK.

√वप् to sow. श्रीपत्तनचतुष्पथे कपर्दिका उप्ताः 21, 30-31. *Vide* PC., PK.

वरत्रा f. an elephant's girth. एकदा नृपो राजपाट्या गजारूढो व्रजन् सिन्धुलगवाक्षाधः प्राप्तः। सिन्धुलेनोपरि निविष्टेन दक्षिणकरे आदर्शे सति वामकरेण करी वरत्रया धृतः। तदनु पुच्छे धृतः। पदमपि न चलति। 13.22-24. [वरत्रा is commonly used in the sense of a stout rope in Skt. commentaries on Jaina Canon and allied works. cf. Guj. वरत and Hindī बरत in the same sense.]

वराटक m. a cowry. सर्वः कोऽपि वाचयति, अत्र इयद् द्रव्यं लग्नम्, परं काणवराटकमपि गृहीतुं न पारयति। 57.16. *Vide* काणवराटक, वराटिक; also *vide* PK.

वराटिक m. *same as* वराटक. 123.15.

√वर्ण् to praise. पृष्टम्—प्रभो ! कीदृगावासः ?। इतः शिष्यमाणिक्येनोक्तम्—यदि पौषधशाला भवति तदा वर्ण्यते। 31. 19-20. *Vide* वर्णन.

वर्णन n. a praise. महती स्वर्णोपानदेका प्रकटी जाता। स्वर्णवालकगुम्फिता स्वर्णरत्नखचिता। विस्मितेन गृहीत्वा हृदि कण्ठे च दत्ता नृपेण। वर्णनं कुर्वति......... 9. 9-10; साहसमवलम्ब्य गोदावरीतीरमायातस्तत्र राधावेधो मण्डितः। तस्याधस्तैलकटाहिरुत्कलति। नृपस्तस्यास्तीरे स्थाने स्थितः। कवीन्द्रैर्नानावर्णनमारब्धम्। 20. 23-24. *Vide* √वर्ण्; also *vide* PK. वर्णना.

वर्द्धापन n. [1] congratulatory happy tidings. सूर्योदये पुत्रजन्मवर्द्धापनम् 11.20-21, 22, 26. *Vide* वर्द्धापनिका; also *vide* PC. वर्द्धापना.

[2] a congratulatory festival. नृपेण बलं बन्धोर्दृष्ट्वा वर्द्धापनं प्रारब्धम्। 13.27; तत्र धवलगृहमारब्धम्। काष्ठदले निष्पद्यमाने, भित्तयः पृथुला जाताः।...सा वर्द्धापनार्थं स्थालमादायाक्षतैर्भृत्वा राजकुलं गता। 102.15-17. *Vide* वर्द्धापनक, वर्द्धापनिक; also *vide* PC., PK. cf. Guj. वधामणुं. *Vide* √वृध्.

वर्द्धापनक n. a congratulatory festival. नृपे आयाते गजो जीवितः—इति वर्द्धापनकान्यभूवन् 6.19; 12.31; पृथ्वीराजे दिवं गते श्रीजैत्रचन्द्रेण वर्द्धापनकान्यारब्धानि। 89.19, 22, 26. cf. Guj. वधामणुं. *Vide* वर्द्धापन, वर्द्धापनिक, √वृध्.

वर्द्धापनिक [1] m. a messenger conveying some congratulatory tidings. वर्द्धापनिकेनोक्तम्—देव ! सुरिङ्गा पातिता। 51.5; वर्द्धापनिकेनेत्युक्तम्—यत् प्रवहणान्यष्टादश क्षेमेणागतानि। 99. 18. cf. Guj. वधामणियो. *Vide* PK. वर्द्धापक.

[2] n. a congratulatory festival. एवं श्रीसङ्घः शत्रुञ्जयाधो वर्द्धापनिकानि कृत्वोपर्यारूढः। 59. 32. cf. Guj. वधामणां. *Vide* वर्द्धापन, वर्द्धापनक, √वृध्.

वर्द्धापनिका f. breaking congratulatory tidings. श्रीभद्रबाहुपार्श्वे वर्द्धापनिकाकृते मनुष्यः प्रहितः। 91. 2. cf. Guj. वधामणी. *Vide* वर्द्धापन; also *vide* PK., and PC. वर्द्धापना—वर्द्धापनिका.

वर्ष्मं(न्) n. a body. 116.28.

वल् [1] to turn back, to return. वलमानः 8.10; 34.26; 43.14; 48.22; 50.10; 92.2; वलमाना: 98.31; वलमानम् 83.27; वलमानस्य 19.6; वलमानं विज्ञापितम् 39.19; वलन् 109.20;

116.4; 132.4; **वलन्तः** 94.31; **वलन्तौ** 116.27; **वलितः** 13.19; 23.32; 35.26; 46.2; 68.23; 77.4; 88.21; **वलिता:** 55.29; **वलत** 68.18; **वलति** 101.16; **ववलुः** 25.19; **वलित्वा** 44.8; Int. 31.16. *Vide* वलन.

[2] to be avenged. असाकं वैरं सुखेन **वलिष्यति** । 24.8. cf. Guj. वळवुं in both these senses. *Vide* PK.

वल m. an escort, an armed guard. मेदानां स्थानेषु गत्वा तेषु धाट्यां निर्गतेषु पाश्चात्ये उपद्रवं करोति । तैः कथापितम्—यद्वयं नड्डूलसीमायां नैष्यामः । त्वया नो ग्रामेषु नागम्यम् । क्रमेण जनाः २० स्थापिताः पार्श्वे । समीपग्रामेषु **वला** विहिताः । मेदानां कथापितम्—मम करदेषु ग्रामेषु नोपद्रवः कार्यः । 102. 1-3. cf. Guj. वळांवो, वळावियो.

वलन n. returning. 109. 19. cf. Guj. वळवुं. *Vide* √वल्.

√वलवल् to be restless. यूकालिक्षशतावली**वलवलल्लो**लोल्लत्कम्बलः 125.19. *Vide* PC.

वल्ल m. pl. a kind of pulse; Dolichos lablab. 83. 3; 130. 23. *Vide* PC., PK.

वसति f. [1] the residence of a Jaina monk, an *upāśraya*. 95.4, 9; 99.2.

[2] a Jaina temple. विमल**वसते**रुपरि 53.22. *Vide* वसतिका, वसहिका, वसही.

Vide PC., PK.

वसतिका f. a Jaina temple. विमल**वसतिका** 51.18, 19; **घृतवसतिका** 75.27. *Vide* वसति [2], वसहिका, वसही.

वसहिका f. a Jaina temple. विमल**वसहिको**परि 52.32. *Vide* वसति [2], वसतिका, वसही; also *vide* PK., and PC. वसहि.

वसही f. *same as* वसहिका. **ऊदावसही** 27.2; चन्दन**वसह्यां** 50.24; विमल**वसही** 52.25, 31; लूणिग**वसही** 52.26; 53.2,8; 65.13, 21; आसराज**वसही** 65.17-18; **उन्दरवसही** 125.14; यूका**वसही** 125.15; नाहड**वसही** Int. 15.22. *Vide* वसति [2], वसतिका; also *vide* PC. वसहि.

वसाह m. a surname of Banias. 33.1, 22, 24, 28, 32; 43.4; 44.27, 29; 47.23; 48.9, 12, 14, 15; 61.17, 18; 80.12, 14, 16, 17, 18; 132. 11. [A street, inhabited by Banias, at Pāṭaṇa is known as वसा(ह)वाडो.] *Vide* विसा०; also *vide* PC.

वस्तुवापनि f. the place in a ship for loading the cargo? धवलके कथापितम्—यत्सईदो हतस्तस्य सर्वस्वं राजकुले [नीतम्]। परं महान् व्यवहारी तस्य गृहधूलिर्मेमास्तु । मन्त्रिणोऽग्रे केनाप्युक्तम्—यत्सईदस्य वाहनानि एकदा दोलायितुं प्रवृत्तानि । **वस्तुवापनि** (?) कृता अग्रे घू(धू?)नि भणित्वा रेणुः क्षिप्ता । गृहगतेषु पृष्टम्—किमायातम्? । बह्वी लक्ष्मीः । तेनोक्तम्—समुद्रस्य रेणुरपि श्रेष्ठा । वखारिर्भृता । एकदा दीपो रूमश्चर्यां लग्नस्तस्य तापेन रेणुः स्वर्णीभूता । 56.33—57.3.

वस्त्रपथतीर्थ n. N. of a place of pilgrimage for non-Jainas at the foot of mt. Giranāra. 60.21,

वहारा f. a succour, an aid. 102.32. cf. Guj. वहार f., वार f. *Vide* वाहरा.

वहिका f. an account-book. 33.22; 41.30; 118.5, 8; 132.33. *Vide* धर्मवहिका, वही; also *vide* PC., PK.

वहिला f. a type of carriage. नृपसूनुर्**वहिला**मारूढस्तत्रायातः । वेगेन **वहिला** वत्सचरणयोरुपरि भूत्वा गता । वत्सस्तु मृतः । 107.25-26. cf. Deśī वेल्लग, वेल्लय; Guj. वहेल f. *Vide* वाहिनी.

वही f. *same as* वहिका. 53.34. *Vide* आवासलेखकवही, लेखक; also *vide* PK.

वाघरा N. of a town in Rājasthāna. नागडो नृपाग्रे प्रतिज्ञामाधाय जाबालिपुरग्रहणे प्रौढकटकेन निःसृतः । क्रमेण स्वर्णगिरि[दुर्ग]पृष्ठे **वाघरा**......कटकमावासितम् । 50. 4-5.

वाट m. a track, a road. 134.14.

वाटक m. [1] a locality. राजपुत्र**वाटके** धरणिगः श्रेष्ठ्यस्ति । 48. 11-12. cf. Guj. वाडो, रजपूतवाडो. *Vide* पाटक, राजपुत्रवाटक.

[2] the out-skirts of a town or village. एतानि पञ्च पुराणि; तथा वर्षं प्रति द्रम्म लक्ष ३ । एवं यदि नृपो मन्यते तदा प्रणामं करोमि । नृपेण मानितम् । मन्त्रिणा तत्कालं तन्नगरपरिसरे पञ्च ग्रामाणि तन्नाम्ना वासितानि । वीरमो मिलितः । नृपं प्रणम्य वीरमो **वाटके** स्थितः । वीसलदेवस्य राज्यं निष्कण्टकं जातम् । 67.20-22. [The word वाडो is used in this sense in the modern dialect of North Gujarāta.]

वाटिका f. an orchard. 24.25; 25.23; 49.24-25, 25, 28, 29; 50.16; 63.15; 65.12, 19; 105.6. *Vide* वाडि; also *vide* PK. वाटीकोट्ट.

वाटी f. a locality. रामचन्द्रस्तु नौवित्त**वाट्यां** वाणिज्याय यदपि तदप्यादाय याति । 26.31-32. *Vide* नौवित्तवाटी, पाटक, वाटक; also *vide* PK. वाटि.

वाडि f. an orchard. 114.18. cf. Guj. वाडी. *Vide* वाटिका; also *vide* PK. वाटीकोट्ट.

वाणउटी m. a sea-faring merchant. 78.28. cf. Guj. वहाणवटी.

वाणही f. a type of foot-wear, a chappal. सा भर्त्रा हक्किता शिक्षिता च । उक्तश्च—मद्गृहाद् याहि । सा **वाणही**मेकां पतितां मुक्त्वा एकां च पादे कृत्वा पितृगृहं गता । 9.12-13; छित्तिपस्तु शनैरपसृत्य 'कथमिहे'त्यार्यां **वाणही**तले इङ्गालेन लिखित्वा जनमप्रैषीत् । स उपानहं नृपायादर्शयत् । 20.9-10. [The word वाणही, derived from Skt. उपानह् > Pkt. उवाणह, वाणह, is fairly common in Old Guj. literature in exactly the same sense. *Vide e.g.*:

'मोगी मला ते घरि वीसमइ
चंदकिरणे रयणी नींगमइ ।
चंद्रन तणा विलेपन गमइ,
चरणे **वाणही** भली चमचमइ ॥'
—*Nala-Davadantī Rāsa* of Mahīrāja, verse 844;
'राय तणी दीठी **वाणही**, भूपति आव्यो इतो सही'
—Narapati's *Nandabatrīsī*, verse 50;
'तो पुण **वाणही** पगि पहिरवी'
—Śrīdhara's *Rāvaṇa-Mandodarī Saṃvāda*, verse 827.]

cf. Mod. Guj. वाणी (especially in the dialects of Saurāṣṭra); Mar. वाहण f., वाहाण f.

वाणिज्यकारक m. a (travelling) merchant who carried his goods in a caravan), 103.20. *Vide* PC. वणिज्याकार, PK. वणिज्यारक.

वात्सल्य n. *same as* सङ्घवात्सल्य. 75.25.

√वाद् to ring (for time). एकदा श्रीपत्तने द्वात्रिंशद्विहाराणां प्रतिष्ठां महदुत्सवेन प्रारब्धां श्रुत्वा वटपद्रपुरनिवासी वसाह कान्हाकः स्वयं कारितप्रासादबिम्बमादाय श्रीपत्तने प्रतिष्ठार्थमाययौ। हेमाचार्याः प्रतिष्ठार्थेऽभ्यर्थिताः। तैर्मानितम्। इतस्तस्मिन् दिने जनसम्मर्दो जातः। रात्रौ घटी मण्डिता। इतो वसाहस्य भोगाद्युपस्कारो विस्मृतः। तेन तमानीतुं गते लग्नघटी असमये **वादिता**। स आगतः। मध्ये प्रवेशं अलब्ध्वा लग्नघटीं श्रुत्वा विषण्णः। 44.27-30. cf. Guj. वागवुं, वाजवुं; Mar. वाजणें. *Vide* लग्नघटी.

वानीपात m. banditry. एताः स्त्रियो विभूषणपट्टकूलमौक्तिकादिभिर्विवर्जिताः कथम्?। केनापि दण्डिता **वानीपाते** पातिता वा; येनेदृशीनिःश्रीका दृश्यते। Int. 31. 19-20.

वापित adj. stocked. नूतनकपर्दिना रात्रौ स्वप्नं प्रदत्तम्—यदहो जावड! यस्मिन् पक्षेऽभ्रं दृश्यते तस्मिन्पक्षे प्रवहणानि चालनीयानि। अग्रे पुनः क्रयाणकं **वापितं** जावडेन। 101.7-8.

√वाफ् to dress by boiling in water. कस्यापि गोधूमक्षेत्रे कलिङ्गानि गृहीत्वा अरघट्टघटिकया **वाफयित्वा** रात्रौ यावद्भक्षितुं लग्नः... 46.11-12. cf. Guj. वाफवुं.

वायटीय adj. belonging to a section called वायट (Guj. वायड) गच्छ of the Śvetāmbara Jainas, hailing from the village वायट or वायड in North Gujarāta. [**वायटीय**]प्रासादे 126.25; **वायडज्ञातीय**मज्जाजैन ...78.28. *Vide* PC.; also *vide* PK. वायट.

वारक m. times. श्रीभोजराज**वारके** ('during the times of King Bhoja') नीलपटा दर्शनिन आसन्, 19.21; श्रीवीरधवल**वारके** 78.7. [Similar expressions are found in Old and mod. Guj.]

वारबेरज(?)गिरि m. हे तात! पर्वताधस्तादेते वाणिज्यकारका एतान् दिनान् किं स्थापिताः?। शुल्कमादाय किं न प्रेष्यन्ते?। तेन स्मित्वोक्तम्—एतत्परचक्रं मत्वा, मया त्वं दुर्गस्यैव मध्ये दत्ता। तव पुत्रोऽपि जातः। परमेतन्न याति। तां वार्त्तां श्रुत्वा तैर्नृपाग्रे उक्तम्। स निराशीभूय

गन्तुं प्रवृत्तः। स्वदलं प्रेषयत्। स दुर्गमवलोकयन् यदा गन्तुं लग्नः, तावता गवाक्षस्थितया बाकरीवेश्यया सूक्तमुक्तम्—'
गण्डूपदा किमधिरोहति मेरुशृङ्गं किं **वारबेरज(?)गिरौ** निरुणद्धिमार्गम्।
शक्येषु वस्तुषु बुधाः श्रममारभन्ते दुर्गग्रहग्रहिलतां त्यज शम्भलीश!॥ 103.20-25.

वारा f. delay, time, procrastination. तव मिथ्यात्वं गच्छतो **वारा** न लगति। 100.13. cf. Guj. वार f.; वार लागवी 'to delay'. *Vide* √लग् [7], वेला √लग्.

वार्ता f. [1] a rumour. सर्वत्र देश-देशान्तरे इयं **वार्ता**—यदुज्जयिन्यां सर्वं विक्रयमाप्नोति,। 2.21; मन्त्रिणा पुरान्त**र्वार्त्ता** कृता—यद्राणकः श्रीवीरधवल एति। 56.22.

[2] a news. अस्य पार्श्वात्पितृगृह**वार्त्तां** शृणोमि 4.20; श्रेष्ठिनातिथ्ये कृते **वार्त्ता** पृष्टा। 109.30.

[3] a report. सुन्दरं न कृतम्—यत्प्रथमतोऽप्यमी रुद्धाः। ममाग्रेऽपि **वार्त्ता** न कृता। 60.27-28.

[4] a suggestion. नृपेण देव्यां वचसा विसृष्टः। वर्षद्वयादनु तया सुरत्राणः समाकारितः। स भारं विमुच्य जरीदकेन धावितः (?)। नृपस्य कटकेन सह युद्धे जाते सुरत्राणो भग्नः प्रणष्टः। इतः सुरत्राणपत्न्या पतिं चिन्तातुरं विलोक्य उक्तम्—देवास्ये श्यामता कथम्?। सुरत्राणेनोक्तम्—युवत्यां **वार्त्तया** समागताः परं पश्चाद्गमने दुर्घटम्। 89.31-34.

[5] a conversation, a talk. भगिनीपतिना सह **वार्त्तां** कृत्वा शय्यायां गतः। 4.21, **वार्त्ता**प्रसङ्गादनु तयोक्तम् 23; **वार्त्तां** विदधतो रात्रिरजनि। 17.26; 20.8, सन्धे**र्वार्त्ता**मपि को न विधत्ते। 22; **वार्त्तां** कुर्वन् श्रुतः 39.4; सहजतो **वार्त्तां** कुर्वाणेन 78.12; इति **वार्त्तां** कुर्वतोर्द्वयोः 80.18-19; इतः सुरत्राणस्य मन्त्रिणो **वार्त्ता** जाता। 87.4; 103.22.

[6] a story. तव पिताऽपूर्वां **वार्त्तां** श्रुत्वा [v.l. वार्ता कथकाय] दीनारपञ्चशतीं ददाति। 5.29,30.

[7] a topic, a point. राज्ञा धूर्त्तत्वेन स्थितम्। पुनः कदाचिदेषा **वार्त्ता** कर्त्ता। 21.24. [A syntax peculiarity.]

[8] an affair. देवि! दण्डनायकस्य काऽप्यपूर्वा **वार्त्ता**। पाश्चात्ययामिन्यां 'एकेन्द्रियां [द्वीन्द्रिया]' इत्युक्तम्। प्रातर्युद्धं तथा कृतं यथा केनापि न क्रियते। 49.18-19; पण्डितेन आरक्षकः पृष्टः—नृपसभायां का **वार्त्ता**?। 81.19.

cf. Guj. वार्ता, वात; Hindi, Mar. वार्त्ता, बात.

वाल m. a small weight. 118.30. cf. Guj., Mar. वाल.

वालक m. a wire. उपानदेका प्रकटी जाता। स्वर्ण**वालक**गुम्फिता सर्वरत्नखचिता। 9.9. cf. Guj. वाळो.

वालही f. N. of a river flowing near Vāmanasthalī. 114.23-24.

वालीनाह m. a type of *vyantara*. इह देवकुल्यां **वालीनाहो**ऽस्ति। तस्य भूरियम्। अतः स पातयति। प्रातरुपवासं कृत्वा पूजोपचारमादाय तं ध्यायन्, **वालीनाहा**ग्रे उपविश।

यदि न मन्यते तदा खड्गं कर्षयित्वा वाच्यम्–याहि नो वा मारयिष्यामि । .... तथाकृते स आराटिं कृत्वा प्रणष्टः । तत्र देवकुल्यां क्षेत्रपालः स्थापितः । 52.15-19.

वालोर्व्या ind. with supplication; lit.: 'touching the earth with hair'? गतैः सर्वैरपि जीवैः सर्वानपि व्यापारान् कुरुते । ततो जीवेनोक्तम्–आयान्तु भवन्तः । अहं यामि । तथा कृतम् । जीवो वपुषो दूरे स्थित्वा स्थितः । ततः मृत इव स्थितः । **वालोर्व्या** (?) भणंत–को गरीयान् ? । तैरुक्तम्–भवान् । Int. 32.13–15.

वावि f. a step-well. 65.26. cf. Pkt. वावि, वावी; Guj. वाव; Hindī बावडी, बावरी, बावली; Mar. वाव, बाव.

वासक्षेप m. (consecration by) spraying scented powder (at the time of religious ceremonies). तैः सूरिभिर्धामदेव–सुमतिप्रभगणी **वासान्** दत्त्वा प्रहितौ । धामदेवगणिना **वासक्षेपः** कृतः । पश्चाद्देवगृहे निष्पन्ने श्रीजिनचन्द्रसूरयः स्वशिष्याः **वासान**र्पयित्वा प्रहिताः । तैश्च ध्वजारोपः कृतः । 31.12-14. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

वासण n. a vessel, a pot. तदनु द्रम्मसहस्र (२०००) **वासणे** प्रक्षिप्य एका त्रिपट्टदुकूला मङ्डिदेया । 49.27. cf. Deśī, Guj. वासण. *Vide* PC. for another sense.

वासित adj. [1] caused to crow. ततोऽर्बुदे तपस्यन्तीं तां तत्र रसीयाकनामा योगी ददर्श । प्रार्थितं तेनेति—यन्मम पत्नी भव । तयोक्तम्—द्वादशपद्या विधेहि एकरात्रिमध्ये । तेन तथाकृते श्रीमात्रा कृत्रिमकुर्कुटा **वासिताः** । कृत्रिमशुनश्चरणयोर्विलग्नाः । ततो हृदयस्फोटनेन स स्वयं विनष्टः । 85.6-8. [Skt. √वाश् to shriek, to sound. The root वास् in the sense of 'producing notes' is fairly prevalent in Old Guj. literature. *Vide e.g.: Prācīna Gurjara-Kāvyasaṅgraha*, part I, p. 101, line 20: मोर **वासइं**, सर्प नासइ; p. 120, line 7; *Vasantavilāsa*, verse 39:

रहि रहि तोरीय जोइलि कोइलि स्युं बहु **वास** ।
नीहुलउ अजीय न आवइ भावइ मूं न विलास ॥;

verse 49:

देसु कपूरची वासि रे **वासि** वली सरु एउ ।
सीवनं चांचं निरूपम रूपम पांखुडी बेउ ॥;

Prācīna Phāgu-saṅgraha, Phāgu 4, verse 9[cd]:

कोइल मधुर सु **वासइ**, त्रासइ पंथिय दूरि.;

Phāgu 21, verse 4; Phāgu 10, verse 11; Phāgu 36, verse 53:

रे कूकडा ! **वासि** म इणि रातिइ,
स्त्री जागिं तिवि करि रे कांइ ताति ?;

Phāgu 25, verse 2:

निशि अंधारी एकली, मधुर न **वासिसि** मोर,
विरह संतापि पापीउ, वालिंभ हईइ कठोर.]

cf. Guj. कागवास; Hindī बकवास.

[2] infused with, influenced by. भवतो मिथ्यात्व**वासित**स्य कलां न दृष्टि । श्रावकत्वमङ्गीकुरु । 91.16.

वासुपूज्य m. N. of the twelfth Jina born in Bhāratavarṣa. 27.11.

वाहग m. a traveller. 114.22.

वाहण n. a ship. केन दत्तेन तिष्ठति ?—देव ! स्तम्भतीर्थेन । व्यापारिणः पृष्टाः—तस्य किमायपदम् ? । तैरुक्तम्—द्रम्माणां सहस्र ३०, **वाहण** (शत ?) ३२ । 55.23-24; **वाहण**वस्तून्युत्तार्य 99.21. cf. Pkt. वाहण; Guj. वहाण. *Vide* वाहन.

वाहन n. *same as* वाहण. 57.1. *Vide* PC., PK.

वाहरा f. a succour, an aid, a help. प्रातः सूरयो विषादिताः । चित्तनिर्वृत्त्यर्थं **वाहरा** विहिता । 77.2; **वाहरायां** समागतायां पृष्टम्—अस्माकमश्वाः प्रविष्टा भविष्यन्ति । 102.10. cf. Pkt. वाहर; Guj. वार f., वहार f. *Vide* वहारा.

वाहिगि f. a maid-servant. 24.26, 27, 28, 29.

वाहिनी f. a type of palanquin. 8.11; 53.34; 59.30; 71.9; 107.30, 31; 108.2, 4; 122.29. *Vide* वहिला; also *vide* PK.

वाहीआलीकिसोर m. a young horse meant for riding. शिरश्छित्वा **वाहीआलीकिसोर**सप्तशती, शेषतुरगाश्वभाण्डागारम्, ... 40.1. *Vide* वाह्यालि; also *vide* PC. वाहवाह्यालि 'art of riding', PK. किशोर 'young one of a horse'.

वाह्यालि f. a royal procession (probably on horse-back). केनापि राज्ञा **वाह्यालि**गतेन कश्चित्पुमान् करीरशिखरस्थानि करीराणि विचिन्वन्नुदितः 113.1. *Vide* वाहीआलीकिसोर.

वि+आ+√कृ to utter, to ask. गुरुभि**र्व्याकृतः**—कस्त्वम् ? 105.32-33. *Vide* PK.

वि+आ+√घुट् to return, to turn back. एकदा कुलगुरुश्रीविजयसेनसूरयो वन्दापयितुमागताः । कुमारदेव्या नमस्कृताः । मन्त्री नागतः । मन्त्रिणं वन्दापयितुं गृहे गताः । मन्त्री द्विजावृतो गवाक्षस्थो दृष्टः । तेन नाभ्युत्थिताः; ते **व्याघुटिताः** । 55.4-6. *Vide* PC., PK.

वि+आ+√पृ to work as an administrator. एकदा व्यापारे व्यतीते नागडमन्त्रिणि **व्याप्रियमाणे** 77.27. *Vide* व्यापार.

विग्रता f. pre-occupation. ते अतीव ईदृशी **विग्रता** यत्कुलगुरवोऽपि आगता न ज्ञाताः । 55.6. [The word विग्रता is a dialectical pronunciation of व्यग्रता.]

विचारचतुर्मुख m. a title of king Kumārapāla of Gujarāta; lit.: 'the four-headed god *viz.* Brahman in wisdom'. 125.11. *Vide* PC.; also PK., where the word is given as a title of Minister Vastupāla.

विच्छिति f. a ceremonial bath with perfumes and perfumed oils, medicinal powders, perfumed waters, etc. स्नानपीठे स्वर्णमये महा**विच्छित्या** स्नातं कारितः । 17.22

विजययन्त्र m. a diagram of a mystical nature used as an amulet supposed to bestow victory. एकदावसरे सूरिणा **विजययन्त्र**प्रभावः प्रोक्तः । तदनु पञ्चाशद्द्रम्मैः स कारितः । सुरत्राणेन पृष्टम्—कः प्रभावः ? । सूरिणा कथितम्—यत्रायं यन्त्रो भवति तत्रारिः कोऽपि नायाति । ...तदनु सुरत्राणेन छागमानाय्य तस्य देहे **विजययन्त्रो** बद्धः । बहवः खड्गप्रहारा मुक्ताः परमेकोऽपि न लग्नः । Int. 31.6-9.

विज्ञप्तिका f. a report. तद्देशभङ्गं कुर्वाणः कल्याणकटकनाम्नीं राजधानीमाजगाम स क्रमेण । परं कोऽपि **विज्ञप्तिकां** कर्तुं न शक्नोति यत्कटकमागतम् । 90.16-17. *Vide* PC.

विटङ्क m. a peak (of a mountain). 51.29.

विड्वर m. a difficulty, an affliction. तस्याज्ञया जलज्वलनौ स्तम्भ्येते स्म । पतन्त्यो भित्तयो दत्तायां तदाज्ञायां न पेतुः । लूता द्विचत्वारिंशत्, अन्धगडाः सप्तविंशतिः, स्फोटिका अष्टोत्तरं शतं, **विड्वराणि** दोषाश्च सर्वे व्यनेशन् । 9. 31-33; दिगम्बर-विडम्बना उक्ता । गुरुभिश्चिन्तितम्—

आः कण्ठशोषपरिपोषफलप्रमाणो
व्याख्याश्रमो मयि बभूव गुरोर्जनस्य ।
एवंविधान्यपि विडम्बन**विड्वराणि**
यच्छासनस्य हहहा ! मसृणः सृणोमि ॥

27.33-28.1-2. [The *Abhidhānarājendra*, vol. VI, p. 1148[b], explains विड्वरम् as an inauspicious constellation: 'यस्मिन् नक्षत्रे ग्रहो वक्रतामुपयाति शुद्धं वा विधत्ते तादृशे नक्षत्रभेदे ।' Here शुद्धं is probably a printing mistake for युद्धं] *Vide* PK.

√विद् (causal) to experience. यदि भणसि ततस्तवारोग्यता दीयते । परमागामिभवेऽपि कर्म **वेदयिष्यसि** । 114.19-20. cf. Guj. वेदवुं 'to experience, to endure (the fruits of *karmans*)' (in Jaina parlance).

विदाहि f. farewell. यदि सुरत्राणो **विदाहिं** ददाति तदा पश्चाद्वलित्वा स्वस्थाने याति नान्यथा । Int. 31.16. cf. Guj. विदाय. *Vide* वदाहि.

विद्यपुञ्ज adj. a heap of learning, highly learned. 118.16. [Metrically shortened form of विद्यापुञ्ज.] *Vide* PC.

विद्यापुर n. N. of a town in North Gujarāta, modern Vijāpura. 67.19.

विद्यामठ m. a monastery where different *Śāstras* were taught. 105.4.

विधि f. goddess of destiny. षष्ठीदिने **विधिरेत्य** ललाटेऽक्षराणि क्षिपति । 109. 4, 11, 13, 16, 20, रावणनृपालयसप्तमभूमौ कुचेलां कोद्रवदलनपरां **विधिं** राक्षसनिवेदितां ननाम । 21; 110.2, इति **विधिर्यद्**दिधत्ते तद्भवति, मनुष्यकृतं न भवति । 4.

विध्यापित adj. extinguished, blown off. नृपेण भाण्डागारात् षोडशलक्षान् दत्त्वा ध्वजा कारिता, दीपका **विध्यापिताश्च** । 24.15-16.

विरङ्ग m. lack of delight. एकदा तीर्थयात्रायां श्रीशत्रुञ्जये सङ्घपतिना अवारितं सत्रागारा विहिताः । ततः सङ्घवात्सल्ये विधीयमाने घृतं त्रुटितम् । सङ्घपतिचित्ते विषादो जात इति यद्विरङ्गो भविष्यति । 75.23-24.

विराधना f. an injury, a harm. प्रसादं विधाय मम प्रायश्चित्तं दीयताम् । प्रभो ! मया पञ्चेन्द्रियजीवस्य **विराधना** कृता । साऽद्यर्थं दूयते । 105.19.

विलक्ष adj. abashed. राज्ञा अबोटिका अभिहिताः—यद्यमूभ्यो देवीभ्योऽरोचिष्यन्त तदा ग्रसिष्यन्त । परं न ग्रस्ताः । तस्मादमूभ्यो मांसं नेष्टं किन्तु भवतामेवेष्टम् । तस्मादहं जीववधं न करिष्ये । ते **विलक्षाः** स्थिताः । छागमूल्यसमेन धनेन नैवेद्यानि कारितानि । 41.32—42.1-2.

वि + √लग् to cling to. शिरो शाखायां **विलग्नमेव** स्थितम् । 85.5; श्रीमात्रा कृत्रिमकुर्कुटा वासिताः । कृत्रिमशुनश्चरणयो**र्विलग्नाः** । 85.8. *Vide* √लग्; also *vide* PK.

वि + √लोक् to require. अत्र राजा **विलोक्यते** । कथम् ? । योऽत्र राजा भवति स रात्रौ विपद्यते । 1.14; यशःपटहः करी **विलोक्यते** । किमर्थम् ? । देव ! तेन विना द्वादशवार्षिको विग्रहो न भज्यते । 23.22; कः कन्यां प्रयच्छति । सर्वं निष्पन्नम्, भवतां वाक्यमेव **विलोक्यते** । 32.30-31; रक्षको भवदीयसुतो **विलोक्यते** । 37.1; को **विलोक्यते** ? । 39.7; शक्तिरस्ति परं सान्निध्यकर्ता कोऽपि **विलोक्यते** । 48.15; तेन स्वजीवनार्थं विक्रेतुं कोहलकानि समानीतानि । विक्रेतुं लग्नः । 'ईछे' सम्बन्धेन नवकोहलकानि गतानि । चत्वारो **विलोक्यन्ते** । खेटके पतितः । स आत्मानं विक्रेतुं कामोऽपि न छुटति । 110.1-10. *Vide* अव + √लोक्; also *vide* PK.

विवेकनारायण adj. an epithet of king Naravarman of Mālava; lit.: "Nārāyaṇa (i. e. Lord Viṣṇu) in the matter of discrimination". एकवेलं राज्ञा कथितम्—मदन ! वीसलेन राज्ञा तव नेत्रे कथं कर्षिते ? । गाढाग्रहं पृष्टेन तेनोक्तम्—**विवेकनारायण** ! गूर्जरधराधिपतिरस्मत्स्वामी विवेकबृहस्पतिः । यथा रणभग्नस्य नृपाधमस्य मुखमस्माकीनानि पात्राणि द्वारभट्टादीनि न पश्यन्ति । अत एवं विहितम् । 79.21-23.

विवेकबृहस्पति adj. lit.: 'Bṛhaspati in the matter of discrimination':

[1] an adjective of Gūrjaratrā *i.e.* Gujarāta. देव ! मया सह वादः कार्यताम् । अहं सिद्धचक्रवर्तीति बिरुदं न सहे । **विवेकबृहस्पति**-गूर्जरत्रेति च नरसमुद्रं पत्तनं च—एतानहं न मन्ये । 28.18-20; गूर्जरत्राया **विवेकबृहस्पतित्वम्**, 29.31.

[2] an epithet of king Visaladeva of Gujarāta. 79.22. For quotation *vide* विवेकनारायण.

विशोपक m. a type of small coin. 132.7. [This is the *same as* विंशोपक which occurs both in PC. and PK. विशोपक also occurs at PC. 53.2.]

विश्वविश्वाक्रोश m. universal censure; lit.: 'censure by the *whole world*'. 13?.16. *Vide* PC.

विश्वस्तघ्न m. killer of one who has put confidence in him. 81.11.

विषर्ज adj. unemployed; lit. 'who has been relieved from his job'. कस्यापि राज्ञो राज्ञी वदति—नृप ! मम भ्रातुर्व्यापारं देहि । **विषर्जोयम्** (?) । राजाह—राज्ञि ! व्यापारस्तस्य दीयते, यो व्यापारं कर्तुं जानाति । 115.21-22.

विसा॰ m. short form of विसाह, a surname of Banias. 132.31. *Vide* वसाह; also *vide* PC. वसाह, साह.

विसाधन n. food-provision ? उरंगलपत्तने गतः । तत्र ऑढरनायकाट्टे उपविष्टः । तेनागतेन पृष्टम्—क यास्यसि ? । तेनोक्तम्—यत्रोदरपूर्त्तिर्भविष्यति । नायकेन स्थापितः । शुद्धवृत्त्या सञ्चरन् विश्वासपात्रं जातः । एकदा चतुष्पदे **विसाधन**हेतौ प्रहितः । इतो हट्टान् दीयमानान् दृष्ट्वा पृष्टम् ।.... स क्रमेण **विसाधनमा**दाय गतः । 44.14-18.

वि + √सूत्र् to relieve from employment. प्राकारासन्नं कान्हडदेवं **विसूत्रयित्वा**... 46.2.

विस्मय *n.* astonishment. 116.16. [A gender peculiarity.]

विस्रम्भणी adj. confiding in.

श्रीमत्कर्णपरम्परागतभवत्कल्याणकीर्त्तिश्रुतेः
प्रीतानां भवदीयदर्शनविधौ नास्माकमुत्कं मनः ।
श्रुत्वा प्रत्ययिनी सदा ऋजुतया स्वालोक**विस्रम्भणी**
दाक्षिण्यैकविधानकेवलमियं दृष्टिः समुत्कण्ठते ॥ 70.23-26.

विहङ्गिका f. a bamboo lath provided with slings at each end for carrying pitchers etc. on one's shoulders (which is known as कावड in some Indian languages). इति विचिन्त्य देवपत्तने श्रीसोमेश्वरयात्रायै चचाल । परं **विहङ्गिकां** स्कन्धे निधाय तत्र गत्वा सोमेश्वर आराधितः । स प्रत्यक्षीभूय आह—कष्टं कथं कृतं यत्स्कन्धे **विहङ्गिकां** विधायेहागतः ? तेनोक्तम्—सुतं देहि । 38.8-9. *Vide* PC.

विहरण n. offering alms to Jaina ascetics. तपोधनानां **विहरणे** घृतघट १ दिनं प्रति । 33.18-19; स्थाने स्थाने सत्रागार-प्रासाद-पौषधशालां प्रारेभाते । वर्षमध्ये वार ३ सङ्घार्चा । यति १५०० **विहरणम्** । 57.22; एकस्मिन्नवसरे सुराष्ट्रायां सङ्घे व्रजति सति अग्रेसरैरेकाकिभिर्व्रतिभिर्वाटिकासु मार्गस्योपद्रवे कृते तपोधनिकैरेत्य मन्त्रिगोऽग्रे रावा कृता । मन्त्रिणोत्तारके कृते अनुपमदेव्यग्रे कथापितम्—यदद्य एकाकिनां **विहरणं** न विधेयम् ।' अपरे सर्वेऽपि **विहृत्य** गताः । ...अनायाते अनुपमदेव्या नगोदरं बन्धोः समर्थ**विच(ह ?)रणं** तेषां कारितम् । स्वयमवेलं भोजनार्थमुपविष्टा । 63.15-19. [A Jaina technical term.] cf. Guj. वहोरवुं, वहोराववुं (in Jaina parlance). *Vide* विहरणउं, वि + √हृ [2].

विहरणउं n. *same as* विहरण. १५०० तपोधन दिनं प्रति **विहरणउं** । 65.28. *Vide* वि + √हृ [2].

विहार m. [1] a Jaina temple. राज**विहार** 30.14, राय**विहारे** 17-18, नृप**विहार**समं प्रासादं कारयामि । 21, राज**विहारे** 31; 44.26, 27; 45.3, 12; करम्बक**विहारः** 125.14; 126.7.

[2] the travelling on foot from place to place by Jaina monks. अन्यदा धवलक्कके **विहारे** गताः । 26.26, **विहारे**णाजग्मुः 32; 95.9. *Vide* वि + √हृ [1].

[A Jaina technical term.] *Vide* PC., PK.

वि + √हृ [1] to travel on foot from place to place. शाकम्भरीं प्रति **विजह्रुः** । 31.9; तत्र ढक्कानामपुरीं **विरहन्तः** समेताः 93.19-20; **विहरन्** पल्यपुरे 95.12; विहरन्तो नड्डूले गताः । 107.7. [A Jaina technical term.] *Vide* विहार [2]; also *vide* PK.

[2] to beg alms. स गुरुः पादतललेपबलेन तपोधनेषु **विहरितुं** गतेषु श्रीशत्रुञ्जयादिषु देवान्नत्वा स्थानमायाति । 91.12; तपोधनेषु **विहर्तुं** गतेषु 93.8, श्रीसूरयः साधुषु **विहर्तुं** गतेष्वाकाशयानेन पूर्वोक्तपञ्चतीर्थेषु यात्रां कृत्वा नित्यमायान्ति । 29; तत्र पाके निष्पन्ने तपोधनौ **विहर्तु**मायातौ । श्वश्रू गृहे नास्ति । अम्बया महाभक्त्या प्रतिलाभितौ । 97.31-32; संतोषतुष्ट आरब्धस्नाने धनपाले **विहर्तु**मागतसाधुभ्यां दधिसम्बन्धेन बुद्धे–119.24. [A Jaina technical term.] cf. Guj. वहोरवुं (in Jaina parlance). *Vide* विहरण, विहरणउं.

Vide PK.

वीरचर्या f. the moving of the king in disguise at night in the streets of the city in order to learn the views and condition of the people. 18.30; 36.27. *Vide* PC.

वुणिफल n. a cotton pod. एकदा पृष्टम्—दुनीमध्ये किं पुष्पं वृद्धम् ? । सभ्यैः स्वधियोक्तम्—परं तत्र मनश्चमत्कारकारि । सूरिणोक्तम्–**वुणिफलं** वृद्धम् । येन नवखण्डपृथ्व्या लज्जा ढङ्क्यते । तेन हेतुना जगढंकणीति बिरुदं दत्तम् । Int. 30.27-28. cf. Deśī वुणण 'to weave', वुणिय 'woven'; Guj. वणवुं, Hindī बुनना, Mar. विणणें—all in the sense of 'to weave'. *Vide* √वण्.

√वृत् (causal) to publish, to make current, to spread. कविः कर्त्ता एव, परं राजा ग्रन्थं **वर्त्तापयति** । 78.21.

वृत्तान्त *n.* tidings, the detailed account of an incident. आचार्यैस्तत्पार्श्वतो वृत्तान्तः पृष्टः । तेन समूलं **वृत्तान्तमुक्तम्** । 98.23-24. [A gender peculiarity.]

√वृध् (causal) to greet, to welcome, to perform certain congratulatory ceremonies in order to greet or welcome. तत्र धवलगृहमारब्धम् । काष्ठदले निष्पद्यमाने, भित्तयः पृथुला जाताः । पट्टास्तु ह्रस्वाः । सूत्रकारैरचिन्ति–किमुत्तरं करिष्यामः । वेश्या एका पृष्टा—वयं केनोपायेन निस्तरिष्यामः । तयोक्तम्—न भेतव्यम् । सा वर्द्धापनार्थं स्थालमादायाक्षतैर्भृत्वा राजकुलं गता । पृष्टा राज्ञा—किमिदमद्य ? । देव ! लाखणगृहं **वर्द्धितम्** । कथम् ? । पश्यत, भित्तयः पृथुलाः पट्टा न्यूनाः । स तदेव शकुनं मत्वा तां सत्कृत्य प्राहिणोत् । 102.

15-19; प्रतिग्रामं तन्निवासिनार्योऽक्षतनालिकेरकुसुममालाचन्दनादिभिः [सूरिराजं] सुरत्राणं च **वर्द्धापयन्ति**। Int. 31.17-18; ततः सुरत्राणेन मुद्गरघाते दत्तेऽग्निस्फुलिङ्गाः प्रकटीभूताः, परं न भग्नः। तेन प्रभावेण रञ्जितेन स्थालं टङ्कैर्भृत्वा नेमि**र्वर्द्धापितः**। Int. 32.1-2. *Vide* वर्द्धापन, वर्द्धापनक, वर्द्धापनिक; also *vide* PC., PK.

वृद्ध — adj. [1] elder. उभाभ्यां विमृष्टम्—वयं ज्ञाता अस्माकमेतत्परीक्षार्थं कृतम्। ततो **वृद्धेन** कर्णात् खटिकामादाय बम्भसूत्रं कृतम्। 105.7-8; निर्व्यञ्जनं मत्वा लघुना कटाहिः कृष्टा। इतो **वृद्धो** भ्राता आययौ। Int. 29.16-17.
[2] excellent, best; lit.: 'big'. एकदा पृष्टम्—दुनीमध्ये किं पुष्पं **वृद्धम्**?। सभ्यैः स्वधियोक्तम्—परं तन्न मनश्चमत्कारकारि। सूरिणोक्तम्—वुणिफलं **वृद्धम्**। येन नवखण्डपृथ्व्या लज्जा ढक्यते। Int. 30.27-28.
cf. Guj. वडुं and Hindi बड़ा in both these senses.

वृद्धसरस्वती — m. N. of an Ācārya in employment of king Bhojadeva of Dhārā. तत्र **वृद्धसरस्वती**ति नाम्नाऽऽचार्या नृपसेवकाः सन्ति। 20.24-25.

वेडित — adj. ? १४२९ श्रीजिराप० श्रीसाल्लदेवसू० स्वं चरित्रं न **वेडितं** पश्चात् ढिल्यां ग० स्वमुपार्ज्य पश्चात् संवत् १४३० भाद्र० मासे श्रीगिरनारे समभाव० त्वा परलो० जगाम। 136.6-7.

वेणीकृपाण — m. a title of the poet Amaracandra, who compared in a *śloka* the *veṇī* or braid of a young woman with *kṛpāṇa* or sword of the god of love. 78.24. *Vide* PK.

वेला√लग् — to be delayed. श्वेताम्बरश्रीदेवाचार्यपौषधागारे समर्थनमजनि। तत्र **वेला लग्ना**। 27.12. *Vide* √लग् [7], घारा; also *vide* PK.

वेष्टित — adj. beseiged. अत्रान्तरे मालवेशयशोवर्म्मणा श्रीपत्तनं **वेष्टितम्**। ......गाढं गढरोधं भणित्वा मन्त्रिणा दण्डो मानितः। 35.25-26. *Vide* PK. वेष्ट.

वैकटिक — m. a jeweller. तस्य पाषाणस्य दलानि **वैकटिकात्** कारितानि। क्रमेण धनी जातः। 33.17-18, पाषाणोऽपि **वैकटिकाय** दर्शितः। अर्द्धमुक्त्वा विदारितः। लक्ष्यमूल्या मणयः कृताः। अर्द्धमर्द्धं कृत्वा गृहीताः। 33. cf. Pkt. वेअडिअ.

वैकालिक — n. a supper. एकदा प्रतापमल्लो रात्रौ **वैकालिकं** कर्तुमुपविष्टः। सा वेश्या प्ररिवेषयति। नामुलदेवी दीपकरा पराखी (?) वर्त्तते। 39.1-2; इतः कौटुम्बिकः कान्तया **वैकालिकायो**पवेशितः। तेनोक्तम्—वीरमः क?। तया प्रोक्तम्—कापि रन्तुं गतः। तेनोक्तम्—आकारयत, तं विना नाहं भोक्ष्ये। 54.16-17. cf. Guj. वियाळु, वाळु; Hindi ब्यालू; Mar. ब्याळू.

वैज्ञानिक — m. an artisan, इतः प्रातर्दन्तधावनं कृत्वा नगरान्तः प्रविशति। तावत्खड्गकर**वैज्ञानिकं** ददर्श। तेन खड्गो दत्तो वन्दितः। चिन्तितं मम कार्यं जातमेव। शकुनं भव्यम्। तेन किमपि न याचितम्। अग्रे मोचिकेनोपानहौ दत्ते। 39.11-13.

व्यञ्जन — n. a blemish; lit.: 'a taint'. वालाकदेशमध्ये सुग्रामग्रामे दत्तः श्रेष्ठी। तस्य द्वौ सुतौ। एकदा श्रेष्ठी अनशनं जगृहे। **निर्व्यञ्जनं** मत्वा लघुना कटाहिः कृष्टा। इतो

वृद्धो भ्राता आययौ। तेन दृष्टा...गार्थे कलहं कृत्वा मृतौ। Int. 29.16-17.
[निर्व्यञ्जन = devoid of blemish; lit.: 'taintless'.]

व्यतिकर — m. a matter. भोः! त्वं वसाहपुत्रः (*v.l.* वसाहमुख्यः) सङ्घमुख्यस्तव शत्रुञ्जये किं लग्नम्?। द्रम्म चत्वारिंशत्सहस्राणि (४००००), रैवतके त्रिंशत्सहस्राणि (३००००)। देवपत्तने किं?। तेनोक्तम्—तत्रास्माकं तीर्थेऽधिकतरम्?। मन्त्रिणा **व्यतिकरः** श्रुतः। यद्गुरुणा ब्राह्मणेनोक्तम्—प्रियमेलके स्नानं तदा स्यात्, यदा पूर्वतीर्थव्ययप्रायश्चित्ते लक्षं द्विजेभ्यो दुग्धेन प्रक्षाल्य ददासि। तेन स्वीकृतम्। 61.18-21.

व्यन्तर — m. a type of super-natural being of a low order. 51.31; इति तेन **व्यन्तरेणात्र** भरते वस्तुपालानुपमदेव्योर्गतिः प्रकटीकृता। 69.5; 73.32; 74.1-2, 2, **व्यन्तरेणो**क्तम्—अनेन......ना मया वारितेनापि मम बलीवर्द्दयुगं प्रभुतयैव गृहीतम्। तद्विरहेणाहं मृतः। ततो मयास्य पुत्रयुगं मारितम्। 3-4; यवन**व्यन्तरः** 83.19, 21, 23, 26, 27; 84.27; 95.24; 98.21; 99.29; 100.2, 4, 5, 10, 14, 26, तेन **व्यन्तरेणा**त्मशरीरमधिष्ठाय राज्ञोऽग्रे भणितम्—यन्महाराज! क्षाम्यन्तां आचार्याः। अन्यथा तव नगरोपरि शिलां पातयिष्यामि। 29-30; 101.18; 103.15; 105.22; सर्वे **व्यन्तरास्तुरुष्कव्यन्तैरु**पद्रुताः। 107.11; 109.28; 114.14; 115.17; 134.16.
व्यन्तरी f. 91.28.
cf. Guj. वंतरो, वंतरी. *Vide* झोटिङ्गचेट, धूंसक, मोग; also *vide* PK.

√व्यय् — to sell off. राज्ञः स्थालं गृहीत्वा चौरैस्तस्य श्रेष्ठिनो हट्टे **व्ययितम्**। ततो राज्ञा आकारितो व्यवहारी। 46.16-17.

व्यवहारगृहश्रेणि — f. a row of merchants' mansions. अथैकदा सिद्धनृपतिर्नगरचरितं ज्ञातुं छन्नं भ्रमति स्म। **व्यवहारगृहश्रेणौ** एकस्मिन्नावासे बहून् दीपानालोक्य प्रातस्तस्याकारणं प्रहितम्। 24.13-14. *Vide* व्यवहारिन्.

व्यवहारिन् — m. a merchant. 2.23, 25; 3.34; 4.5; 32.25; 45.1-2; 46.14, 17; 54.2; 56.30, 34; 64.33; 80.13; 111.21, 26; 112.3, 23, 30; 113.6, 22; 114.25; 115.19, 25; 125.14-15; 131.24; 132.14; Int. 31.30; Int. 32.2-3. *Vide* व्यवहारगृहश्रेणि; also *vide* PC., PK.

व्याघृत — adj. (food) relished with a heated mixture of mustard, asafoetida, chillies, etc. in oil or ghee. एवं रसवतीं कृत्वा...... लोकयितुं (?) व्रजन् वैद्यः शीतकालं भणित्वा अश्वानां तिलकुट्टीं दत्त्वा **व्याघृतः** सिरःस्थिता शेषतिलकुट्टयोऽपि श्यत् (?) तस्याः परिमलमाघ्राय तिलकुट्टीं....चिन्तितं ममैष सनोस्थो दुष्टः। 89.9-11. cf. Guj. वघारेलुं.

व्यापार — m. a higher government service. सज्जनः सुराष्ट्रायां **व्यापारे** प्रहितः। 34.3; नृपेण तुष्टेन पुन**र्व्यापारो** दत्तः। 34.15; 34.24, 28; 52.32; 53.22; 54.35; 67.23; 68.27; 73.20; 77.27; 110.16; 113.3, 4; 115.21, 21-22, 22, हस्तिपदे रक्षा**व्यापारो** दत्तः। 115.23-24, 27. *Vide* वि + आ + √पृ, व्यापारिन्,

व्यापारिन् — a government officer. 34.7; 35.28; 40.7; 55.24; 73.31, 33; 80.20; 115.1, 23. *Vide* वि + आ + √ पृ, व्यापार.

व्यास m. a Brāhmaṇa who expounds the Purāṇas in public. एवं राजश्रीवीसलदेवस्य सदसि महं० सातूकस्य **व्यासस्य** च होडा जाता। 80.5, मन्त्रिणि श्री[वस्तुपाले] दिवंगते पं० सोमेश्वरदेवेन **व्यास**विद्या समर्थिता (०र्थना ?) त्यक्ता। 9, वस्तुपालस्याग्रे **व्यास**विद्यां विधाय नान्यस्य पुरो विदधामि। 10-11; तत्र जायमाने जागरणे **व्यासेनै**केन वाहगस्याग्रे लोलीयाणकं व्याख्यातम्। 114.21-22.

शक m. a Muslim. एकदा गर्जनकात् तुरुष्काधिपतिः पृथ्वीराजेन सह वैरं वहन् योगिनीपुरोपरि चचाल। ......तुरुष्कसैन्येन सह युद्धं जातम्। भग्नं **शाक**सैन्यम्। सुरत्राणो जीवन् गृहीतः। 86.5-8; मन्त्रिणि विसूत्रितेऽपि न त्यजति। स सुरत्राणाय मिलितः। तेन कटकं **शकानामहूतम्**। आयातं श्रुत्वा पृथ्वीराजः सम्मुखो निःसृतः। 87.2-3. *Vide* तुर(रु)ष्क.

शकटिका f. a portable iron grate. **शकटिका**माधाय उदरसेकः कृतः 4.29. cf. Guj. शगडी, सगडी. *Vide* अग्निशकटी.

शकुन्तिका f. a kite. लाखणो घातजर्जरः कृतः पतितः। इतस्ते यावदुच्छ्वसितुं जनाः प्रवृत्तास्तावदसगिदेव्या गोत्रजया **शकुन्तिकारूपं** कृत्वोपरि त्रिपत्य रक्षितः। 102.4-5.

शब n. a corpse. 82.9; 128.25. cf. Guj. शब.

शब्दः √पत् — (causal) to give public notice. तया नगरमध्ये **शब्दः पातितः**। यः कोऽपि मरुस्थल्याः समायातः सोऽभ्येतु। 84.16; cf. Guj. साद पडाव्यो.

शय m. a hand. श्रीजयसिंहदेवस्यान्यदा महं गांगाकेन आम्राणि प्रहितानि कस्यापि विप्रस्य **शये**। ततः स श्रीजयसिंहदेवसदो दृष्ट्वा क्षुभितः। तत आह—राजन्! महं आंबिल गांगे मोकल्यां छइं। सता उपरी पसावउ। ततो हसितरसः॥ 36.30-32. *Vide* हस्ते.

शरीरचिन्तायां √या — to go to ease one's bowels. स यदा **शरीरचिन्तायां याति** तदा निधानमेव विलोकयति। 32.21. *Vide* तङ्गणिकायां √गम्.

शल्यहस्त m. a royal officer; lit.: 'the wielder of a lance'. कुमुदचन्द्रेण लब्धां दत्त्वा बारही परावर्तिता। भाण्डागारिककपर्दिनं विना **शल्यहस्तं** बाहुकनामानं मन्त्रीश्वरं बाहुडदेवं च विना। 28.32-33; तस्य **शल्यहस्तः** श्रीमालज्ञातीयः प्रतापसिंहः, मन्त्री कइंबासः। तयोरुभयोः परस्परं विरोधः। ......प्रतापसिंहः करमुद्राहयितुं याति गर्जनके। एकदा मशीर्ति विलोकितुं गतस्तत्र स्वर्णटङ्ककलक्षं दुर्वेसादीनां ददौ। मन्त्रिणा नृपायाभिदधे—देव! गर्जनकद्रव्येण निर्वाहः स्यात्। स तु इत्थं विद्रवति। ......इतः **शल्यहस्तो** नृपस्य कर्णे विलग्नः—यदेष मन्त्री वारं २ तुरुष्कानानयति। 86.2-13. *Vide* PC. सेलभृत्.

शष्कुली f. a (dry) sweet. तथा 'शुष्कां **शष्कुलीं** भक्षयतो भगवतो बौद्धस्य पञ्चज्ञानानि समुत्पन्नानि' इत्यादि श्रुत्वा बौद्धाचार्यं जगौ—यदहं जैनः, परं त्वद्दर्शनमादरिष्यामि। 106.22-23. cf. Pkt. सक्कुली. [The following quotation will be found interesting in this connection:

उवस्सगस्स अंतो वगडाए ......पूवे वा **सक्कुली** वा सिहरि वा उक्खित्ताणि वा विक्खित्ताणि वा ...... नो कप्पइ निग्गंथाणं वा निग्गंथीण वा अहालंदमविवत्थए.

—Bṛhatkalpasūtra, II. 8 (Vol. IV, p. 969.).

Ācārya Kṣemakīrti (1276 A.D.) comments on the words denoting eatables thus:

'पूपः आर्द्रखाद्यविशेषः, तद्ग्रहणेन लपनश्रीप्रभृतिकं सर्वमप्यार्द्रखाद्यकं गृहीतम्। .. **शष्कुलिकाग्रहणेन** शष्कुलिका-मोदकादिकं सर्वमपि शुष्कखाद्यकं सूचितम्। *Ibid.*, p. 970. The word is prevalent in Old Guj. in the form साकुली. *Vide e.g.*: दुधवर्ण्ण दहीथरां, घृतवर्ण्ण घारी, सुकुमाल **साकुली**, सेव **साकुली**, परीसणहारि नूही आकुली, ...*Varṇaka-samuccaya*, part I, p. 5, lines 14-15.] cf. also Modern Guj. सांकळी.

शस्त्रम् √कृ — to fight. स क्षुधितः सन् नृपं प्राह—त्वं स्ववाक्याच्च्युतः। अतः **शस्त्रं कुरु**। **शस्त्रे कृते** नृपेण भूमौ पातयित्वा कण्ठे चरणः प्रदत्तः। 1.23-24.

शस्त्रिका f. a dagger. 90.8. *Vide* PK.

शाटक m., n. a type of loose cloth worn around the neck and thrown over the shoulders loosely hanging on both sides.

'पुत्रादपि प्रियतमैकवराटिकाणां
मित्रादपि प्रथमयाचितभाटकानाम्।
आजानुलम्बितमलीमस**शाटकानां**
वज्रं दिवः पततु मूर्ध्नि किराटकानाम्॥

123. 15-16. *Vide* शाटकमलनिर्धाटक; also *vide* PK. शाटिका.

शाटकमलनिर्धाटक m. a washerman. 121.30. *Vide* शाटक, शाटी; also *vide* PC., and PK. शाटिका.

शाटी f. a sārī, a kind of cloth worn by ladies. 41.20. *Vide* शाटक, शाटकमलनिर्धाटक, शृङ्गारकोटिशाटी, साडी; also *vide* PK. शाटिका-शाटी.

शाला f. premises. खरतराणामाचार्याणां निशि कोऽपि रङ्को दुर्भिक्षे परिभ्रमन् **शालाद्वारि** समागतः पूत्करोति। 115.13; श्रीजिनप्रभसूरयः पत्तननगरं गच्छन्तः तपापक्षश्रीसोमप्रभसूरि**शालायामी**युः। Int. 31. 22-23, ततः सर्वे मूषकाः **शाला**[तो बहिः] निःसृत्य सूरेरग्रे उपविष्टाः। 26-27, ततस्तस्य मूषकस्य देशपट्टो दत्तः, **शालान्तर्न** स्थेयम्। 29. *Vide* PK.

शालापति m. a weaver. 8.19, 21; 32.11, 14-15, 18; 88.3, 10-11. *Vide* PC., PK.

शालिभक्त n. a meal in the form of boiled rice. गुरुभिरपि ततोऽभिग्रहो गृहीतः—वयमाचाम्लान् तदा मोक्ष्यामः, यदा भवदभिग्रहः सेत्स्यति। भोजनवेलायां देव्या मन्त्रिणो भाजने **शालिभक्तं** प्रासुकजलं च मुक्तम्। मन्त्रिणा कारणं पृष्टम्। तयोक्तम्—भवतामभिग्रहोऽस्ति—यत् गुरुदत्तशेषं भोक्तव्यम्। 75.19-21. *Vide* PK. भक्त, भक्तपान.

शासन n. [1] a document of donation. तेनावर्जितेन ग्रासशासनादि समर्पितम् । 79.21.
[2] the religious authority of Jainism. शासनस्य प्रभावकः 96.9.
Vide PK.

शासनदेवी f. the presiding deity of the Jaina religion. 26.27; 95.14, 17, 21; 107.10-11. *Vide* PC. शासनदेवता; PK. शासनदेवता—शासनदेवी.

शिप्रा f. [1] a conch-shell. पापक्षयो हारः, संयोगसिद्धिः शिप्रा 40.3; संयोगसिद्धिशिप्राकरा 41.21-22. *Vide* सिप्रा.
[2] hotchpotch, a mixture of rice and pulse cooked together. तया शाकं कृत्वा शिप्रां भृत्वा चेद्युक्ता—भोजनावसरोऽस्ति देवस्य परिवेषय। 41.6, गवाक्षस्याधः समुद्रस्तत्र शिप्रां ढालयामास । 8.

शिबिका f. a bier. अन्यदा कपटमृत्युना प्रभूणां तद्गृहद्वारे शिबिकागमने पाश्चालेन शोकाद् उक्तम्—94.18.

शीतरक्षा f. a quilt. 17.13. *Vide* PC.

शुकटी f. lying down covering the whole body including the face. अथाहममुं निर्माय कृतकृत्यो जातः । शयनं विधास्ये इति शुकटीं (मुखे पटीं ?) कृत्वा सुप्तः । 48.1-2. cf. Guj. expressions: सोड करीने सूवुं, सोड ताणीने सूवुं.

शुक्रवार m. Friday. 135.13.

शुण्ड m. a wine-vessel. धनिकेन कनकं दृष्टम् । धनिकेन शुण्डो भृत्वा स्वर्णस्यार्पितः । 26.16. cf. Skt. शुण्डा (Pkt. सोंडा) 'wine', शौण्डिक (Pkt. सोंडिय) 'a distiller', शुण्डिका (Pkt. सोंडिया) 'a wine-vessel'.

शुद्धताला adj. pure; lit.: 'with clean palms'. इत्युक्त्वा नावमधिरुरोह । सपुत्रापि ब्रुडिता । लोकः कोलाहलं यावत्करोति तावन्नावमधिरूढा देवी सशृङ्गारा शृङ्गारकोटिशाटीपरिधाना,......संयोगसिद्धिशिप्राकरा सर्वैरपि दृष्टा शुद्धताला पपात । नृपेण नगरमध्ये प्रवेशिता । 41.19-22.

शुद्धि f. [1] information. नृपस्त्ववन्त्यां गतः । नृपस्तु द्वारे स्थित्वा कञ्चिन्नरं नगरस्य शुद्धिं पप्रच्छ । तेनोक्तम्—नृपस्य पट्टहस्ती अद्य विपन्नः । 6.15-16; निव हमविमृश्येतो माघेन माघकाव्यपुस्तकमर्पयित्वा प्रिया माल्हणादेवी नाम्नी धारायां नृपसमीपे प्रहिता—यदमुं ग्रन्थं ग्रहणकेऽङ्गीकृत्य लक्षत्रयं द्रम्माणां ददत । सा तत्र गता नृपेण शुद्धिः पृष्टा । पुस्तकमर्पितम् । लक्षत्रयी याचिता । 17.33-35; नृपेणोक्तम्—रे द्रम्माः क ? देव ! सन्ति । कथं नानीताः । स्वामिन् ! रैवतकं दुर्गं मत्वा तत्र भाण्डागारे स्थापिताः । नृपेणोक्तम्—तत्रागम्यते तदा दर्शयसि ? । देव ! दर्शयामि । नृपस्तु तत्र गतः । पृष्टः—कास्ते ? । उपर्यागच्छत । तथा कृतम् । प्रासादे नेमिं नत्वा बहिरायातः । पृष्टम्—केनात्र प्रासादः कारितः ? । सज्जनेनोक्तम्—श्रीसिद्धेशेन । मम तु शुद्धि[रपि न] कथं जातः ? । देव ! इदमुद्ग्राहितम् । राज्ञोक्तं न मन्यते । ममादेशं विना

कथं कारितः । 34.9-13; सा अन्यासक्ता दृष्टा । तया चिन्तितम्—अहमनेन ज्ञाता । स पुनरपि भर्त्तारं प्रति चलनाय लग्नः । तस्य चलतो द्वौ मोदकौ समर्पितौ सम्बलार्थम् । एको विषमिश्रितो द्वितीयो न । यथैष विषमिश्रितमोदकभक्षणेन विनश्य भर्तुरग्रे गृहस्वरूपं न कथयति । स चलितः । तस्यैव ग्रामगोन्द्रके निर्विण्णो भर्त्ता तस्या उपविष्टो दृष्टः । क्षुधाऽऽक्रान्तः । तत्र द्वौ जनावुपविष्टौ । ....विषमिश्रितमोदकभक्षणेन लहरितः । मूर्च्छां प्राप्तः । तावता दण्डपाशिकैर्धृतः ससखा । लोको मिलितः । तस्योपद्रोतुं लग्नः । मारणार्थं नीतो जनः । भार्यायाः शुद्धिर्जाता । मोदकभक्षणेन दूरदेशादायातो मम भर्त्ता विनष्टः । स जनो मारणार्थं नीतोऽस्ति । 111.7-13. *Vide* सुद्धि.
[2] finding out, search. अन्यदा मार्गे सञ्जातचौरोपद्रवेन स्वशालकगृहं गतः । तस्य माता शुद्ध्यर्थमायाता । Int. 12.31-32; एकदा कापि कटके गतस्तत्र सर्वपरिकरो मारितः । मात्रा शुद्धिमलभमानया पण्डितः पृष्टः । भागिनेयस्य सारा न प्राप्यते । पं० उक्तम्—एकाकी वस्त्रं विना मध्यरात्रौ समेत्य गुफायां स्थास्यति, तत्र चीवराण्यादाय जनः प्रेष्यः । Int. 15.17-19.

शुषिरत्र्यम्बकस्तम्भ m. a hollow pillar having three holes, used as a heating appliance in winter. भोजान्ते भोजनम् । शीततौ प्रावरणम् । प्रच्छादककदशनं भोजितः लादितश्च रात्रौ स्तोकान्नं स्निग्धम् । प्रतलमाच्छादनम् । शुषिरत्र्यम्बकस्तम्भान्तःप्रविष्टाग्नितापेन न शीतार्तो राजा । 130.28-29.

शुष्कभक्षिका f. a kind of sweet-meat; lit.: 'a dry (sweet) eatable'. कदाचिन्मड्डाहडेऽशिवमुत्पन्नम् । लोको दिशोदिशं गतः । वीरणागोऽपि भृगुकच्छे गतः । पूर्णचन्द्रस्तु अष्टवार्षिकः सन् शुष्कभक्षिकां विक्रीणाति । गुरवस्तत्रायाताः । स शुष्कभक्षिकां विक्रेतुं कस्यापि गृहे गतः । 26.13-14. cf. Guj. सुखडी.

शृङ्गारकोटिशाटी f. a very precious sārī. 41.20. *Vide* शाटी, शृङ्गारकोडि(डी) साडी.

शृङ्गारकोडि(डी) साडी f. a very precious sārī. 40.2; 46.28. *Vide* शृङ्गारकोटिशाटी, साडी; also *vide* PC.

शृङ्गिणी f. a bow. स्थाने गतः केन गृहीतुं शक्यः ? । तेनोक्तम्—छन्देन । वाद्यान् वादयतः, यथा तुरगो नृत्यति । तथा कृते तुरगो नर्त्तितुं प्रवृत्तो न चलति । नृपस्य कण्ठे शृङ्गिण्यः पेतुः । राजा गृहीतः सुरत्राणे[न],...... इतो नृपोत्तारकसम्मुखं सुरत्राणः सभायामुपविशति । नृपः खिद्यते । स प्रधानः समभ्येति—देव ! किं क्रियते, दैवादिदं जातम् । नृपेणोक्तम्—यदि मे शृङ्गिणीं बाणांश्चार्पयसि, तदाऽमुं मारयामि । तेनोक्तम्—तथा करिष्ये । पुनर्गत्वा सुरत्राणाय निवेदितम्—यदत्र त्वया नोपविशनीयम् । सुरत्राणेन तत्रायःपुत्तलकः स्वस्थाने निवेशितः । राज्ञः शृङ्गिणी समर्पिता । राज्ञा बाणं मुक्तम् । अयःपुत्तलको द्विधा कृतः । नृपेण शृङ्गिणी त्यक्ता । न मे कार्यं सरितमन्यः कोऽपि मारितः । 87.12-19; महति संयुगे जायमाने नृपेणोक्तम्—रे गलितकंसस्य ६४ जोटकानि निःश्वानानां किं स्फुटितानि ? । [कथं] न श्रूयन्ते । देव ! वाद्यमानानि सन्ति परं शृङ्गिणीगुणैरुप्रलप्सा(? रुद्धा)नि । 90.6-8. *Vide* सिङ्गिणि.

शोफ m. a swelling. आयुर्वर्षाणां चतुरशीतिः, परं प्रान्ते चरणशोफेन मृत्युः । 17.2-3. *Vide* PC.

श्यत् adj. attenuating, making thin. एवं रसवतीं कृत्वा......लोकयितुं (?) व्रजन् वैद्यः शीतकालं मुणित्वा अश्वानां तिलकुट्टीं दत्त्वा व्याघ्रुतः सिरःस्थिता शेषतिलकुट्टयोऽपि **श्यत् (?)** तस्याः परिमलमाघ्राय तिलकुट्टीं......चिन्तितं ममैष मनोरथो दुष्टः। 89.9-11.

श्राद्ध m. a lay follower of Jainism. 31.1b; 106.2; 115.5; Int. 32.4, 7. *Vide* PK.

श्रावणा f. a proclamation. नृपः स्वयमेत्य तां प्राह—तव ममाधुना दर्शनम्, पुत्रस्य तु का कथा? । उत्थीयताम् । देव! सर्वथापि वार्त्ता दिव्यं विना न वाच्या । प्रधानैर्दिव्यं दत्तम् । राज्ञी सुत........बहिर्ययौ । पौरसहितो नृपश्च । तत्र लोहमयी नौस्तस्यां समधिरोप्य, दिव्यकर्त्ता क्षिप्यते । शुद्धे तरत्यशुद्धे ब्रुडति । सा राज्ञीति कामा **श्रावणामकरि**.........त्यवद्रांव इत्युक्त्वा नावमधिरोह । 41.16-19.

श्रीकरण [1] n. Chief-minister-ship. 32.6; 50.1; वीसलं सुप्तमुत्थाप्य प्राह—यदि त्वं राजा तदा मे किं? । **श्रीकरणम्** । तर्हि चल । 67.7-8, 23, 29; 68.8; 88.8, अश्ववारैर्व्याहृतम्—भो विद्याधर! राजा आकारयति । तस्य मातुलपत्न्योक्तम्—रे, क स, क राजकुलं; कथं **श्रीकरणं** लप्स्यसे? । तेनोक्तम्—यद्भविष्यति तद्द्रष्टव्यम् । स राजकुले गतः । सर्वमुद्राधिकारी कृतश्च । 14-15.

[2] m. the Chief-minister. अर्बुदचैत्ये गजशालां वीक्ष्य यशोवीरेण मन्त्रिणा पृष्टम्—भवतां पूर्वजः कः **श्रीकरणः**? । पृष्टम्—कथम्? । श्रीकरणं विना गजशाला सत्या न भवति । 67.28-29. *Vide* सर्वमुद्राधिकारिन्, सर्वमुद्राधिकृत; also *vide* PC., PK. श्रीकरणमुद्रा.

श्रीकरी f. a vehicle characterised by a canopy (different from *sukhāsana* and *vāhinī* as it is mentioned along with them). 59.29. *Vide* PK.

श्वभ्र n. hell. 48.28.

श्वयथु m. a swelling. 18.11; 130.27. *Vide* PC.

ष(ख)ड n. grass. नृपद्वारे **ष(ख)ड**पानीयं चिक्षेप । देव! मया सह वादः कार्यताम् । 28.18-19. cf. Deśī, Guj. खड.

ष(ख)डपानीयम् √क्षिप् to throw grass and water (in the residence of an opponent). नृपद्वारे **ष(ख)डपानीयं चिक्षेप** । देव! मया सह वादः कार्यताम् । 28.18-19. *Vide* PC. तृणोदकप्रक्षेप, सतृणमुदकं प्र + √क्षिप्.

षड्भाषाचक्रवर्तिन् m. an epithet of Śrīpāla, the blind poet laureate of king Siddharāja of Gujarāta; lit. 'sovereign of six (Prakrit) languages'. 43.1.

षण m. an apartment. भव्यैष्टिकासद्मयेन भव्यकाष्ठैः कृत्वा **सप्तषणः** (खण्डः) प्रासादो नृपप्रासादसदृक्कारितः 2.9. cf. Guj. खण्ड; Mar. खण. *Vide* क्षण [1], सप्तषण.

षाणउठे ind. for meals? तया वेश्योक्तं—मम भ्रातुर्दालिमुष्टेरादेशो दीयताम् । तथाकृते स **षाणउठे (?)** नित्यं दालिमुष्टिं गृह्णाति । 38.33-34; रे! तव भ्राता काप्यस्ति । तया वेश्या दृष्टा । उक्तम्—**षाणउठे** प्रतिदिनं दालिमुष्टिं गृह्णाति । तत्र पृष्टस्तैरुक्तम्—यद्द्य नायातः । 39.2-3. cf. Pkt. खाण and Guj. खाणुं 'meals'.

षोडशवाह(हाय)न adj. who has already passed sixteen (years). प्रातर्नृपेण सुभटाग्रे उक्तम्—यदि द्वात्रिंशल्लक्षणं नरमानयसि तदार्द्धराज्यं ददामि । तेन गृहे गत्वा स्वपत्नी पुत्राय याचिता । **षोडशवाह(हाय)नः** सुतो दत्तः । 11.10-11. [It does not appear necessary to emend °वाहन to °हायन, as done by the editor, since वाहन, as a causal form of √वह्, yields the same sense.]

सकणशकणाम्बाभार m. a load or a bundle of the stalks of juwar or millet along with the ears containing grains. अन्यदा श्रीकुमारपालस्य कस्यापि कौटुम्बिकस्य गृहे हालिकत्वेन वर्त्तमानस्य **सकणशकणाम्बा**भारमुद्वहतः शिरस उपरि दुर्गयोपविश्य स्वरोऽकारि । ततः शाकुनिकः पृष्टः । तेनोक्तम्—तव राज्यं भविष्यति । परं तव सन्ततिर्न भविता । यतो युगन्धरीधान्यं सर्वधान्योत्कृष्टम्, तेन राज्यम् । यतः प्रभोर्हेतोर्भारकः, तेन न सन्ततिस्तव । 45.18-21.

सकाले ind. in time, before it is late. तेन कर्णवारीपुत्रेण कथितम्—भोः वणिक्पुत्र! रत्नानि **सकाले**ऽपि समर्पय, मा राजग्राह्यो(ह्यो)भव । 112.6-7. *Vide* PK.

सक्तुतीमन m. light dinner of barley-meal. त्वं पूर्वं काष्ठवाहको नित्यं **सक्तुतीमनम्**। 130.5-6. For तीमन cf. Pkt. तीमण; Guj. टीमण.

सगीन adj. related. कदाचिदुज्जयिन्यां चर्मकारहट्टे सिद्धेशो विनष्टः श्रुतः । ततः कृष्णमुखो जातः । तेनोक्तम्—किं कृष्णास्या यूयम्? भवतो नृपः किं **सगीनः**? । उत्तरः कृतः—नृपमृतौ को न दूयते । 38.28-29, cf. Pkt. सग; Guj. सगो; Hindī, Mar. सगा.

सङ्ख्य n. a battle.

लक्ष्मीं नन्दयता रतिं कलयता विश्वं वशीकुर्वता
त्र्यक्षं तोषयता मुनीन्मुदयता चित्ते सतां जाग्रता ।
सङ्खेऽसङ्ख्यशरावलीं विकिरता रूपश्रियं पुष्णता
नैकट्यं मकरध्वजस्य विहितो येनेह दर्पव्ययः ॥ 71.30-33.

[This is Pkt. derivative of Skt. सङ्ख्य.]

सङ्ग्रहणी f. a concubine. 89.16. *Vide* सङ्ग्रहिणी; also *vide* PC.

सङ्ग्रहिणी f. *same as* सङ्ग्रहणी. 132.14. *Vide* PC. सङ्गृहिणी.

सङ्घपति m. the leader of a pilgrim-caravan. 42.32; 75.23; 98.19; सङ्घेशः 99.2; सङ्घपतीभूय Int. 31.31. *Vide* PK., and PC. सङ्घाधिपत्य.

सङ्घवात्सल्य n. distribution of gifts among fellow pilgrims. 43.13, 32; 75.23. [A Jaina technical term.] *Vide* साधर्मिकवात्सल्य.

सङ्घात m. a company, a companion (especially in a journey). मत्स**ङ्घातो** याति । सत्वरं याहि । 2.31. cf. Guj. संघात, संगाथ; Mar. संगात.

सज्ज adj. healthy. तत्रादागतैर्भिषग्भिस्तं **सज्जं** वीक्ष्य प्रोक्तं—त्वया कथं घण्टारवोऽङ्कारि । 22.30-31 ; यदि जल्पिष्यते स तदा त्वमपि **सज्जा** भविष्यसि । दिनत्रयान्ते अम्बडः **सज्जो** जातः । साऽपि च । 40.23-24 ; सज्जनदण्डेशेन स्वयमुत्थापनिका कृता । शरीरे घातदशकं लग्नम् । परं म्लेच्छसैन्यं निर्द्धाटितम् । ......मन्त्री **सज्जाङ्गो** जातः ॥ 49.16-21 ; कुमारः पुरमाययौ । परं 'विसेमिरा' एतदेव वक्ति । मान्त्रिकैर्जल्प्यमानोऽपि तदेव वक्ति । ....स्वरूपं श्रुत्वोक्तम्—मां तत्र नयसि तदा **सज्जं** करोमि । 81.18-20 ; ताम्बूलप्रहारेण कुष्ठिनी **सज्जा** च० इत्यादि । 128.35. *Vide* सज्जी-√कृ; also *vide* PC., PK.

सज्जी-√कृ to cure, to make healthy. मम गृहे युवत्येकाऽऽयातास्ति सा **सज्जीकरिष्यति** । 81.21 ; सा राजपुत्री विद्याधरमारिता वैद्येन **सज्जीकृता** । 114.6. *Vide* सज्ज ; also *vide* PC.

सञ्चारकभू f. the passage (in a mansion). मरकतबद्धा भूमिर्दिव्या । काचबद्धा **सञ्चारकभूः** । 130.26-27. *Vide* PC.

सण्ड m. a bull. 85.3 ; Int. 29.18. cf. Pkt. संड; Guj. सांढ; Hindī साँड़; Mar. सांड.

सण्ढि f. a dromedary, a she-camel. बन्दीकृतस्य तस्यान्यदा भोजनं स्वानेनात्तम् । तदवलोक्य विषण्णः । आः किमेतत् ! मदीया रसवती **सण्ढिसप्तशत्या** समागतवती । साम्प्रतमियमवस्था । ततो मृतो दुःखेन । 87.32-34. cf. Deśī संढी; Guj. सॉंढ, सांढणी; Hindī साँडनी; Mar. सांड, साँडणी. *Vide* सण्ढियक.

सण्ढियक m. a dromedary-rider. तावता तद्विज्ञाय मह० देपाकेन मन्त्रिणः **सण्ढियकः** प्रहितः । स्नात्रावसरे **सण्ढियकमुत्सुकं** समागच्छन्तं वीक्ष्य मन्त्रिणा तेजःपालस्योक्तम्—इदं तव चरितमायाति । **सण्ढियकेन** सर्वमपि निवेदितम् । 75.7-11, तावता द्वितीय**सण्ढियकेनाभ्येत्य** स्वरूपं कथितमिति— 13. *Vide* सण्ढि.

√सत् (causal) to hide, to conceal. द्रव्यं क **सात्यते** ? —एवं विमृश्यतोः मध्यं दिनं जातम् । 57.7. cf. Old Guj. शांत-सांत 'to hide'. *Vide e.g.*:

> जेद्रथ **शांत्यो** भोंहरे, कौरवे दीधुं तालुं.
>
> —Pāṇḍavaviṣṭi of Phūḍha (17th cent. A.D.), line 448 ;
>
> शविता ढांक्यो चालणी, उटं लेइ **शांतुं** ओटि.
>
> —*Ibid.*, line 454.

Also cf. modern Guj. सांतवुं.

सत्रशाला f. an alm-house, a charity-house. 68.10, 26. *Vide* सत्राकार, सत्रागार, सत्रुकार.

सत्राकार m. *same as* सत्रशाला. 33.19 ; 65.25. *Vide* सत्रागार, सत्रुकार; also *vide* PK.

सत्रागार m. *same as* सत्रशाला. 8.33 ; 9.22 ; 57.22 ; 75.23. *Vide* सत्राकार, सत्रुकार ; also *vide* PC., PK.

सत्रुकार m. *same as* सत्राकार. पुनर्धने जाते तपोधनानां ? घृतघटं प्रतिदिनं **सत्रुकारो**ऽचारितः । सदा साधर्मिकवात्सल्यम् । 132.31-32. [This is fairly prevalent in Old Guj. in different forms. *Vide e.g.*:

> बीडुं लीधुं मंत्री धरि करे कामं जे ती इणि परि
> **सत्रुकार** रचइ चिहुं दिसि पुण्य प्ररुपइ एणइ मिसि
>
> —*Vikramacaritrarāsa* of Udayabhānu (1509 A.D.), verse 37 ;
>
> इसिउं सुणी दिओ दान अपार कुमर मंडावइ **सत्रुकार**
> गढमढ वापी कूप तठाक दि दक्षण रोपावइ बाग
>
> —*Ibid.*, verse 490 ;
>
> ते नगरीमांहिं **शत्रूकार**, कण केरा बहुला कोठार ।
> चउवीस प्रकारिइ मिलइ तिहां धान्य, परिपरिना अपूरव पान ॥
>
> —*Nala-Davadantī Rāsa* of Mahirāja (1556 A.D.), verse 97;
>
> राजसभाथी ऊठीउ रे, जाइ नगर मझारि ।
> चित्तिइ चिंता अति घणी रे, आविउ जिहां **शत्रूकार** ॥
> दान दीइ तिहां दवदंती रे, दीठी नलनी नारि ।
>
> —*Ibid.*, verses 709-710[ab];
>
> **शत्रुकार** ते मंडइ, छंडइ ए बहु भत्तपाण,
> श्रीवासुपूज्य ते नरवर, जिनवर दीक्षा जांणि.
>
> —*Vāsupūjya Manorama Phāga* of Kalyāṇa (1640 A.D.), verse 256 : *Prācīna Phāgu-Saṅgraha*, p. 197.]

Vide सत्रशाला, सत्रागार.

सप्तक्षेत्री f. the seven *Kṣetras* or items on which a lay-follower of Jainism is enjoined to spend his wealth. 33.26. [There is a poem entitled सप्तक्षेत्रिरासु in Old Guj. composed in V. S. 1327 (= 1271 A.D.) and published in the *Prācīna-Gurjara-Kāvyasaṅgraha*, G. O. Series No. 13, which describes how the wealth should be spent.]

सप्तवेलाः adv. for seven times. गुरुभिः पूर्ववद् कृत्वा प्रेषितः । तत्र तैः परावर्तितः । पुनर्गुरुसमीपे आयातः । तैस्तु बोधितः । एवं **सप्तवेला** एहिरे-याहिरांचक्रे । 106.27-28.

सप्तषण adj. (a spacious mansion) comprising seven apartments. 2.9. *Vide* षण for quotation.

सप्तानन m. the sun. 73.5.

सप्ति m. a horse. यः सप्तानमसप्तिसोदरयशाः सप्ताब्धिगम्भीरिमा 73.5.

समर्घविच(ह)रण n. luxurious meals (or meals served with due respect). मन्त्रिणोत्तारके कृते अनुपमदेव्यग्रे कथापितम्—यदेषां एकाकिनां विहरणं न विधेयम् । अपरे सर्वेऽपि विहृत्य गताः । .....अनायाते अनुपमदेव्या नगोदरं बन्धोः **समर्घविच(ह?)रणं** तेषां कारितम् । स्वयमवेले भोजनार्थमुपविष्टा । 63.16-18. *Vide* विहरण.

समवसरण n. an assembly gathered to listen to the sermon of a *Tīrthaṅkara*. तत्र **समवसरणानि** २५, श्रीशत्रुञ्जयतले वाटिका ३२,—65.11-12, तत्र २५ **समवसरणानि** पञ्चवर्णानि कारयित्वा श्रीसूरिभ्यः प्रदत्तानि । 16-17, ५०५ **समवसरणानि** पट्टसूत्रमयानि । 24; सम्पूर्णेषु ग्रन्थेषु शासनदेव्या पुस्तकलेखनाय रत्नखचिता स्वर्णमयी ऊतरी **समवसरणे** मुक्ता । 95.17-18. [Here the reference is to the पट or pictorial representation on cloth of such an assembly. A Jaina technical term.] *Vide* सम्+अव+√सृ; also *vide* PK.

सम्+अव+√सृ to arrive at. अन्यदा तस्मिन्पुरे सागरजिनः **समवसृतः** । 97.11, 19; श्रीआदिनाथे **समवसृते** Int. 29.14. [The verb is used to connote the arrival of a *Tīrthaṅkara* or a great Jaina pontiff at a particular place. A Jaina technical term.] *Vide* समवसरण; also *vide* PK.

समाता adj. m. together with the mother. नृपोऽपि राज्यं कुर्वन् **समाता**ऽस्ति (?) । 11.19.

समाधि m. meditative peace. पश्चात्सूरिपदमनुपाल्य **समाधिना** दिवं गतः ॥ 107.2. *Vide* PK.; also *vide* PC. समाधिमरण, PK. समाधिमृत्यु.

समारणा f. polishing and putting in order. प्रियङ्गुमञ्जरी कन्या पं० वेदगर्भः । अग्निसम्बन्धे कोपितः । पतिविलोकनाय वने, तृषा, पशुपालः, करचण्डी । योग्यं ज्ञात्वा गृहे आनीतः । षण्मासीं वपुः**समारणा** । स्वस्ति० । प्रधानमुहूर्ते नृपसभायाम् । क्षोभात् । उशरद् । नृपविस्मयम् । 116.14-16. cf. Pkt., Guj., Mar. समार in the sense of 'repairing, putting in order'. *Vide* स्मारण; also *vide* PC. समारचन.

समिति f. a careful behaviour in speaking, walking, etc. (*e.g.* भाषासमिति, ईर्यासमिति, etc.). 15.12. [A Jaina technical term.] *Vide* पञ्चसमिति; also *vide* PC.

सम्+उद्+√तॄ [1] to descend, to dismount. देवं मुत्कलाप्य स्वयमारात्रिकमाधाय सङ्घः **समुत्तीर्य** क्रमेण चलितः । 43.31-32.
[2] to alight from. स जलमार्गेणाश्वसहस्र २, मनुष्यसहस्र ५ समानीय समुद्रतटे **समुत्तीर्णः** । 56.9-10.
Vide उद्+√तॄ.

समुद्गक m. a covered box or casket. 8.18.

सम्बल m., n. provision for a journey, viaticum. तस्य चलतो द्वौ मोदकौ समर्पितौ **सम्बलार्थम्** । 111.8; 112.27. cf. Pkt. संबल.

सम्+√मील् (causal) to collect together, to mingle together. गोदावरीतटे नृपः कमलादित्यवचसा कटकं **सम्मील्य** चलितः 14.6; एकदा श्रीभोजराजेन दर्शनानि **सम्मील्य** उक्तम् 19.14; जनं **सम्मील्य** 30.24-25; सङ्घं **सम्मील्य** ततो गतः 32.27; 66.26; 67.8; 94.32; औषधानि **सम्मील्य** स्तम्भः कृतः

104.31. *Vide* √मील्; also *vide* PK. for a slightly different shade of sense.

सम्यक्त्व n. faith in true religion. चन्द्रयशासाध्वीसमीपे सुता **सम्यक्त्व**सारं धर्मं प्राप्यातीव सदाचारचतुरा बभूव । Int. 29.1-2. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

सरस्वतीकण्ठाभरण n. a title of Minister Vastupāla; lit.: 'an ornament on the neck of Sarasvatī, the goddess of learning'. ततः श्रीसूरयो मन्त्रिणा विज्ञप्ताः । किमेतदधुनागमनकारणम् ? । गुरुभिरुक्तम्—वयं सरस्वतीपुत्रकाः; भवांश्च **सरस्वतीकण्ठाभरण**मिति । यत्र सा तत्र वयम् । 77.12-13. *Vide* PC., PK.

सरस्वतीकण्ठाभरणप्रासाद m. N. of a monument built by king Bhoja at Ujjayinī. 120.8. *Vide* PK.

सरस्वतीकुटुम्ब n. a learned family. 118.14. *Vide* PC.

सरस्वतीपुत्रक m. a man who is devoted to learning; lit.: 'son of Sarasvatī, the goddess of learning'. 77.12. For quotation *vide* सरस्वतीकण्ठाभरण.

सरस्वतीभाण्डागार m. a library. 65.27. *Vide* PK.

सर्वज्ञपुत्र m. an epithet of the great Jaina pontiff Siddhasena Divākara; lit.: 'the son of an Omniscient one'. 117.1. *Vide* PK.

सर्वमुद्राधिकारिन् m. the Chief-minister. सर्वमन्त्रिश्रेष्ठो मांईदेवः **सर्वमुद्राधिकारी** । सेनापतिः सांईदेवः । 24.31; अश्ववारैर्व्याहृतम्—भो विद्याधर ! राजा आकारयति । तस्य मातुलपत्न्योक्तम्—रे क्व स, क्व राजकुलं; कथं श्रीकरणं लभ्यसे ? । तेनोक्तम्—यद्भविष्यति तद्द्रष्टव्यम् । स राजकुले गतः । **सर्वमुद्राधिकारी** कृतश्च । स महात्यागी नित्यं ब्राह्मणानामष्टादशसहस्रमग्रासने भोजयति । 88.14-16. *Vide* श्रीकरण, सर्वमुद्राधिकृत; also *vide* मुद्रा.

सर्वमुद्राधिकृत m. the Chief-minister. श्रीपत्तने जयसिंहदेवस्य मन्त्री सान्तूनामा **सर्वमुद्राधिकृतः** श्रीदेवसूरिणां भक्तः । 31.18. *Vide* श्रीकरण, सर्वमुद्राधिकारिन्; also *vide* मुद्रा.

सर्वावसर m. a general assembly. तथा वर्षमध्ये **सर्वावसरः** २—एको महानवम्याम्, अपरश्चैत्राष्टम्याम् । एवमिन्द्रसमानो राज्यं पालयति । 24.32-33; इतः रात्रौ **सर्वावसरा**दुत्थिते मन्त्रिणि प्रतोलीद्वारान्निःसृते राज्ञा दीपिकाभिज्ञानेन बाणं मुक्तम् । 86.13-14, 29. *Vide* PC.

सले √जन् to be well-settled, to be set in order. असिबलेन तदा राज्यं जातम् । सं. ११९९ । ततोऽप्यनेकानि कष्टानि अनुभूतानि । एवं कद[र्थ]नेन वर्षत्रयं गतम् । पश्चाद्राज्यं **सले जातम्** ॥ 39.15-16. [An idiomatic expression.]

√सलसल् to stir, to get movement. दीपदिने श्मशाने गतः । तत्र सूकरं वीक्ष्य बाणसन्धानमकरोत् । इतो जन(?) सुप्तः । तेन प्रत्यासन्नं मृतकं जानोरधः प्रदत्तम् । तत् **सलसलितम्** । तेन वामकरेण वारितम्—बाणेन शूकरो विद्धः । तत्साहसेन तुष्टः, वरं याचस्व । 13.28-30. cf. Guj. सळसळवुं, ससळवुं.

संवर m. the prevention of the influx of new *karma* or action, the covering of the channels through which *karma* finds entrance into the soul.

तत्र चित्रचरितः परितापं
हर्तुं मेघ इव भव्यजनानाम् ।
शिष्यवृद्धिकरसंवरवान्-
स्युज्ज्वलोऽजनि गुरुर्मुनिचन्द्रः ॥

26.3-4. [A Jaina technical term.]

सहस्रदशः ind. ten thousand. कियद्भिर्दिनैर्द्रम्माः सहस्रदशो मेलिताः । 110.13.

सा० m. short form of साह, a surname of Banias. 61.17. [साह is a derivative of Skt. साधु 'a merchant'.] *Vide* साधु; also *vide* PC. साह.

साक adj. with, together with. ओतुना खदशुकसाकमृतश्रीजयकेशिराजानं श्रुत्वा निज-तातपुण्याय श्रीमयणल्लदेवी श्रीसोमे० । 133.7.

सागरोपम m. a particular inestimably long period of time, calculated by multiplying a *Palyopama* by ten *Koṭākoṭis*. [*Vide Abhidhānarājendra*, Vol. VII, p. 601ª.]
पल्योपमसहस्रैकं ध्यानाल्लक्षमभिग्रहात् ।
दुष्कर्म्म क्षीयते मार्गे सागरोपमसञ्ज्ञके ॥ 59.3;
पञ्चमदेवलोके दशसागरोपमायुरिन्द्रो जातः । 97.14. स्वर्गे दशसागरोपमं यावत्पूजितम् । 15. *Vide* कोटाकोटि and पल्योपम. [A Jaina technical term.]

साङ्कलीआपद्या f. N. of a *padyā* or path for ascending mt. Giranāra. 34.26. *Vide* पद्या, साङ्कलिआलीपद्या; also *vide* PK. सांकलीयालीपद्या.

साङ्कलिआलीपद्या f. *same as* साङ्कलीआपद्या. 43.9. *Vide* पद्या; also *vide* PK. सांकलीयालीपद्या.

साडी f. a sāṛī, a kind of cloth worn by ladies. 40.2; 46.28. cf. Pkt., Guj., Hindī, Mar. साडी. *Vide* शाटी; शृङ्गारकोडि(डी) साडी.

साधन n. a maintenance allowance. तेनोक्तम्—यदि राज्यं दद्मि तदा मे किम्? । यद्रूपसि तत् । तर्हि यावज्जीवं साधनम् । वर्षं प्रति लक्षत्रयं द्रम्माणाम् । 39.9-10.

साधर्मिक m. a follower of the same religion, *i.e.*, the Jaina religion. 33.19; 42.19, 19-20; 60.13; 75.27; 132.32. [A Jaina technical term.] *Vide* साधर्मिकवात्सल्य; also *vide* PC., PK.

साधर्मिकवात्सल्य n. distribution of gifts among the followers of one's own religion. 33.19; 42.19, 19-20; 60.13; 75.27; 132.32. [A Jaina technical term.] *Vide* साधर्मिक, सङ्घवात्सल्य; also *vide* PK.

साधु m. [1] a merchant. तस्मिन् व्याख्याने साधुमदनपालपुत्री कुमारदेवी बालविधवा व्याख्याने उपविष्टासीत् । 53.17-18; अन्यदाश्वराजे साधुमदनपालसमीपे उपविष्टे सति तस्य लेखकं न मिलति । 54. 1-2. *Vide* सा०

[2] an ascetic. श्रीसूरयः साधुषु विहर्तुं गतेष्वाकाशयानेन पूर्वोक्तपञ्चतीर्थेषु यात्रां कृत्वा नित्यमायान्ति । 93.29; Int. 31.25, 26, 27.

सामाचारी f. virtuous conduct befitting a monk. अन्यदा श्रीअजितसिंह-सूरीणामागमने गङ्गातीरोद्याने भगिन्या कथिते मानतुङ्गः पूर्वर्षिसामाचारीश्रवणात् तद्दीक्षां गृहीत्वा समग्रसिद्धान्तमधीत्य गुरुभिर्दत्तसूरिपदः सुललितकाव्यकर्त्ता बभूव । 15.14-16. ततो गुरवो निर्वाणकलिकाम्, सामाचारीम्, प्रश्नप्रकाशज्योतिःशास्त्रं च कृत्वा आयुःक्षयं परिज्ञाय नागार्जुनेन समं श्रीशत्रुञ्जयं गताः । 94.25-26. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

सामानिक m. a type of gods as prosperous as Indra. देहं मुक्त्वा द्वितीयकल्पे इन्द्रसामानिकः सुरो जातः । 94.27. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

सामायिक n. the first initiation to a religious vow to avoid all censurable thoughts, words and actions either for a fixed period or for the whole life; one of the six *āvaśyakas* for a Jaina. तेन सामायिकं पारितम् । 49.15. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

सांयात्रिक m. a sea-faring merchant. कालेन कान्तीपुरीवासिनो धनपतिनामकस्य सांयात्रिकस्य यानपात्रं देवतातिशयात् स्खलितम् । 91.24-25; तेन द्रव्येणागतमाञ्जिष्ठाठामानि क्रीत्वा तद्विक्रयावसरे सांयात्रिकैर्जलचौरभयात्तदन्तर्निहिता हैमकाम्ब्यः । 132.10-11. *Vide* PC., PK.

सारस्वत n. favour of Sarasvatī, great learning. धारानगर्यां सीता नाम रन्धनी । केनापि दूरदेशान्तरिणा तस्या गृहेऽन्नं कारितम् । तया निशि घृतकुम्पकव्यत्ययेन काङ्गुणीतैलकुम्पकात् तैलं परिवेषितम् । स मृतः । तं तथा विलोक्यापवादभीतया तया तदेवान्नमुपभुक्तम् । तत्प्रभावात्सारस्वतमजनि । राज्ञो मानपात्री सीता पण्डिता जाता । 21.33-34—22.1. *Vide* सिद्धसारस्वत.

सारस्वतमन्त्र m. a charm for propitiating Goddess Sarasvatī. श्रीजिनदत्तसूरिशिष्येण पं० अमरनाम्ना कोऽपि देशान्तरी निरामयो विहितः । तेन श्रीसारस्वतमन्त्रो दत्तः । तत्प्रभावान्महाकविरभूत् । 78.19-20. *Vide* सिद्धसारस्वत; also *vide* PK. सिद्धसारस्वतमन्त्र.

सारा f. [1] information, knowledge. भोजवादनु पृष्टम्—मध्ये स्थास्यत पृथग्वा ? । तेनोक्तम्—पृथग् । स्तोकमपि स्थानमर्प्यताम् । तेन गृहद्वारेऽपवरको दर्शितः । तत्र भूमिशुद्धिं कृत्वा यावद्द्वारं ददाति तावन्निधानं निर्गतम् । स विलसति । तन्नृपस्य सारा जाता । शालापतिराहूतः । याचितं तत् । 32.16-18; सूतकशुद्धेरनन्तरं बा....य प्रतोलीमेत्य उपविष्टा । मम शुद्धिं यच्छत । जातायां बालः स्तनं गृहीष्यति । नृपेणोक्तम्—मम साराऽपि न । अधुना खड्गेन परिणीता श्रुता, परं दृष्टापि न । 41.12-14; पण्डितयक्षदेवस्य मातुलमिति भणित्वा भक्तिं कर्तुं प्रवृत्तः । एकदा कापि कटके गतस्तत्र सर्वपरिकरो मारितः । मात्रा शुद्धिमलभमानया पण्डितः पृष्टः । भागिनेयस्य सारा न प्राप्यते । Int. 15.17-18.

[2] repairs, improvement. गृहस्थः कीर्त्तनं कारयति यावन्मम कोऽपि भविष्यति तावदस्य **सारा** भविष्यति। 48.6-7; भगवन्! एवं भवति यदि **सारा** न क्रियते। शिक्षां यच्छत। 55.13. cf. Guj. सारुं.

[3] welfare. सं. १२९८ वर्षे मन्त्री नृपं मुत्कलाप्य चलितः। नागडस्तु राणकसार्थे मण्डलीं गतः। तत्र तपोधन**सारा**विषये शिक्षां दत्त्वा अङ्केवालीआ-ग्रामे०........प्रासादः 68.9-10; अत्रान्तरे तत्रैव पुरे कश्चिद्द्विजो व्यापारी वर्त्तते। तस्य पुत्रयुगं विनष्टम्। तृतीयोऽङ्गजो ग्रथिलो जातः। पश्चाद्वर्त्तायां षण्मासं यावत् क्षिप्तः। ततो व्यन्तरेणोक्तम्—व्यापारिन्! कथं निजपुत्र**सारां** न कुरुषे। तेनोक्तम्—किं करोमि?। मम देपाकपार्श्वात् पुण्यं दापय। 73.31-33. cf. Guj. सारुं.

cf. Pkt. सार in all these senses. *Vide* PK. सार.

सार्थ m. [1] a journey-companion. सकलः **सार्थो** मयि स्थिते स्थितः। 2.34-35;

व्रजत व्रजत प्राणा अर्थिनि व्यर्थतां गते।
पश्चादपि हि गन्तव्यं क्व **सार्थः** पुनरीदृशः ॥ 18.18;

स निदाघे मध्यन्दिने **सार्थ**रहिते पथि वटच्छायायां विश्रामायागमत्। 22.27-28.

[2] companionship in a journey. इतः प्रक्षीणधातुरम्बडो दृष्टः। देवीप्रासादं गत्वा ध्यानेन निविष्टः। इतो मुख्यपूजिकोदरे उदरवाढिर्जाता। सा कोकूयते। परिचारिका एत्य प्रभुमूचुः। अस्माकं स्वामिनी मुच्यताम्। तर्हि अम्बडोऽपि मुच्यताम्। स सकलो जग्धः पीतश्च। तर्ह्येषाऽपि म्रियताम्। जीवन्ती किं करोति। एक एव **सार्थो**ऽस्तु। 40.19-22.

cf. Guj. साथ. *Vide* सार्थे.

सार्थे ind. with, in company with. मन्त्री **सार्थे** गृहीतः। 21.20; ततः स्व**सार्थे** स नीतः। 32.14; एकदा चतुःपथान्तरे एकामजां दीनार ५ जग्राह। गले आभरणं **सार्थे** क्रीतम्। 33.17; **सार्थे** वहमानः मारुयकः पृष्टः। तेनोक्तम्—दिनत्रयेण तव राज्यं भविष्यति। परं प्रहरत्रयेण विघ्नं विद्यते। तदनु **सार्थे** तृतीये यामे मेघवृष्टौ..... मध्यान्निःसृते कुमारपाले द्वादशजनोपरि विद्युत्पातः समजनि। ततस्तृतीये दिने राज्यं जातम्॥ 45.23-25; नागडस्तु राणक**सार्थे** मण्डलीं गतः। 68.9. cf. Guj. साथे. *Vide* सार्थ, सार्द्धम्.

सार्द्धम् ind. along with, in company with. तेन सूरिः पृष्टः—भो पाण्डे! कीदृशो नयनानन्दकारी सहकारोऽस्ति?। सू०—सत्यमेतत्। ततः सूरिणा स वृक्षः प्रयाणद्विकं सुरत्राणोपरि छायां कुर्वन् **सार्द्धं** चालितः। सूरिः सुरत्राणेन पृष्टः—भो पाण्डे! असौ वृक्षः कस्मात्**सार्द्धं** समेति?। सूरिणोचे—यदि सुरत्राणो विदार्हिं ददाति तदा पश्चाद्वलित्वा स्वस्थाने याति नान्यथा। Int. 31.14-16. *Vide* सार्थे. [A syntax-peculiarity.]

सावडू ind. on the left side. इतः स शकुनैर्वार्यमाणोऽपि श्रीपत्तनं प्रति चचाल। पूर्वं सम्मुखा क्षुत् जज्ञे, बिडाली दृष्टा उत्तरिता च, कृष्णसर्पः **सावडू** जगाम। 28.17-18.

[The word may be a derivative of Skt. सव्य > Pkt. सव्व with an addition of डु-डू which is a pleonastic suffix in Apabhraṃśa and Old Guj.]

सिक्किका f. a mendicant's wallet. एवंविधप्रस्तावे साधुभिः प्रतिलेखनार्थं **सिक्किको**त्तारिता। एकस्य साधोः **सिक्किका** मूषकैर्जग्धा। Int. 31.25-26. cf. Pkt. सिक्कग, सिक्कय; Guj. शीकुं, शींकुं; Hindī सीका, छींका; Mar. शिकें; शिंकें 'a sling'. *Vide* सिक्कक.

सिक्कक n. a sling. तेन खादिराङ्गारकुण्डोपरि **सिक्ककं** विधाय प्रतिकाव्यं **सिक्कक**पदं क्षुरिकया छिन्दन् पञ्चभिः काव्यैर्निरालम्बः 121.27-28. cf. Pkt. सिक्कग, सिक्कय; Guj. शीकुं, शींकुं; Hindī सीका; Mar. शिकें; शिंकें. *Vide* सिक्किका; also *vide* PC.

सिङ्गिणि f. *same as* शृङ्गिणी. 80.27. cf. Pkt. सिंगिणी. The word is fairly prevalent in Old Guj. *Vide e.g.*:

कामिणि वइरिणि सीं गणि **सींगणि** (*v.l.* **सीगिणि**) भमहि बे जाणि;
विकट कटाषि शराउली, राउली मूंकए ताणि.

—*Nārīnirāsa Phāga* of Ratnamaṇḍanagaṇi (Latter half of 15h cent. A.D.), verse 12 (*Prācīna Phāgu-Saṅgraha*, p. 70);

कीधी सान षानि मूंगलनइ, **सींगिणि** परठ्यउ तीर।
ताणी गयणि पंषिणी वीधी, पेषइ मोटा मीर ॥

—*Kānhaḍade Prabandha* of Padmanābha, I.147;

also *ibid*. I. 189, I. 209, II. 52, II. 120; and

समरंगणि **सींगणि** गण गाजइ वाजइ अधिक धोंकार
बाणावलीय विछुटइ दस दिसि वीररसि तीणीवार

—*Vikramacaritra Rāsa* of Udayabhānu, verse 531.

सिद्धयोगिन् m. an ascetic possessing miraculous powers. 22.18. *Vide* सिद्धरसयोगिन् for quotation.

सिद्धयोगिनी f. a female ascetic possessing miraculous powers. अन्यदा डाहलदेशीयकर्णमात्रा देमतया **सिद्धयोगिन्या** प्रहरं यावत् शुभलग्नकृते प्रसवसमये कपालासनेन गर्भो धृतः। कर्णो जातः। सा तु मृता। 23.1-2.

सिद्धरस m. a chemical form of mercury which can change base metals into gold. इतः कोऽपि कार्पटिको कल्पप्रमाणेन रैवतशैलादलाबुना **सिद्धरस**कूपात् तुम्बिका भृता। 82.16-17, गलद्बिन्दुनाऽधस्तापिका स्वर्णमयी। सिद्धरसं मत्वा सर्वं कृष्ट्वा गृहज्वालनं कृतम्। 20; स्वशिष्येण पादलेपेच्छुः तृणरत्नपात्रे **सिद्धरसं** ढौकितवान्। 93.23-24. *Vide* रस, सिद्धरसयोगिन्, सिद्धरससिद्धि; also *vide* PC.

सिद्धरसयोगिन् m. an ascetic who has been able to accomplish a chemical preparation of mercury possessing miraculous power of turning base metals into gold. श्रीभोजेन सिद्धरससिद्धिहेतोः सुवर्णसप्तको-

टीर्भक्षिताः। रसिकामात्रापि न सिद्धिरजनि। ततो रसविडम्बननाटकममण्डि। तत्र पात्राण्यागत्य विजल्पन्ति—

कालिका नट्ठा नट्ठा कंसस
  कंसस नागस्स वा वंगस्स वा।
नहि नहि धम्मत फुक्कत
  [अम्ह कैत सीसस्स कालिम...] ॥

इति राजा हसति। अत्रान्तरे **सिद्धरसयोगी** तन्निशम्य समागतः। प्रदीपिकाधूमवेधेन राज्ञस्ताम्रमण्डिका सुवर्णीकृता। राज्ञा दृष्टं किमेतदिति? भ्रान्तेन नाटकनिवारितम्। राज्ञोक्तम्—तदा मोक्ष्ये यदा स सिद्धयोगी मिलिष्यति। एवं दिनत्रयेण मिलितः। तेनोक्तं—राजन्! रसो दैवतम्।

अत्थि कहंत किंपि न दीसइ।
  [नत्थि] कहउ तं सुहगुरु दूसइ।
जो जाणइ सो कहइ न कीमइ।
  अन्नाणं तु वियारइ ईमइ॥

इत्यवगत्य मानितः। 22.13-22.

Vide रस, सिद्धयोगिन्, सिद्धयोगिनी, सिद्धरस, सिद्धरससिद्धि.

सिद्धरससिद्धि f. the accomplishment of a chemical form of mercury possessing miraculous power to change base metals into gold. 22.13. For quotation *vide* सिद्धरसयोगिन्. Also *vide* रस, सिद्धरस.

सिद्धसारस्वत adj. one who has propitiated Goddess Sarasvatī by chanting the *Siddha-Sārasvata* charm. 86.30. *Vide* सारस्वत, सारस्वतमन्त्र; also *vide* PK.

सिप्रा f. a conch-shell. 46.28; 47.19. *Vide* शिप्रा [1]; also *vide* PC.

सिरस् n. a head. 89.10. [A spelling peculiarity.]

सुखासन n. a type of litter. 25.27; 34.27; 46.4; 48.22; 56.23; 59.29; 65.3, 4, 6; 71.9; 78.13. [This is different from श्रीकरी and वाहिनी as they are separately mentioned at the same place at 59.29 and 71.9.] *Vide* सौख्यासन; also *vide* PC., PK.

सुखासिका f. sitting at ease. सर्वः कोऽपि निष्कासितो मध्यात्। क्षणं **सुखासिका**ऽस्ति। यदि निर्जनं भवति तदा निद्रा एति। 4.30-31. *Vide* PK.

सुंड n. luggage placed in a सुंड or large basket. स ततः श्रुत्वा पश्चाद् व्याघुट्य, महिलामुत्थाप्य, सुतबाहड-चाहडान्वितः आशापल्लीं गतः। तत्र चैत्ये **सुंडं** मुक्त्वा देवं नन्तुं मध्ये गतः। ......भोजनाय सकुटुम्बो [उपवे]शितः। 32.11-16. cf. Guj. सूंडो, सुंडलो in the same sense.

सुद्धि f. information. एकदा मोजनी(दी)नसैन्यं ढिल्लीतश्चलितम्। प्रयाणक ४ जातानि। राणकस्य **सुद्धि**र्जाता। वस्तुपालो बीटकं गृहीत्वाऽश्वलक्ष १ युतोऽर्बुदगिरौ गत्वा हतवान्। 70.1-2. *Vide* शुद्धि [1].

सुन्दरि f. N. of a river. अथ एकदा गूर्जरत्रां भङ्क्त्वा तुरुष्का व्यावृत्ताः **सुन्दरि**सरिज्जलं पीत्वा सिराणाग्रामे आवासिताः। तत्र राउलेन तैः सह सङ्ग्रामं विधाय भग्नाः। 50.29-30. [A spelling peculiarity.] *Vide* देवि.

सुर m. a voice. श्रे० दान्ताककारितावासगृहीतशयनेन पतामीत्युक्ते **सुरे** पत इत्युक्ते नृपे पतितं कनकपुरुषं प्राप्तवान्। 116.22-23. cf. Guj., Hindī, Mar. सूर.

सुरत्राण m. a Sultan. 50.33; 51.2, 4, 6, 7; 66.17, 19, 21, 24; 86.8; 87.2, 4, 6, 11, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21; 89.17, 27, 32, 33, 34; 90.10, 11; 135.4, 5, 19, 22, 28; Int. 30.18, 19, 21, 23, 28, 30, 32, 33; Int. 31.2, 6, 7, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 21, 24, 33; Int. 32.1, 5, 6, 8. *Vide* PK., and PC. सुरताण.

सुरी f. a deity, a goddess. ततः स्तम्भनकाख्यो ग्रामस्तेन न्यस्तः। तदेषाऽपि तव कीर्तिः स्यात् शाश्वती पुण्यभूषणा। अन्याद्दृष्टा वृद्धा **सुरी** मार्गं कथयिष्यति। श्वेतश्वारूपः पुरः क्षेत्रपालोऽपि प्रातः सङ्घस्य पुर आयातः। वाहनसहस्रैकयुताः सूरयो वृद्धा-श्वेतश्वान-दर्शितमार्गाः सेढीतीरमायाताः। वृद्धा-श्वानौ तिरोहितौ। 95.29-31. [Sometime back सुरी was current as a personal name of ladies in certain castes in the region round about Ahmedabad.]

सुवर्ण m., n. a gold coin. **सुवर्ण**लक्षं दद्मि। 10.27, 28; वापीमध्यात् कोटि ९ **सुवर्ण**-लाभः। 11.21; **सुवर्ण्ण**लक्ष ९ 21.19; श्रीभोजेन सिद्धरससिद्धिहेतोः **सुवर्ण**-सप्तकोटीर्भक्षिताः। 22.13; नवनवतिलक्ष**स्वर्ण्ण**स्वामी 43.3; जगद्देवेन **सुवर्ण**लक्षो दत्तः। 85.20, **सुवर्ण**सहस्रा दश दत्ताः। 26; ४० वाल १ **सुवर्ण**। 118.30. *Vide* हेमन्; also *vide* PC. सुवर्णटङ्कक and PK. सौवर्णटङ्कक.

सुवर्णपुरुषसिद्धि f. a miraculous attainment by which a man can get a human size image of gold. पूर्णे निष्पन्ने सूत्रधारैरुक्तम्—एष ईदृशोऽस्ति यादृशे धनिकमाग्यात् **सुवर्ण्णपुरुषः पतति**। 2.10, देवासौ निर्दोष ईदृशोऽस्ति यस्मात्**सुवर्ण्णनरः पतति**। 15, पतामीति स्वरत्रयमशृणोत्। पतेत्युक्तम्। खट्वाग्रे **सुवर्ण्णपुरुषः पपात**। 17, इति **सुवर्णनरप्राप्तिः** सत्त्वात्॥ 19. तत्र भोगाः सन्ति। तस्मिन् साहसादुवास स निर्भयः। क्षेत्रे रात्रौ वसति। पत्नीं प्रति गृहे वक्ति पतामि ३। प्रातः कथितम्। सा क्षेत्रे स्वयं गृहे। पुनः शब्दे पतेति प्रोक्तः। **स्वर्णपौरुषसिद्धि**प्रदः। सत्त्वैक-अगण्यपुण्यप्रभावात् **स्वर्णपुरुषसिद्धिः**। 82.19-24; योगी नृपमग्निकुण्डपार्श्वे विमुच्य स्नानाय गतः। मन्त्री प्रकटीभूय नृपमाह—देव! अयं कपटी। त्वां हत्वा **स्वर्णपुरुषं कर्त्ता**। 103.8-9, तावन्मन्त्रिणा राज्ञा च सोऽन्तः क्षेपितः। स **स्वर्णनरोऽभूत्**। 13, स **स्वर्णपुरुषं** याचते। 18-19, चित्राङ्गदस्तु **स्वर्णपुरुषं** कण्ठे बद्ध्वा वाप्यन्तः पपात। 27-28; श्रे० दान्ताककारितावासगृहीतशयनेन पतामीत्युक्ते सुरे पत इत्युक्ते नृपे **पतितं कनकपुरुषं प्राप्तवान्**। [**सुवर्ण**]**पुरुषसिद्धिः**। 116.22-23; प्रातरवलोकयति, योगी ज्वलितो न वा। तावत्**स्वर्णपुरुषं** ददर्श। Int. 15.15-16, **सुवर्णपुरुषः प्राप्तः**। 23. *Vide* पुरुषसिद्धि, सुवर्णसिद्धि; also *vide* PC.

सुवर्णसिद्धि f. a miraculous attainment by which one can change baser metals into gold. 9.35; 46.34; अत्र **सुवर्ण्णसिद्धि**राकाशयानं च गुप्तमस्ति।

तथा गुरोः श्रीनेमिचरितं श्रुत्वा कौतुकाद्रैवतकाद्रेरधः **स्वर्णसिद्धयाकाशयानबलेन** सर्वं दशार्णमण्डपादि नागार्जुनश्चक्रे । 94.6-7; देशादाकारितश्रीदेवचन्द्रसूरिभिः **कनकोत्पत्त्यवसरे** । मुद्गरसंप्रायदत्तविद्यया त्वमजीर्णभाक्, कथमिमां विद्यां मोदक० तव मन्दाग्नेर्ददामि इति । 126.10-11. *Vide* पुरुषसिद्धि, सुवर्णपुरुषसिद्धि; also *vide* PC., PK.

सुस्थक — n. an object used for setting a pot steady, without the help of which it would roll down. तत्र प्राज्याज्यक्रयः । अन्यदा घृतभाण्डमक्षीणं प्रेक्ष्य **सुस्थके** चित्रकवल्ली दृष्टा ! स्त्रियाः कैतवेन गृहीता । 82.24-25. cf. Guj. सुंथियुं.

सुहासिणी — f. a lady whose husband is alive. वित्तवानपि त्वं कृपणस्तव गृहे देवगुरु**सुहासिण्या**दयो निःश्वस्य शापं यच्छन्ति—ज्वलत्वस्य गृहम् । 109.30-31. cf. Guj. सुवासिनी, सुवासण, सुवासणी; Mar. सुवासिनी, सुवाशीण—all < Skt. सुवासिनी.

सूचिक — m. a tailor. 119.17. *Vide* PC.

सूड — m. a heap of weeds, thorns, etc. that are plucked up from a farm. ततः क्षेत्रे **सूड**मध्ये अन्वागतनरैः कुन्ताग्रेण । 123.6. cf. Pkt. सूड 'to cut off'; Guj. सूडवुं 'to pluck up weeds in a field', सूडो 'a meadow'.

सूत्रकार — m. a carpenter. तत्र धवलगृहमारब्धम् । काष्ठदले निष्पद्यमाने, भित्तयः पृथुला जाताः । पट्टास्तु ह्रस्वाः । **सूत्रकारै**श्चिन्ति—किमुत्तरं करिष्यामः । 102. 15-16. cf. Guj. सुतार, सुथार. *Vide* सूत्रधार.

सूत्रधार — m. [1] an architect. १२८६ वर्षे शोभनदेव**सूत्रधार**माहूय प्रासादं प्रारेभे । 53.1, 7, 24; ततो वामदेवस्य **सूत्रधारस्य** पटं दर्शयित्वा प्रासादः कारितः । 75.21-22.

[2] a sculptor. एकः काष्ठघटकः **सूत्रधारः** । 8.19, प्रथम[यामे] **सूत्रधारः** प्रहरके स्थितः । काष्ठमयी पुत्तलिका कृता । 20.

[3] an artisan. तेन गृहार्थे भूर्यात्ता । **सूत्रधारा**नाहूयोक्तम्—तादृग्गृहं मण्डयत यत्र सप्तान्वयिनः खादन्ति पिबन्ति च । 2.7-8, पूर्णे निष्पन्ने **सूत्रधारै**रुक्तम्—एष ईदृशोऽस्ति यादृशे धनिकभाग्यात् सुवर्णपुरुषः पतति । 10, 11, 14, 15; एकदा अनुपमा अर्बुदचैत्ये आगता **सूत्रधारान्** कर्म्मस्थायमन्दोदरानीह—70.17, 19; 102.33.

Vide सूत्रकार; also *vide* PC., PK.

सूर्प्य — n. a winnowing-basket. तैनायोमयो दरिद्रनरः कारितः । एकस्मिन् करे **सूर्प्य**मन्यस्मिन् प्रमार्जनी । 2.22. cf. Pkt. सुप्प; Guj. सूपडुं; Hindī, Mar. सूप. [Perhaps this may be a scribal error for Skt. सूर्प.]

√सृ — [1] to hear.

आः कण्ठशोषपरिपोषफलप्रमाणो
व्याख्याश्रमो मयि बभूव गुरोर्जनस्य ।

एवंविधान्यपि विडम्बनविड्वराणि
यच्छासनस्य हहहा ! मसृणः **सृणोमि** ॥
28.1-2. [A spelling peculiarity.]

[2] to be accomplished. मम कार्यं **सृतम्** 20.26-27; यदमुना कार्यं **सरति** 23.24; न मे कार्यं **सरितम**न्यः कोऽपि मारितः । 87.19. cf. exactly equivalent Guj. expression काम सरवुं.

सेजवालक — n. a type of litter. 71.7. *Vide* PC. सेजवाली.

सेठिवर्ग — m. the group of rich merchants. 31.33. [This is a v. l. for श्रेष्ठिवर्गो at the following reference: पश्चात्तत्र प्रासादेऽजमेरीय**श्रेष्ठिवर्गो** नागपुरीयो जाम्बडवर्गः समायातः । 31.14. *Vide* जाम्बडवर्ग.] cf. Pkt. सेट्ठि; Guj. शेठ, शेठियो; Hindī सेठ; Mar. शेट, शेठ.

सेडउ — m. N. of the royal elephant of Mallikārjuna, the king of medieval Kauṅkaṇa, which, along with many other precious things, was taken away as a tribute by Āmbaḍa, a commander of King Kumārapāla of Gujarāta, after killing Mallikārjuna. 46.28. *Vide* सेडूयक.

सेडूयक — m. *same as* सेडउ. 40.1.

सेरीसक(तीर्थ) — n. N. of a holy place where Devendrasūri, the great *Ācārya* of Śvetāmbara Jainas and preceptor of Hemacandrācārya, performed *Kāyotsarga*; modern Serīsā near Kalola in North Guj. 47.9, 10; 114.13.

सेवड — m. a Śvetāmbara Jaina monk (a contemptuous term). 125.22. *Vide* हेमड; also *vide* PC.

सोल — pron. sixteen. सोलही **सोल** १६ नृत्यं सदा नृपाग्रे कुर्वन्ति । 24.33. cf. Pkt. सोलस, सोलह; Guj. सोळ; Hindī सोलह.

सोलही — f. a dancing girl in budding youth. एवमिन्द्रसमानो राज्यं पालयति । **सोलही** सोल १६ नृत्यं सदा नृपाग्रे कुर्वन्ति । 24.32-33. [The word is common in Old Guj. also. *Vide e.g.*

गढ ऊपरि नितु हुइ पेषणां, सुणीइ वेणि मृदंग ।
नितु उछव नितु पाउल नाचइ, नितु नितु नवलारंग ॥
* * *
सीगिणि तणां बि कोसां मेली प्राणि तीर विछूटउ ।
हस्तक धरि **सोलही**नइ वाज्यु, अंगि सूंसरउफूटउ ॥
पडी धरातलि ऊसर भागूं, रोसि चड्यउ चहूआण ।

—*Kānhaḍade Prabandha* of Padmanābha, I. 116, 120, 121^{ab}.]

सोल्लुण्ठम् — adv. ironically. तेन **सोल्लुण्ठ**मभिहितम्—एभिर्बौद्धाचार्यैराक्रान्तानां तनुगमनिका सुलभा एव । 106.31-32.

सोहल pron. sixteen. मौङ्गः क्षत्रियैः पाराच्यौ भूम्याम्। भोजने घृतकुतपः। दाढायां **सोहल** १; अपाटवे पथ्ये यवागूः, ५ माना। 133.4-5. [The word means the sixteenth part in the present context as is clear from the narration of the same story at PC. 72.9-13.]

सौख्यासन n. *same as* सुखासन. इतो मन्त्रिणा तेजःपालपार्श्वात् अश्वशतद्वयम्, पदातिशतपञ्चकम्, **सौख्यासनमेकम्** चानायितम्। मन्त्रिणा पुरान्तर्वार्त्ता कृता—यद्राणकः श्रीवीरधवलं एति। इति सम्मुखो निःसृतः। सईदोऽपि बहुना परिवारेण निःसृतः। आच्छादितं **सुखासनम्**, परं राणको न दृष्टः। 56.21-23.

स्तम्भतट n.? modern *Khambhāta*, a flourishing port in the Kheḍā district of Gujarāta. असङ्गे जाते तया पुत्र्या सह प्रीतिरभूत्। मात्रा ज्ञातवृत्तया वाहिनीमर्पयित्वा सपुत्रीकः प्रहितः। **स्तम्भतटे** गतः। तत्र पुत्रा जाताः। लूणिग-मल्लदेव-वस्तुपाल-तेजपालाः। 53.34-35. [In literature and inscriptions this town is mentioned as *Stambhatīrtha*; while linguistically it would be more appropriate to derive the name *Khambhāta* from *Skhambhatīrtha*. However, its mention here as *Stambhataṭa* is noteworthy.]

स्थपुट adj. uneven. 19.10.

√स्था (causal) to deposit, to give as a deposit. तत्र स रङ्क इति ज्ञात्वा पूर्वनामिमीतः सरसमलाशु तत्र **स्थापयाञ्चक्रे**। 82.19. cf. Pkt. थप्पण, थावण; Guj. थापण मूकवी. *Vide* PC. स्थापनिका.

स्थानपाल m. a syce? प्रातर्मालवेशमुकेरको वातप्रेरितो मुत्कलः समेष्यति। .....बहवोऽश्वाः प्रविष्टाः पुरान्तः। तथा महान्तमेकमश्वं दृष्ट्वा **स्थानपालेन** गले लगित्वोक्तम्—भव भव इति। 102.6-9.

स्थापनाचार्य m. a thing which is worshipped and respected as a symbol of one's preceptor. 49.14. cf. Pkt. ठवणायरिय. Also cf. Skt. स्थापनासत्य (Pkt. ठवणसच्च) 'a symbolic truth'; *e.g.* one can describe as *Tīrthaṅkara* the image of a *Tīrthaṅkara*. [A Jaina technical term.]

स्थाल n. a large plate. स्वर्णस्थाले द्वात्रिंशत्कच्चोलकैर्वृते मण्डिते क्षीरमयं पक्वान्नं परिवेषितम्। 17.23-24; कोऽपि **स्थालं** न मण्डयति। मन्त्रिणोक्तम्—**स्थालानि** किं न **मण्ड्यन्ते**? 32.28; 36.21; 46.16; 63.19; 80.22; 97.5, 6; 102.17; 107.29; 115.9; Int. 32.1. *Vide* PC., PK.

स्थाली f. a dish, a plate. प्रत्यहं ढोयें (?) जायमाने सुरङ्गाखानकैः खण्डिः पातयितुमारब्धा। पतिता कर्करकोष्ठके। स्थानान्तरस्थैः पत्तिभिर्धान्यं रन्धमानैः **स्थाल्युच्छलात्** परिज्ञाता। 50.34-51.1. *Vide* PK.

स्थूललक्षायसे present second person singular. 'You appear to be a materialist.' तदनु चाङ्गदेवं तदुत्सङ्गे निवेश्य पञ्चाङ्गप्रणामपूर्वं दुकूलत्रयं लक्षत्रयं च ढौकितवान्। चाचिगः प्राह—क्षत्रियमूल्ये १०८०, अश्वमूल्ये १७५०, सामान्यस्यापि वणिजो मूल्ये नवनवति कलभा इति। त्वं लक्षत्रयं ददत् **स्थूललक्षायसे**। मत्सुतोऽनर्घ्यस्तव भक्तिरनर्घ्यतमा तर्हि अस्य मूल्ये भक्तिरस्तु। द्रव्यं न लामि। 124.5-8.

स्नात्र n. the ceremony of bathing an idol. सङ्केशो ललितापतिर्जिनपतेः **स्नात्राम्बुकुल्यां** सृजन् 62.33; **स्नात्रावसरे** सण्ढियकमुत्सुकं समागच्छन्तं वीक्ष्य 75.9-10; सर्वः **स्नात्र**पूजादिविधिर्विहितः। 76.16; 96.1; तत्र बिम्बं **स्नात्र**जलेन गलितं दृष्ट्वा मासद्वयक्षपणं कृतं......97.24; 101.11. [A Jaina technical term.] *Vide* PK.

स्फाति f. growth, expansion.

नारीणां विदधाति निर्वृतिपदं
श्वेताम्बरप्रोल्लसत्-
-कीर्ति**स्फाति**मनोहरं नयपथ-
प्रस्तारभङ्गीगृहम्। 127.26-27;

अन्यदा श्रीभोजेन निशि सौधोपरिस्थितेन निजराज्यस्य **स्फातिं** विलोक्य गर्वितेन प्रोक्तमिति—Int. 21.35.

√स्फिट् to remove. तस्य केनापि गुप्तमुखदण्डकार्पणे प्रभुणा श्रीपादलिप्तेन उष्णोदकेन मदनं **स्फेटयित्वा** बुद्धयोन्मोचने.....92.26. cf. Guj. फेडवुं.

स्फोटिक m. a sort of skin-disease. लूता द्विचत्वारिंशत्, अन्धगडाः सप्तविंशतिः, **स्फोटिका** अष्टोत्तरं शतं, विड्वराणि दोषाश्च सर्वे व्यनेशन्। 9.32-33; 13.4. *Vide* PK.

स्मारण n. repairs. कुहाडीया ५००, कुदालीयां ५०० मार्ग**स्मारणाय**। 59.29. cf. Pkt., Guj., Mar. समार. *Vide* समारणा; also *vide* PC. समारचन.

स्वप्न n. a dream. देव! मम **स्वप्नं** जातं यत्-अहम्मदपुत्रमहमदं यदि सेनान्यं करोषि तदा ते जयः स्यात्। 89.34-90.1; नूतनकपर्दिना रात्रौ **स्वप्नं** प्रदत्तम्—101.7. [A gender peculiarity.]

स्वशुर m. a father-in-law. 9.26,28. [A spelling peculiarity.]

स्वान m. a dog. 12.30; 48.25; 87.33. [A spelling peculiarity.]

√हक्क् [1] to drive away with a loud cry. तत्पत्नी लाडबहुला, अतः सगर्वा। विनयं न करोति। सा भर्त्रा **हक्किता** शिक्षिता च। 9.12-13. *Vide* PK.

[2] to urge forward with a loud voice. स यशःपटहमारुह्य प्रतोलीं गतः। कपाटयोर्नाराचानि सम्मुखानि तैः करी विध्यते। स पश्चात् स्थितः। जेसलेन **हक्कितः**। करी कुपितः। कपाटाध ईषत् शुण्डाप्रवेशं प्राप्योद्धृतवान्। 23.30-31.

[3] to scold with a loud cry. तैः सह कलहो जातः। कुट्टयित्वा व्रतिभिः पातिताः। मन्त्रिणोऽग्रे रावां कर्तुमागताः। मन्त्रिणा व्रतिनो **हक्किताः**—कथमेवं कृतम्?। 60.24-25. *Vide* PK. √हक्कार्.

Vide PK. √हक्क्, हक्का, √हक्कार्; also PC. हक्का.

हजयात्रा f. a pilgrimage to Mecca. 66.17,18. *Vide* PK. हज.

हट्ट m. a shop. परमेकेन पुरुषेण **हट्ट**मध्यस्थितेन राजा न नमस्कृतः। 22.6-7, अपरं च रोगिणा बलहट्टेषु भेषजान्नादि ग्राह्यम्। 24-25; ततः स नरैर्धृत्वा नीयमानो निरोधार्थं शून्यं **हट्टं** विवेश। 32.19-20; मणिकार**हट्टे** बुर्धरकान् घर्षति। 33.10; कदाचिदुज्जयिन्यां चर्मकार**हट्टे** सिद्धेशो विनष्टः श्रुतः। 38.28; अस्मिन् सम्मुखे **हट्टे** गत्वा दीपच्छर्थीयां करं प्रक्षिप्य चणकमुष्टिं समानय। 39.5-6; **हट्टान्** दीयमानान् दृष्ट्वा पृष्टम्। 44.16; राज्ञः स्थालं गृहीत्वा चौरैस्तस्य श्रेष्ठिनो **हट्टे** व्ययितम्। 46.16-17; वस्तुपाल–तेजःपालौ **हट्टं** मण्डयतः। 54.25, 32; लवदोसिक**हट्टे** सायमुपविष्टः। 78.12; श्रेष्ठि**हट्टे** उपविष्टः। 109.12; एकेन व्यवसायप्रयोगात् कस्यापि **हट्टे** द्रव्यमुपार्जितम्। 113.7; **हट्ट**शोभायां तैलिकेन सूचिकेन स्वविज्ञानेन निर्गर्वः कृतः। 119.17-18. *Vide* PC., PK.

हराम n. faithlessness, dishonesty. इतः सुरत्राणः जनन्याः सम्मुखमाययौ। गुरूक्तः सुखेन यात्रा कृता?। वस्तुपालप्रसादेन। हिन्दुकं किं प्रशंसयसि?। तेनोक्तम्—तस्य भक्तिः सा या एकया जिह्वया वक्तुं न पार्यते। इदमुपायनम्। तदवलोक्याह—स किं याचते?। प्रस्तरत्रयम्। एवं त्वं कथयन् **हरामं** जनयसि?। किं करोमि?—तस्य सा मर्क्तिर्ययाऽहं बलादपि कथाप्ये। सुरत्राणेन फलहीत्रयमर्पितम्। 66.21-24. cf. Arabic *harám*, prevalent in several modern Indian languages.

हरिसिद्धि f. N. of a mother-goddess. 5.31. *Vide* PK. हरसिद्धि.

हसन्तिका f. a portable grate. भव्यशीतरक्षा पार्श्वे **हसन्तिका** च रात्रौ सुप्तः। 17.13.

हस्तिपद n. an elephant-stable. 115.22, 23. For quotation *vide* हस्तिपदरक्षा.

हस्तिपदरक्षा f. the keepership of the elephant-stable. ततो दत्ता **हस्तिपदरक्षा**। ततश्चतुष्पथे लोकैः सह कलहं कृत्वाऽऽगतः। ततो राज्ञा कस्यापि पूर्वव्यापारिणो नित्यमवलगां विदधतः पदभ्रष्टस्य **हस्तिपदे रक्षा**व्यापारो दत्तः। चतुष्पथे तत्र डालं दत्त्वा यो य आयाति तस्य तस्याग्रे वदति—अत्र राज्ञो गजशाला भविता; अत्र पुनः पट्टहस्तिन आलानस्तम्भो भावी। 115.22-25.

हस्ते ind. through. देवदत्तेन व्यवहारिणा प्रवहणगतेन एकस्यात्मीयवणिक्पुत्रस्य **हस्ते** चत्वार्यमूल्यकानि रत्नानि गृहे कलत्रयोग्यानि प्रहितानि। 111.21-22. *Vide* शय. In Guj. हस्ते is still used in exactly the same sense.

हालिक m. a farmer. 45.18; 46.12. *Vide* PK.

हिन्दुक m. a Hindu. 66.22. *Vide* हीन्दू.

हीन्दू m. *same as* हिन्दुक. Int. 31.30.

√हृ (causal) to be defeated. यो **हारयति** तेन पुस्तकानि ज्वाल्यानि 16.10; कुमुदचन्द्रो **हारित**—इति 30.1; हरिहर! त्वया **हारितम्**। 77.21; एकदा रममाणेन **हारितम्**। 105.30, 31; मयाऽत्र पत्तने श्रीदेवाचार्याणां पुरतस्तथा श्रीपालस्य पुरतो **हारितम्**। Int. 16.33. *Vide* PK.

हृदयसङ्घट्ट m. death, lit.: 'bursting of the heart'. पात्राष्टकं यावत्पुरप्रतोल्यामागतं सुखासनादि संहृत्य......तावन्निर्गमे उक्तम्—अग्रे पत्तनं क?। जनैरुक्तम्—'पत्तनं दूरे' इति श्रुत्वा षण्णां **हृदयसङ्घट्टो** जातः। इतो द्वयस्योपर्याच्छादनं दत्तम्। द्वयं जीवितम्। 25.27-28. *Vide* हृदयास्फोट.

हृद्यास्फोट m. death; lit.: 'bursting of the heart'. कुमुदचन्द्रो हारित—इति कृत्वा देशान्निष्काशितः। कुमुदस्याशोकवनिकां गतस्य **हृदयास्फोटो** जातः। राज्ञा तत्सर्वस्वमादाय प्रभूणां प्राभृतीकृतम्। 30.1-2.

हृदयस्फोट m. **हृदयस्फोटा**न्मृतो व्यन्तरो जातः 84.27.

हृदयस्फोटन n. ततो **हृदयस्फोटनेन** स स्वयं विनष्टः। 85.8. *Vide* हृदयसङ्घट्ट.

हेमड m. Hemācandra, a great Jaina savant who flourished in Gujarāta in the twelfth century A.D. (used in contempt). 125.22. *Vide* सेवड; also *vide* PC.

हेमन् n. a gold coin. **हेम**कोटिपूजा विहिता। 36.9; **हेम**लक्ष १० राणकेन दत्ताः। 70.6. *Vide* सुवर्ण; also *vide* PK. हेमन्, हैमटङ्कक.

हेरक n. espionage, spying. ततोऽम्बडो समीपमेत्य अश्ववारपञ्चशतीं याचितवान्। स तां गृहीत्वोपरि पथेन हेरकं कृत्वा मल्लिकार्जुनं बेडायां स्थितमश्वान् वाहयन्तं प्राह—भो! शस्त्रं कुरु। 39.30-31. *Vide* PK. √हेर्, हेरिक.

हेवाक m. a habit, an interest. 27.21; 127.14. *Vide* PC.

है ind. alas!

> अकार्षीदनृणामुर्वीं विक्रमादित्यभूपतिः।
> स्वर्णे प्राप्ते तु **है** रङ्कस्तुरुष्काकुलितां व्यधात्॥ 1.2.

होडा f. a wager, a bet. एवं राजश्रीवीसलदेवस्य सदसि महं० सातूकस्य व्यासस्य च **होडा** जाता। यन्मनुष्यः सक्रोधो भवत्येव। 80.5-6. cf. Deśī होड्ड; Guj., Hindī, Mar. होड (f.).

ADDENDA

अनाकर्णितका f. non-hearing, not listening to. अथ तैर्महर्षिपण्डितैः खण्डनतर्कादिप्रमाणप्रवीणैस्तस्मिन्नर्थे**ऽनाकर्णितकया**ऽवज्ञाते सति श्रीदेवाचार्यजामिं तपोधनां शीलसुन्दरीं चेटकैरधिष्ठितां विधाय नृत्यजलानयनादिभिर्विविधाभिर्विडम्बनाभिर्विडम्ब्य तेषु चेटकेष्वपहृतेषु तां भृशं पराभवान्निर्भर्त्सनापरामपवार्य चिन्तापरोऽस्थात्। PC. 66.10-13.

अन्तःपुर n. a resident of a king's harem, a queen. मदनरेखेति तस्य राज्ञी। **अन्तःपुर**प्राचुर्यात् तां प्रति विरक्तचेता नृपतिरिति, पतिसंवननकर्मनिर्माणव्यापृता नानाविधान् वैदेशिकान् कलाविदश्च पृच्छन्ती PC. 118.4-6. *Vide* PPS.; also PK. अन्तःपुरी.

अन्तरीप m., n. a promontory. 'जलधेरधिष्ठातृदैवतमहमि'ति स्वं ज्ञापयन्.....अयं मदीय एव सूनुः, तदस्मै साम्राज्योचितां नव्यां भुवमहमेव दास्यामीत्यभिधाय क्वचित् क्वचित् पयांस्यपहृत्यान्**तरीपान्** प्रादुश्चकार। तानि सर्वाण्यपि लोकेषु कौङ्कणानीति प्रसिद्धानि। PC. 118.12-18. [In Monier Williams' and Apte's Dictionaries one of the meanings of this word is 'an island'; but here the meaning is definitely 'a promontory' and not 'an island', as is clear from the last sentence of the above quotation.]

अन्तर्भूतण्यर्थवत् adj. with implied causal sense:

> नासावंशनिरोधनाद्विणिगिणत्पाठप्रतिष्ठारुचिः
> सोऽयं हेमडसेवडः पिलपिलत्खल्लिः समागच्छति ॥

इति तदीयममन्दं निन्दास्पदं वचनमाकर्ण्या**न्तर्भूतण्यर्थवत्**तर्जनापरं वचः प्रभुभिरभिहितम्—'पण्डित! विशेषणं पूर्वमिति भवता किं नाधीतम्? अतः परं सेवडहेमड इत्यभिधेयमिति'। PC. 92.2-4. [ण्यर्थ is a grammatical term. णि stands for the affix णिच् which is applied to any root in order to form a causal base.]

अन्त्याराधना f. meditation with a vow when one's end is drawing near. PC. 86.30. *Vide* PC. अन्त्याराधनक्रिया, आराधना, पर्यन्ताराधना; PK. अन्त्याराधना, आराधना, पर्यन्ताराधना; PPS. आराधना.

आकार m. identity. अथ कस्मिन्नप्यवसरे नृपः स्वदेशपण्डितानां पाण्डित्यं श्लाघमानो गूर्जरदेशमविदग्धतया निन्दन् स्थानपुरुषेणाभिदधे—'अस्मद्देशीयाबला-गोपालयोरपि भवदीयोऽग्रणीः पण्डितः कोऽपि न तुलामधिरोहती'ति विज्ञप्ते नृपस्तं मृषाभाषिणं चिकीर्षु**राकार**संवृत्त्या कियन्तमपि कालं विलम्बमानः स्थानपुरुषेण तद्वृत्तान्तं ज्ञापितः श्रीभीमः स्वदेशसीमान्तनगरे विदग्धाः काश्चित्पणस्त्रियः कांश्च गोपवेषधारिणः पण्डितान् मुक्तवान्। PC. 45.7-11; नृपस्त**दाकार**संवरणेनाऽपन्हवं विधायाऽपरस्मिन्दिवसे नृपसङ्केतितैर्मल्लैस्तदङ्गभङ्गं कृत्वा नेत्रयुगं समुद्धृत्य च तं तदावासे प्रस्थापयामास। PC. 79.1-3. *Vide* PK.

आनुपदिक m. a tracer of the foot-prints (of thieves etc.). PC. 77.18. *Vide* PC. पदिक.

आसेवना f. a type of special instructions at the time of initiation into monk-hood. संसारमसारमाकर्ण्य वैराग्यवानभयः पितरमापृच्छ्य दीक्षाग्रहणे ग्रहणा**सेवना**रूपशिक्षाद्वययुतः समग्रसिद्धान्तपारगामी महाक्रियो जातः। PPS. 95.11-12. [A Jaina technical term.] *Vide* PPS. ग्रहणा.

इलापाल m. a king. PC. 107.7.

उचिती f. adoration, worshipping. प्रातरुज्जयन्तमारुह्य श्रीशैवेयक्रमकमलयुगलममलमभ्यर्च्य स्वयंकारितश्रीशत्रुञ्जयावतारतीर्थे प्रभूतप्रभावनां विधाय, कल्याणत्रयचैत्ये वर्यसपर्यादिभिस्त**दुचिती**माचर्य, स मन्त्री......PC. 101.3-5. [The *Abhidhānarājendra*, Vol. II, p. 730b explains उचितकरण as 'आज्ञाराधनायाम्'.]

उत् + √तॄ [1] to alight from. लोहमय्यामर्गलायां भज्यमानायां बलाधिकतयान्तस्त्रुटितात्तस्माद्गजात्कर्णाङ्ग**जमुत्तार्य** स्वयं यावदवरोहति तावत्स गजः पृथिव्यां पपात। PC. 59.8-9; मर्मस्थाननिपीडितस्य गजस्य पुच्छभागं गृह्णन् तदीयातुलेन बलेनान्तस्त्रुटितस्य करटिन **उत्तारिते** हस्तिपके भूपतितः सोऽसुभिर्व्ययुज्यत। PC. 72.21-22.

[2] to cross. दुर्वारवारिपूरां कलविणिनाम्नीं सरित**मुत्तरन्** परस्मिन्कूले आवासेषु दीयमानेषु......PC. 80.29; तां नदीमासाद्य पद्याबन्धे विरचिते तेनैव पथा यथानुक्रमं सैन्य**मुत्तार्य**....PC. 81.5-6.

[3] (causal) to transport. तथा नन्दीश्वरकर्मस्थाये कण्टेलीयापाषाणसत्कजातीयषोडशस्तम्भेषु पावकपर्वतात् जलमार्गेणानीयमानेषु समुद्रकण्ठोपकण्ठे **उत्तार्यमाणेषु**, एककः स्तम्भस्तथा पङ्के निमग्नः यथा निरीक्ष्यमाणोऽपि न लभते। PC. 100.24-26.

cf. Guj. ऊतरवुं-उतारवुं in all these senses. *Vide* PC. for one more sense; also *vide* PK., PPS.

कणाम्बा f. the stalks of juwar or millet used as a forage for cattle. अन्यदा श्रीकुमारपालस्य कस्यापि कौटुम्बिकस्य गृहे हालिकत्वेन वर्त्तमानस्य सकणश**कणाम्बा**भारमुद्वहतः शिरस उपरि दुर्गयोपविश्य स्वरोऽकारि। ततः शाकुनिकः पृष्टः। तेनोक्तम्—तव राज्यं भविष्यति। परं तव सन्ततिर्न भविता। यतो युगन्धरीधान्यं सर्वधान्योत्कृष्टम्, तेन राज्यम्। यतः प्रभोर्हेतोर्गारिकः, तेन न सन्ततिस्तव ॥ PPS. 45.18-21. cf. Guj. कडब f.; Mar. कडबा.

कलहपञ्चानन m. N. of the chief elephant of King Kumārapāla of Gujarāta; lit.: 'a lion in fights'. PC. 79.16, 23, 27. *Vide* PK.

कार्पटिक m. an anchorite moving from place to place on pilgrimage. PC. 57.15, 23; 65.27; 71.28; 108.6; 123.12, 19, 20. *Vide* PK., PPS.

कासि — f. Banaras, Kāśī. PC. 74.6; 113.14. cf. Pkt. कासी. *Vide* PK. कासी.

कुतिगिया — m. a jester. PPS. 47.25. [This is the oblique form of कुतिगिउ, Apabhraṃśa derivative of Skt. कौतुकिन्.] *Vide* PC., PK. कौतुकिन्.

कुरुकुल्लादेवी — f. N. of a mother-goddess. मान्त्रिकैः श्रीयशोभद्रसूरिभिरतुल्य**कुरुकुल्लादेवी**-प्रसादलब्धवरैः PC. 68.23-24.

केवल — n. Omniscience. PC. 69.21. [A Jaina technical term.] *Vide* कैवलिन्; also *vide* PK., PPS.

केवलिन् — m. one possessing the *Kevalajñāna*; PC. 68.15, 16. [A Jaina technical term.] *Vide* केवल; also *vide* PPS.

कोपकालानल — m. a title of King Paramarddin of the Kuntala country; lit.: 'destructive fire incarnate when in wrath'. अथ स परमर्दिनामा नृपो जगत्युदाहरणीभूतं परमैश्वर्यमनुभवन् निद्रावसरवर्जं रात्रिन्दिवं निजौजसा विच्छुरितं छुरिकाभ्यासं विदधानोऽशनावसरे परिवेषणव्याकुलं प्रतिदिनमेकैकं सूपकारमकृपः कृपाणिकया निघ्नन् षष्ठ्यधिकेन शतत्रयेण भक्तकाराणां वर्षे निषेव्यमाणः **कोपकालानल** इति बिरुदं बभार। PC. 116.14-17.

कोशागार — m. a library. राजवाह्यकुम्भिकुम्भे तत्पुस्तकमारोप्य सितातपवारणे ध्रियमाणे चामरग्राहिणीचामरयुग्मवीज्यमानं नृपमन्दिरमानीय प्राज्यवर्यपूजापूर्वं **कोशागारे** न्यधीयत। PC. 60.15—61.1-2. *Vide* PK. कोश in the same sense, and PPS. कोश in another sense.

खड्गकर — m. one who makes a sword, a sword-maker. इतः प्रातर्दन्तधावनं कृत्वा नगरान्तः प्रविशति। तावत्**खड्गकर**वैज्ञानिकं ददर्श। तेन खड्गो दत्तो वन्दितः। PPS. 39.11-12.

गणभृत् — m. one of the chief disciples of a *Tīrthaṅkara*; lit.: 'head of a *gaṇa* or an assemblage of monks'. **गणभृत्**प्रभावकतया नवाङ्गवृत्तिकारकश्रीअभयदेवसूरिप्रकटीकृतस्य श्रीस्तम्भनकतीर्थस्य विशेषोन्नत्यै श्रीसङ्घेन चिन्तायकत्वे नियोजितः। PC. 107.25-26. [A Jaina technical term.] *Vide* PK., PPS. गणधर.

गर्त्तापूरी-√कृ — to bury alive. 'यः कश्चिदस्या आधाने पुत्रः स एवात्र नृपो भावी, चेद्बृहस्पतिमतं प्रमाणम्' ...। अथ खेदमेदुरमना नृप आप्तपुरुषैस्तां **गर्त्तापूरीकर्त्तुं** प्रारभ्यमाणामिष्टं दैवतं स्मरेत्यभिहिते सा मरणभयव्याकुला प्रदोषकाले यावत्ताननुज्ञाप्य शङ्काभङ्गं कुरुते तावत्सा प्रसूतं पुत्रं तत्र परित्यज्य पुनरुपागता **गर्त्तापूरीकृत्य** पुनरपि राज्ञे विज्ञपयाञ्चक्रुः। PC. 109.26-30—110.1. *Vide* PC., PPS. गर्त्तापूर 'the foundation of a building'.

गिरिदुर्ग — m. the city of Jūnāgaḍha (in Saurāṣṭra); lit.: 'the hill-fort'. PC. 63.20.

गिरिदुर्गमल्ल — m. an epithet of King Siddharāja Jayasiṃha of medieval Gujarāta; lit.: 'wrestler (*i.e.* conqueror) of Giridurga or the city of Jūnāgaḍha'. PC. 63.20.

गोगामठ — m. the shrine of a minor deity popularly known as गोगा or घोघा. इतः प्रतोल्यग्रे खेजडीतरोस्तले **गोगामठे** एकश्चारणश्चटितोऽस्ति तेन ..... PPS. 50.7.

चतुरङ्गसभा — f. the royal assembly in its four divisions. PC. 107.10. *Vide* PK.

चतुर्मासी — f. the monsoon. PC. 91.17. cf. Guj. चोमासुं. *Vide* PC., PK., PPS. चतुर्मासक; also PC. चातुर्मासिक.

चातुर्यता — f. dexterity, cleverness.

एतस्यास्य पुरस्य पौरवनिता**चातुर्यता**निर्जिता
मन्ये हन्त सरस्वती जडतया नीरं वहन्ती स्थिता। PC. 63.24.

चारित्रिन् — adj. an observer of the religious practices and vows, a Jaina monk. PC. 87.1. *Vide* PPS.; also PK. चारित्र, PPS. चरित्र, चारित्र.

चैत्य — n. a Jaina temple. PC. 13.24; 88.18.
चैत्यवन्दना f. worshipping (the *Tīrthaṅkaras*) in a temple. 86.23. *Vide* PK., PPS.

छुरिका — f. a dagger. PC. 91.24. *Vide* PK., PPS.; also PC. छुरिकाभ्यास.

जातिस्मृति — f. the remembering of the past birth. PC. 10.20. *Vide* PC. जातिस्मरण; PPS. जातिस्मरण–जातिस्मृति.

जानणी — f. the females in the bride-groom's party. अथ सं० १२१६ मार्ग सुदि २ द्वितीयलग्ने बलवति संवेगमतङ्गजारूढो रत्नत्रयवस्त्रालङ्कृतो दक्षिणपाणिबद्धदानकङ्कणः सम्यक्त्वानुचरेण समं श्रद्धासहोदरया क्रियमाणलवणावतारणो गुरुभक्ति-देशविरति**जानणीभ्यां** दीयमानधवलमङ्गलः पौषधवेश्मद्वारि अनुकम्पया कन्याजनन्या कृतप्रोङ्खणः श्रीमन्महादेवस्यार्हतः साक्षि स नृपतिरहिंसायाः पाणिं जग्राह। PC. 127.33-36. cf. Deśī जाणण; Old Guj. जांदर(णी), जादरणी, जादण्णी; Mod. Guj. जानडी, जानरडी. *Vide PC.* जाणिणी.

जितकासिता — f. the pride of victory, assuming the airs of a victor. PC. 114.6. [A spelling peculiarity.]

ठाम — n. an earthen pot. तेन द्रव्येणागतमाञ्जिष्ठा**ठामा**नि क्रीत्वा तद्विक्रयावसरे सांयात्रिकैर्जलचौरभयात्तदन्तर्निहिता हैमकाम्ब्यः। PPS. 132.10-11. *Vide* PPS. माञ्जिष्ठा.

तार्क्ष्य — m. a horse. तस्य हयस्यारोहणकाल एव तैः क्रियमाणे प्रतिशब्दसांराविणे तार्क्ष्यवदुड्डीय तस्मिंस्**तार्क्ष्ये** दिवमुत्पतति, किंकर्त्तव्यतामूढः स शिलादित्यस्तैर्निजघ्ने। PC. 109.10-12.

दानकङ्कणः सम्यक्त्वानुचरेण समं श्रद्धासहोदरया क्रियमाण**लवणावतारणो** गुरुभक्तिदेशविरतिजानणीभ्यां दीयमानधवलमङ्गलः.... PC. 127.33-35. [As is evident from the quotation, this waving is performed by the bride-groom's sister. This is a popular custom still prevalent in Gujarāta.] cf. Guj. लूण उतारवुं. *Vide* PC. लवणावतरण.

√वल् — to turn back, to return. अत्रान्तरे कृतकृत्यो हेमचन्द्रो **वलितः** । PC. 60.22. *Vide* PK., PPS.

वि + √वह् — (causal) to marry, to take in marriage.

> **विवाहयित्वा** यः कन्यां
> कुलजां शीलमण्डिताम् ।
> समदृष्ट्या न पश्येत
> स पापिष्ठतरः स्मृतः ॥ PC. 118.14.

व्यन्तर m. a type of supernatural being of a low order. PC. 88.14. *Vide* PK., PPS.

व्याख्यात adj. praised. अन्यदा वामनस्थलीवास्तव्यः पण्डितवीसलो लोलीयाणके गतः । तत्र जायमाने जागरणे व्यासेनैकेन वाहगस्याग्रे लोलीयाणकं **व्याख्यातम्** । यदत्र मनुष्याणामेकादशसहस्रा उपोषिताः सन्ति । स्नानं कुर्वन्ति च । वीसलेनोक्तम्— किं स्नानेनामुना ? । पुरे मदीये लघुकासीरे वामनस्थलीनामनि गोलक्षमेकं वालहीओजेनिनिर्वीद्वये स्नानं कृत्वा तृणमपि खादति । PPS. 114.21-24. cf. equivalent Guj. expression वखाणवुं.

शासनदेवी f. the presiding deity of the Jaina religion. PC. 83.5. *Vide* PPS.; also *vide* PC. शासनदेवता & PK. शासनदेवता–शासनदेवी.

सङ्घाधिपति m. the leader of a pilgrim caravan. श्री**सङ्घाधिपतीभूय** तीर्थयात्रां चिकीर्षुः PC. 92.22. *Vide* PC. सङ्घाधिपत्य; PK., PPS. सङ्घपति.

सरस्वतीकण्ठाभरण m. a title of King Bhoja of Dhārā ; lit. : 'an ornament on the neck of Sarasvatī, the goddess of learning'. PC. 32.21. *Vide* PC., PK., PPS.

सरस्वतीकण्ठाभरणप्रासाद m. N. of a monument built by King Bhoja of Dhārā. PC. 40.1. *Vide* PK.

सिद्धसारस्वत adj. one who has propitiated Goddess Sarasvatī by chanting the Siddha-Sārasvata charm. इत्यादिभिः प्रसिद्ध**सिद्धसारस्वतो**द्गारैर्नृपं रञ्जयन् PC. 40.14. *Vide* PK.

सूक्ष्मेक्षिका f. precision, accuracy ; lit. : 'very minute observation'. PC. 119.9. *Vide* PK.

स्थण्डिल n. a circular platform at cross-roads. तां पुरीं प्रविश्य कस्यापि पुरस्य **स्थण्डिले** निषण्ण एव सुष्वाप । ततः प्रत्यूषे प्रेष्याभिस्तं तथावस्थितं प्राप्य विपणि-

रमणी तद्वृत्तान्तं ज्ञापिता सती ताभिरेव तं समानीय प्रेङ्खोलपल्यङ्के मुक्तः । PC. 121.7-9. *Vide* Hemacandra's *Desīsaddasaṅgaho*, V, 424 :

> विस्तीर्णे थस-थसलं-थामां,
> थविया प्रसेविकायां च ।
> **थंडिल्ल**-थमिय-थलया
> **मण्डल**-विस्मृत-मण्डपेषु च ॥
> (p. 369 of Forbes Sabhā ed.)

[The word is widely prevalent as थंडिल in Pkt. and as स्थण्डिल in Jaina Skt. in the sense of 'clean ground'.] *Vide* पुर [1].

CORRIGENDA

Page	Line	For	Read
17	21	proclaimations	proclamations
17	24	proclaimation	proclamation
18	5	amehdations	emendations
18	7	amendations	emendations
18	8	amendations	emendations
18	33	Saravatī	Śarasvatī
19	1	duel	dual
20	31	conplets	couplets
25	38	Deśya पाराई.	Deśya पाराई, Guj. पराई.
29	18	pavillion	pavilion
29	last	cammander	commander
34	20	a temple.	a Jaina temple.
34	29	Gujurāta	Gujarāta
35	16	a liberal	liberal
52	1	कयोत्सर्गिन्	कायोत्सर्गिन्
55	21	granery	granary
65	29	√टङ्क	√टङ्क्
67	last	सीरं	सूरिं
70	11	√धडहड	√धडहड्
74	30	√लग	√लग्
91	1	a temple.	a Jaina temple.
91	5	a temple.	a Jaina temple,
91	29	cented	scented
91	32	cented	scented
95	8-9	*the entry of* √श्र *mav be deleted.*	
102	21	upon which their authors might have drawn.	which might have drawn upon them.
108	27	निरंतर ॥	निरंतर ॥]
109	32	*Vide* अस्माकीन.	*Vide* अस्माकीन, यौष्माक.
111	27	*Vide* PC., PK.	*Vide* सम् + उद् + तॄ; also *vide* PC., PK.
113	last	*Vide* उपलक्षण;	*Vide* √लक्ष्, उपलक्षण;
117	4	*Vide* पट्ट.	*Vtde* पट्ट (–क).
119	6	of it."]	of it".] *Vide* वराटक.
121	18	91.5-6.	91.5-6. *Vide* दोरिका.
134	14	पर भू	परभू

Page	Line	For	Read
139	29	√टीप	√टीप्
141	3	a derivative.	a derivative. *Vide* शरीरचिन्तायां √या.
149	last	*Vide* अवलगा.	*Vide* अवलगा, बार ऑलगउ.
151	32	*Vide* झोटिङ्गचेट.	*Vide* झोटिङ्गचेट, धूंसक, मोग.
161	19	पादयो: वि + √ लग	पादयो: वि + √ लग्
170	29	वहुरूपिणी विद्या	बहुरूपिणी विद्या
172	35	√भुड	√भुड्
177	13	protico	portico
182	16	बिधास्यन्ति	विधास्यन्ति
186	last	रङमण्डप	रङ्गमण्डप
187	9	तद्भगयाद्देवता०	तद्भाग्याद्देवता०
187	27	काषि	कापि
188	36	पितृणां	पितॄणां
191	22	√लक्षू	√लक्ष्
191	24	√लक्षू	√लक्ष्
193	35	√लग्	√लग् [1]
196	8	तेनोक्तम	तेनोक्तम्
200	12	merchant who	merchant (who
200	15	(for time)	(used for time)
200	27	याक्द्भक्षितुं	यावद्भक्षितुं
202	4	संवैंरपि	सर्वैरपि
205	37	lit :	lit. :
205	37	13?.16	132.16
207	6	विरहन्त:	विहरन्त:
210	5	व्यासविद्या समर्थिता (०र्थना)	व्यासविद्यासमर्थिता(०र्थना)
212	30	निव हमविमृश्येतो	निर्वाहमविमृश्येतो
223	31	रवैत°	रैवत°